

Alderstrøst paa Nørrebrogade (Sommeren 1911).

ALDERSTRØST

VED ALDERSTRØSTS 50-AARS JUBILÆUM

1862 * 26 FEBRUAR * 1912

.....

ET BIDRAG TIL HAANDVÆRKERBEVÆGELSENS OG
NAVNLIG HAANDVÆRKERFORENINGENS HISTORIE

AF

C. NYROP

KJØBENHAVN

H. H. THIELES BOGTRYKKERI

1912

FORORD

Haandværkerforeningens ifjor afdøde Formand Kaspar Rostrup kom til mig ikke længe før sin Død. Han kom med en Anmodning om, at jeg vilde overtage Udarbejdelsen af et Skrift i Anledning af Alderstrøsts forestaaende Jubilæum. Jeg indvendte, at min Tid var stærkt optagen, og at Ingen efter min Mening stod Opgaven nærmere end han selv. Hans mange Artikler i Foreningens Medlemsblad viste, at han sad inde med et omfattende Kjendskab til Foreningens og Alderstrøsts Historie. Desuagtet blev Resultatet imidlertid, at han gik fra mig med mit Tilsagn. Det var nu min Mening ved given Lejlighed nærmere at drøfte forskellige Spørgsmaal med ham, ti, som det fremgaar af Medlemsbladet (1. og 15. September 1901, 1. Avgust 1907), saa vi ikke ganske ens paa alle herhen hørende Forhold. Hans uventede Død forhindrede desværre Virkeliggjørelsen heraf, og jeg har nu paa bedste Maade søgt at løse Opgaven i Overensstemmelse med mine Indtryk fra hin eneste Samtale med ham om denne Sag. Hvad Rostrup vilde, var formentlig ikke saa meget en Bog, der snævert holdt sig til Alderstrøst, som et helst større, festligt Skrift, der kunde vise Alderstrøst som Led i den Bevægelse, Haandværkerforeningen spiller en Rolle i. Herefter lagde jeg da min Plan, og med den for Öje studerede jeg det forhaandenværende Stof, særlig en Række ældre Protokoller. Hvad jeg her fandt, har jeg givet nedenfor, men jeg kan kun beklage, at Tiden ikke har tilladt mig at faa de forskellige Afsnit støbt tættere sammen. Nogle Undersøgelser, jeg til dette Brug kunde have ønsket at gjøre, har jeg umuligt kunnet overkomme. I Afsnittet om Rostrup har jeg søgt at vise hans personlige Stilling til hele den her omhandlede Udvikling, idet jeg samtidig har paapeget, hvilket stort Arbejde han her har udført. Idet jeg da vemodig mindes, at jeg har maattet undvære hans kyndige Medhjælp, skulde hele Bogen være et Skrift til Ære ikke blot for Alderstrøst og den Forening, der har rejst denne velsignelsesrige Stiftelse, men ogsaa til Ære for den Afdøde.

I Februar 1912.

C. NYROP.

INDHOLD

*****

TIDLIGE STIFTELSE	7
HAANDVÆRKERSTIFTELSEN	16
ANDRE STIFTELSE	28
DA HAANDVÆRKERFORENINGEN BLEV TIL	33
FRA A. C. GEISLERS TID	47
KAMPEN FOR ET LOTTERI	65
LOTTERISTRID	74
ALDERSTRØST VED NØRREBROGADE	84
ALDERSTRØSTS FØRSTE JUBILÆUM	100
ALDERSTRØST VED MØLLEGADE M. M.	104
FRA LIVET I ALDERSTRØST	117
CARL R. ETTE	130
KASPAR ROSTRUP	138
SLUTNING	150
BESTYRELSE OG REPRÆSENTANTSKAB	157
BILAG	159
REGISTER	223

*****

nok stadig officielt hedder „Vartov Hospital“. Sikkert er det imidlertid, at Povl Helgesens Tanke endnu i det sextende Aarhundrede blev virkeliggjort her i Byen. Fra 1541 til 1565 virkede i Kjøbenhavn den formentlig fra Hamborg komne Myntmester Povl Fechtels, og som gammel Mand grundlagde han en kjøbenhavnsk Stiftelse for fattige Husarme. Povl Fechtels Boder i Myntergade, der alt vare byggede i 1570, laa paa samme Sted i næsten halvfjerde Hundrede Aar, d. v. s. lige til 1908, da de flyttedes til Frederikssundsvej. Stifteren, der levede endnu i 1590, skal være bleven over 100 Aar gammel. Der foreligger en lille Medalje, paa hvilken der om hans langskjæggede Hoved læses: „God heft gegeven geluck

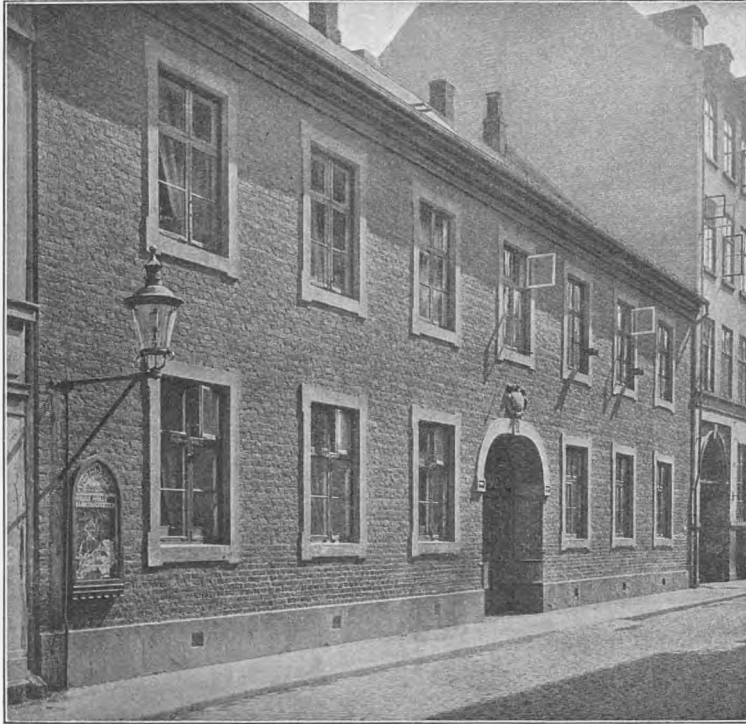

Povl Fechtels Medalje (Mynt- og Medaljesamlingen).

vnd lang leven“; ejendommeligt nok findes den smukke Medalje præget ikke alene i Sølv, men ogsaa i Guld.

Fra det følgende Aarhundrede er der til vore Dage bevaret en helt lignende Stiftelse, „Abel Katrines Boder“, der bærer Navn efter den rige, men barnløse Abel Katrine Mesing eller v. d. Wisch. Hun kom herind med Dronning Sofie Amalie som dennes Kammerjomfru, og hun vedblev ogsaa efter sit Giftermaal med Proviantskriveren ved Kjøbenhavns Slot Hans Hansen at staa i Forbindelse med den høje Dame. Efter Dronningens Ordre deltager hun saaledes den 8. August 1663 i den nærgaaende Undersøgelse, som blev foretaget paa Leonora Christinas Person ved hendes Indsættelse i Blaataarn. Leonora Christina nævner hende i sit „Jammersminde“ som „Prouiant-Skriffuerens Quinde Abel Catharina“. Men Hans Hansen vedblev ikke at være Proviantskriver, han fik andre Bestillinger. Han blev saaledes Amtsforvalter ved de kongelige Godser paa Falster og Lolland, og da han i 1672 døde som en rig Jordegodsejer, havde Ægteparret for nogle af ham til de Fattige bestemte Penge i Dronningens Tvergade bygget en lille Stiftelse med sex Boliger. Abel Katrine betænkte den selvstændigt. Da hun den 1. Januar 1676 afgik ved Døden, modtog den efter

hendes Testamente en Del Gods i Jylland. Ogsaa denne Stiftelse, der i Tidens Løb voxede ikke ubetydeligt, er bleven flyttet, 1886 opstod den i forskjønnet Skikkelse i en Gade, der endog opkaldtes efter den, Abel Katrinesgade paa Vesterbro.

Povl Fechtels nu nedrevne Stiftelse, Møntergade 28 (opført 1858).

De her nævnte Stiftelser vare ikke for nogen bestemt Klasse eller Stand, men for stakkels fattige Folk i Almindelighed. Nu kom der imidlertid en Tid, i hvilken der blev oprettet Stiftelser til Gavn for Medlemmer af en bestemt Stand, og her gik Adelen i Spidsen. 1699 stiftedes Roskilde Kloster, 1701 Gissel-feld Kloster og 1717 Odense Kloster. De adelige Jomfruer skulde støttes stands-mæssigt. Adelen skulde staa som en lysende Ramme om Enevoldsmagten, og vi se da ogsaa vort Lands Dronninger deltage i denne Bevægelse. Dronning Charlotte grundlagde Vemmetofte adelige Jomfrukloster, Dronning Sofie Magda-lene det adelige Frøkenkloster paa Vallø.

Det er et Skridt videre i samme Aand, naar Gehejmeraadinde Christine Harboe f. Baronesse Fuiren i sit Testamente af 1735 tænker paa Døtrene af og Enkerne efter Mænd i de første fem Rangklasser. Til Fordel for de Førstnævnte gjorde hun sin Ejendom Støvringgaard ved Randers til et Jomfrukloster, og for de Sidstnævnte indrettede hun sin Gaard i Kjøbenhavn (Stormgade Nr. 14) til et Enkefruekloster. Og Bevægelsen bredte sig. Da de to kjøbenhavnske Kjøbmænd, Brødrene Albrecht og Sebastian Petersen 1769 gjorde deres Ejendom i Vimmelskiftet til et Jomfrukloster, sker det med den Bestemmelse, at Kvinder af deres egen Slægt skulle have Præference, men dernæst skulle Kvinder af Kræmmer- og Kjøbmands-Klassen saa og af den gejstlige Stand kunne komme i Betragtning. I Fortsættelse heraf gjøres der videre i det nittende Aarhundrede et stort Arbejde for Sømandsstanden.

Kommandør Peter Norden Sølling (f. 1758, † 1827), der skildres som en jovial Ulk og en forvoven Krabat, havde Hjerte for den søfarende Stands haarde Kaar. Han viste det, allerede da han i 1798 fra England overførte en lukket Lodsbaad, som han ønskede skulde afløse de uheldige aabne Baade, de norske Lodser benyttede i deres farlige Virksomhed. Han førte en udholdende Kamp for at naa sit Maal, hvad ogsaa tilsidst lykkedes ham; han kaldes i den Anledning i en norsk Bog (Larvik, 1900) „en Nations Velgjører“. 1814 kom han til Kjøbenhavn, og da han her saa Søfolk gaa omkring og tigge, voxede der lidt efter lidt en stærk Overbevisning op hos ham om, at der maatte gjøres Noget for at komme Standen til Hjælp. 1817 blev han Vaterskout, og i 1819 udvirkede han en kongelig Tilladelse til, at han paa sit Kontor maatte opsætte en Bombe til Indsamling af Bidrag til en Stiftelse for Søfolk, samt til at en af ham foreslaaet Bestyrelse blev sat i Spidsen for Foretagendet. I Opraabet, der udsendtes, hedder det: „Det er høj Tid, at der tænkes paa at hjælpe Jer til Husleje og Varme, naar I ere forlegne for Hyre eller ere blevne gamle og forslidte ved Søn“. Den 200 Pds. Bombe, han opstillede paa Vaterskoutkontoret, fik paa malet en Bygning „Fri Bolig for Matroser“ og desuden følgende Inskription:

Med Bomber Skib og Gods og Huus kapseises*,
Af denne derimod skal Jer en Gaard opreises.

Og Bygningen blev rejst. Sølling, der var Ven med alle Tidens Skuespillere, Musikere og Digtere, med baade Baggesen og Øhlenschlæger, vidste at skaffe

* D. e. ødelægges.

Bidrag fra Høje og Lave, ved Afholdelsen af Koncerter og Opførelse af Skuespil o. s. v. Bidragene fyldte efterhaanden, og Sølling kunde umuligt vente med at gaa i Gang, til der var saa Meget at raade over, at Stiftelsen kunde faa sit eget Hus. I Efteraaret 1822 indkvarterede han ti Søfolk mellem 60 og 73 Aar paa et Loft i Ankersmed Lunds Gaard paa Vildersplads. Allerede 1824, da der raadedes over henved 25,000 Rd., kjøbtes forøvrigt en Ejendom paa Hjørnet af Dybensgade og Skvaldergade (nu Nikolajgade), og her var Stiftelsen Bombebøssen i tyve Aar, saa flyttede den til Kristianshavn, først til Brogade og derpaa, i 1891, til dens nuværende Ejendom i Overgaden oven Vandet. Bombebøssen ejer nu foruden Ejendommen en Formue paa over 330,000 Kr. og ved Siden af den Legater til et Beløb af c. 125,000 Kr. Søllings Arbejde har baaret rig Frugt. Da han i 1827 afgik ved Døden, skrev Øhlenschläger med de gamle Sømænd for Öje:

Nu lider ei længer den Aldrende Nød,
Luunt sidder i Læ han for Vinde,
Men Sølling, som rejste Jer Hytten — er død;
I Gutter! velsigner hans Minde.

Sølling fortjener at blive mindet; og ved Omtalen af hvad han har udrettet, skal det særlig fremhæves, at medens de tidligere nævnte Stiftelsers Oprettelse skyldes en samlet, som Regel testamentarisk Gave fra en enkelt rig Mand eller Kvinde, opstod Bombebøssen ved en ivrig Indsamling af en Række mindre for ikke at sige smaa Bidrag. Der blev her slaaet ind paa en Vej, der fik vidtrækkende Betydning, og som ogsaa benyttedes af en anden med Sølling samtidig, betydelig Søofficer, der sikkert er den Første, der her i Landet har haft Tanke for, at der trængtes til Stiftelser ogsaa for Haandværkere. Admiral Jörgen Balthasar Winterfeldt (f. 1732, † 1821), der var en saa alsidig Natur, at han kunde blive baade Ridder af Elefanten og Æresmedlem i Videnskabernes Selskab, synes at have været en Mand, der altid tænkte selvstændigt og handlede derefter.

Da Kjøbenhavn byggedes op efter Branden i 1795, var han ikke tilfreds med Maaden, det skete paa. Han saa, skriver han, „at der paa adskillige Steder blev eet Hus opbyggt, hvor før havde staaet to, og at der følgelig blev færre Lejligheder for Uformuende og Fattige end forhen, da dog disse Sidstes Antal havde taget mærkeligen til“. Saa tog han sig over at tale de Fattiges Sag, skrev i den Anledning et lille Stykke, som han søgte optaget først i „Minerva“ og derpaa i „Iris og Hebe“. Intet af disse Tidsskrifter vilde imidlertid have Ar-

tiklen, hvorpaa endelig „Borgervennen“ i 1799 forbarmede sig over den. Man fandt dens Udtalelser upatriotiske, ja jacobinske, og det kan da heller ikke negtes, at der var revolutionære Tanker i den. Han begynder med en Udtalelse, der rummer en Tvivl om, hvorvidt Ejendomsretten virkelig burde be-

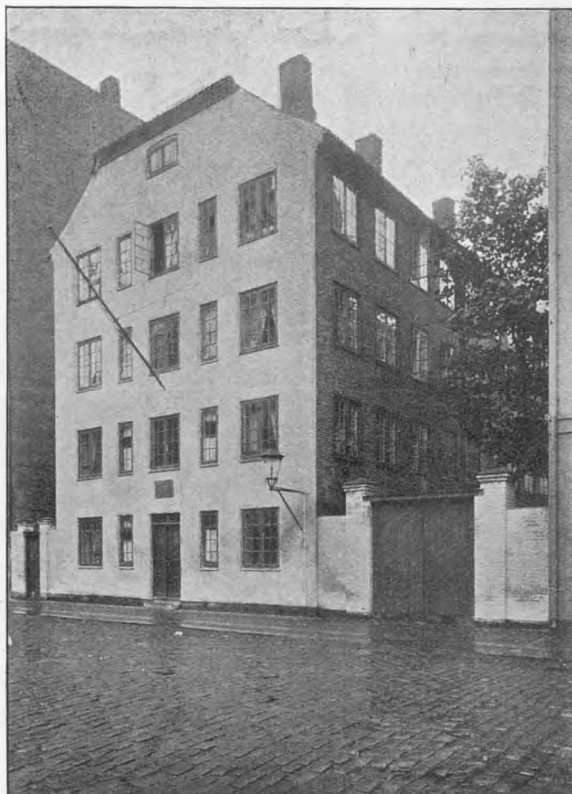
Admiral J. B. Winterfeldt.

tragtes som saa hellig, som man i Regelen gaar ud fra, at den er. Saaledes som den udøvedes af Grundejerne i Kjøbenhavn, var den efter hans Mening ikke gavnlig. De havde opført prægtige Bygninger, der gjorde Byen anselig, men ikke afhjalp den herskende Boligtrang, de Fattige laa stadigt rundt omkring i det afbrændte Slots Gange og dybe Vinduer ligesom i forskjellige foreløbigt opførte Barakker, men dér kunde de umuligt blive. Han kunde ønske en Forordning, der paalagde Enhver, der byggede, at indrette det vedkommende Hus saaledes, at en eller flere fattige Familier kunde faa Rum i det. Og bedre var det maaske endnu, om flere slog sig sammen og byggede Huse til lutter smaa, fattige

Familier. Han viger ikke tilbage for, at de muligvis ikke herved opnaaede nogen økonomisk Fordel; blot de bleve skadesløse, maatte de trøste sig med at have gjort en god Gjerning og opfyldt en Kjærlighedspligt. Han ender med at sige: „Man fortæller, at her i Kjøbenhavn ere Borgere saa formuende, at de ej vide, hvorledes de skulle anvende deres Penge. Hvo af dem, som ikke forsmaaer de Fattiges Velsignelser, kan paa ovenmeldte Maade erholde samme og tillige af andre Retsindige vorde prisat og æret“.

Der meldte sig imidlertid Ingen efter dette Opraab, og saa tog han selv fat. I et lille Skrift, han udsendte i Begyndelsen af 1804, og som han kaldte: „Plan

til Huses Opbyggelse for ganske uformuende Familier, som ej høre under Fattigvæsenet", gjør han Rede for, at en af ham iværksat Indsamling havde indbragt 1480 Rd. Han siger ogsaa her, at det fornemlig skal være Familier af Haandværksstanden, der for billig Leje skulle skaffes Husrum. „Haandværkssvende, som have arbejdet paa Huset", hedder det et Sted, „skulle være blandt dem, som kunne gjøre sig nærmest Haab om at komme til at bo i det, saafremt de have arbejdet forsvarligen". Herefter blev der begyndt. Admiralen, der maa have tilskudt en Del af egne Midler, tilkaldte som Medbestyrere Kammerherre J. F. de Lindencrone, Stadshauptmand A. Hallander, Oberst C. G. v. Würtzen, Justitsraad Carl Pontoppidan samt Kasserer Mazar de la Garde; en Haveplads i Hoppens Længe (nuværende Hindegade) blev kjøbt, og 1805 stod der her en Bygning til i Alt 12,000 Rd., i hvilken 24 Beboere af Haandværks- eller Arbejdsklassen kunde faa Bolig mod en ringe Leje, ikke at tale om at Stiftelsen, Trøstens Bolig kaldet, fremtidig, naar den blev i Stand dertil, skulde udrede aarlige Pensioner à 40 Rd. „fortrinlig" til Enker efter Haandværksmestere.

Trøstens Bolig, Hindegade 9, der 1909 maatte vige for en ny Bygning.

I Stiftelsens Fundats, der forøvrigt først er af 1812, begrundes denne Bestemmelse nærmere. Den er tagen, „dels fordi det er sjældent at en Haandværksmester er i Stand til at fortjene saa meget, at hans Enke kan leve som en hæderlig Borgerkone utrængt efter hans Død, dels ogsaa fordi der er ingen særdeles Kasse, hvoraf slige Enker kunne haabe at nyde Pension“. Det er en

virkelig Kjærlighed til Haandværkerstanden, der her giver sig Udtryk, og man spørger næsten forundret, hvorledes den kan være opstaaet hos den højtstillede og videnskabeligt interesserede Søofficer, som her gik i Spidsen. Helt udtømmende lader et Spørgsmaal herom sig dog næppe mere besvare. Men Sagen kan forstaaes, naar det erindres, at Tiden kjendte en ganske betydelig Bevægelse, der gik ud paa at komme Haandværksstanden til Hjælp — 1798 oprettedes „Selskabet til unge Haandværkeres Dannelse“ — og at Winterfeldt, der skildres ikke alene som en brav og hjælpsom Karakter, men ogsaa som en ivrig Natur med et ikke ringe Lune, i flere Retninger var en helt fordomsfri Mand med Syn og Hjærte for de Smaa i Samfundet. 1794 havde han anonymt udsendt en temmelig stor Bog „Tanker, som Meningerne angaaende disse Tidens vigtige Tildragelser have givet Anledning til“, hvori han ræsonnerer ganske frit om en Mængde vigtige Emner. Da han 1813 udgiver Skriftet: „Trøstens Bolig. Dens Oprindelse og Fremvæxt. Dens Vedligeholdelse eller Tilintetgjørelse“, der bl. A. meddeler Stiftelsens under 18. Februar 1812 kongelig konfirmerede Fundats, kommer han ogsaa her ind paa en Række almindelige Betragtninger, som han maa have ønsket bragt til Avtoriteternes Kundskab, ti Bogen dedicerede han til Kjøbenhavns Magistrat „som Borgerskabets Bestyrere og Laugenes Beskyttere“. Han ender Betragtningerne med at drage stærkt tilfjæls mod Aagerkarle og Spekulanter ligesom imod den „Handels- og Egennyttighedsaand“, der synes at brede sig i Samfundet.

Da han skrev saaledes, var han ikke mindre end 81 Aar gammel, men derfor gav han, som vi se, paa ingen Maade Kjøb, og karakteristisk for hans hele utrættelige Virksomhedstrang er det, at han efter at have faaet „Trøstens Bolig“ rejst begyndte paany at samle ind, nu gjaldt det et Hospital i Asminderød. Efter hans Død i 1821 viste det sig, at der i hans Bo var til Raadighed i saa Henseende noget over 1300 Rd. i Forbindelse med et Skjøde paa en Grund. Dette Hospital blev dog aldrig til Noget, men „Trøstens Bolig“ er i Tidens Løb bleven endog betydeligt forstørret. Ejendommen i Hindegade er bleven forøget med to i Klerkegade; de tre Ejendomme ere tilsammen f. T. assurerede for 174,200 Kr., og til Stiftelsen er der knyttet Kapitaler og Legater til et Beløb af ikke mindre end c. 160,000 Kr.

Der er næppe megen Lighed at oplyse mellem de to Mænd, Møntmester Povl Fechtel og Admiral Winterfeldt, de ere bl. A. skilte ved godt to Aarhundreder, og vort Kjendskab til Povl Fechtel er kun ringe, men dog skulle særlig

disse To her til Slutning nævnes sammen, Møntmesteren er jo den Første, der her i Byen opretter en Stiftelse for Husarme, og Admiralen den Første, der her opretter en Stiftelse for Haandværker- og Arbejderklassen. Povl Fechtel begynder med andre Ord den Bevægelse, der efter lang Tids Forløb igjennem Admiral Winterfeldt faar Retning mod den Stand, hvis senere selvstændige Bevægelser paa Stiftelsernes Omraade nærmere skulle belyses i de følgende Blade. Een bestemt, men helt ydre Lighed er der imidlertid mellem Møntmester Fechtel og Admiral Winterfeldt. De ere begge mærkeligt höjt tilaars, da de med Held tage fat paa Oprettelsen af deres Stiftelser, begge omtrent 70 Aar. Det er, som om de for at tage deres Beslutninger med Hensyn til Stiftelserne, skulle have et langt Livs Erfaring at bygge paa. Særlig for Admiral Winterfeldts Vedkommende skal det tilsidst her endnu tilföjes, at det er efter ham, at den senere saa bekjendte Hof-Guldsmed Jörgen Balthasar Dalhoff, der blev Æresmedlem baade i Haandværkerforeningen og Industriforeningen, fik sine Fornavne. Admirals Moder var født Dalhoff.

HAANDVÆRKERSTIFTELSEN

I Fundatsen for „Trøstens Bolig“ hedder det strax i dens første Paragraf, at det er Stiftelsens Formaal og Hensigt „at adskillige (saa mange muligt) trængende, men dog ej aldeles forarmede og iøvrigt moralsk gode, sparsomme og vindskibelige Familier kunne erholde passende og bekvemme Boliger for en taalelig Leje. I § 4 bestemmes det nøjere saaledes: „Til at vorde Lejere i Stiftelsen skulle de, som høre til Haandværks- eller Arbejds-Klassen, have Fortrinet“. Men selv herefter kan det ikke siges, at „Trøstens Bolig“ er oprettet som en speciel Haandværkerstiftelse, og dertil har den da heller ikke udviklet sig. Men den peger i Retning af en saadan Stiftelse, som da heller ikke udeblev. Paa Frederik VI's Fødselsdag den 28. Januar 1835 udsendte ni kjøbenhavnske Haandværkere til Oldermændene for Byens samtlige Haandværkerlav et Cirkulære, der særlig gaar ud paa „at anmode de Herrer Interessenter i de respektive Haandværkslav her i Staden om at bidrage til Oprettelsen af en Stiftelse for gamle trængende Haandværksmestere og dissers Enker“. Og hvad der herved tilstræbtes, blev naaet.

De ni Haandværkere, hvis Navne stod under Cirkulæret, vare de nedenfor nævnte, og de anføres her i den Rækkefølge, de findes under Cirkulæret, der er indrykket i Adresseavisen for den ovennævnte Dag:

Murmester P. M. Quist,
Murmester T. Blom,
Glargmester C. F. Clausen,
Guldsmademester og Juveler Chr. Winther,
Garvermester H. Larsen,
Naalemagermester F. C. Hjorth,
Bogtrykker J. D. Quist,
Hof-Kobbersmedemester N. D. Kemp,
Bagermester C. J. A. Scherfig.

For de fire Førstes Vedkommende er Rækkefølgen ikke tilfældig. De vare alle „karakteriserede“ Personer, der som saadanne maatte stilles øverst, og de ordnedes efter deres Karakters Rang, Murmester Quist var Brandmajor, Murmester Blom Vice-Brandmajor, Glarmester Clausen Kaptajn i Borgervæbningen og Guldsmed Winther Løjtnant i Borgervæbningen. Saa følge de Andre i en, som det synes, ganske tilfældig Orden, men den vigtigste blandt disse er dog afgjort Naalemager Hjorth, ligesom Murmester Blom er det mellem de Første. Traditionen veed at fortælle, at disse To, der vare gode Venner, og som begge havde arbejdet sig op fra ringe Kaar, ofte med hinanden havde drøftet, om der ikke kunde gjøres Noget for den paa hin Tid helt igjennem fattige Haandværksstand; det tör da sikkert antages, at det er disse To, der ere Bevægelsens Fædre.

Cirkulæret nævner først, at „forskjellige Stænder“ alt havde gjort Skridt til at komme deres Nødlidende til Hjælp, og fortsætter derpaa: „Men saa vidt Haandværkerstanden angaar, existerer ingen Stiftelse eller Indretning i det ovennævnte Öjemed, og dog vilde en saadan for denne Stand isærdeleshed være et stort Gode, da Haandværksmanden, naar han først er nedsunken i Armod, ikke har noget grundet Haab om igjen at kunne ophjælpes“. „Hvor gavnligt og trøstende“, hedder det videre, „vilde det ikke være, naar det kunde bringes saa vidt, at den trængende Haandværker, der, al sin Stræbsomhed uagtet, er bleven forarmet, eller hans efterladte Enke kunde faa frit Husly og Brændsel eller i alt Fald nyde en nogenlunde passende Understøttelse“. Interessenterne i Lavene — og ved Siden af dem da ogsaa alle Andre — opfordres til at yde Bidrag, men Bidragene vilde ikke blive opkrævede, för det viste sig, at Sagen kunde gennemføres, og i saa Tilfælde vilde der blive „afholdt en Samling, hvori de Herrer Oldermænd for de deltagende Lav ville blive anmodede om at møde, for at det Fornødne kan blive afhandlet betræffende Stiftelsens hensigtsmæssigste Indretning til enhver Deltagendes fuldkomne Betyggelse“.

Saaledes var Programet, og Opraabet fandt god Tilslutning, der stilledes lidt efter lidt henved 10,000 Rd. til Indbydernes Raadighed, men desuagtet trak Sagen ud. Der var nogen Opposition blandt Lavenes Oldermænd. Urmager H. Kyhl tog til Orde i Kjøbenhavnsposten for den 21. Februar 1835 og blev den 27. s. M. fulgt af Dugmager H. F. Madsen ligesom den 26. Marts af Guldsmed C. J. Worm. De tre Oldermænd mente, at den fornødne Hjælp maatte kunne ydes paa en billigere Maade end ved at bygge en Stiftelse. Og ved Siden heraf maa der være kommet Uoverensstemmelser op mellem Indbyderne. Major P. M.

Quist træder ud af deres Kreds allerede i 1835, og Bagermester Scherfig gjør det samme den 22. Januar 1836. Efter en Artikel af ham i Kjøbenhavnsposten for den 3. April 1837 ønskede han, at Lavene skulde have en stærkere Indflydelse paa Stiftelsens Bestyrelse, end de øvrige Indbydere mente at kunne gaa med til, og saa vilde han desuden, at Boligerne i Stiftelsen skulde gives til dem, der trængte mest, uden Hensyn til under hvilket Lav de hørte, medens de øvrige Indbydere vilde have de enkelte Lav til hvert for sig at overtage en eller flere Boliger.

Af de ni Indbydere blev der herefter syv tilbage; de indbød Lavsoldermændene til et Møde den 28. Januar 1836, paa hvilket de forelagde nogle „Grundbestemmelser“ til Afstemning, og hvad de foreslog blev vedtaget, først og fremmest, at der skulde opføres en Bygning; 23 stemte Ja og kun 2 Nej. Derefter vedtoges det ogsaa, at Forsamlingen skulde vælge sex Repræsentanter, der sammen med Bestyrelsen skulde vælge en Kasserer, en Bogholder og en Sekretær, hvorpaa det endnu med 29 Stemmer mod 1 blev vedtaget, at den nuværende Bestyrelse skulde vedblive sine Funktioner, indtil Bygningen blev færdig.

De sex Repræsentanter blev Snedkermester J. C. Holst, Hof-Kobbersmedmester N. Jacobsen, Tømmermester J. A. Kofoed, Blikkenslagermester O. Lindqvist, Glarmester C. F. Quist og Drejermester J. Ulrichsen. Til Kasserer valgtes endnu i samme Møde Naalemager F. C. Hjorth, til Bogholder Hof-Kobbersmed N. D. Kemp og til Sekretær Bogtrykker J. D. Quist. Som man ser, tilhørte disse Tre alle Indbydernes Kreds, der jo nu var bleven Bestyrelse, men mærkelig nok foretoges der ikke Valg paa nogen Formand. Som saadan fungerede dog ganske afgjort Vice-Brandmajor Blom. I en den 26. Januar 1836 af de syv Indbydere avtoriseret Protokol for Bestyrelsens Møder underskriver han stadig først. Og nu er der Noget at underskrive, nu blev der nemlig taget Beslutninger endog Slag i Slag. Den 2. Februar valgtes Major Blom, Snedkermester Holst, Tømmermester Kofoed og Drejermester Ulrichsen til Bygningskomite; den 28. Februar besluttedes det at købe Grunden Matr. Nr. 227 paa Hjørnet af Ny Kongensgade og Filsofgangen (nu Vestervoldgade Nr. 113), den paa Grunden staaende Bygning var brændt kort forinden; den 9. Marts begyndte man at bygge, og den 9. April lagdes Grundstenen.

Alt gik hurtigt og let. Man har Indtryk af, at Alle følte, at der her arbejdedes for en Sag, der skulde være til Ære og Gavn for deres Stand. Grundens Sælger, den bekjendte Skibsbygmester Lars Larsen, efter hvem Larsens Plads

bag Amalienborg har Navn, fordrede ikke alene Intet udbetalt af Salgssummen 4800 Rd. — den blev indestaaende som Prioritet — men ydede endda Stiftelsen et kontant Laan paa 8200 Rd., Major Blom udførte gratis Tegningerne, efter hvilke Bygningen opførtes, og overtog Murarbejdet mod at faa Dækning for Arbejds-lönnen; paa de samme Betingelser udførte Tømmermester Kofoed Tømmer-

Haandværkerstiftelsen paa Hjørnet af Filsofigangen (Vestervoldgade) og Ny Kongensgade.

arbejdet og Snedkermester Holst Snedkerarbejdet; Naalemager Hjorth afholdt alle Stiftelsens Startningsomkostninger, og fra Kong Frederik VI kom der en Gave paa 500 Rd.

Man kan forstaa, at det herefter har været et fornøjeligt Stævne, da Bestyrelsen og Repræsentantskabet den 9. April 1836 Kl. 10¹/₂ Form. samledes til Grundstenens Nedlæggelse. Major Blom nedlagde „en Plade af fint Tin“, i hvilken de Tilstedeværendes Navne vare indgraverede med en Tilføjelse om, at det skete „Gud til Ære og Medborgere til Gavn“. Ogsaa nedlagdes endnu „en Sølv Medaillon af Størrelse som en Specie med vor elskede Konges Brystbillede

paa den ene Side" og nogle af de ovenfor nævnte Datoer paa den anden Side, „hvorefter enhver af de anførte Medlemmer ved nogle faa hjertelige Ord tolkede sine varmeste Ønsker for Stiftelsens Velvære og Bestaaen“.*

Nu murede der rask paa Bygningen, og for at Alt til rette Tid kunde være i Orden, nedsattes der den 30. Avgust s. A. en Lovkomite, bestaaende af Kobbersmed Kemp, Bogtrykker Quist og Guldsmed Winther. Det gjaldt om at faa endelige Love, men det gik ikke af uden Brydninger. Der blev holdt flere Møder af Bestyrelsen og Repræsentantskabet tilsammen, og da man den 28. Januar 1837 samledes til Generalforsamling med Lavenes Oldermænd, blev der nedsat et nyt Udvalg til Omredaktion af et Par væsentlige Paragrafer. Først den 16. Februar s. A. vedtoges Lovene, men kun som provisoriske; de skulde ikke indsendes til kongelig Konfirmation, för Generalforsamlingen den 28. Januar 1838 havde taget endelig Bestemmelse; først den 17. Januar 1839 bleve Lovene kongelig stadfæstede som „Fundats for Stiftelsen for gamle Haandværksmestere og deres Enker i trange Kaar“. To af de oprindelige Indbydere Kobbersmed Kemp og Glarmester Clausen samt en af Repræsentanterne Glarmester C. F. Quist vare da udtraadte, og den gennemfægtede Strid havde sat Mærker i Pressen, hvad Kjøbenhavnsposten for 1837 (Nr. 27, 32, 57, 63, 68, 82 og 93) bærer Vidne om. Men herefter faldt Alt i Ro, og den efter de nye Love af ni Medlemmer bestaaende Bestyrelse, der underskrev Fundatsen, bestod af Murmester T. Blom (Formand), Naalemagermester F. C. Hjorth, Garvermester H. Larsen, Guldsmed Chr. Winther, Bogtrykker J. D. Quist, Drejermester J. Ulrichsen, Malermester P. G. Wörmer, Blikkenslagermester O. Lindqvist og Hof-Bagermester C. P. Jensen.

Fra April Flyttedag 1837 bestod der altsaa en Haandværkerstiftelse i Kjøbenhavn. Den indeholdt 14 Toværelses- og 50 Etværelses Lejligheder foruden en Portnerbolig paa tre Værelser, og den var efter foretagen Vurdering ansat til en Værdi af 27,600 Rd. Man havde naaet et Resultat, og det skal her særlig understreges, at det var naaet ved et Samarbejde mellem Byens Haandværkerlav. Naar Bogtrykkerne og Skibsbyggerne, der ikke stod i Lav, ere med, er det en Undtagelse, som særlig fremhæves i Fundatsen og begrundes ved, „at Medlemmer af de tvende Fag have bidraget til Stiftelsens Opkomst“. Undtagelsen bekræfter altsaa Regelen. Da Kunstdrejerne, der heller ikke udgjorde noget Lav, ønskede at være med, fik de da ogsaa et bestemt Afslag. Det er Lavshaand-

* Da Arbejdsgiverforeningen i 1910 opførte sin Bygning paa samme Grund, kom Grundtenen for Lyset igjen (s. Medlemsblad for Haandværkerforeningen 1910, S. 103-04).

værkerne, der her række hinanden Haanden, og hvilke Lav, der var med, kan ses af den Fordeling, der den 1. Marts 1837 fandt Sted af Stiftelsens 64 Lejligheder. Efter den fik

Blikkenslagerlavet	1	Rebslagerlavet	1
Blytækkerlavet	1	Sadelmagerlavet	1
Bogbinderlavet	1	Skorstensfejerlavet	1
Buntmagerlavet	1	Stenhuggerlavet	1
Bødkerlavet	1	Stolemagerlavet	1
Drejerlavet	1	Tobakspinderlavet	1
Dugmagerlavet	1	Tømmerlavet	1
Garverlavet	1	Urmagerlavet	1
Glarmesterlavet	1	Bagerlavet	2
Gørtlerlavet	1	Guldsmedelavet	2
Handskemagerlavet	1	Malerlavet	2
Hattmagerlavet	1	Slagterlavet	2
Hjulmagerlavet	1	Tøjmagerlavet	2
Kobbersmedelavet	1	Grov- og Klejnsmedelavet	3
Linnedvæverlavet	1	Snedkerlavet	4
Murerlavet	1	Skræderlavet	5
Naalemagerlavet	1	Skomagerlavet	7
Nagelsmedelavet	1	Bogtrykkerne	1
Parykmagerlavet	1	Skibsbyggerne	1
Possementmagerlavet	1	Direktionen	5

Det er en fuldstændig Sejer for Tanken om, at Haandværkerstanden skulde opføre „en simpel men god Bygning“, hvori der kunde skaffes „fri Bolig for i det Mindste 50 à 60 aldrende, uden egen Brøde forarmede Haandværksmestere eller deres Enker“. 37 Lav sluttede sig til Foretagendet, 28 sikrede sig hvert een Lejlighed, og mellem de 9, der ønskede flere, gaar Skomagerlavet stolt i Spidsen med ikke mindre end 7. Det var kun nogle faa, mindre betydende Lav, der ikke vare med: Barberlavet, Felberederlavet, Kandestøberlavet, Knapmagerlavet, Møllerlavet, Sejl-, Flag- og Kompasmagerlavet samt Sværdfejerlavet. De Mænd, der ved denne Lejlighed gik i Spidsen, fortjene at mindes, ti de vare Førere i et Arbejde, der virkede samlende paa Københavns Haandværkere, og de, som særlig bör nævnes, ere da, som ovenfor antydet, Murmester T. Blom og Naalemagermester F. C. Hjorth.

Hvad nu først Murmester Blom angaaar, da kjendes der ikke overvættes meget til ham. Thomas Andreas Blom er født den 16. November 1777 i København, hvor han den 30. April 1810, d. v. s. i sit 33te Aar, bliver Murmester

og efterhaanden faar ikke lidt at gjøre, samtidig med at han tjener sig op i Brandkorpset, hvor han fra 1832 staar som Vice-Brandmajor; fra 1834 er han tillige Medlem af det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab. Efter Forskjelligt at dømme synes han at have været en støt Mand, der mere virkede ved i Tavshed opnaaede faktiske Resultater end ved at ræsonere og parlamentere; overfor de forskjellige Avisartikler, som fremkom fra navngivne Oldermænd angaaende Haandværkerstiftelsen, findes ikke en Linie som Svar med hans Navn under — fra Stiftelsens Side svarede med nogle Stykker underskrevne „En Interessent“, „En Haandværksmester“ o. s. v. — ligesom det ogsaa er værd at bemærke, at han i længere Tid stod som den, der i Virkeligheden var Formand, uden at noget formelt Valg i saa Henseende havde fundet Sted. Det har endelig sin Betydning endnu at gjøre opmærksom paa, at den Interesse, han havde for Haandværkerstiftelsen, arvedes i hans Slægt. Han stod som Formand til sin Død den 21. November 1841, men mellem dens senere Formænd findes baade hans Søn og hans Sønnesøn. Stiftelsens Formandsrække er følgende:

Murmester T. Blom (1835-1841)
 Malermester P. G. Wörmer (1842-1856)
 Naalemagermester F. C. Hjorth (1856-1865)
 Hattemagermester B. Petersen (1865-1879)
 Etatsraad J. A. Blom (1879-1900)
 Etatsraad F. V. Blom (fra 1900).

Af de 77 Aar, Haandværkerstiftelsen har bestaaet i Aar, tilhører Halvdelen den Blomske Slægt. Murmester T. Bloms Søn Tømmermester Julius Andreas Blom (f. 1815) blev i 1848 indvalgt i Bestyrelsen, og det er da helt naturligt, at han, som mangeaarigt Medlem af den, efter Justitsraad og Raadmand (fhv. Hattemagermester) Börge Petersens Død i Februar 1879 blev valgt til hans Efterfølger i Formandsposten. I Mellemtiden var han bleven udnævnt til Etatsraad. Da Loven af 15. Maj 1868 om Københavns Brandvæsens Omorganisation medførte hans Afgang som Brandmajor, modtog han samtidig hermed den paagjældende Udnævnelse. I hans Formandstid blev det forøvrigt af Skomagermester A. Hansen som Oldermænd for Skomagerlavet, der jo raadede over det forholdsvis største Antal af Stiftelsens Lejligheder, gjort gjældende, at „den simple men gode Bygning“ fra 1836 ikke længere kunde betragtes som tidssvarende. Et i den Anledning i Januar 1892 nedsat Udvalg udrettede dog Intet, saa Spørgsmaalet om,

hvad der i saa Henseende skulde gjøres, stod uløst hen, da den 84aarige Etatsraad i Januar 1900 ikke mente at kunne modtage Gjenvalg; han afgik den 14. Juni s. A. ved Døden. Som Eftermand fik han sin Søn Tømmermester Ferd. Vict. Blom, der fra 1893 havde været Bestyrelsens Næstformand, og nu kom der Liv i Byggesagen. Paa Generalforsamlingen den 28. Januar 1901 vedtoges det at afkjøbe Tømmermester Oscar Köhler en Grund paa Blegdamsvejen (Nr. 74) for 117,000 Kr., hvorefter der blev etableret en bunden Konkurrence mellem fire kjendte Arkitekter angaaende Tegningerne til Bygningens Opførelse, og da Arkitekt Emil Jörgensen var gaaet sejrende ud af Konkurrencen, begyndte Grundgravningen i Efteraaret s. A. Den 18. December 1902 blev Stiftelsens smukke og hensigtsmæssigt indrettede nye Bygning höjtideligt indviet.

Hvor var det et mægtigt Skridt fremad, som herved gjordes. Ikke alene var den nye Bygning langt kostbarere og større end den gamle — den blev vurderet til 470,000 Kr. og rummede 61 Etværelses-Lejligheder, 32 Toværelses-Lejligheder, en Opsynsmands-Lejlighed, et Par Bestyrelsesværelser og 4 Boutiker — men hele Nutidens gode Boligteknik er selvfølgelig anvendt i den. Det Blomske Styre skabte et stort Resultat, og saa kan her endnu nævnes, at mellem de talrige Legater, Stiftelsen til dens Beboeres Gavn efterhaanden har faaet at raade over, og som for Tiden udgjøre c. 500,000 Kr., findes to, der bære det Blomske Navn, det ene paa 2000 Kr. er stiftet af Etatsraad J. A. Blom, det andet paa 4000 Kr. af hans Enke, Fru Etatsraadinde Caroline Frederikke Blom f. Funch, Haandværkerstiftelsen skylder den Blomske Slægt meget. Det er sikkert som Anerkjendelse heraf, at Tømmermester og Arkitekt F. V. Blom i 1904 blev udnævnt til Etatsraad.

Men Haandværkerstiftelsen skylder ogsaa den Hjorthske Slægt meget, baade den ovennævnte Naalemager F. C. Hjorth og hans Søn P. Chr. Hjorth, der ligeledes var Naalemager. Ja, der har været Tider, da Stiftelsen slet og ret kaldtes

Murmester Thomas Blom.

den Hjorthske Stiftelse, hvad der muligvis kom af, at F. C. Hjorth som dens Kasserer væsentlig repræsenterede den overfor Omverdenen. Da den 1837 udførligt beskrives i „Nyt Magasin for Kunstnere og Haandværkere“ (I, S. 273-76), er saaledes hans Navn det eneste, der nævnes, idet Artiklen slutter med en Udtalelse om, at Bidrag til Stiftelsen kunne indbetales hos ham.

Haandværkerstiftelsen Blegdamsvejen Nr. 74.

Frantz Christian Hjorth var født den 22. Juni 1782 i Jylland i smaa Kaar, Faderen var Landsbyskolelærer. Som 13-Aars Dreng kom han til nogle fattige Slægtninge i Kjøbenhavn, og her blev han 1796 sat i Naalemagerlære, blev Svend 1801 og blev efter at have gjort Mesterstykke den 13. April 1807 Medlem af Kjøbenhavns Naalemagerlav, hvorpaa han den 1. Maj 1807 giftede sig og den 10. Juni s. A. etablerede sig, selvfølgelig under meget smaa Forhold. Men da han satte Tæring efter Næring, forstod at arbejde og spare, var han en skjön Dag en formuende Mand, med voxende Anseelse. Fra 1818 til 1834 var han Oldemand for sit Lav. Hvor dygtig han var i sit Fag, viste han bl. A. paa In-

dustriudstillingen 1840 i Kjøbenhavn. Med særligt Hensyn til ham hedder det i den officielle Beretning om Udstillingen, at Naalemagerarbejdet her i Landet havde naaet en Udvikling, som næppe skulde antages mulig. Og hvad hans sociale Stilling angaar, er det en talende Oplysning, at han efter i 1836 at være indtraadt i det københavnske Skydeselskab allerede i 1837 bliver dets Fuglekonge.

Herefter er det kun naturligt, at han i 1838 staar som Medstifter ved Oprettelsen af Industriforeningen i Kjøbenhavn, hvor han derefter sidder som Repræsentant i en Aarrække (1838-40, 1843-55), og at han i 1840 af en Del Lavsmedlemmer foreslaas til Borgerrepræsentant. Det blev han dog først i 1844, men saa sad han ogsaa i Byens Raad lige til 1856. Særlig synes han imidlertid altid at være med, hvor det gjælder om at komme Medmennesker til Hjælp. Han er saaledes Medlem af den Komite, som Industriforeningen i 1847 nedsatte i Anledning af den da herskende Dyrtdid og Arbejdsløshed, og han nøjedes ikke med at have været virksom ved Oprettelsen af Haandværkerstiftelsen i 1835, i 1849 er han sammen med Skibskaptajn J. A. D. Stæger Ophavsmand til en Stiftelse for ugifte Døtre af Embedsmænd og Borgere. Den kom i Stand i Drejermester J. Ulrichsens Ejendom i Blaagaardsgade, hvorfra den senere har arbejdet sig ud til Vesselsgade. Mellem dens Legater findes to, som Hjorth skjænkede den, et i 1853 paa 2000 Rd. og et i 1857 paa 1200 Rd. Nedenfor skulle vi se, at der ogsaa er Legater med hans Navn i Forbindelse med Haandværkerstiftelsen.

Som ovenfor nævnt, er denne Stiftelse til Tider bleven kaldet Hjorths Stiftelse, men at han ikke har været ene om Arbejdet for den, fremgaar af, hvad ovenfor er meddelt, og kan muligvis ogsaa ses deraf, at baade Blom og Hjorth blive dekorerede i 1837. At Hjorth bliver Dannebrogsmænd og Blom Ridder af Dannebrog, siger i denne Forbindelse Intet. En Haandværker fik den Gang aldrig Ridderkorset. Hjorth kunde ikke blive Andet end Dannebrogsmænd, medens

Naalemager F. C. Hjorth.

Blom som Vice-Brandmajor hørte til de Karakteriseredes Rækker; Brandmajoren, Murmester P. M. Quist, var bleven Ridder Aaret för. Her er imidlertid den Forunderlighed, at medens Hjorth bliver Dannebrogsmænd den 16. Maj 1837, havde Blom faaet Ridderkorset allerede den 16. April s. A. Hvorledes det hænger sammen hermed, faar imidlertid staa hen. Hjorth bliver Ridder af Dannebrog i 1856, og i 1857 ved hans 50-Aars Borgerjubilæum udnævnes han endvidere til Justitsraad; han var en, særlig i Haandværkerkredse, höjt skattet Mand, hvad han i 1861 fik et talende Bevis for.

Paa et Oldermandsmøde den 11. Januar 1861 i Haandværkerforeningen besluttedes det at fejre Haandværkerstiftelsens 25aarige Jubilæum den 28. s. M. Til Fordel for dens Beboere skulde der oprettes et Legat, der til Ære for Justitsraad F. C. Hjorth, „den Mand som havde lagt Grundstenen til Værket“, skulde bære hans Navn, og saa skulde der afholdes et Festmaal, hvor man kunde glædes ved „den virksomme Stifters“ Nærværelse. Iværksættelsen af disse Beslutninger overdroges Haandværkerforeningens Bestyrelse, der saa arrangerede, at der den 28. Januar ved en Deputation overrakte Hjorth en Skrivelse, hvori der rettedes en Tak til ham for hans „aldrig hvilende Virken og Forsorg til trængende Brødres Gavn og Tarv“ og meddeltes ham, at Legatet, der skulde bære hans Navn, vilde blive paa 1000 Rd. Ved Festmaaltidet samme Dag lod hans Ros yderligere baade i Sang og Tale, men da den 79aarige Mand's Helbred ikke tillod ham at komme tilstede ved det, takkede han to Dage efter i en til Haandværkerforeningens Bestyrelse rettet Skrivelse for den Ære, der var vist ham. I den siger han bl. A.: „Jeg erkjender, at der ikke kunde have været vist mig nogen større Opmærksomhed, hvis alt det, som i disse 25 Aar er sket for Stiftelsen, havde været min Fortjeneste; men naar jeg nu er mig bevidst, at min Virksomhed har været saare ringe ved Siden af den, som Stiftelsens øvrige Bestyrere have udfoldet, og ved Siden af den Bistand, som fortrinsvis den hele Haandværksstand har ydet, saa er det en Selvfølge, at jeg aldrig tilfulde formaar at udtale de Følelser, som ovennævnte Bevis paa mine Medborgeres Agtelse og Kjærlighed har fremkaldt hos mig“.

Det ses her, hvor inderligt Hjorth og Haandværkerstiftelsen efter den almindelige Opfattelse hørte sammen, men ogsaa at Hjorth stærkt fremhævede, hvormeget der skyldtes Andre end ham. Derfor vedblev Haandværkerforeningen dog stadig at hædre ham. Da dens store Stiftelse Alderstrøst i Oktober 1863 blev tagen i Brug, gjorde den Hjorth til sit Æresmedlem som den, „der havde

givet Impulsen til de fleste Haandværkerstiftelser i Kjøbenhavn“, en Ære, han kvitterede for ved i 1864 at tillægge Alderstrøst et Legat paa 500 Rd., og da han derefter den 14. Avgust 1865 afgik ved Døden lidt over 83 Aar gammel, blev hans Begravelse en sidste stor Æresbevisning overfor det af ham udførte Arbejde. Den fandt Sted den 20. Avgust i Helligaandskirken. Lavene mødte med deres Bannere, Magistrat og Borgerrepræsentation vare repræsenterede ligesom Industriforeningen og Haandværkerforeningen, og navnlig da den sidste; Medlemmer af den bar Kisten ud. I Bladene stod der Digte til den Afdødes Pris af baade Gottlieb Siesbye og Claudius Rosenhoff, men her skal særlig fremhæves, hvad „Fædrelandet“ i al Korthed skrev om ham. „Hans varme Fædrelandskjærlighed og Menneskekjærlighed var gammeldags i sit Snit, men ægte i sin Kjærne, og derfor var den Anseelse, han nød blandt sine Medborgere, ogsaa fortjent, skjönt han hverken stod höjt i Begavelse eller Kundskab“.

Her skal endnu tilföjes, at han i sit Testamente af 22. Marts 1856 tillagde Haandværkerstiftelsen et Legat paa 800 Rd., hvis Rente skulde tilfalde Beboeren af Naalemagerlavets Lejlighed i den, og at han i 1861 forøgede det Legat paa 1000 Rd., som Haandværkerforeningen overrakte ham, med 600 Rd., saaledes at dets aarlige Rente kunde blive 64 Rd., der hvert Aar paa hans Fødselsdag skulde uddeles til Stiftelsens Beboere, hvis Antal den Gang just var 64. Efter hans Død vedblev det Hjorthske Navn imidlertid ogsaa paa anden Maade at spille en Rolle i Stiftelsen. Hans ovenfor nævnte Sön Naalemager Chr. Hjorth, der tidlig havde overtaget Faderens Forretning og i 1862 indvalgtes i Haandværkerstiftelsens Bestyrelse, vedblev at virke i denne til sin Død i 1892. Han var først Sekretær og derpaa Næstformand i den, og hvor varmt han i det Hele følte for Stiftelsen, kan ses af hans Testamente. Han oprettede i det et Legat til dens Bedste paa ikke mindre end 20,000 Kr.

Haandværkerslægterne Blom og Hjorth staa begge som i höj Grad bærende overfor den 1835 grundlagte første kjøbenhavnske Haandværkerstiftelse.

ANDRE STIFTELSER

Ved Oprettelsen af Haandværkerstiftelsen for gamle trængende Mestere og deres Enker var der gjort en god Gjerning. Ved Siden af Mesterne stod imidlertid de endnu talrigere Svende, ogsaa for dem burde der gjøres Noget, og det er nu betegnende, at det er Haandværkerforeningens Stifter, Snedkermester Lasenius Kramp, der her søger at sætte det Behørige i Værk. Han fremlagde i 1841 en Plan til en Svendestiftelse, men „den forekom Standens forsamlede Oldgeseller som et uopnaaeligt Foretagende“ og faldt dermed til Jorden. Kramp slap dog ikke derfor Tanken. I April 1846 stillede han sammen med Skomagemester C. N. Lund i Haandværkerforeningen et Forslag om, at Foreningen skulde tage Sagen i sin Haand. Paa Opfordring udarbejdede han en nærmere Plan for Oprettelse af en „Stiftelse for aldrende og trængende Haandværkssvende eller Enker efter saadanne“, hvorefter der blev nedsat en Komite bestaaende af Naalemagemester F. C. Hjorth, Hof-Kunstdrejer J. G. Schwartz, Hattemagemester Börge Petersen, Snedkermester J. C. Schwartzlose, Linnedfabrikant J. L. Ehlert, Murmester J. H. Kornbech og Malermester P. G. Wörmer, og denne Komite, for hvilken Kramp fungerede som Sekretær, udstedte i December 1846 et Opraab til „Medhaandværkere! Mestere og Svende!“

De forskjellige Lavs Svende opfordredes til hver at tegne sig for et ugentlig Bidrag af 2 Skilling; tegnede 6000 sig, vilde det være 6500 Rd. aarligt, og i Februar 1847 havde 4244 Svende tegnet sig, hvortil endnu kom en Del Bidrag een Gang for alle fra Svendekasser og Mestere paa tilsammen noget over 700 Rd. Sagen formede sig altsaa, maa der siges, endog meget godt, uagtet der fra Svendene i tre saa store Lav som Tømmer-, Murer- og Snedkerlavene slet ingen Bidrag tegnede, de agtede hver for sig at oprette egne Stiftelser. Komiteen gik derfor uden Betænkning videre. Den henvendte sig til Magistraten med Anmodning om, at de ugentlige Bidrag paa 2 Sk. maatte blive opkrævede hos de paagjæl-

dende Svende af Lavenes Oldermænd som Tidepenge og derefter kvartalsvis blive udbetalt Stiftelsens Bestyrelse. Men det mente Magistraten ikke at kunne gaa ind paa, og overfor et nyt Andragende fastholdt den i en længere Skrivelse af 19. November 1847 sin Stilling; den mente ikke at kunne lade Bestemmelserne om Tidepenge blive anvendte paa disse 2 Sk., der derved gik over til at blive et tvungent Bidrag, uden at det dog fik Tidepengenes Virkning nemlig bestemt Udsigt for de Paagjældende til i de Forhold, Bidraget betaltes for, at faa Hjælp, kun ganske enkelte af de mange Bidragydere kunde komme i Betragtning med Hensyn til at faa Bolig i Svendestiftelsen.

Men hermed var Sagens Skjæbne afgjort. „De store og betydelige Vanskeligheder“, Komiteen saa, naar Indkasseringen skulde foregaa „ad aldeles privat Vej“, maa have vist sig uovervindelige. Haandværkerforeningen stillede Sagen i Bero, og den kom aldrig op mere. En for alle Svende fælles Stiftelse blev ingensinde skabt, men som vi ovenfor hørte, paatænkte Svendene i Tømmer-, Murer- og Snedkerlavene særlige Stiftelser, og Arbejdet med dem fik, som vi nedenfor skulle se, Resultat. Tanken om Stiftelser var paa denne Tid oppe i baade Mester- og Svendekredse. I Anledning af Kong Frederik VI's Jubelfest den 14. April 1834, d. v. s. 50-Aars Dagen for hans Indtrædelse i Statsraadet, besluttede Urtekræmmerlavet at oprette en Stiftelse, som kom til at ligge i Hindegade og stod færdig i 1845. Dens Indvielse regnedes fra den 28. September 1845, da Kong Kristian VIII og Dronning Karoline Amalie besøgte den.

Den Svendekorporation, i hvilken Tanken om en Stiftelse først fremkom, er formentlig Typografernes. Typograf H. H. Thisted slog til Lyd for Oprettelsen af en saadan ved Gutenberg-Festen St. Hansdag 1840, men Sagen fandt ingen Tilslutning, først sex Aar efter opnaaede han, at en Komite blev nedsat med en Stiftelses Oprettelse som Maal for sin Virksomhed, men det førte ikke til noget Resultat. Først 1857 naaede et Udvalg, for hvilket Thisted var Kasserer, at faa en Indsamling sat i Gang. Men det gik kun langsomt med Bidragene, først den 17. Avgust 1870 naaedes det, at Kammerherre Berling kunde nedlægge Grundstenen til en Typograf-Stiftelse paa et i Lille Istedgade kjøbt Grundstykke. Men havde Typograferne til en Begyndelse været noget sene af sig, kom der nu Fart over dem. 1884 fik de een Stiftelse til, denne Gang i Viktoriagade, og 1903 en tredje i Boyesgade; i saa Henseende ere de enestaaende.

Den første Svendestiftelse i Kjøbenhavn blev dog Tømmersvendenes. I Marts 1846 udsendte 20 Tømmersvende en Indbydelse, hvori de opfordrede deres Fag-

brødre til hver at give et ugentligt Bidrag paa 2 Sk. til Opførelse af en Stiftelse, og Forsøget lykkedes. 1851 rejste Hustømrernes Stiftelse sig paa deres Herberges Grund i Adelgade. Den blev indviet den 6. April 1852. Oldgesel C. Wilhelmy førte Lavets Oldermænd Tømmermester J. A. Kofoed, da der ved den Lejlighed fandt et Festmaaltid Sted i den i Stiftelsen indrettede Amtssal. — Derefter kom i 1853 Garversvendenes Stiftelse paa Blegdamsvejen og saa i 1857 Snedkersvendenes Stiftelse. Snedkersvendene vare delte i de ugifte og gifte; de ugifte vare de særligt zünftige, og det er dem, der først bringe Sagen frem, allerede i 1845, men da Magistraten negtede dem Ret til at forhøje Tidepengene med 2 Sk. ugentlig, døde Bevægelsen hen. Saa kom imidlertid Haandværkerforeningens Opfordring om at give Bidrag til en fælles Svendestiftelse, hvad Snedkersvendene dog ikke vilde gaa med til, og saa tog de i 1847 igjen fat paa Arbejdet for at faa en egen Stiftelse. Bidragene til en saadan indløb imidlertid saa smaat, at man nogen Tid efter bestemte at tilbagelevere dem, man havde faaet. Men saa tog i 1851 de gifte Svende fat, og da de ønskede at arbejde sammen med de ugifte, førte det til, at de to Svendeselskaber samlede tog Sagen op i 1853, og nu gik det. I 1855 blev der kjøbt en Grund paa den den Gang fjærntliggende Gamle Kongevej, Kjøbenhavn var paa den Tid endnu omgiven af baade Volde og Grave. Grundstenen blev lagt den 5. September 1856, og Bygningen blev tagen i Brug Oktober Flyttedag 1857. De to Svendeselskaber, der rejste den, fik senere Navnet „De forenede Snedkere af 1862“.

Saa kom Skomagervendene. Efter at de i nogle Aar havde indsamlet ugentlige Bidrag, kjøbte Svendebroderskabet i 1858 en Grund paa Gasværksvejen, og ved Flyttedag i Foraaret 1859 traadte Stiftelsen i Virksomhed. Mursvendene fulgte efter i 1860. Da Haandværkerforeningens Indbydelse til Oprettelse af en fælles Svendestiftelse i 1846 kom til dem, henvendte de sig til Mesterne med Anmodning om, at de vilde udvirke Magistratens Tilladelse til, at de maatte oprette en egen Svendestiftelse. Mesterne vilde saa have, at Svendene skulde forpligte sig til hver at yde et Bidrag paa 2 Rd. aarligt, men det mente Svendene, at de ikke kunde binde sig til, og saa døde Sagen hen, indtil Mursvend H. P. Johansen paany rejste den i 1852. Heller ikke her vilde Magistraten gaa med til, at Svendenes Bidrag bleve indkrævede som Tidepenge, men saa ordnede Komiteen en helt frivillig Indsamling med det Resultat, at en Grund blev kjøbt i 1858 paa Hjørnet af Murer- og Smedegade, hvor en Bygning blev opført i Aaret 1859-60.

Herefter var der i Tiden, der gik forud for Næringslovens Ikrafttræden, altsaa endnu i de gamle Lavs Tid, oprettet fem Svendestiftelser i Kjøbenhavn, Tømmersvendenes, Garversvendenes, Snedkersvendenes, Skomagersvendenes og Mursvendenes, og saa maa her til endnu føjes, at Skrædersvendene laa inde med en Fond til en paatænkt Stiftelse, der kom i Stand i 1862, og Bagerlavet med en lignende Fond, hvis Anvendelse det dog trak noget længere ud med, „Bagermesternes Svendestiftelse“ blev først oprettet i 1872. Der blev imidlertid ikke blot rejst Svendestiftelser, der kom ogsaa Mesterstiftelser. Haandværkerstiftelsen fra 1835 havde ikke afhjulpet den tilstedeværende Trang, og det har i saa Henseende sin Interesse at se, at det Lav, der ejede de fleste Boliger i Haandværkerstiftelsen, er det første, der oprettede en særlig Mesterstiftelse. Skomagermester H. S. Most fremsatte i April 1852 Forslag om, at Skomagerlavet skulde skaffe sig en særlig Stiftelse, og Forslaget fandt kraftig Tilslutning. Der blev strax nedsat en Komite, der arbejdede med saa stor Energi, at Stiftelsen, en dertil indkjøbt Ejendom (Rosengade Nr. 6 og Fredericiagade Nr. 73) stod færdig Aaret efter. Derpaa kom Garvermesterne med en Stiftelse i Långangsstræde 1854, Skrædermesterne med en Stiftelse i Viktoriagade 1858 og endelig Snedkermesterne i 1862 med en Stiftelse i en Sidefløj af deres Lavshus i Grønnegade. Efter Forslag af Snedkerlavets Oldemand O. N. Thorsen blev det i 1859 vedtaget, at Lavet skulde oprette en Stiftelse for gamle, trængende og værdige Snedkermestere og disses Enker; der blev set paa Grunde flere Steder baade paa Vesterbro og Nørrebro, men ingen af dem vandt helt Bifald, og saa besluttede man at indrette den højre Sidefløj i Lavshuset til en „Snedkermesternes Fribolig“.

Det var et stort Maal, man satte sig, da man i 1835 begyndte at arbejde for Oprettelsen af en Stiftelse, der kunde give c. 60 gamle Haandværkere frit Tag over Hovedet, og man kunde være stolt over, at man virkelig naaede Maalet. Men de derefter kommende Bevægelser rundt om i en Række forskellige Fag viste med al ønskelig Klarhed, at det naaede Resultat ikke var tilstrækkeligt overfor den tilstedeværende Trang. Og følte Trangen, som det synes, end stærkest hos Svendene, vil det kunne forstaaes, at for Mesternes Vedkommende bragte de oprettede fire Stiftelser — Garvermesternes med 4 Boliger, Snedkermesternes med 8 Boliger, Skomagermesternes med 24 Boliger og Skrædermesternes med 34 Boliger — hvor fortjenstlige disse Foretagender end i og for sig vare, kun en begrænset Hjælp. En virkelig god og stor Hjælp kom først,

da Haandværkerforeningen med aabent Öje for Forholdene i 1862 grundlagde den store Stiftelse „Alderstrøst“, der efterhaanden har udviklet sig saaledes, at den nu staar med henved 450 Boliger, af hvilke allerede næsten 300 ere blevne Friboliger.

Det lykkedes ikke Foreningen i 1846 at rejse en Svendestiftelse, Forholdene vare den ikke gunstige, men for gamle, trængende og værdige Haandværkermestere og deres Enker er den mægtige Stiftelse, Foreningen har taget Initiativet til og ved ihærdigt Arbejde stolt har gennemført, en saa stor Velgjerning, at dens Jubilæum i Aar vel fortjener at mindes, ligesom Foreningens Virksomhed i det Hele. Virksomheden for Alderstrøst er jo kun een Side af dens Virksomhed, der fra dens Oprettelse i 1840 stadig har gaaet ud paa at fremme Haandværkets Tarv i Almindelighed.

DA HAANDVÆRKERFORENINGEN BLEV TIL

Som ovenfor nævnt opstod der ved Oprettelsen af Haandværkerstiftelsen af 1835 et Samarbejde iblandt Københavns Haandværkerlav, og at Lavene vare sig dette bevidst fremgaar bl. A. af den Anvendelse, der blev gjort af Overskudet fra Toget, hvormed Københavns Haandværkere den 2. Juli 1841 hyldede Kongefamilien i Anledning af den senere Frederik VII's Formæling med Prinsesse Mariane af Meklenborg. Overskudet blev skjænket til Haandværkerstiftelsen, som har bevaret det i og for sig kun mindre Beløb, 128 Rd. 3 Mrk., som et eget Legat. Det gryede i Sindene med en Tanke om, at her var begyndt Noget, som burde føres videre. Og navnlig efter Frederik VI's Død i December 1839 kom der paa forskjellig Maade Liv i Bevægelsen.

Der blev fra liberal Side set hen til hans Efterfølger paa Tronen, Kong Kristian VIII som til en Frihedens Bringer, der skulde løse mange af Fortidens snærende Baand. Forventningerne kom til Orde i Adresse paa Adresse, og i den Aaret før stiftede Industriforening, hvor bl. A. Orla Lehmann, David og Algreen-Ussing sad som Repræsentanter, kom Spørgsmaalet om en Adresse fra Københavns Næringsdrivende hurtig op. Allerede den 5. December 1839, altsaa kun to Dage efter Kongens Død, valgte dens Repræsentantskab et Udvalg, der skulde arbejde for Sagen, og den 23. s. M. forelaa en Adresse med 2595 Underskrifter. Det hed i den: „Deres Majestæts hele foregaaende Liv og navnlig den store Mindesmærke, De har rejst Dem ved at give Norge en Forfatning, fylder os med den Fortrøstning, at De vil bygge Deres hengivne Folks Velfærd paa saa fast en Grundvold, at selv de sildigste Slægter i Deres Majestæt ville velsigne Bæreren af Danmarks Frihed og Lykke“. Om selve Næringsvæsenet lød Ordene saaledes: „Deres Majestæts Forgængeres Grundsætninger om Næringsforholdene ville under en lige saa oplyst som kraftig Fyrste vide at gjøre sig

gjældende i store og heldbringende Foranstaltninger, der understøttede af den gjenvakte Nationalaand ville aabne Landet nye Rigdomskilder og udbrede en Almenveltilstand, som vil gjøre det muligt for Folket at bære de tunge Byrder, Landets Finansforvaltning gjør nødvendige, befordre en højere Udvikling og fremme Alles Velvære“.

Helt saaledes havde disse noget almindelige Ord dog ikke lydt fra først. Sætningen begyndte oprindelig saaledes: „De liberale Grundsætninger om Næringsfrihed, som Deres Majestæts Forgængere tidligen og ofte have udtalt, ville o. s. v.“ Denne Begyndelse, der saa godt stemmede med Aanden i Industriforeningen, har man altsaa forandret, vistnok for ikke at skræmme den brede Haandværkerstand fra at være med i Ønsket om en fri Forfatning, ja man gik endda til at forstærke Deputationen, der var udset til at overbringe Adressen, med fem Oldermænd, en Svingning, der gjorde, at Dekupør H. P. Frederiksen trak sig tilbage fra at være med. Den oprindelige Deputation bestod af Hof-Guldsmed J. B. Dalhoff, Isenkræmmer P. Eegholm [indtraadt istedenfor H. P. Frederiksen], Silke- og Klædehandler H. P. Hansen, Naalemager F. C. Hjorth og Jernstøber P. F. Lunde, hvortil efter den tagne Beslutning endnu kom Oldermænden for Snedkerlavet A. D. Andersen, Formanden for Bryggerkorporationen J. N. Bierre, Oldermænden for Tobakspinderlavet N. F. Bonnesen, Oldermænden for Kobbersmedlavet N. Jacobsen og Oldermænden for Bagerlavet A. Scherfig.

Deputationen fik imidlertid slet Intet at gjøre, den fik ikke Foretræde. Kristian VIII viste hurtigt, at han ikke vilde gjøre de nærede Forventninger Fyldest. Men uden Hensyn hertil have Lavshaandværkerne sikkert set med Tilfredshed paa, hvad der her var sket. De havde muligvis arbejdet for at faa den ovennævnte Svingning i Stand og i det opnaaede Resultat følt en Hensyntagen, der gav dem Betydning.

Kristian VIII ønskede imidlertid langt fra et Brud med Liberalismen. Under 1. Januar 1840 overraskede han Kjøbenhavn med en ny Kommunalforfatning, der, samtidig med at den forandrede Byens hidtil værende „32 Mænd“ til 36 Borgerrepræsentanter, paa forskjellig Maade kom de Liberales Ønsker imøde. Det Valg af 13 Borgerrepræsentanter, der skulde foregaa den 9. April s. A., vakte derfor stor Interesse. Der blev af ledende Mænd afholdt et forberedende Møde paa Børsen. Det skulde udse passende Kandidater. Men herved blev der slet ikke tænkt paa Haandværkerne. Mellem dem, der blev opstillede, var der kun to Industridrivende, Fabrikør A. Fibiger og Jernstøber P. F. Lunde, men slet ingen

Haandværkere. Saa samlede Haandværkerne sig og udsaa følgende ni Kandidater: Snedkermester A. D. Andersen, Tobaksfabrikant N. F. Bonnesen, Naalemager F. C. Hjorth, Hof-Urmager F. Jürgensen, Jernstøber P. F. Lunde, Hattemager Börge Petersen, Bagermester A. Scherfig, Urmager U. Schultz og Snedkermester P. C. Thymann.

Saa kom Valgene, og her sejrede Liberalismen. De liberale Foregangsmænd samlede Stemmerne om sig. Valgt blev Overretsassessor Algreen-Ussing, Professor C. N. David, Bankdirektør L. N. Hvidt, Cand. jur. Orla Lehmann, Overretsprokurator Balthasar Christensen o. s. v., og ved Siden af dem endnu Jernstøber Lunde og Fabrikør Fibiger, men af Haandværkernes særlige Kandidater kom kun Tobaksfabrikant Bonnesen med, og han — afslog at modtage Valget. Heldigvis var den første Suppleant Bagermester Scherfig, saa der kom dog een Haandværker ind i Representationen ved dette Valg.

Det var kun et ringe Resultat, men det Hele var et Stød frem i Retning af, at Haandværkerne begyndte at se udover deres egen snevre faglige Horisont. Den liberale Bevægelse ligesom tvang dem til det. I den endnu i samme Aar oprettede Haandværkerforening blev der herefter aarlig holdt Prøvevalg paa Borgerrepræsentanter, og i 1842 naaede den at faa fire af dens fem Kandidater valgte: Garvermester J. P. Rücksdäschel, Hattemagermester Börge Petersen, Tobaksfabrikør N. F. Bonnesen og Snedkermester A. D. Andersen. I Begyndelsen holdt den sig udelukkende til „Standens Medlemmer“, men fra 1845 opstillede den ogsaa andre paa sin Liste, i det nævnte Aar f. Ex. Overavditør Otto Müller og Grosserer Joseph Owen. Der er ingen Tvivl om, at den i Adressen til Kristian VIII omtalte „gjenvakte Nationalaand“ ogsaa følte i Haandværkernes Kreds ved Siden af de stærkt fremtrædende Hensyn til Lav og Stand. Det var saaledes afgjort Tilfældet med Haandværkerforeningens Stifter, den unge, livfulde Snedkermester J. Lasenius Kramp, der følte Kræfter i sig til

Snedkermester J. Lasenius Kramp.

Andet end til legemligt Slid i et Værksted. Som født den 5. Maj 1808 var han kun 29 Aar, da han i 1837 stiftede „Snedkernes Tegneforening“ med det Maal for Öje, at de danske Snedkeres gamle Hæder skulde „restavreres“. Han var imidlertid endnu yngre og altsaa vel endnu oprindeligere, da han i 1833 som helt ung Mester udsendte et lille Skrift om Snedkerlavets hele sørgelige Tilstand. Idet han gaar ud fra, at Haandværksstanden, „er en af de nyttigste og agtværdigste Stænder, Staten ejer,“ maner han til „Samdrægtighed og Enighed“ i Kamp mod Tømrernes, Marchandisernes og Fuskernes „Indgrib i vore Lavsrettigheder“. Lavenes gennem lange Tider nedarvede og derfor næsten som hellige ansete Rettigheder vare inderst inde det bærende Grundlag for Haandværkernes Syn paa Forholdene.

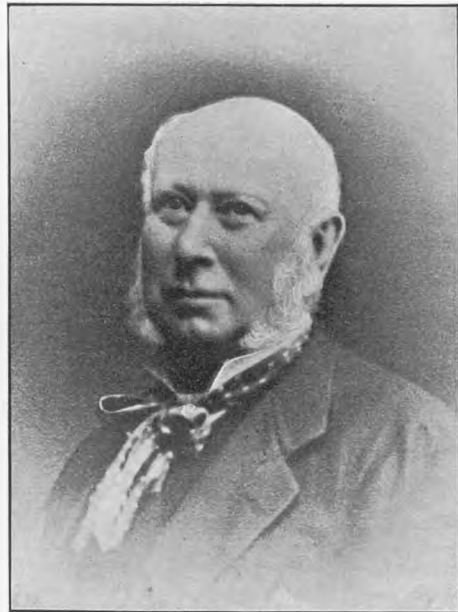
En af de „32 Mænd“, der hørte til den Del af disses Forsamling, der udenvidere gik over i Borgerrepræsentationen, var Bagermester H. C. Sager. Han var bleven valgt i 1839, og strax efter Valget havde han fremsat et Forslag om, at Forsamlingen skulde arbejde for Nedsættelsen af en Komite til Undersøgelse af Fordelene og Manglerne ved den bestaaende Lavs- og Korporations-Indretning, og hvad han særlig ved denne Lejlighed lagde Vægt paa, var, at Komiteen ikke alene skulde søge skriftlige Oplysninger, men efter Forbilleder fra England mundtlig skulde konferere med de Vedkommende „for at faa det Dunkle opklaret og for at give dem tilstrækkelig Lejlighed til uden Forbehold at udtale sig over Forholdene“. Forslaget gav Anledning til en Række Forhandlinger, der endte med, at saavel de „32 Mænd“ som Magistraten sluttede sig til det. Sagen gik saa til Kancelliet, der ogsaa var rede til at foreslaa Kongen Nedsættelsen af en Komite bestaaende af fire Medlemmer valgte af de „32 Mand“, en à to valgte af Magistraten samt tre valgte udenfor disse Forsamlinger, og hertil var af de „32 Mænd“ foreslaaet Overretsassessor T. Algreen-Ussing, Overavditør O. Müller og Professor C. N. David.

Men overfor den Sidstnævnte nedlagde et Flertal i Kancelliet Indsigelse. „Et Hverv som det omspurgte kan ikke være at overdrage ham, efter at han for Overtrædelse af Trykkefrihedslovgivningen har været underkastet Aktion i en Sag, hvori han vel frifandtes for Tiltale, men som dog var af den Beskaffenhed, at den Suspension fra hans Embede som Lærer ved Københavns Universitet, der ifølge allerhøjeste Resolution indtraadte ved Sagens Anlæg, senere forandredes til Entledigelse i Naade.“ Og saa kom den kongelige Resolution af 3. April 1840 til at lyde paa, at Sagen helt skulde overlades Københavns

Kommunalbestyrelse, Magistraten skulde ved to eller flere af sine Medlemmer træde sammen i en Komite med nogle af Borgerrepræsentanterne, som disses Kollegium dertil udnævnte, for nøje at undersøge, hvilke Forandringer i de gjældende Love for Lavs- og Korporationsvæsenet i Kjøbenhavn der maatte være tilraadelige, og derpaa i sin Tid indgive et Forslag herom til Kancelliet.

Det var en Sag af Betydning for Kjøbenhavns Haandværkere. Den gjemte i sig Spørgsmaalet om Lavsvæsenets fortsatte Bestaaen, delvise Forandring eller fuldstændige Ophævelse, og den lagde derfor i ikke ringe Grad Beslag paa alle Forstaaendes Opmærksomhed. Det gjaldt først Komiteens Sammensætning, og den blev saaledes: Magistraten valgte Raadmændene Etatsraad M. Skibsted og Justitsraad A. C. Riis-Lowson, medens Borgerrepræsentationen sendte Bagermester Sager, Urtekræmmer A. C. Øst, Urmager H. Kyhl, Cand. jur. Orla Lehmann samt selve Stridens Gjenstand Professor C. N. David; han var i Mellemtiden, ved Valgene den 9. April, bleven Borgerrepræsentant.

Komiteen traadte sammen den 16. Juni, og dens første Møder optoges af formelle Sager af ikke ringe Interesse. Lehmann rejste strax Krav om, at Komiteen skulde arbejde under en valgt Formand og ikke, som gammel Skik var, under Komiteens ældste Magistratsmedlem som selvskreven Formand. Borgerrepræsentanterne sluttede sig alle til Lehmann, men Etatsraad Skibsted mente ikke, at han kunde bortgive Noget af Magistratens Ret, og saa enedes man om, at han skulde fungere som midlertidig Formand, indtil Sagen var afgjort af rette Vedkommende, men det blev den nok aldrig. Derefter ønskede David, at Komiteen maatte blive tiltraadt af nogle Lavsmestere, som skulde vælges af Lavenes Oldermænd; men han fik ikke Komiteen med til et Forslag herom. Derimod enedes man om at rette en Henstilling til saavel Magistrat som Borgerrepræsentation om, at samtlige Lavsoldermænd skulde have Adgang til Komiteens Møder som Til-

Bagermester H. C. Sager.

hørere, hvad der førte til, at der blev indgivet et Andragende herom til Kongen. Men en kongelig Resolution af 18. November 1840 udtalte, at Andragendet ikke kunde bifaldes.

Allerede forinden havde Komiteen imidlertid begyndt sit Arbejde, efter at den havde delt sig i to Sektioner, den ene for Handelen (Skibsted, Lehmann og Øst), den anden for Haandværket (Riis-Lowson, David, Kyhl og Sager). Den sidste Sektion, der ene interesserer her, holdt fra den 27. Juli ugentlige Møder, og ved dem protokolleredes Udtalelser af en lang Række for Komiteen opkaldte Haandværkere, først Lavenes Oldermænd, derpaa en Del Andre, mellem hvilke f. Ex. Hof-Kunstdrejer J. G. Schwartz og Dekupør H. P. Frederiksen, samt endelig en Del Oldgeseller og almindelige Svende, hvad der, som vi nedenfor skulle se, slet ikke fandt Bifald i Lavsmesternes Kreds.

Under disse Forhold falder det naturligt at spørge: men hvem er Bagermester Sager? Han synes at have spillet en Rolle. Lige indvalgt blandt de „32 Mænd“ sætter han hele den ovenfor nævnte Sag i Bevægelse, og da de „32 Mænd“, inden de efter den nye Kommunallov ophøre at bestaa, den 8. April 1840 gjør Gilde for Magistraten, synes Sager at være en af de officielle Talere, han udbringer Skaalen for Kommunens Opblomstring. Og han nævnes tidligere. Da Overretsassessor P. V. Jacobsen 1835 i et Brev omtaler, at David er bleven aktioneret for tre Artikler i det af ham redigerede Ugeblad „Fædrelandet“, föjer han til, at Artiklerne ikke vare skrevne af David, men af henholdsvis Johannes Hage, Lehmann og Sager. Og til de her givne Oplysninger kan endnu föjes, at Sager i 1840 ægter en Datter af en af Frisindets anseteste Førere, Nationalbankdirektør L. N. Hvidt. Bagermester Sager gjør herefter slet ikke noget Haandværker-Indtryk, og han var da, nærmere beset, heller ikke nogen almindelig Bagermester. Lægesönnen Hans Carl Sager, der var født den 21. April 1808 i Thisted, var 1826 bleven Student og i 1831 juridisk Kandidat, hvorefter han 1836 havde overtaget sin Morfader, Bager Hamborgs Bageri paa Vesterbro. Men Virksomheden herved synes ikke at have bundet ham stærkt. Den hindrede ham i alt Fald ikke i 1839 at blive virksom Borgerrepræsentant og 1840 saavel Stænderdeputeret som Medlem af Kjøbenhavns Fattigdirektion. Ung og arbejdsivrig var han i det Hele med overalt. Han ønskede at faa Sindssygeanstalten paa Bidstrupgaard reformeret; han tog Ordet for Bekæmpelsen af de mange løse Forbindelser, der den Gang fandt Sted mellem Kjøbenhavns Fattige,

og han udsendte en Pjece om at faa Byggeindskrænkningerne paa Demarkationsliniens Grunde hævede; Kjøbenhavns Fæstningsværker burde lægges længere ud.

Han var, som det heraf ses, ikke bange for at tage fat paa store Opgaver, men trods al reformerende Iver synes han at have været en velvillig, ligefrem

Haandværkerforeningens første provisoriske Bestyrelse.

H. C. Sager. A. Scherfig.

Børge Petersen. P. C. Thymann. A. D. Andersen.

Fr. Jürgensen. J. C. Falck.

J. Lasenius Kramp.

Af J. A. Bock og L. L. Lohmann synes ingen Billeder bevarede.

Mand. Skjönt han kun beholdt sit Bageri til 1846, hvorefter han blev Overretsprokurator (1847) og Byfoged i Rudkjøbing (1849), kunde han godt komme ud af det med Kollegerne i Haandværksverdenen, ja hvor forunderligt det end lyder, blev han, som vi nedenfor skulle se, Haandværkerforeningens første Formand.

De ovenfor nævnte Begivenheder, den liberale Kommunallovs Fremkomst og

Nedsættelsen af Kommunalbestyrelsens Lavskommission, vare Klokker, der ringede ganske kraftigt ogsaa i Lavshaandværkernes Øren, og en af dem, der maaske stærkest følte, at nu maatte Tiden være inde til Handling, var Snedkermester Lasenius Kramp. Haandværkerne maatte samle sig. Midt i Juni 1840 var han da en af de c. 60 Haandværkere, der mødtes hos Traktør Bang i Stuen paa Hjørnet af Boldhusgade og Admiralgade, og han har sikkert gjort sit til, at denne Sammenkomst blev fulgt af et Par andre, mindre Møder. En af ham affattet Indbydelse til Dannelsen af en Forening blev drøftet paa dem og fik her den Form, i hvilken den blev underskrevet af „Pluraliteten af Haandværkslavens Oldermænd“. Den findes trykt i Kjøbenhavnsposten for 12. Avgust 1840 og førte til, at „Haandværkerforeningen“ den 20. November 1840 blev erklæret for oprettet. I Indbydelsen hedder det, at det ved mange Lejligheder havde vist sig, at der ingen Enighed i Anskuelse fandtes mellem Standens Medlemmer, og at Hovedgrunden hertil maatte søges i de mange Afdelinger eller Lav, hvoraf Standen bestod, „hvilke hver for sig varetage sin egen Interesse uden at se hen til, at denne godt kan forenes med den fælles“. Nu da det store Spørgsmaal om Lavenes Bestaaen eller Ikke-Bestaaen var rejst, maatte man stræbe efter, at Standen kom til at staa samlet, og det syntes, som om Lasenius Kramps Bestræbelser herfor skulde bære Frugt. „Pluraliteten“ af Lavene, hvis Oldermænd underskrev Indbydelsen, var følgende:

1. Bagerlavet.	13. Hjul- og Karetmagerlavet.	25. Skomagerlavet.
2. Blikkenslagerlavet.	14. Kandestøberlavet.	26. Skorstensfejerlavet.
3. Bogbinderlavet.	15. Knapmagerlavet.	27. Skræderlavet.
4. Buntmagerlavet.	16. Linnedvæverlavet.	28. Slagterlavet.
5. Bødkerlavet.	17. Malerlavet.	29. Smedlavet.
6. Drejerlavet.	18. Murerlavet.	30. Snedkerlavet.
7. Garverlavet.	19. Nagelsmedlavet.	31. Stolemagerlavet.
8. Glarmesterlavet.	20. Naalemagerlavet.	32. Sværdfejerlavet.
9. Guldsmedlavet.	21. Parykmagerlavet.	33. Tobaksspinderlavet.
10. Gørtlerlavet.	22. Possementmagerlavet.	34. Tøjmagerlavet.
11. Handskemagerlavet.	23. Rebslagerlavet.	35. Tømmerlavet.
12. Hattemagerlavet.	24. Sadelmagerlavet.	36. Urmagerlavet.

Disse 36 Lav udgjorde næsten alle Byens Lav; der manglede kun syv: Barbererne, Blytækkerne, Dugmagerne, Felberederne, Kobbersmedene, Møllerne samt Sejl-, Flag- og Kompasmagerne, som tilsammen ikke talte 100 Medlemmer. Der synes altsaa at være vakt ganske betydelig Interesse for Sagen; da Foreningen konstitueredes, talte den ikke mindre end 457 Medlemmer, et Antal,

der voxede til opimod 500. Men — Interessen holdt sig ikke længe i saa stor Udstrækning. Medlemstallet gik ned og atter ned. I 1843 var det 257 og i 1847 endda kun 171, skjönt Kontingentet, der krævedes, var beskedent, en Mark maanedligt. Der manglede efter alt at dømme en Fører, en Mand, der med Myndighed kunde samle Bevægelsen omkring sig. Efter at 40 dertil udsete Medlemmer den 1. December 1840 havde valgt en provisorisk Bestyrelse og dennes Forslag til provisoriske Love var vedtaget paa en Generalforsamling den 12. Marts 1841, skulde der „med simpel Pluralitet“ vælges 7 Medlemmer til en endelig Bestyrelse og „med absolut Stemmeferlighed“ en Formand og Næstformand for den. Men dette Formandsvalg, der endda forsøgte to Gange, gav intet Resultat, hvorfor man maatte ty til den Udvej at lade Repræsentantskabet, som lykkelig blev valgt, provisorisk udnævne en Formand og Næstformand, der dog begge kun skulde fungere til en Generalforsamling havde ændret de provisoriske Loves absolute Stemmeferlighed ved Formandsvalgene til den ellers gjældende almindelige. Herefter fik Foreningen endelig den 2. Avgust 1841 en paa regelmæssig Maade valgt Formand. Men nogen Fasthed i Forholdene kom der ikke herved. Formand kom, og Formand gik; fra 1841 til 1853 havde Foreningen ikke mindre end fem forholdsvis hurtigt skiftende Formænd. Først da Malermester A. C. Geisler den 11. April 1853 blev sat paa Formandspladsen, kom der større Sikkerhed i Udviklingen.

Vår da Foreningens Stifter Snedkermester Lasenius Kramp ikke et paa Forhaand givet Samlingsmærke? Den forholdsvis Lethed, hvormed han kunde udtrykke sig baade mundtlig og skriftlig — 1834 havde han endda udgivet en Digt-samling — maa have givet ham en ikke ringe Overvægt over de allerfleste af Datidens Haandværkere, men synes paa den anden Side ikke at have skaffet ham nogen absolut Tilslutning. Hans Optræden har sikkert været forbundet med et paa forskellige Punkter friere Syn end mange af hans Standsfæller kunde være med til, og saa kom dertil, at han næppe har lagt Skjul paa, at han stræbte efter at kunne opgive Slidet paa Værkstedet, hvad der jo ogsaa lykkedes ham, da han i 1843 havde stiftet Det tekniske Selskab og som Inspektør blev ledende ved den af Selskabet oprettede Undervisningsanstalt „Teknisk Institut“. Paa lignende Maade har han formentlig tænkt sig stillet ved Haandværkerforeningen. Da han, ganske selvfølgelig, var bleven Medlem af dens Bestyrelse og Virksomheden som Sekretær i denne, ogsaa selvfølgelig, var bleven lagt i hans Haand, gjorde han opmærksom paa, at han ikke i Længden kunde udføre det dermed forbundne Arbejde, medmindre han fik et Honorar derfor. Han havde en ung

voxende Familie. Hvad han her ønskede, var saare beskedent, 25 Rd. Kvartalet, men desuagtet mødte Ønsket Modstand; erindres maa det jo, at den faatallige Forenings Budget ikke var større, end at en aarlig Post paa 100 Rd. havde økonomisk Betydning. Og saa kom endnu Principspørgsmaalet, som ogsaa rejstes, om en Sekretær, der fik Lön, kunde være Medlem af Bestyrelsen, hvad Kramp

Snedkermester A. D. Andersen.

ikke ønskede at give Afkald paa. Saa stod der da til Tider en ganske hidsig Strid om Kramps Stilling. Den blussede op mere end een Gang, saaledes baade i 1841, 1844 og 1851.

Herefter kunde der ganske naturligt ikke være Tale om Kramp som Formand. Men hvem blev da Formand? Det lyder mærkeligt, men er dog som tidligere antydet Tilfældet, Formand i Haandværkerforeningens første provisoriske Bestyrelse blev den ovennævnte Bagermester Sager, Ophavsmanden til den kommunale Lavskommission, hvis Nedsættelse blev en af Aarsagerne til, at Kjøbenhavns Haandværkere som et Modtræk imod, hvad den kunde bringe, dannede just den nævnte Forening, i hvilken der desuden

trivedes en særlig Uvilje imod den Maade, Kommissionen gik frem paa i Indhentningen af Oplysninger: „Man tænkte sig en moden Plans Udarbejdelse efter drøftede Bemærkninger og bestemte Meddelelser udgaaede fra Lavenes Medlemmer og ikke samlede ved mundtlige Ytringer af enkelte Mænd paa Standens Vegne og af Personer, der i Stilling som Svende kun lidet ville være i Stand til at give Oplysninger om Næringsforholdene“. Man skulde herefter tro, at de Kredse, Haandværkerforeningen udgik fra, i høj Grad tog Afstand fra Sager, men han blev dog een af de Ti, der i November 1840 valgtes til Foreningens første provisoriske Bestyrelse, og i den blev han endog Formand. De Ti vare:

Snedkermester A. D. Andersen,	Bagermester J. A. E. Bock,
Bogbindermester J. C. Falck,	Hof-Urmager F. Jürgensen,

Snedkermester J. Lasenius Kramp,
 Drejermester L. L. Lohmann,
 Hattemagermester Børge-Petersen,

Bagermester H. C. Sager,
 Bagermester A. Scherfig,
 Snedkermester P. C. Thymann,

Her er endnu at mærke, at Sager saa godt som var den yngste af disse Ti; aldeles nøjagtigt var Kramp det, han var nemlig fjorten Dage yngre end Sager. De vare begge kun 32 $\frac{1}{2}$ Aar, medens den ældste, Hof-Urmager Jürgensen, gik i sit 56de Aar. Naar Sager desuagtet blev Formand, laa det vel i, at han som Jurist er tænkt særlig dygtig til det Hverv, Bestyrelsen skulde udføre, Udarbejdelsen af et Forslag til Love for den nye Forening. Men saa vist som dette Forslag, der satte Foreningens Formaal i „at fremme Haandværkets Tarv paa enhver hensigtsmæssig Maade“, bestemte, at kun Haandværkere, „som efter aflagt Prøve har vundet Mesterret“, kunde blive Medlemmer, har Sager absolut ikke været den Lavsfjende, som der strax kunde være Grund til at tro. Trods sin akademiske Uddannelse, der gjorde, at han 1885 døde som Byfoged i Rudkjøbing, havde han i Februar 1836 gjort Mesterstykke i Bagerlavet, og efter at han var bleven fast Medlem af den administrerende Direktion for Kjøbenhavns Fattigvæsen, udraadte han i Januar 1843 af den af ham selv foranledigede Lavskommission. Da den provisoriske Bestyrelse med ham som Formand havde endt sit Hverv, forlod han ikke Haandværkerforeningen, mindst til 1845 vedblev han at staa den nær som Medlem af forskellige i den nedsatte Komiteer og Udvalg. Først da han i 1846 havde solgt sit Bageri, synes han at være traadt ud af Foreningen, men den 15. September 1848 blev han paany Medlem, og var det nu formentlig, til han i 1849 drog til Rudkjøbing.

De efter Sager kommende Formænd vare, som naturligt er, alle helt ud Haandværkere:

Snedkermester A. D. Andersen (1841),
 Bagermester A. Scherfig (1841-43),

Bagermester A. Scherfig.

Bagermester J. A. E. Bock (1843-45),
 Hof-Blikkenslager Fritz Meyer (1845-47),
 Skomagermester C. F. Lier (1847-52),
 Malermester C. Tilly (1852-53)

og saa Malermester A. C. Geisler, der blev den første Formand, der sad i længere Tid (1853-63), og det endda i en Tid, der bragte vægtige Begivenheder, hvorom i næste Afsnit.

Hof-Blikkenslager Fritz Meyer.

Det, Haandværkerforeningen skulde, var jo at samle de i de forskellige Lav delte Haandværkere til en Enhed eller med andre Ord bringe Samling og Organisation i Haandværkerstanden. Bestræbelserne herfor førte dog ikke strax til store Resultater. Foreningens Medlemstal var og blev kun ringe, og dens Repræsentantskab, hvori Lavenes Oldermænd, forsaavidt de indmeldte sig i Foreningen, vare fødte Medlemmer, fik ingen Betydning. Oldermændene synes til Tider at have holdt sig tilbage. I Februar 1843 udsendtes der en Skrivelse til en Række udenfor Foreningen staaende Oldermænd, og blandt de tolv, som derpaa indtraadte, vare Oldermændene for bl. A. saa store Lav som Murerlavet, Tømmerlavet, Malerlavet o. s. v.

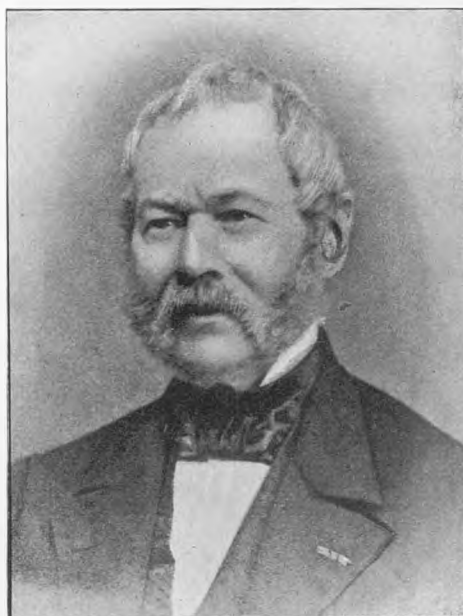
Der var tilmed atter og atter Vanskelighed ved at faa Nogen til at være Formand i Repræsentantskabet, hvad der førte til, at der paa en Generalforsamling den 27. Marts 1850 enstemmigt vedtoges, at Formandsposten i Repræsentantskabet skulde bortfalde.

En Institution, der med en energisk Mand i Spidsen formentlig kunde have udrettet ikke ubetydeligt, synker med andre Ord helt sammen. Men Sagen var vel, at Flertallet af Foreningens ikke talrige Medlemmer trods Lovenes Bestemmelser endnu ikke kunde betragte den Opgave, der forelaa, som bestaaende i Andet end at være imod enhver Ting, der kunde gribe forstyrrende ind i deres Stilling som Lavshaandværkere. Der kommer Forslag nok frem, særlig fra enkelte

Personer, og her spiller Kramp en ikke lille Rolle; der føres Forhandlinger og afgives Betænkninger i ganske vid Udstrækning, men — de i ethvert Tilfælde Bestemmende stillede sig som Regel ganske overlegent afvisende. De igjennem Tiderne rodfæstede Lav skulde nok staa sig trods alle Angreb; det var utænkeligt Andet! Nogle Beslutninger blev der dog taget. 1842 blev der saaledes efter Kramps Forslag udsat en Præmie for den bedste Besvarelse af Fordelene ved det bestaaende Lavsvæsen. Men Sagen mislykkedes. Den nedsatte Komite, bestaaende af Professor J. F. Schouw, Overauditor Otto Müller, Bagermester A. Scherfig, Hattemagermester Børge Petersen og Drejermester L. L. Lohmann, mente ikke at kunne indstille nogen af de fire indkomne Besvarelser som værdig til den udsatte Pris.

Det blev aabenbart følt som en Skuffelse, og Situationen bedredes ikke, da Kontrolør H. P. Giessing udgav sin Besvarelse af Prisopgaven („Om Laugsforfatningens Gavnlighed“, S. 1-183, 1843). Men derfor stod Lavsvæsenet i Foreningens Bevidsthed som lige ukrænkeligt. Da den Sagerske Lavskommission efter syv Aars Forløb naaede til at afgive sin Betænkning, betragtede Foreningen det ganske vist som en forholdsvis let Sag at

imødegaa den. Ethvert af Byens Haandværkerlav blev afkrævet en Erklæring, og Foreningen udgav i 1848 de samlede Erklæringer som et lille Skrift „Haandværkerstandens Bemærkninger . . . . . indsendte til Borgerrepræsentationen af Oldermændene paa Standens Vegne“. Dermed mente den sikkert, at Alt var gjort. Nogle indledende Udtalelser, der ganske i Overensstemmelse med „Bemærkningerne“ som helt afgjørende bleve föjede til ethvert af Kommissionens ganske talrige Indstillingspunkter, ende med de stolt formulerede Ord: „Hermed være vor Formening givet, vore Ønsker udtalte“. Men saa fremkom i Forbindelse med Grundlovsforslaget Udkastet til en Valglov, og det synes at have rystet Foreningens tilsyneladende, næsten olympiske Ro. Her tonede noget virkelig

Skomagermester C. F. Lier.

Farligt op, Udkastet manglede jo al Garanti for den rette Hævdelse af „Kjøbstædernes særegne Industri og Kjøbstadsborgernes Tarv i det Hele“. Og Foreningen fik i Februar 1849 en Adresse i Stand, der under Navn af „Oldermads-

Malermester C. Tilly.

adressen" naaede at spille en Rolle; den blev i Principet tiltraadt af Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse, men — førte alligevel ikke til Noget. Saa stillede Foreningen sig da ogsaa afvisende overfor Tidens hele Frihedsrørelse. Da der efter Grundlovens Udstedelse skete Henvendelse til den om at være med i en Tak til Frederik VII for hans store folkelige Gave, mente den at maatte svare afslaaende, og det var sikkert ikke blot, fordi Henvendelsen kom fra to Foreninger, den flere Gange havde vist, at den ikke ønskede at arbejde sammen med.

Herefter levede Foreningen i nogle Aar sit Liv i væsentlig uforstyrret Stilhed. Trearskrigen og de af den affødte Forhold lod Lavsspørgsmaalet hvile, men dette varede dog kun til en Tid. Kampen for og imod Lavene, for og imod Nærings-

friheden brød løs i 1856, og nu var det Alvor. Haandværkerforeningen droges med et Ryk ud af den væsentlig passive Ro, den hidtil havde levet i. Rykket kom, da Malermester A. C. Geisler var Foreningens Formand. Hans Formandstid bliver derfor af væsentlig Betydning, saa meget mere som Foreningen ogsaa under hans Formandsskab naaede at faa en Række faste Opgaver, saaledes som det vil blive vist i det følgende Afsnit.

FRA A. C. GEISLERS TID

Var der væsentlig stille om Haandværkerforeningens første Aar udadtil, var det Samme ikke Tilfældet indadtil. Der har efter Alt at dømme været mere end een Brydning, og som ovenfor antydet vakte Spørgsmaalet om Lasenius Kramps Stilling mere end een Gang Uro. Ikke alle Foreningens Medlemmer have staaet som Venner overfor ham. I Begyndelsen af 1842 vedtoges et af Kramp stillet Forslag om, at Foreningen skulde udgive et Tidsskrift, Kramp havde haabet, at det skulde komme til at udgaa med et maanedligt Numer, men det blev et Fjerdingaarstidsskrift, og saaledes redigerede da Kramp som Foreningens Sekretær „Haandværkerforeningens Beretninger“ for 1842 og 1843. Men saa udkommer Aargangen for 1844 redigeret af „Komiteen for Tilsynet med Foreningens Bogsamling“. Paa Generalforsamlingen den 4. Marts 1844 dannedes denne Komite, der samtidig „sideordnedes Redaktøren ved Beretningernes Udgivelse“. Det var altsaa et mod Kramp rettet Slag, der videre førte til, at Skomagermester C. F. Lier den 11. s. M. afløste Kramp som Sekretær; Lier udførte Sekretærforretningerne uden Godtgjørelse. Han gjorde det imidlertid kun i lidt over et Aar, saa blev Kramp paany Sekretær, og paa Beretningerne for 1845 staa Kramp igjen som Redaktør.

For saa vidt syntes Alt at være kommet i den gode gamle Orden igjen, men dog ikke helt. Det Passerede, hvis Enkeltheder ikke mere kjendes, synes at have efterladt en Braad hos Kramp. Han vil absolut ikke kjendes ved den af Komiteen for 1844 redigerede Aargang af Beretningerne. I Fortalen til Aargangen for 1845 skriver han: „For at forbinde mit nuværende Arbeide med mit foregaaende, har jeg, forinden jeg meddeelte Forhandlingerne i 1845 givet en kort Oversigt over det Vigtigste af hvad der er passeret i Foreningen i 1844, hvorved det tilsammen kommer til at danne et Heelt, og Foreningens Historie

indeholdes saaledes uden væsentlige Udeladelser i de trede Aargange af Beretningerne, jeg har redigeret". Han kasserer med andre Ord Komiteens Arbejde, og ejendommeligt nok synes det næsten helt forsvundet. Det findes paa de offentlige Biblioteker, men det mangler bl. A. i Haandværkerforeningens Exemplar af Beretningerne ligesom i flere andre. Der synes at have været en ikke ringe Bitterhed tilstede, og saa kommer det endelig i Juni 1851 til et stærkt Sammenstød mellem Kramp, der den Gang — fra 1848 — var Sekretær ved Foreningen uden at være Bestyrelsesmedlem, og den daværende Formand Major i Kjøbenhavns borgerlige Artilleri, Skomagermester C. F. Lier, hvis Navn jo ogsaa var fremme i 1844.

Hvorledes og hvorover Sammenstødet skete, synes ikke mere at kunne oplyses. I Referatet af Bestyrelsens Møde den 28. Juni 1851 læses, at Formanden d. v. s. Lier „i Anledning af det i sidste Møde mellem ham og Sekretæren Passerede" stiller Forslag om, at Sekretæren d. v. s. Kramp skal fratræde med tre Maaneders Opsigelse, hvilket vedtoges med fire Stemmer mod een. Ja stemte Næstformanden Kobbessmed J. F. Fugmann samt Tobaksfabrikant Alexander Becker, Skomagermester P. Dahlberg og Garvermester A. Hertz, medens Bogtrykker W. Herdahl stemte imod. Den 7. Juli vedtoges det videre, at Kramp allerede to Dage efter skulde aflevere Foreningens Arkiv, Bøger og Segl, men atter her stemte Bogtrykker Herdahl imod, og at ogsaa Andre i Bestyrelsen stod paa Kramps Side, kan muligvis ses deraf, at der fra Hof-Forgylder P. C. Damborg, Malermester Claus Tilly samt Sejl-, Flag- og Kompasmager J. Weilbach indløb Meddelelse om, at de udmeldte dem af Bestyrelsen. Udenfor Bestyrelsen havde han imidlertid endnu flere Venner, der paa den ordinære Halvaars-Generalforsamling den 17. November flokkedes om ham. Paa den blev Kramp gjort til Medlem af Bestyrelsen, og det med endda 75 Stemmer, medens de to Andre, der samtidig bleve indvalgte i den, Urmagermester J. A. Øberg og Glarmester P. C. Christensen, maatte nøjes med henholdsvis 56 og 24 Stemmer; endelig blev Fugmann ikke gjenvalgt til Næstformand, Stemmerne faldt paa Malermester A. C. Geisler.

Hvad her skete, maa ikke have været helt behageligt for Formanden Lier, saa lidt som for Fabrikant Becker, der havde overtaget Sekretærforretningerne. Da de paa Generalforsamlingen den 5. April 1852 skulde paa Valg, trak de sig da ogsaa tilbage, hvorefter Malermester Tilly blev valgt til Formand og Instrumentmager J. Hjorth til Medlem af Bestyrelsen, der nu helt igjennem var Kramp

gunstig. I dens første Møde efter Generalforsamlingen valgtes han, endog „efter Formandens Opfordring“ til Sekretær, og da han i sin Tak ikke undlod at betone, at han modtog Valget „paa de Betingelser, som i Foreningens Budget ere forenskrevne“, d. v. s. med en aarlig Løn paa 100 Rd., formede det Hele sig som en fuldstændig Gjenoprejsning. Den lønnede Sekretær var Medlem af Bestyrelsen.

Saaledes som Bestyrelsen nu var sammensat, vedblev den dog kun et Aar. Paa Generalforsamlingen den 11. April 1853 ønskede Malermester Tilly ikke Gjenvalg som Formand. Stemmerne faldt da paa Kobbersmed Fugmann, der imidlertid undslog sig, og det Samme gjorde Kompasmager Weilbach, der havde flest Stemmer efter Fugmann. Der blev saa indkaldt en extraordinær Generalforsamling til den 27. April 1853, og paa den samledes Stemmerne om Næstformanden Malermester Geisler som Formand og om Sadelmagermester P. C. Dinesen som Næstformand. De modtog begge Valget, men Geisler betingede sig dog Ret til at træde tilbage allerede ved næste Halvaars-Generalforsamling hvis han ikke mente at kunne overkomme Formandsforretningerne. Men han blev, blev endog i næsten ti Aar. Haandværkerforeningen var nu for første Gang inde i en Periode, i hvilken der var Ro om Formandsstillingen og Ro om Sekretærstillingen. Forholdene ved den sidste bleve nemlig endelig ordnede i Geislers første Formandsaar. Da Kramp i 1854 skulde paa Omvalg som Bestyrelsesmedlem, erklærede han i Bestyrelsens Møde den 18. Marts 1854, at han ikke ønskede Gjenvalg, men at han var villig til at vedblive som Sekretær, naar der tilstodes ham Ret til at deltage i alle Diskussioner, selvfølgelig uden nogen Stemmeret, og herefter stod han i lange Tider som Foreningens trofaste Støtte, hædret og æret som dens kyndige Sekretær til sit Livs Ende.

At Geisler var Formand paa denne Tid, har sikkert ikke uvæsentlig medvirket til denne lykkelige Slutning paa lang Tids Strid og Kiv. Geisler var ved Siden af at være en udholdende og støt Arbejder en ærlig og trofast Natur med et forstandigt Syn paa de Sager, han havde med at gjøre. Han saa utvivlsomt rigtigt, da han i 1842 tilskrev Foreningens Bestyrelse, at den burde udtale sig om, under hvilke Betingelser Svendes Frimesterskab passende kunde tilraades. Det var et Punkt, som den nedsatte Lavskommission sandsynligvis vilde skjænke særdeles Opmærksomhed, det gjaldt derfor om itide at neutralisere vidtgaende Bestræbelser, saaledes at der ikke blev tillagt Sagen større Betydning, end den virkelig fortjente. Men Resultatet blev som i en Række andre lignende Tilfælde en Beslutning om, at der ikke for Tiden skulde foretages Noget, Sagen skulde

indtil videre stilles i Bero. Det synes at være blevet en Trossætning, at der Intet var at gjøre, för Lavskommissionen havde afgivet sin Betænkning. Indtil da skulde Foreningen holde sit Krudt tört, og saa viste det sig desværre, da Betænkningen efter syv Aars Forløb kom, at Foreningens Krudt ikke var langt-rækkende. Det havde muligvis gaaet bedre, om Geislers Raad var blevet fulgt, men nu stod han selv, elleve Aar efter, som Foreningens Formand.

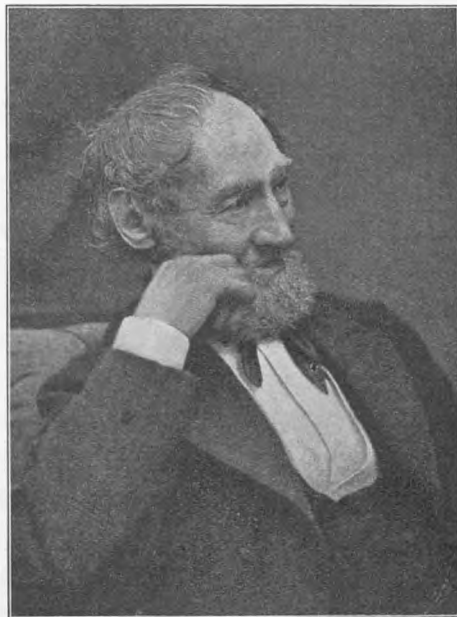
Anton Christian Geisler var født i Kjøbenhavn den 13. Februar 1798. Han var altsaa i 1853 en 55aarig Mand, og den vel ansete Malermester, der siden 1824 havde drevet selvstændig Forretning, var særlig godt anskreven indenfor sit eget Fag. Han stod her i Spidsen for et betydningsfuldt Foretagende, „De forenede Malermesteres Farvemølle“. Han havde været med, da det oprettedes (i 1843), og havde siden stadig været den ledende Aand i det; han var og blev Farvemøllens dygtige Formand fra 1843 til 1875, ligesom han var en virksom Repræsentant i Understøttelseselskabet „Borgervennen“ (1852-83), nu blev han altsaa ogsaa Formand i Haandværkerforeningen i en endog meget bevæget Tid.

1853 var et Dyrtsaar. I November udkom der en Lov, der bemyndigede Kommunalbestyrelserne til ved overordentlig Understøttelse at lindre Dyrtidens Tryk paa de Uformuende. Foreningen henvendte sig i den Anledning til Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse med Anmodning om, at den ved denne Lejlighed vilde tænke paa den egentlige Middelstand og herved navnlig paa Haandværkerne. I en længere Svarskrivelse udviklede imidlertid Kommunalbestyrelsen, at den var meget betænkelig ved i det Hele at indlade sig paa en extraordinær Understøttelse, og at i alle Tilfælde Kjøbenhavns Haandværkerstand næppe vilde have Udsigt til at komme i Betragtning. Man mente derfor ikke at kunne indgaa paa Foreningens Andragende. Dette havde imidlertid til Følge, at der kom Hjælp fra en anden Kant. „En høj Velgjörerinde“, d. v. s. Grevinde Danner, sendte Foreningen 300 Rd. med Anmodning om at anvende dem til Bedste for uformuende og trængende Haandværkere, og nu tog Foreningen fat paa en Indsamling mellem Lavene, der indbragte henved 800 Rd., saaledes at der i Februar og Marts 1854 kunde uddeles i Alt henved 1100 Rd. Dyrtiden vedblev imidlertid, og som vi nedenfor skulle se, fik den en skjæbnsvanger Indflydelse paa en anden Sag, Lavssagen, som nu begyndte at leve op paany.

Den paa Bagermester Sagers Foranledning i 1840 nedsatte Lavskommission fremkom, som ovenfor nævnt, først efter syv lange Aar med en Betænkning.

Men hverken den eller Haandværkerforeningens Svar, „Haandværksstandens Bemærkninger“, der udkom i Begyndelsen af 1848, bragte for Alvor Lavsspørgsmaalet frem. Kongeskiftet med de store efterfølgende Begivenheder, den frie Forfatnings Indførelse og den treaarige Krig, tog al Interesse i endog lang Tid, og det er først i 1854, at Indenrigsministeriet fremsætter Ønske om en Udtalelse fra Københavns Kommunalbestyrelse over Lavskommissionens Betænkning. I den Anledning samler Haandværkerforeningen alle de i Borgerrepræsentationen siddende Haandværkere til et to Dages Møde den 21. og 25. Juli 1854, og da Sagen saa i Slutningen af Juli og Begyndelsen af August forhandlede i Borgerrepræsentationen, udtalte denne sig vel for en Række Forandringer i Lavsforholdene, men afgjort imod Lavenes Ophævelse. Forsaavidt var Alt i Overensstemmelse med Haandværkerforeningen. Der syntes at være Udsigt til en rolig Forhandling paa et Grundlag, der stemmede med Foreningens Anskuelser, da med eet Slag Situationen helt forandrede. Dyrtiden blev ved, og med den for Öje stillede C. V. Rimestad den 13. December 1855 i Folketinget en Forespørgsel til den daværende Indenrigsminister P. G. Bang, og i den kom han ind paa Lavsspørgsmaalet. Dyrtiden var forbunden med Arbejdsløshed, en Reform i Næringslovgivningen vilde her formentlig kunne yde en vigtig og varig Hjælp, og ud herfra spurgte Rimestad saa Ministeren, om han ikke snarest vilde forelægge Forslag til en saadan Reform.

Med Ministerens bejaende Svar herpaa var Lavsspørgsmaalet pludseligt og uventet rykket op i første Linie, og det saa meget mere som Ministeren samtidig udtalte, at han ikke agtede at nedsætte en Kommission til det vedkommende Forslags Udarbejdelse; han vilde lægge Sagen i Hænderne paa en enkelt Mand, den Mand, han ansaa som den med disse Forhold bedst kjendte. Manden var Overretsassessor Otto Müller. Nu blev Sagen brændende. Der

Malermester A. C. Geisler.

voxledes som Indledning et Par heftige Smaaskrifter, men Haandværkerforeningens væsentlige og virkelige Bedrift var Sammenkaldelsen, af et hele Landet omfattende Haandværkermøde i Kjøbenhavn i Dagene fra den 25. til den 28. Juli 1856; det var første Gang, et saadant Møde fandt Sted. Resultatet heraf svarede dog ikke til Forventningerne. Mødets Forhandlinger løb ud i en Henvendelse til Indenrigsministeren, men saaledes som Alt var lagt tilrette, formaaede den paa ingen Maade at stanse de Müllerske Forslag. I April 1857 forelaa disse til Erklæring i Borgerrepræsentationen, der i Juni Maaned underkastede dem en Drøftelse, der gik gjennem tre Møder, men med et helt andet Resultat end i 1854. Borgerrepræsentationen sluttede sig nu til, at Haandværkernes Eneret til at ernære sig ved den af dem lærte Haandtering skulde ophæves, til at Enhver uden at have aflagt nogensomhelst Prøve paa Duelighed skulde kunne øve et hvilket-somhelst Haandværk. Kun et Mindretal protesterede mod denne indgribende Forandring i Haandværkernes Stilling, som fyldte dem med Angst og Uvilje, og som nu skulde forelægges Rigsdagen til endelig Vedtagelse. Herimod maatte der søges rejst en Folkestemning. Sagen burde først komme for i Rigsdagen, naar Erklæringer vare indhentede fra „de i Sagen nærmest Interesserede“ d. v. s. fra Haandværkerne. Den i det almindelige Haandværkermøde i Kjøbenhavn 1856 udnævnte „Komite til at varetage Næringssagen for den danske Haandværksstand“, en Komite, der paa det Nærmeste faldt sammen med Haandværkerforeningens Bestyrelse, fik i Forbindelse med en for de kjøbenhavnske Handelslav sammentraadt Komite samt i Forbindelse med Bestyrelsen for Oldgeseforeningen i Kjøbenhavn en af Overretsprokurator Niels Levinsen udarbejdet Adresse delt ud over Landet til almindelig Underskrift, og den med 15,000 Underskrifter forsynede Adresse blev den 27. September af en Komite med Haandværkerforeningens Formand, Malermester Geisler, som Ordfører overrakt Indenrigsministeren, der imidlertid kort og godt svarede, at Lovudkastet var færdigt og med Kongens Samtykke nu vilde blive forelagt Rigsdagen.

Saa gjaldt det da en Henvendelse til Kongen. Skulde Lovforslaget blive vedtaget af Rigsdagen, maatte han anmodes om ikke at give det sin Underskrift. Næringsstandskomiteen tænkte at henvende sig til ham paa „en solen Maade“, d. v. s. i Spidsen for en Procession med Musik, Faner og Emblemer. Men det faldt helt anderledes ud. Efter en Henvendelse til Kabinettssekretæren fik man Løverdag den 29. November Kl. 8 Aften det Svar, at Kongen, der var paa Frederiksborg, den næste Formiddag, Søndag den 30te Kl. 12 vilde modtage Depu-

tationen. Der var lige Tid til, at Deputationen, der bestod af Malermester Geisler, Universitets-Bogbinder Clément, Hof-Stolemager C. B. Hansen, Hörkræmmer Kaptajn N. F. Höffding og Bagersvend H. F. Jacobsen, kunde komme derud, af noget Optog eller nogen Procession blev der Intet, og karakteristisk nok blev der senere Strid om, hvad Kongen havde svaret Deputationen. Berlingske Tidende for Tirsdag den 1. December bragte lige som en Del andre Blade det Referat af Deputationens Avdiens hos Kongen, som den selv havde affattet og omsendt, men med en meget væsentlig Ændring. Kongens Svar, der efter Deputationens Referat, som helt kan læses i f. Ex. Flyveposten, var et Tilsagn til den, om at han i denne Sag vilde gjøre, hvad han kunde, havde faaet Form som en væsentlig afvisende Udtalelse. Herimod tog Deputationen skarpt til Orde, men det førte kun til, at Berlingske Tidende efter et foreløbigt Svar den 5. December i et senere Numer for den 23. December bestemte udtalte, „at den af os nævnte aldeles paalidelige Kilde var en officiel Meddelelse“. Det synes, som om Kongen ikke maatte være velvillig i denne Sag, men just derfor mente Næringsstandskomiteen det rigtigt at gjøre endnu et Forsøg, et sidste, paa at opnaa et Foretræde, der kunde gjøre Indtryk paa ham. Der paatænkte en Massedeputation fra hele Landet. Deltagerne i den skulde give Møde den 2. Januar 1858 i Kjøbenhavn, men nu iledes der med Lovens Underskrift; den 19. December var Loven færdig fra Rigsdagen, den 29. December underskrev den af Kongen. Næringsfriheden var nu lovlig vedtagen og Massedeputationen overflødig.

Derfor opgav Haandværkerne dog endnu ikke Kampen. Selv en nylig given Lov maatte kunne forandres. I April 1858 dannedes en hele Landet omfattende „Næringsstandsforening“, i hvilken den tidligere Næringsstandskomitee indtraadte som første Bestyrelse, og den 18. April udgik første Numer af en „Tidende for Næringsstanden“, der skulde udkomme hver Søndag. Ved Folketingsvalgene den 14. Juni blev der gjort store Anstrengelser for at faa lavsvenlige Kandidater valgt, Lavshaandværkerne kæmpede her sammen med den politiske Helstats-Fraktion, der saa uvenlig til den frie Forfatning, men kun i fire af Kjøbenhavns ni Kredse lykkedes Forsøget, og den 12. September hørte Næringsstandstidenden pludselig op. Kraften i Bevægelsen ebbede synligt ud. Der blev endnu indgivet et Par Petitioner til Rigsdagen i 1859 og 1860, men uden Resultat, og i April 1861 sluttede Næringsstandsforeningen sin Virksomhed.

„Den revolutionære Omvæltning“, som Haandværkerne saa i Næringsfrihedens Indførelse, gik sin ustanselige Gang. Sindene havde været i Oprør under den

haarde Kamp, i hvilken det fra den ene Side lød: „Kun Haandværksstanden selv kan have et rigtigt Indblik i Næringsforholdene“, medens der fra den anden Side svarede: „Haandværkernes Stemme i denne Sag er tvetydig og usikker, ti man kan ikke være Dommer i sin egen Sag“. Der var arbejdet og stridt, og har Nogen baaret sin Del af Kampens Møje, har det sikkert været Geisler, der

Snedkermester J. Cortsen.

hele Tiden stod som Formand i Haandværkerforeningen, Næringsstandskomiteen og Næringsstandsforeningen. Geisler og Kramp have sikkert trukket et stort Læs, Kramps Pen kan kjendes paa mange Steder. Men ved Siden af dem kom der just nu nye Mænd op.

Da ved det store Haandværkermødes Aabning den 25. Juli 1856 Malermester Geisler havde indledet med en Beretning og Kobbersmed Fugmann var bleven valgt til Dirigent, udbragte den Delegerede fra Kjøbenhavns Bogbinderlav Bogbindermester Clément et Leve for Haandværkerforeningens Bestyrelse, der havde taget Initiativet i Mødets Sag, og ved Forhandlingernes Slutning foreslog den Delegerede fra Kjøbenhavns Snedkerlav Snedkermester Cortsen, at der skulde udar-

bejdes en Adresse om Sagen til Kongen, Noget, som dog besluttedes udsat til et senere Stadium. Det er to nye Navne, som her dukke frem, men som hurtigt skulde blive vel bekendte.

Der er sikkert ingen Tvivl om, at de to her Nævnte væsentlig have deltaget i Mødets Forhandlinger, men disse findes ingensteds refererede. Pressen havde ikke Adgang til Mødet, og de nedenfor under Bilag 1 trykte Meddelelser om Mødet fra Haandværkerforeningens Bestyrelsesprotokol ere langt fra udtømmende. Det oplyses kun, at de paa Mødet forhandlede Indstillingspunkter bleve vedtagne med alle Stemmer mod fire, og at den Delegerede fra Rudkjøbing (Brygger N. Hansen) protesterede mod, at Forsamlingens Udtalelser kunde anses som Udtalelser fra hele Standen, hvilken Protest dog kun fik to Stemmer for sig. Der

er — men absolut fejlagtigt — gjaettet paa, at disse to Stemmer skulde skyldes Kobbbersmed Fugmann og Kompasmager Weilbach, idet disse to Mænd, da Haandværkerforeningens Bestyrelse efter Sommerens store Begivenhed i September gjenoptog sine Møder, begge udmeldte sig af Bestyrelsen. Der er Grund til at tro, at de ikke have været tilfredse med Alt ved Mødet, og dette er muligvis Aarsagen til, at de træde ud. Videre kunne vi dog ikke komme, men for saavidt har Begivenheden Betydning her, som de ved deres Udtræden ledig blevne Pladser paa Generalforsamlingen den 5. November 1856 bleve besatte med de ovenfor nævnte nye Mænd Snedkermester Cortsen og Bogbindermester Clément, ja den Førstnævnte indvalgte endda strax som Bestyrelsens Næstformand, hvad der taler stærkt for den Anseelse, han maa have vidst at erhverve sig. Clément havde været Medlem af Foreningen fra 1850, men Cortsen bliver først Medlem den 4. Avgust 1856 og vælges allerede fire Maaneder efter til Foreningens Næstformand.

Universitets-Bogbinder D. L. Clément.

Snedkermester Johan Cortsen, der saa Lyset den 3. Maj 1814 i Randers, var en i alle Henseender støt Jyde, der i 1842 gjorde Mesterstykke i Kjøbenhavn, hvor han derefter med stor Dygtighed oparbejdede en betydelig Bygningssnedkerforretning, der forholdsvis hurtigt gjorde ham til en velstaaende Mand. I Snedkerlavet, som hvis Delegerede han mødte ved det store Haandværker møde, var han i 1854 bleven valgt til Bisidder, og i 1857 fik han Sæde i Borgerrepræsentationen, hvor han med Alvor deltog i den ovenfor nævnte Forhandling om de Müllerske Næringslov-Forslag. Den sex Aar yngre Bogbindermester Daniel Louis Clément var, som født i Aalborg den 15. Juni 1820, ligesom Cortsen en Jyde, men der var dog ikke jysk Race i denne langt bevægeligere Mand. Slægten, han tilhørte, var en fransk-reformert Familie fra Piemont, men hans Fader, der var Handskemager, var i 1815 kommen til Danmark fra Hessen. Ved Faderens Flytning til Kjøbenhavn kom Sönnen i Lære hos en kjøbenhavnsk

Bogbinder, og allerede 1844 etablerede han sig som Bogbindermester. Som saadan viste han, at han forstod sin Tid. Han er den første, der her indførte Brugen af Maskiner i Bogbinderhaandværket, for hvis Udvikling han i det Hele levende interesserede sig. 1855 blev han da ogsaa Oldemand for Københavns Bogbinderlav, hvad han vedblev at være til sin Død i 1877; 1856 modtog han Ud-

Urmagermester J. A. Øberg.

nævnelser som Universitets-Bogbinder. Det Fremmede i hans Nedstamning fik et Udtryk i, at han ved sin Faders Død arvede Stillingen som Graver ved den fransk-reformerte Menighed i København, en Stilling, han bevarede til sin Død og viste ikke ringe Interesse, saaledes som det kan ses af et lille fransk Skrift, han i 1870 udgav om den Menighed, han var Embedsmand i.

Disse to nye Mænd faldt fortræffeligt i Traad med Lasenius Kramp, hvad der for Cléments Vedkommende fik Udtryk i, at denne i 1859 blev Formand for det af Kramp i 1843 oprettede Teknisk Selskab, der forestod det tekniske Institut, for hvilket Kramp stod som ledende Inspektør. Clément vedblev i denne Stilling lige til Teknisk Institut i 1876 gik op i en større teknisk Undervisningsanstalt, der fik Navnet

„Det tekniske Selskabs Skole“. Ved Siden af Cortsen og Clément maa der imidlertid nævnes en Tredje nemlig Urmagermester Julius Adolf Øberg, der i Modsætning til de to i Jylland fødte var kommen til Verden paa Lolland; han saa Lyset den 8. September 1817 i Nakskov. Derfra kom han som Urmagervend til København, hvor han 1845 etablerede sig. Allerede 1848 blev han Medlem af Haandværkerforeningen, og paa Generalforsamlingen den 17. November 1851, der gav Kramp Oprejsning overfor den heftige og bydende Formand, Skomagermesteren Major C. F. Lier, blev han ved Siden af Kramp valgt ind i Bestyrelsen. Til Øbergs Navn knyttedes Aaret efter Spiren til Foreningens senere saa store Værk, Stiftelsen Alderstrøst. I Bestyrelsens Protokol læses, at i dens Møde den 26. Oktober 1852 blev „fra Medbestyrer Urmagermester J. A. Øberg

indbragt et Forslag med kortfattet Plan til et Varelotteri, som Proponenten ønsker maa blive behandlet og forsøgt bragt i Stand under Haandværkerforeningens Auspicer", saaledes at dets mulige Overskud, „skulde anvendes til velgjørende Öjemed i Faveur af Haandværkerstanden“.

Det var i Malermester Tillys korte Formandstid, at Øbergs Forslag fremkom, men det var først, da Geisler var Formand, at det satte Frugt, saaledes som det skal vises i et følgende Afsnit. Omtrønt samtidig med det kom der imidlertid et andet Forslag, Forslaget om Oprettelsen af en Understøttelseskasse. Det blev fremsat af Skomagermester H. S. Most. I Skomagerlavet havde han, som ovenfor nævnt, i 1852 foreslaaet at oprette en Stiftelse for Lavets Medlemmer, hvad allerede Aaret efter blev virkeliggjort, og nu ønskede han at oprette en Understøttelseskasse i Haandværkerforeningen. I Bestyrelsens Møde den 9. Maj 1854 meddeltes det, at han havde indbragt et Forslag om, at Foreningen skulde oprette en Enke-Understøttelseskasse. Blandt de forskjellige Forslag, der ivrigt diskuteredes i Foreningens første Aar, havde der i 1842 været et Forslag fra Bogbindermester Falck om en Understøttelseskasse, i Anledning af hvilket der blev nedsat en Komite, men i den gjorde Sager og Kramp som Minoritet kraftigt gjældende, at Foreningen var for ny og ringe til at kunne virkeliggjøre Planen, som derefter forblev uigjennemført. Nu var Sagen fremme paany, og da et nedsat Udvalg, bestaaende af Formanden (Geisler), Urmagemester Øberg, Skrædermester M. S. Fränkel, Klejnsmedemester Jul. Cumann og Forslagsstilleren, anbefalede den, blev der arbejdet paa dens Fremme. Ved Juletid 1855 afholdtes der til dens Fordel en Basar, som forestodes af Øberg, Most og Guldmedemester F. F. Kierumgaard, og den 20. November 1856, d. e. paa Haandværkerforeningens sextenaarige Fødselsdag, konstitueredes Kassen som „Enke-Understøttelses- og Laane-Kasse“ under Bestyrelse af Geisler, Øberg, Most,

Skomagermester H. S. Most.

Kierumgaard og Glarmester P. C. Christensen; istedenfor den Sidstnævnte indtraadte i 1863 Bogbinder Clément. Øberg overtog Kassererposten og varetog den til sin Død i 1885. — Skomagermester Henrik Samuel Most, der var Medlem af Understøttelseskassens Bestyrelse, til han paa Grund af Sygdom trak sig tilbage i 1883, var født i Randers den 13. September 1809 og kom som Skomagersvend i 1832 til Kjøbenhavn, hvor han etablerede sig i 1836. Han var en af de første Skomagermestere herhjemme, der benyttede Symaskine. Den 2. November 1886 døde han.

Arbejdet for Lotteriet og Understøttelseskassen begyndte, før Næringslovs-kampen lagde Beslag paa alle Foreningens ledende Kræfter, men selv under Kampen gik dette Arbejde sin stille Gang som ogsaa senere, da Anstrengelserne for at faa i alt Fald enkelte Bestemmelser i Næringsloven forandrede, gik over til at søge saa meget som muligt af det gamle Lavsvæsen bevaret under de nye Tilstande, der vilde komme med den 1. Januar 1862. Den 7. Maj 1861 nedsatte Foreningens Bestyrelse et Udvalg bestaaende af Formanden (Geisler), Clément, Øberg, Guldsmedemester J. C. J. Schmith og Kramp til Redaktion af et Forslag til Love for Lavene som frivillige Foreninger, og den 15. Juni udsendte Foreningen et saadant Forslag til Kjøbenhavns samtlige Haandværkerlav. Det holdt bl. A. paa Mesterprøver; kun de Haandværkere skulde kunne optages i Lavene som Medlemmer, der „have forfærdiget Mesterprøve overensstemmende med Lavets herom vedtagne Regler“. Sidst paa Aaret blev det imidlertid gennem Magistraten meddelt forskjellige Lav, at Indenrigsministeriet ikke mente at kunne stadfæste Love, der indeholdt Bestemmelser om Prøver, hvorfor Haandværkerforeningen under 12. December saa tilraadede, at Lavene skulde ordne sig uden nogen Konfirmation. Men det var langt fra alle Lav, der nu som f. Ex. Skomagerlavet bestemte sig til at holde fast ved Prøverne; et saa anseligt Lav som Murerlavet gav Kjøb. Tiden udviklede sig i det Hele forholdsvis hurtigt i Overensstemmelse med Næringslovens nye Bestemmelser.

Foreningen havde kæmpet af al sin Evne, hverken Formanden, Bestyrelsens øvrige Medlemmer eller Sekretæren havde sparet sig, og den foregaaende Formand Malermester Tilly havde i Berlingske Tidende for den 23. og 24. Januar 1856 i et Stykke „Til Haandværkerstanden!“ manet til Kamp. Man skulde heretter tro, at Foreningen maatte være voxet stærkt i denne bevægede Tid, alle vilde flokkes om den, men det er, mærkeligt nok, slet ikke Tilfældet. Ved den første ordinære Generalforsamling, den 31. Oktober 1853, efter at Geisler var

bleven Formand, var Medlemsantallet 398, det steg i 1858 til 411 som Tidens Maximum, men ved Generalforsamlingen den 3. November 1862, der gaar umiddelbart forud for den extraordinære Generalforsamling, hvis Forhandlinger bevægede Geisler til at træde tilbage som Formand, var det ikke højere end 352. Nu som før var Foreningens økonomiske Forhold derfor kun smaa, hvad et Par Exempler kunne vise. I 1855 var Foreningens samlede Indtægt 1033 Rd. 2 Mk. 6 Sk., men Udgiften 1088 Rd. 1 Mk. 3 Sk., her var altsaa et Underskud, og syv Aar efter var Stillingen væsentlig den samme. I 1862 var Indtægten 1265 Rd. 1 Mk. og Udgiften 1224 Rd. 2 Mk. 8 Sk.; overfor det herved fremkomne lille Overskud kan der nemlig gjøres opmærksom paa, at Foreningens Beholdning i Sparekassen kun var 204 Rd., medens den for 1855 var 249 Rd. Det er beskedne Tal, der selvfølgelig gjør, at Foreningen maa optræde forsigtigt. Da Foreningen i 1856 gaar i Gang med det store Haandværker møde, tør den umuligt tage Udgiften ved det paa sin Kappe alene. Efter et Cirkulære af 30. Juni 1856 til Københavns Lav ydede de efter deres Størrelse fra 5 til 30 Rd. hvert, og det kan ses, at de i Mødet deltagende Kjøbstadsforeninger erlagde fra 5 til 15 Rd. hver. Mødet beredte herefter ingen økonomiske Vanskeligheder for Foreningen, men „Komiteen for Næringssagen“ og Næringsstandsforeningen synes ikke at have sluppet let igjennem, Bidragene til dem fra de forskjellige Lav og Foreninger komme trevent, og da „Bestyrelsen for Næringsstandsforeningens Hovedafdeling“ er ved at „slutte sin Funktion“, og i et Cirkulære af 5. April 1861 anmoder om inden 3 Uger at maatte faa tilsendt de Bidrag, den mener at have tilgode, hjælper det ikke mere, end at den under 26. Juni s. A. maa udsende et nyt Cirkulære.

Interessen var ganske naturligt i væsentlig Grad kölnet, men derfor var der ikke paa nogen Maade stille i Haandværkerforeningen. Her samlede en vis, ikke ringe Bevægelse sig om Lotteriforholdene, hvad der nærmere vil blive berettet om i næste Afsnit. Der rejste sig i Anledning af den en Opposition, og paa Generalforsamlingen den 31. Oktober 1859 blev der vedtaget et Forslag, der stilledes af Skomagermester J. P. Borch, om at der skulde nedsættes en Komite til Revision af Foreningens Love, og det maa herved være gaaet ganske varmt til, ti da ved Valget af Foreningens Næstformand Snedkermester Cortsen vel fik 29 Stemmer og Borch kun 27 Stemmer, erklærede den Første dog, at han ikke kunde modtage Valget, der for hans Vedkommende var et Gjenvalg, saa at Borch kom ind i hans Sted. Han har imidlertid næppe passet her, og Aaret

efter sidder da ogsaa Cortsen igjen som Næstformand, hvad han nu vedbliver at være, til han i 1869 bliver Foreningens Formand. Borch var Repræsentant i „Arbejderforeningen (af 1853)“, der med C. V. Rimestad som Formand stod sammen med „Folkevennernes Selskab“, en af Bondevennerne stiftet Forening, der ivrigt arbejdede for at vinde Terræn mellem Kjøbenhavns Næringsdrivende. De to Foreninger havde sammen med Oldgeselforeningen nedsat et Udvalg, der under 5. September 1855 havde afgivet et „Forslag til Beslutning angaaende en Reform i Næringslovgivningen“, der ikke stemmede med Haandværkerforeningens Anskuelser. Af dette Udvalg havde Borch været Medlem, og saa var han endnu Formand for den i April 1855 dannede „Skomagermesterforening“, i hvilken Skomagerlavets saakaldte „uroelige Hoveder“ fandt Afløb for deres Trang til Diskussion og Selskabelighed.

I det første Bestyrelsesmøde efter Generalforsamlingen den 31. Oktober 1859 besluttedes det at foranstalte „Iværksættelsen af Repræsentantskabets fuldstændige Organisation samt Valg af en Formand for det“. Dette staar ganske sikkert i Forbindelse med Lotterisagen. Efter Generalforsamlingens Bestemmelse skulde Repræsentantskabet sammen med Bestyrelsen afgive en Erklæring i denne Sag, ligesom den af Bestyrelse og Repræsentantskab sammensatte Plenarforsamling skulde vælge Lovkomiteen. Da Haandværkerforeningen havde rejst Næringslovskampen, var det den 12. November 1856 blevet besluttet, at den tidligere afskaffede Formandspost i Repræsentantskabet paany skulde oprettes, men lige saa lidt som den den Gang blev det, skete det nu. Valget af en Formand blev udsat; men Lovkomiteen blev valgt, og Valget beherskedes væsentlig af Oppositionen. Borch fik de fleste Stemmer, medens Foreningens Formand og Sekretær kun naaede at blive første og anden Supleant, hvad der havde til Følge, at Geisler negtede at indtræde i Komiteen, da en af de Valgte undsløg sig, hvorefter Kramp „paa Grund af Bestyrelsens Anmodning“ kom ind i Udvalget, hvis Medlemmer herefter vare: Skomagermester J. P. Borch, Skomagermester I. C. Balling, Tobaksfabrikør Jacob Trier, Guldsmedemester D. C. Prior og Kramp. Forslaget til de nye Love kom frem Aaret efter, men Generalforsamlingen den 8. December 1860 vedtog, at Forslaget skulde hvile til 1862, d. v. s. til man havde set, hvorledes de nye Næringsforhold vilde forme sig.

Det var en Tid fuldt af Arbejde. Man fejrede i Begyndelsen af 1861 den ovfr. S. 26 omtalte Fest for Naalemager F. C. Hjorth, og senere i Aaret søgte man at faa Lavene til at antage nye, ensartede Love. I 1862 er der at nævne, at

Haandværkerforeningen, da den ikke fik Andel i det første Tog med Marinens Dampskib Hekla til Verdensudstillingen i London, satte sig i Spidsen for et andet, der lykkedes godt, det var særlig Clément, der var virksom her. Til Byen Kjøbenhavns Middag den 19. Juli for Kongerne Frederik VII og Karl XV raadede Foreningen over sexten Pladser, og Valget af de sexten Personer, der skulde benytte dem, vakte en vis Rivalitet mellem dens Bestyrelse og Repræsentantskab, og saa er her endnu at nævne det til sine Tider meget ivrige Arbejde med Foreningens Lotteri, der satte Frugt i Oprettelsen af Stiftelsen Alderstrøst; Grundstenen til denne blev lagt den 3. September, og Kransen blev hejst paa dens Tag den 20. November.

Man kan herefter forstaa, at man just ikke ilede med paany at tage fat paa Spørgsmaalet om nye Love for Foreningen, først i Bestyrelsens Møde den 10. Oktober 1862 vaagnede Sagen op igjen. Den blev lagt i Hænderne paa et Udvalg bestaaende af Formanden (Geisler), Øberg og Clément, og det fæstede strax sin særlige Opmærksomhed paa Paragrafen om, hvem der kunde optages som Medlemmer i Foreningen. Udvalget kunde ønske dette afgjort, inden det gik videre med sit Arbejde. Efter de gjældende Love var det kun Haandværkere, der som saadanne havde Borgerret; Lovkomiteen fra 1859 havde ment, at Industridrivende, der af Repræsentantskabet sattes i Klasse med disse Haandværkere, ogsaa skulde kunne optages, og nu sluttede Bestyrelsen sig til, at Foreningen skulde aabnes for „enhver Haandværker eller anden Industridrivende i selvstændig Stilling samt Kunstnere og Polyteknikere“; hver Løvedag Aften skulde Optagelsen afgjøres ved Ballotation mellem de da tilstedeværende Medlemmer. Det var et væsentligt Skridt frem, og Repræsentantskabet sluttede sig til det. Det forandrede kun Ordene „i selvstændig Stilling“ til „der som saadan har Borgerret“. Men da saa Sagen forelagdes en Generalforsamling den 3. November, vilde den ikke have med en enkelt Paragraf at gjøre, den vilde have et helt Lovforslag forelagt.

Saa kaldtes Lovkomiteen fra 1859 med til Arbejdet, og nu er det et andet Spørgsmaal, der væsentlig tager Interessen, Spørgsmaalet om Repræsentantskabets Sammensætning. Det deler endda Bestyrelsen. Geisler, Øberg, Clément og Farver C. Schleisner holdt paa, at det som hidtil skulde bestaa af Lavsforeningernes Oldermænd sammen med nogle af Foreningen Valgte, medens Cortsen i Forbindelse med Stolemager Peter L. Rønne og Tømmermester Fr. Thymann vilde, at dets Medlemmer udelukkende skulde være Delegerede sendte fra de

forskjellige Lav eller Lavforeninger. Lavskomiteen fra 1859 havde oprindelig villet, at Repræsentanterne alle skulde vælges af Foreningen, dog med behørigt Hensyn til at de forskjellige Fag bleve repræsenterede. Den sluttede sig imidlertid nu til det Cortsenske Forslag.

Det var saaledes under splittede Forhold, at man gik til Generalforsamling den 22. December 1862, og Geisler fik her strax at mærke, at Stemningen ikke var helt med ham. Idet han forelagde Lovudkastet, stillede han tillige Forslag om, at man først for sig skulde behandle Paragraferne om Foreningens Formaal, om hvem der kunde blive Medlemmer samt om Repræsentantskabets Sammensætning. Men Skrædermester J. B. Schilder mente, at det Første, der skulde gjøres, maatte være at vælge en Dirigent. Det var gammel Skik og Brug, at Bestyrelsens Formand dirigerede, kun paa en bevæget Lotteri-Generalforsamling den 4. Juni 1862 var man gaaet til at vælge en Dirigent, og naar der nu stod i Lovforslaget, som forelagdes, at Generalforsamlingerne skulde ledes af en Dirigent, er hertil at bemærke, at Bestyrelsen i alt Fald en Tid havde ment, at denne Bestemmelse kunde redigeres saaledes, at der kun skulde vælges en Dirigent, naar der forelaa ekstraordinære Sager og Generalforsamlingen særlig besluttede det. Under disse Forhold var Forslaget fra Forsamlingens Side om Valget af en Dirigent ikke nogen absolut Opmærksomhed overfor Bestyrelsens Formand; men der var Intet at sige dertil. Forslaget blev vedtaget og derpaa foreslog Skrædermester Schilder videre Skrædermester J. R. Lund 'til Dirigent, et Valg som strax gik igjennem. Og herved skal bemærkes, at den valgte Dirigent kun havde været Medlem af Haandværkerforeningen i en Maaned, d. v. s. fra den 15. November, da han optoges efter Forslag af Skrædermester Schilder, og at denne Sidste tidligere havde været Medlem af Bestyrelsen, men i en stærkt lotteribevæget Tid — i Oktober 1859 — var udtraadt af den. Det kan ogsaa nævnes, at da Schilder paa den ekstraordinære Generalforsamling den 11. Juni 1863 blev den ene af de tre Revisorer, der skulde gennemgaa Lotteriets Regnskab for 1862, erklærede han ganske ostentativt sammen med Skomagermester J. P. Borch, at han kun kunde modtage Valget, naar han fritoges for at modtage Honorar for Arbejdet. Der er i alt dette snarere Opposition end Velvilje, og Generalforsamlingens første Beslutning, da den efter Dirigentvalget var kommen i Gang, var da ogsaa at forkaste Geislers Forslag om at behandle §§ 1, 2 og 27 først og for sig, Lovforslaget skulde behandles i Paragraffølge.

Forhandlingerne bleve ganske langvarige. Man kunde ikke naa Lovforslaget

igjennem den 22. December, og saa blev det bestemt at fortsætte en senere Aften, men inden den kom, skete der Noget, der tydeligt viser, at Generalforsamlingen, hvad man ikke kan se af det knappe Referat, har været afgjort uvenlig imod Geisler. I Protokollen over Bestyrelsens Møde den 3. Januar 1863 læses Følgende: „Foranlediget ved nogle i sidst afholdte Generalforsamling fremkomne Udtalelser, og navnlig hvis disse skulle anses for at være et Udtryk af Forsamlingens Mening, har nedenundertegnede Geisler bestemt sig for at udtræde af Bestyrelsen og forlangt denne Erklæring tilført Protokollen“. Efter indtrængende Opfordring besluttede han dog at ville blive, til Forhandlingerne om Lovforslaget vare endte og Aarets Regnskab var forelagt. Saa sad han da endnu som Formand paa den fortsatte Generalforsamling den 14. Januar 1863, der bl. A. vedtog den S sammensætning af Repræsentantskabet, som Geisler havde bekæmpet; det kom udelukkende til at bestaa af de Delegerede, som Lavene og Lavforeningerne sendte. Efter at de nye Love tilsidst vare vedtagne med alle Stemmer mod fem, blev der den 22. Januar valgt en ny Bestyrelse, der fik følgende S sammensætning: Murrnester J. H. Kornbech (Formand), Snedkermester J. Cortsen (Næst-Formand), Tømmernester Fr. Thymann, Urmagemester J. Øberg, Smedemester P. C. Olsen, Bogbindermester D. L. Clément, Farver C. Schleisner og Hof-Stolemagemester C. B. Hansen.

Murrnester J. H. Kornbech.

De paa Generalforsamlingen i December 1862 faldne Udtalelser, som Geisler trak sig tilbage for, kunne ikke mere oplyses, men de maa sikkert have indeholdt en Braad, der saarede den i al sin Færd ærlige og retlinjede Mand. Behandlingen af de nye Love slog ham altsaa ned, og saa ere de nye Love dog et smukt Hædersminde for ham. For det Første fulgte Haandværkerforeningen ved dem med i Tidens Udvikling; nu kunde ikke alene Haandværkere men andre Industridrivende, ja Kunstnere, Polyteknikere og Videnskabsmænd blive Medlemmer af den, og dernæst have disse Love et helt nyt Afsnit, der viser, at Foreningen i Geislors Formandstid har faaet en Række gode, faste Opgaver.

Først og fremmest et Industrilotteri, der gav et klækkeligt Overskud, dernæst Friboligen Alderstrøst, som byggedes for det ved Lotteriet vundne Overskud, og saa en Enke-, Understøttelses- og Laanekasse, der synligt arbejdede sig frem, for endelig ikke at glemme en Prismetalje for godt udførte Svendepøver. Denne Medalje kommer som en Overraskelse, den synes ingen Steder omtalt i Foreningens Forhandlinger, men staar absolut som en sund og naturlig Afslutning af et Tidsafsnit, i hvilket der var kæmpet for Prøvernes Bevarelse, og som med Sorg havde maattet se dem forsvinde. Medaljen hører efter Bestemmelserne om den i Lovene af 14. Januar 1863 med til den Geislerske Tids gode Arv til Foreningen.

Nu gik Geisler i sit 65de Aar. Men han var endnu en rask og rörig Mand' der kunde passe en Virksomhed. Han viste det i „Malermesternes Farvemølle“, som han vedblev at staa som Formand for til 1875. Da Alderen paa denne Tid gjorde sig gjældende, ogsaa i Forhold til hans Forretning, glemte Farvemøllen i Taknemmelighed til ham for hans Gjerning ikke, hvor meget den skyldte ham. Han fik Lov til at ombytte Formandsposten med en lønnet Bogholderpost, og da han i 1882 mente at maatte trække sig tilbage ogsaa fra denne Post, stod Farvemøllen rede med en livsvarig Pension paa 600 Kr. til ham og hans Hustru. Han døde den 29. Januar 1885 i sit 87de Aar og hans Hustru Marie Elisabeth f. Starck den 4. Oktober 1888. Det brave gamle Ægtepars Eftermæle omfatter kun gode Minder.

Paa Generalforsamlingen den 29. April 1874 havde Haandværkerforeningen som en Aerkjendelse af, hvad han havde virket for den i det vistnok vanskeligste Afsnit af dens Liv, enstemmig udnævnt ham til Æresmedlem, Noget, som kun Naalemager F. C. Hjorth var bleven tidligere (1863) og Hof-Guldsmed J. B. Dalhoff (1876), Bagermester C. Lichtenberg (1896) og Murmester Carl R. Ette (1902) blev senere.

KAMPEN FOR ET LOTTERI

Haandværkerforeningens Koncession paa at maatte drive et Industrilotteri er af 9. Juni 1857, men den opnaaedes ikke uden Besvær.

I „Fædrelandet“ for 1836 (Nr. 76) findes en længere Artikel om Varelotterier med indenlandske Industriprodukter som Gevinster. I den taler Professor ved polyteknisk Lærestanstalt J. Wilkens disse Lotteriers Sag, de kunne tjene til Fremme af Landets Industri; og idet han gjør opmærksom paa, at hamborgske Varelotterier ved hemmelige Agenter aarligt afsætte for over 100,000 Rd. Lodder her i Landet, beklager han, at en ung helsingørsk Kjøbmand, der havde oparbejdet et Varelotteri paa Sverige og Norge — han hed Thune — var bleven standset i sin Virksomhed af Politiet. At det kom dertil, er imidlertid kun naturligt, da han ingen Koncession havde. Men en Koncession var det den Gang ganske vanskeligt at opnaa, Rentekammeret, under hvilket disse Forhold sorterede, var ikke Lotterierne venligsindet. Det betragtede dem væsentlig som Spekulationforetagender, der gik ud paa at indvinde det størst mulige Overskud, men at der var Flere end Kjøbmand Thune, der uden Koncession drev Bortlodningsforretning, kan ses af Sagen, der hører til en Rentekammer-Forestilling af 20. Januar 1838.

Det kan ses af, hvem det var, der søgte. Ved Siden af Kjøbmand Thune fhv. Husarløjtnant J. B. Rainalds, der arbejdede under Firmaet „Forening for Kunstens Opmuntring i Kjøbenhavn“, Handelsbetjent H. W. Satterup, der drev en „Præmiefordeling af danske Industri- og Fabrikvarer“ fra „Industri-Kontoret Stormgade Nr. 200“, Bataljonskirurg Fr. Schübeler, der kaldte sin Virksomhed „Industri-Kompagni“ med Kontor i Pustervig Nr. 193, Madam Sofie Thellesen, Maanedsløjtnant, Skibsfører Joh. Ad. Thellesens Hustru, og saa et Par Snedkere, der vilde bortlodde nogle enkelte Stykker Møbler, samt Fabrikentreprenør O. F. Olsen, hvis Bortlodning omfattede forskellige indenlandske Drejler og Lærreder.

Rentekammerets Indstilling gik ud paa, at ingen af de foreliggende Ansøgninger burde imødekommes, at der med andre Ord ikke skulde gives Nogen af de Nævnte Bevilling. Den kongelige Resolution af 10. Februar 1838 var dog naadigere, men kun mod de smaa Ansøgere, nemlig Madam Thellesen, de to Snedkere og Fabrikentreprenør Olsen, forøvrigt den senere saa bekjendte Forpagter af Væveriet i Kjøng, han var den Gang ved at arbejde sig frem.

Madam Thellesen, der var Modehandlerinde og drev en lille Bortlodning af kvindelige Arbejder, fik i 1839 sin Koncession fornyet paa endog tre Aar, men hun hørte allerede op i 1840, saaledes som det kan ses af „Fædrelandet“ (1840 Nr. 178). Hendes Bortlodning, hedder det her, gik ind, da Publikums Interesse for Varelotterier paa Grund af flere sammenstødende Omstændigheder har tabt sig i den Grad, at hun ved de senere Trækninger har haft betydeligt Tab! Desuagtet var der andre Damer, der drev Bortlodning. I „Fædrelandet“ for 1841 (Nr. 702) findes saaledes et Avertissement fra Bolette Müller f. de Wibe om den af hende „under kongelig Koncession etablerede Bortlodning af Industrigjenstande, hvortil den indenlandske Silke er bragt i Anvendelse“. Fruen var med i Bestyrelsen af Aktieselskabet „Det danske Silkeselskab“, som just blev stiftet i 1841.

Saadanne smaa Bortlodninger havde dog ingen Betydning; men der var jo, som nævnt ogsaa større. To af dem, der ikke opnaaede Noget ved den kongelige Resolution af 10. Februar 1838, søgte strax efter igjen, nemlig Handelsbetjent Satterup og Löjtnant Rainals, ejendommeligt nok er det dog ikke denne Sidste personlig, der nu søger. Hans Hustru Juliette Agnes Elisa f. Bauer søger for ham. Dette kan dog ikke have spillet nogen Rolle, men ved kongelig Resolution af 17. Maj s. A. fik de to Ansøgere hver en Koncession paa en Bortlodning af indenlandske Fabriks- og Industrivarer, dog kun for eet Aar, og det tilføjes udtrykkeligt, at de ikke efter dette Aars Forløb maa gjøre sig Haab om at faa Koncessionerne fornyede. Men selvfølgelig indkom de dog med nye Ansøgninger, efter at der paa forskjellig Maade var arbejdet endog stærkt, særlig for Rainals' saakaldte „Forening for Kunstens Opmuntring“. Den blev saaledes i Juni 1838 varmt anbefalet af ikke mindre end 25 Industridrivende, mellem hvilke f. Ex. Hof-Guldsmed J. B. Dalhoff, Pianofabrikant A. Marschall, Hof-Blikkenslager Fritz Meyer o. s. v., de oplyse, at indenlandske Mestere og Fabrikanter til dette Lotteri allerede havde leveret „over 10,000 større og mindre Industrigjenstande“. Den blev ogsaa omtalt i „Nyt Magasin for Kunstnere og Haand-

værkere“, dog kun paa en noget kølig Maade. Men nu er det, som om Rentekammeret, inden det tager en Beslutning, vil høre en Kompetents Mening, det sender den 2. Februar 1839 de indkomne Ansøgninger til den Aaret för stiftede Industriforenings Erklæring. Og den nye Forening, der betragter denne Henvendelse som en stor Ære, bruger al sin Evne til Udarbejdelsen af en lang, endog meget lang, akademisk Afhandling, der væsentlig ser ned paa Varelotterier som en kunstig og uheldig Afsætningsform, uden reelt Grundlag, men dog ender med at kunne tilraade, at der gives et enkelt Lotteri Koncession, naar det sker for en kort begrænset Tid og under behørig nøje Kontrol, til hvis Bestridelse den ganske kraftig foreslaar sig selv. Löjtnant Rainals faar herefter sin Koncession fornyet, men kun paa eet Aar; derpaa i 1840 for tre Aar og i 1843 endog for fem Aar, denne Gang efter en ny Erklæring fra Industriforeningen, hvor forøvrigt ved denne Lejlighed den national-økonomiske Komite stod stærkt imod Industri-komiteen. Foreningen blev saaledes stadig raadspurgt, men den naaede ikke at blive kontrollførende. Löjtnant Rainals Lotteri var det første betydelige danske Varelotteri.

Efter den frie Forfatnings Indførelse i 1849 var det Justitsministeriet, som fik med Lotterikoncessionerne at gjøre, og det optræder i een Henseende, i alt Fald til at begynde med, ganske som Rentekammeret. Det indhenter Erklæringer fra Industriforeningen, i 1851 endog to Gange. Grosserer Fr. Sommer søger om en Koncession ligesom Farver og Dekartør Alexander Ballin, og deres Ansøgninger tilsendtes Foreningen, der nu uden lange Ophævelser, skjönt med nogen Rysten paa Hovedet af Lotteriforetagerer i Almindelighed, mener, at de nok begge kunde faa Lov til at passere. Under 30. Juni 1851 fik Grosserer Sommer, der drev Forretningen under Benævnelser „Den kjøbenhavnske Forening til Industriens Fremme“, Koncession for fem Aar. Da han derefter søgte om Fornyelse, opnaaede han imidlertid kun en saadan for en forholdsvis kort Tid nemlig eet Aar; hans Lotteri, der havde faaet et ganske stort Omfang og i fem Aar havde skaffet dansk Industri en Afsætning paa noget over 246,000 Rd., vilde herefter udløbe med Aaret 1858, men det ophørte forinden, Grosserer Sommer døde nemlig den 2. Maj 1857. Helt anderledes gik det derimod den nævnte Alexander Ballin. Det var først, efter at han under 8. Marts 1851 havde faaet Bevilling til at sysselsætte den første slesvigske Krigs Invalider i en Fabrik for Tilvirkning af Nürnbergvarer, Galanterivarer og Parfumerier, at han søgte om Ret til at bortlodde de saaledes tilvirkede Varer; han fik det ogsaa, men kun

for eet Aar. Han koketterer herefter temmelig stærkt med sine Invalider, men faar desuagtet eller just maaske derfor i Aarets Løb Afslag paa at maatte udvide Bortlodningen til Møbler samt Guld- og Sølvvarer ligesom Aaret efter paa at faa sin Koncession fornyet.

Hermed skulde man synes, at Alexander Ballin var ude af Sagaen, men Lotterivirksomhed staar stadig for ham som Noget, der er værd at attraa. 1857 søger han paany om at maatte faa Koncession paa et Industrierlotteri, og skjönt Resultatet atter bliver et Afslag, søger han Aaret efter igjen, og nu tilbyder han, at Overskudet væsentlig skal blive anvendt til Oprettelsen af en offentlig Bade- og Vaskeanstalt. Resultatet bliver dog ikke bedre, han faar Afslag paany, men derfor opgiver han slet ikke sin Tanke, ja det lykkes ham tværtimod nu, endog uden Koncession, at faa den virkeliggjort, saaledes som det kan ses af en Höjesteretsdom af 2. Januar 1871. Han var efter den sat under Tiltale for uden Tilladelse i endog længere Tid at have drevet et Varelotteri kaldet „Industri-Aktieselskabet“, men da han udelukkende havde afsat Lodsedlerne i Udlandet, fandt Retten ikke, at han havde overtraadt Loven om Klasselotteriets Ordning af 6. Marts 1869, hvorfor han blev frikjendt. Hvad altsaa Kjøbmand Thune i 1835 blev standset i som noget Ulovligt, kjendtes uangribeligt i 1871. Her er en Forskjel, men der er absolut ingen Forskjel i de skiftende Tidens Opfattelse af en Lotterikoncession som et i økonomisk Henseende attraaelsesværdigt Aktiv af endog stor Værdi, og derfor kappedes man stadig om at faa en saadan.

Den dygtige, i filantropisk Retning utrættelige Læge L. I. Brandes ønskede meget at faa et Sygehjem oprettet, hvor trængende Personer af begge Kjøn, der led af uhelbredelige og langvarige Sygdomme, kunde finde et godt og passende Hjem. En Komite med dette Formaal var traadt sammen i 1852, men det gik langsommere med Indsamlingen af de fornødne Midler, end Komiteen ønskede. Saa opstod Tanken om at faa Hjælp ved Udbyttet af et Lotteri, og under 21. Maj 1856 opnaaede Komiteen Koncession til en Bortlodning af indenlandske Brugs- og Luxusgjenstande, dog kun for et Aar. Men den fornyedes i 1857 til Udgangen af 1860 og derpaa under 30. Marts 1859 endda til Udgangen af 1869. Og ved dette Lotteri naaedes Maalet. 1856 blev der kjøbt Grund ved Rolighedsvej, 1857-59 opførtes den fornødne Bygning her, og den 27. Maj 1859 indviedes den.

Vende vi os herefter til Haandværkerforeningen, da er det ejendommeligt at se, at Øbergs Forslag om, at Foreningen skulde ansøge om en Lotterikon-

cession, allerede fremkommer i Oktober 1852, men at Foreningen dog først opnaar en Koncession i 1857, altsaa et godt Aar efter Sygehjemmet. Justitsministeriet stillede sig ikke velvilligt overfor Foreningen, saaledes som vi nu skulle se af en nærmere Redegjørelse for Sagens Gang. Begyndelsen er, at Urmagermester J. Øberg i Bestyrelsens Møde den 26. Oktober 1852 fremsætter sit tidligere nævnte Forslag, som han nærmere motiverer ved at gjøre gjældende, at de bestaaende Varelotterier ikke opfyldte deres Formaal at fremme Industrien, Leverancen til dem gavnede kun nogle enkelte Industridrivende. Den burde fordeles paa et større Antal, og det kunde gennemføres af en Institution som Haandværkerforeningen, der yderligere paa bedste Maade kunde sørge for, at det mulige Overskud anvendtes til velgjørende Öjemed i Favør af Haandværksstanden. Forslaget slog øjeblikkeligt an i Bestyrelsen, der allerede tre Dage efter i et Plenarmøde af Bestyrelse og Repræsentantskab forelagde Udkast til et Andragende til Justitsministeriet, og ved tre dertil udvalgte Oldermænd, Malermester Tilly, der var Foreningens Formand, Murmester Kornbech og Kobbersmed Fugmann, overraktes nu den 15. November 1852 et af 39 Oldermænd underskrevet Andragende af 29. Oktober til det nævnte Ministerium om en Koncession gjældende for ti Aar.

Der er her handlet med al mulig Hurtighed. Kun vækker det en vis Forundring, at Sagen ikke gaar frem til Foreningens Generalforsamling, men at Andragendet i Plenarforsamlingen underskrives af de forskellige Lavs Oldermænd, skjönt de kun udgjøre en Del af Foreningens Repræsentantskab. Men det har sin Interesse at se, at denne Fremgangsmaade ikke er enestaaende. Paa samme Maade skete det jo, da Lavskommissionens Betænkning i Begyndelsen af 1848 blev imødegaaet ved „Haandværksstandens Bemærkninger“, de indsendtes til Borgerrepræsentationen „af Oldermændene paa Standens Vegne“, medens kun Bogen, hvori de blev trykte, udgaar „paa Haandværkerforeningens Forlag“, og ganske paa lignende Maade optræder, for at tage endnu et Exempel, den fra Foreningen i 1849 udgaaede Adresse imod Valgloven ikke som Haandværkerforeningens Adresse, men som en „Oldermandsadresse“. Det er, som om Foreningen i visse store Sager vil søge at stille de samlede Oldermænd frem som en Avtoritet af formentlig større Betydning end Foreningen selv, og — saa vil den muligvis ogsaa benytte dem i Sager, der ikke ønskes ind under Foreningens Generalforsamling. Vi skulle nedenfor se, at der her er Et og Andet, der i alt Fald peger i Retning heraf for Lotteriets Vegne.

I Andragendet tale Oldermændene paa bedste Maade Haandværkerforeningens Sag. I dens Haand vilde et Varelotteri ganske anderledes komme Industrien tilgode, end det skete ved de da bestaaende Varelotterier; ved dem var det bl. A. kun Enkeltmænd, hvem Overskudet kom til Nytte, men for Haandværkerforeningens Vedkommende skulde Overskudet „ene og alene anvendes til velgjørende Öjemed saasom til Understøttelse for Haandværkernes Dannelses-Anstalter, Stiftelser for trængende Haandværkere eller deslige“. Ministeriet lod sig dog ikke imponere. Under 30. November tilskrev det Kjøbenhavns Politidirektør til videre Efterretning, at Andragendet var afslaaet. Men Haandværkerforeningen fik ingen Efterretning herom. I Maj 1853 tilskrive da Dhrr. Tilly, Kornbech og Fugmann „paa mange Medborgeres Vegne“ Ministeriet, om der ikke snarest maatte falde Resolution i Sagen, hvad der fører til, at Politidirektøren i Skrivelse af 7. Juni s. A. meddeler Ministeriet, at der ikke til ham er indløbet nogen ministeriel Kommunikation af 30. November f. A. Saa faar han en Gjenpart af den, men — ejendommeligt nok — heller ikke den naar frem til Foreningen. Under 21. November optræde da de tre Herrer paany og nu som „Deputerede for samtlige Haandværkslavs Oldermænd“ med Anmodning om en Afgjørelse paa det af dem et Aar för indgivne Andragende, og saa oplyses det da fra Politidirektørens Side, at den vedkommende Expedient ikke havde sendt Afslaget videre, fordi han mente at have erfaret, at Andragerne mundtligt havde faaet Resultatet at vide i Ministeriet. Saa afgik der da endelig under 6. December 1853 en skriftlig Meddelelse til Foreningen om, at dens Andragende af 29. Oktober Aaret för var afslaaet.

Det var en næsten tragisk Begyndelse. Foreningen lod sig dog slet ikke afskrække heraf, og nu tog Bestyrelsen som saadan fat. Paa et Plenarmøde den 11. Januar 1854 fremlagde den Afslaget, hvorpaa det blev vedtaget, at der til Sagens videre Fremme „skulde udfærdiges en med samtlige Oldermænds Underskrift forsynet Fuldmagt, hvorved Haandværkerforeningens Bestyrelse gaves en i denne Hensigt fuldstændig Bemyndigelse“. Saa indgav Bestyrelsen, dog først under 21. December 1854 en ny Ansøgning, og da der intet Svar kom paa den, afsendte den under 31. December 1855 igjen en Ansøgning, i hvilken den bl. A. skriver: „Vi kunne ikke opgive Haabet om, at det høje Ministerium efter moden Overvejelse vil meddele Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn den attraaede Koncession“. Men Sagen gik ikke hurtigt. Først tre Fjerdingaar efter vaagner der lidt Liv om den oppe i det paagjældende ministerielle Kontor. Under

5. September 1856 sender Justitsministeriet den sammen med to andre Ansøgninger fra henholdsvis Grosserer Fr. Sommer og Silke-, Ulden- og Lærredshandler Hermann Sally Cohen til Erklæring i Indenrigsministeriet. Resultatet heraf bliver, at Manufakturhandler H. Cohen, der vilde oprette „et Ekviperingslotteri“, faar Afslag, at Grosserer Sommer, som ovenfor nævnt, faar en Fornyelse, strengt begrænset til et Aar, og at der overfor Haandværkerforeningen udtales, at den ikke kan faa en Bevilling gjældende for ti Aar, men efter et nærmere Andragende derom nok for eet Aar.

Det var en Skuffelse for Foreningen. Under 9. Februar 1857 skriver Bestyrelsen til Ministeriet, at det med Længsel imødesete Svar havde „meget nedslaaet“ dens Forventning, men derfor gav den dog ikke tabt. I sin nye Ansøgning androg den om en Koncession gjældende for fem Aar og kun subsidiært om en Koncession for et Aar, og det endda kun hvis Foreningen kunde faa Udsigt til, at Koncessionen vilde blive fornyet. I Skrivelse af 5. Marts 1857 svarede Ministeriet nu, at Bevillingen „under ingen Omstændigheder“ kunde meddeles for længere Tid end eet Aar, og meddelte endvidere, at Foreningen kun vilde faa en etaarig Bevilling, hvis den udtrykkelig søgte om en saadan. I den Anledning blev der afholdt et Møde i Foreningens Bestyrelse den 9. Maj 1857. Nu maatte der tages endelig Stilling til Sagen. Der var tidligere gjort endog stærkt gjældende, at en kun etaarig Bevilling havde man absolut ingen Brug for, men Talsmændene for denne Anskuelse maa være blevne overstemte eller have skiftet Mening. Efter et kort Referat af Ministeriets Skrivelse hedder det videre i Protokollen: „I Anledning heraf troede man, omendskjönt man ikke kunde opnaa det Ansøgte for det tidligere forønskede Tidsrum, dog for Öjeblikket ikke [at] burde opgive Sagen og bestemte derfor at indgive et nyt Andragende i Medhold af Ministeriets Skrivelse“. I Henhold hertil fik Foreningen under 9. Juni 1857 Bevilling til for eet Aar, fra 1. Januar 1858 at regne, at foranstalte en Lotterifordeling af indenbys Haandværksfrembringelser paa Vilkaar af, at Lotterifordelingen slutter sig til Klasselotteriets Trækninger, at dens Bestyrelse underkaster sig den Kontrol, som nærmere maatte blive anordnet, og at der i Spilleplanerne anføres saavel Værdien af de enkelte Gevinster som en Bemærkning om, at det Offentlige ingen videre Garanti har med Hensyn til Lotteriet. — Nogle faa Dage efter fik ogsaa Idiotanstalten Koncession paa et Lotteri, men det maa væsentlig betragtes som en Fortsættelse af det Sommerske; det optog dettes Spilleplan og gav Frilodder til dets Spillere.

Efter Skuffelserne med Hensyn til Næringsloven og under Kampen, der derefter optoges i Næringsstandsforeningen, maa Opnaaelsen af den ovenfor nævnte Bevilling, hvor karrig den end var, have virket som et Lyspunkt i Haandværkerforeningens Liv. Bevillingen var jo ved sej Udholdenhed nærmest aftrødset Avtoriteterne. Men inden vi gaa over til at se, hvorledes Sagen videre udviklede sig, skal her kort dvæles ved et af de opstillede Vilkaar for Bevillingen, det om Kontrollen. For at faa den i Stand tilskrev Justitsministeriet Indenrigsministeriet, og dette Ministerium beskikkede da som Tilsynshavende de samme to Mænd, som havde udgjort Tilsynet ved det Sommerske Lotteri, Etatsraaderne Edv. Collin og E. D. Ehlers; de skulde paase, at Gevinsterne i det Hele vare forsvarlige, og at de virkelig vare gjorte i Kjøbenhavn. Ehlers protesterede imidlertid imod uden videre at lade sig beskikke. I Skrivelse af 6. Oktober 1857 gjorde han opmærksom paa, at dette Hverv ikke kunde paalægges ham som konstitueret Fabrikdirektør, hvad han den Gang var; Lotteriet var et privat Foretagende, som Haandværkerforeningen vilde tjene et Overskud ved, den burde derfor ogsaa billigvis betale for det Tilsyn, det Offentlige mente at burde have med det. Skulde han være med, burde han have „i det Mindste 100 Rd. aarlig, men [jeg] bemærker udtrykkelig, at jeg helst vil fritages for dette Hverv“. Han fik imidlertid sin Udnævnelse og i Forbindelse hermed 100 Rd. aarlig, som Foreningen maatte udrede, men de to Herrer, der efter tidligere Erklæringer at dømme ikke synes at have stillet Industrielotterier höjt som Middel til Industriens Fremme, vedblev næppe længe som Tilsynshavende ved Haandværkerforeningens Lotteri.

I sin Ansøgning i Sommeren 1858 om Koncessionens Fornyelse siger Foreningen, at den af Overskudet vil danne „en Fond til en Stiftelse for gamle og uformuende Haandværkere eller deres Enker“. Under 20. Oktober 1858 blev der derefter givet den en ny Bevilling paa et Aar og under 9. November 1859 paa to Aar. Saa søgte Foreningen under 4. April 1861 om, at Koncessionen maatte blive givet den for et længere Tidsrum, det fik den dog Afslag paa, men samtidig søgte ogsaa baade Den danske Kjøbstadsforening og Haandværkerforeningen i Odense om at maatte faa Ret til at drive Varelotterier, hvad Ministeriet afslog. Men derfor stillede dette sig dog ikke fjendtligt imod Haandværkerforeningens Lotteri. Efter en ny Ansøgning af 18. September 1861, hvori Foreningen oplyser, at den til Realisation af sin Stiftelse nu har indvundet henved 22,100 Rd., der staa i Sparekassen, foruden 2000 Rd. som ere anbragte i Kredit-

forenings-Obligationer, faar den en ny Bevilling igjen for to Aar, og det Samme sker i 1863, til endelig i 1865 Bevillingen udstrækkes til fem Aar; men dette naas dog kun ved, at Foreningen overtager en Forpligtelse til at afgive en Sjettedel af Lotteriets Nettoprovenu til Københavns Börnehospital, hvad der fem Aar efter igjen blev slaaet fast ved en ny Bevilling af 9. Avgust 1870 atter paa fem Aar. Ved den derpaa følgende Fornyelse paa endog ti Aar gik det imidlertid endnu haardere ud over Foreningen. Fra April 1876 maatte den foruden $\frac{1}{6}$ til Börnehospitalet endnu afgive $\frac{1}{6}$ til Kysthospitalet for kirtelsvage Börn og saa endda $\frac{1}{3}$ til „Det tekniske Selskabs Skole“. Alderstrøst beholdt herefter selv kun en Tredjedel.

Hermed skulle vi imidlertid foreløbig lade Lotteriets ydre Historie hvile. Hele Lotterisagen var nemlig nu naaet ind i en ny Tid med ganske andre Synspunkter end Fortidens. Det i 1856 til Fordel for Sygehjemmet oprettede Lotteri, havde efterhaanden faaet flere Søskende, i 1857 foruden Haandværkerforeningens Lotteri ogsaa Idiotanstaltens Lotteri, og i 1860 endnu den paa forskjellig Maade saa fortjenstfulde Bortlodning af indenlandske Kunst- og Kunstflidsgjenstande til Fordel for Gjenopførelsen af det i December 1859 nedbrændte Frederiksborg Slot, almindelig kaldet Kunstflidslotteriet. Og selvfølgelig voxede herved hos andre Institutioner Lysten til ogsaa at faa Lotterier. Ovenfor have vi set saavel Den danske Kjøbstadsforening som Haandværkerforeningen i Odense faa Afslag. Det var i 1861, men faa Aar efter svingede Anskuelserne, og nu opstod der Lotterier næsten i Massevis. 1867 gaves der en Koncesssion til Haandværkerforeningerne i Præstø Amt og en anden til „Stiftelsen af 18. September 1841 for gamle og trængende Haandværksmestere og deres Enker i Odense“, og hertil kom i 1868 ikke mindre end fem Lotterier for Kjøbstæderne i henholdsvis Sorø Amt, Gamle Roskilde og Holbæk Amt, Maribo Amt, Vejle Amt og Svendborg Amt. Hvortil endnu kom eet i 1870, tre i 1871, eet i 1872 og to i 1873, Alt udenfor København, men der opstod ogsaa nye Lotterier her, i 1875 Diakonissestiftelsens Lotteri, i 1877 Lærlingeforeningens Lotteri og i 1879 Vaabenbrødrenes Lotteri, saaledes at der altsaa i dette Aar bestod ikke mindre end syv store Varelotterier i København, hvad der medførte mange uheldige Forhold.

LOTTERISTRID

Naar Krybben er tom, saa bides Hestene“, siger et gammelt Ord. Men i „Haandværkerforeningen synes den Omstændighed, at der med Et kom større Summer til Foreningens Raadighed — som overfor flere Gange nævnt, var dens Budgetter paa denne Tid saare beskedne — at have vakt forskellige Uoverensstemmelser. Saadanne kjendtes godt forud endog af temmelig personlig Karakter f. Ex. i Stillingen for og imod Kramp. Men nu syntes en til Lotteriet knyttet Principssag at skulle bringe Gemytterne i endog stærk Bevægelse. Det er dog slet ikke let at følge Sagen, ti Referaterne af de paagældende Møder i Bestyrelsen og Repræsentantskabet ligesom af de vedkommende Generalforsamlinger oplyse i deres store Knaphed ikke meget. Hvad Sagen gik ud paa, og hvorom Kampen drejede sig, vil dog formentlig klart fremgaa af de efterfølgende Meddelelser, der delvis skulle holdes som Citater.

Efter at Foreningen under 9. Juni 1857 havde faaet sin første Lotteribevilling, arbejdedes der i Bestyrelse og Repræsentantskab paa at faa Alt i Orden til Begyndelsen af 1858, og i Referatet af den ekstraordinære Generalforsamling den 7. November 1857 hedder det saaledes: „Forsamlingen modtog Underretning om, at man i Medhold af den erholdte Koncession til et Varelotteri nu havde fremmet Sagen saa vidt, at man var bleven enig med en Mand, der var bevandret i saadanne Forretninger, om Styrelsen deraf, i hvilken Henseende en Koncept oplæstes til den Kontrakt, som man havde bestemt at afslutte med ham. Formanden anmodede derefter Forsamlingen at tilkjendegive ved Afstemning, at den billigede det paatænkte Lotteri at styres og ledes efter de Bestemmelser, hvormed den nu var bleven gjort bekjendt, hvilket erholdt enstemmigt bekræftende Svar“. Her er Fred og ingen Fare. Den paagældende Forretningsfører er Handelsbogholder H. C. Malling, og efter Vejviseren for 1859 er Lotteriets Hovedkontor Kjøbmagergade Nr. 11, 2 Sal, hvorhen han flytter i 1858. Men

Uroen begynder paa den ordinære Generalforsamling den 6. April 1859, paa hvilken Formanden i sin Beretning om Foreningens Virksomhed ogsaa gav Oplysning om „forrige Aars Industrilotteri“, hvorpaa det hedder, at der om Lotteriet „opstod en længere Diskussion, hvorover der dog, da intet Spørgsmaals Afgjørelse forelaa, heller ikke kunde blive taget nogensomhelst Resolution“.

Dermed var Sagen imidlertid ikke til Ende. 53 Medlemmer tilskrev Bestyrelsen og anmodede om Afholdelsen af en ekstraordinær Generalforsamling „for at give Bestyrelsen Lejlighed til at meddele Oplysninger om det i forrige Aar stedfundne Lotteri, hvilke formenes ikke at være givne tilfredsstillende paa den sidst afholdte ordinære Generalforsamling“. Den ønskede ekstraordinære Generalforsamling kom den 8. Juni, men den naaede ikke til Ende med Sagen, der nu vedbliver at løbe mellem Bestyrelse, Repræsentantskab og nye Generalforsamlinger den 29. Juni, den 31. Oktober og den 5. December. Lotterisagen behandles i 1859 i det Hele paa ikke mindre end fem Generalforsamlinger. Det drejer sig om, hvilken Løn der skal tillægges de tre mellem Bestyrelsens Medlemmer valgte Administratorer og de to mellem Repræsentantskabets Medlemmer valgte Revisorer, men det store skillende Hovedspørgsmaal er dog, om Sagen som Helhed skal høre under Generalforsamlingens Avtoritet, eller om det er tilstrækkeligt, at der gives den en blot og bar Meddelelse. I Juli blev der nedsat en Komite, der skulde undersøge Alt vedrørende Lotteriet, og i Oktober af Generalforsamlingen en Komite, der skulde revidere Foreningens Love. Bølgerne gik højt, og aldeles bortset fra enkelte personlige Sammenstød, ses det snart, hvad Hovedsagen er. Efter at et Repræsentantskabsmøde den 9. November 1859 havde vedtaget nogle af den nedsatte Komite stillede Forslag, lode Tobaksfabrikør Jacob S. Trier, Skomagermester J. C. Balling, Bogtrykker W. Herdahl og Guldsmedemester D. C. Prior Følgende tilføre Protokollen: „Vi erklære herved at have afholdt os fra enhver Afstemning i ovenstaaende Sag, fordi den ærede Komite er gaaet ud fra den Forudsætning, at Repræsentantskabet er den højeste Myndighed i Lotterisagen, hvilket efter vor Formening er et lovstridigt Indgreb i Generalforsamlingens Myndighed, og da vi ere her som Repræsentanter for samme, ville vi herved forvare den dens Ret“.

Saa kom Sagen for den ekstraordinære Generalforsamling den 5. December s. A. Her skulde det endelige Slag slaas, og saa staar der i Protokollen om denne Sag kun Følgende: „Det vedtoges, at Lotterisagen paa Grund af dens Oprindelse og Beskaffenhed maatte underlægges Repræsentantskabets deciderende

Myndighed. — Da der rejstes Tvivl om, at Majoritet paa ovenstaaende Afstemningsmaade var tilstede [ved den foregaaende Sag havde „Medlemmerne delt sig i tvende Parter for og imod“], forlangtes skriftlig Afstemning, hvilken gav et Resultat af 69 Stemmer mod 37“. Nu laa Sagen i alt Væsentligt under Bestyrelse og Repræsentantskab, og i sit Møde den 20. December 1859 vedtog Bestyrelsen følgende

REGULATIV FOR LEDELSEN AF HAANDVÆRKERFORENINGENS INDUSTRILOTTERI

§ 1. Til paa Bestyrelsens Vegne at lede og udføre de Lotteriet vedkommende daglige Forretninger udvælger Bestyrelsen 3 Medlemmer, saa vidt muligt af sin Midte. Dette Valg foretages for hvert nyt Lotteriaar og gjælder for et saadant, efterat det paa den derom fastsatte Maade er blevet sanktioneret af Repræsentantskabet.

§ 2. Da Bestyrelsen in pleno skal staa Repræsentantskabet til Ansvar for Lotteriets hele Forretning og Driftsmaade, have de valgte Administratorer at iagttage følgende Regler under Udøvelsen af det dem overdragne Hverv.

§ 3. Administratorerne maa forelægge Generalplanen over hvert kommende Lotteriaars Virksomhed til Vedtagelse af Bestyrelsen, hvorefter Planen udstædes med dennes Underskrift.

§ 4. Administratorerne affatte Kontrakt for den under Navn af Direktør antagne Forretningsfører, som forelægges [for] og vedtages af Bestyrelsen og Repræsentantskabet, førend endelig Afslutning og Underskrift af den finder Sted.

§ 5. Administratorerne have fri Raadighed til at foretage Bestillinger hos hvem og hvor de ville til Lotteriet samt afslutte Akkord om disse, dog skulle saadanne ifølge ældre Vedtægt, saa vidt gjørligt, ske blandt Foreningens Medlemmer og fordeles blandt dem saa ligeligt som muligt. Med Hensyn hertil forelægges tillige Spilleplanerne for hver Trækning førend Udstedelsen til Bestyrelsens Gjennemsyn.

§ 6. Repræsentantskabet vælger en Bedømmelseskomite af 12 Medlemmer for at paase, at de til Gevinster bestemte Arbejder ere gode og solide Sager, ligesom den ogsaa kan paapege enkelte særdeles gode og smukt udførte Gjenstande, som Administratorerne da maa søge at anvende efter bedste Skjønnende.

§ 7. Fornævnte Komites Medlemmer maa være af forskjellige Fag, navnlig af saadanne, hvis Arbejder isærdeleshed komme til Anvendelse ved Forbruget til Lotteriet. De kunne efter indbyrdes Overenskomst tilkalde Medlemmer af

andre Fag, hvor de tro ikke selv at besidde den fornødne Kyndighed eller Kjendskab til at foretage Bedømmelse. Det er en Selvfølge, at Komiteen ikke møder samlet, men fordeler sig efter Fordring og Omstændigheder ifølge Anmodning af Administrationen. Ingen af Komiteens Medlemmer maa være Leverandører til den Trækning, hvor de kaldes at fungere i ovenanførte Egenskab.

§ 8. Otte Dage efter hver Trækning meddeles Bestyrelsen af Administratorerne et omtrentligt Overblik over Trækningens Udfald og tages derefter Bestemmelse over Pengenes hurtige og sikre Anbringelse.

§ 9. Det samlede Aarsregnskab for hvert Lotteriaar maa være aflagt og sluttet senest 8 Uger efter sidste Trækning for at overgives til Revision.

§ 10. Revisionen skeer af to af Repræsentantskabet og 1 af Bestyrelsen valgte Revisorer og maa udføres saa hurtigt Omstændighederne tillade det, senest inden 4 Uger efter Modtagelsen.

§ 11. Regnskabet fremlægges for Repræsentantskabet, som giver Decharge for dets rigtige Aflæggelse.

§ 12. I Tilfælde af opstaaet Meningsforskjel, der ikke paa anden Maade kan finde Afgjørelse, skal saadan undergives en Komite, hvis Sammensætning bliver i Overensstemmelse med Kontrakten mellem Administrationen og Direktøren.

§ 13. Honoraret for samtlige 3 Administratorer er for indeværende Aar 1000 Rd. R. M. og til Revisorerne 50 Rd. til hver.

§ 14. De Forhandlinger, som i Følge dette Regulativ finder Sted saavel i Bestyrelsen som i Repræsentantskabet, sker i en særegen dertil indrettet Protokol*, som føres af Foreningens Sekretær og honoreres af Lotteriet, og gives aarlig en Meddelelse i Foraarets Generalforsamling.

Hvor Myndigheden i Virkeligheden laa, er der efter dette Aktstykke ingen Tvivl om. Det var de tre Administratorer, der helt igjennem havde Styret, og hvem det var, ses af Valget, der fandt Sted i Bestyrelsen den 8. December 1859, det faldt „med 8 Stemmer paa hver af de ældre Administratorer Malermester Geisler, Urmagermester Øberg og Universitetsbogbinder Clément“. Da Geisler i 1863 gik af som Bestyrelsens Formand, traadte han ogsaa af som Administrator; som saadan valgtes i hans Sted helt foreløbig Snedkermester Cortsen, men derefter indtraadte Foreningens nye Formand Murmester Kornbech, og de tre Administratorer kunde se udover en voxende Virksomhed. Medens Lotteriets Udbytte

* Denne Protokol synes ikke bevaret.

for 1858 var 4333 Rd. 8 Sk., var det allerede for 1859 7512 Rd. 2 Mrk. 5 Sk., og det samlede Overskud udgjorde i 1861 ikke mindre end c. 22,000 Rd. Det er derfor naturligt, at Tanken om „Alderstrøst“, saaledes som det nedenfor vil blive vist, hurtigt blev søgt virkeliggjort. Med Hensyn til Lotteriet skal til det Ovennævnte tilføjes, at da Grosserer H. C. Malling den 18. Februar 1865 afgik ved Døden, blev hans Efterfølger som Lotteriets Direktør Grosserer L. E. Winding, der vedblev i denne Stilling, saa længe Haandværkerforeningens Lotteri bestod; han døde først den 13. Januar 1890.

Som ovenfor nævnt sejrede i December 1859 Bestyrelsen i Lotterisagen over Generalforsamlingen. Men derved kom der ikke Ro i Forholdet, og dette er sikkert en medvirkende Grund til, at de nye Love, som den i Oktober 1859 nedsatte Lovkomite udarbejdede, ikke bleve behandlede, da de 1860 laa færdige; deres Behandling blev udsat, idet man gjorde gjældende, at det vilde være rettest først at se, hvorledes Næringsforholdene formede sig i 1862 efter Næringslovens Ikrafttræden. Til den Tid vilde ogsaa Lotteriforholdene have konsolideret sig, og saa kunde man muligvis give Plads til en eller anden paagaende „Teori“. Og saaledes skete det. Da de nye Love af 14. Januar 1863 forelaa, indeholdt de en enstemmig vedtagen § 35, der lød saaledes: „Foreningens Industrioloteri, hvortil for Tiden haves Koncession, ledes af Bestyrelsen in pleno, og skal denne staa Generalforsamlingen til Ansvar for Lotteriets hele Forvaltning og Driftsmaade i Overensstemmelse med et af Forsamlingen vedtaget Regulativ. Lotteriets aarlige Regnskab forelægges Generalforsamlingen, som vælger 3 Revisorer til at revidere og kritisk gennemgaa samme“. Herved flyttedes Tyngdepunktet formelt til Generalforsamlingen, uden at der i Virkeligheden skete nogen stor Forandring, men selvfølgelig maatte nu det ovenfor meddelte Regulativ undergaa en Forandring, og det kom da til at lyde saaledes:

REGULATIV FOR LEDELSEN AF HAANDVÆRKERFORENINGENS INDUSTRILOTTERI.

(Vedtaget i Generalforsamlingen den 2den Marts 1864).

§ 1. I Overensstemmelse med Lovens § 35 leder Bestyrelsen in pleno Industrioloteriets Anliggender og staar Foreningen til Ansvar for dets hele Forvaltning og Driftsmaade.

§ 2. Til Udførelse af de mere specielle Forretninger og det daglige Tilsyn vælger Bestyrelsen — saavidt muligt af sin Midte — 3 Medlemmer under Navn af Administratorer.

§ 3. Administratorerne forelægge dels den almindelige Spilleplan, dels de enkelte Gevinstplaner til Vedtagelse i Bestyrelsen og maa i det Hele taget drage Omsorg for, at Bestyrelsens Medlemmer ere à jour med alle de vigtigste Grene af Forretningen.

§ 4. Bestyrelsen afslutter Kontrakt paa Foreningens Vegne med den under Prædikat af Direktør antagne Forretningsfører, hvori dennes Forhold til Lotteriet og Bestyrelsen nøje bestemmes samt den fornødne Garanti stilles for de ham betroede Oppebørseler m. v.

§ 5. Bestillinger paa Gevinster til Lotteriet ske ved Administratorerne, hvorved maa iagttages, at Bestillingerne ske saavidt muligt blandt Foreningens Medlemmer og vexe blandt disse.

§ 6. Bedømmelse af de leverede Sager foretages med Bestyrelsens Medlemmer, som, saavidt anden Sagkundskab end den, de selv maatte tro sig i Besiddelse af, udkræves, kunne tilkalde den i saadan Henseende fornødne Assistance. Det er en Selvfølge, at Leverandørerne til den paagældende Trækning ikke kunne anmodes om at deltage i Bedømmelsen.

§ 7. Snarest muligt efter hver Trækning meddele Administratorerne Bestyrelsen et omtrentligt Overblik over Trækningens Udfald, hvorefter tages Bestemmelse over Pengenes hurtige og sikre Anbringelse.

§ 8. Det samlede Hovedregnskab for hvert Lotteriaar maa være sluttet og aflagt, senest inden første Klasses Trækning det følgende Aar, hvorefter det afgives til Bestyrelsen.

§ 9. Revision af Regnskaberne sker af 3 af Generalforsamlingen i Kraft af Lovens §§ 18, 33 og 35 valgte Revisorer. De modtage fra Bestyrelsen successive Regnskaber for de tilbagelagte Trækninger, som de, saa hurtigt som Omstændighederne tillade det, maa gennemgaa senest til 4 Uger efter Modtagelsen. For 6te Træknings Regnskab gives Frist af 6 Uger.

§ 10. De samlede Regnskaber fremlægges reviderede paa hvert Aars Generalforsamling i Oktober Maaned, hvor Decision af mulige uafgjorte Udsættelser sker, og hvor Decharge meddeles.

§ 11. Revisorerne honoreres for deres Arbejde med 50 Rd. til hver. For de med Administrationen forbundne Forretninger stilles en Sum til Bestyrelsens Disposition af indtil 1000 Rd. R. M. Forretningsføreren lønnes med $\frac{2}{5}$ af det Netto-Udbytte, som vil fremkomme, naar ved Aarsregnskabets Afslutning alle i Henhold til den med ham indgaaede Kontrakt vedkommende Udgifter ere fra-

dragne samtlige Indtægter, indtil et Beløb af 2000 Rd. og 5 pCt. af det øvrige Overskud indtil et Beløb af 500 Rd., saaledes at indenfor Grænserne heraf dannes maximum af hans Honorar, hvorimod der, hvis dette ikke kan opnaas, bestemmes, at Honoraret ikke kan gaa under et minimum af 1500 Rd. R. M.

§ 12. Alle Forhandlinger Lotteriet vedkommende samt Afskrifter af de til samme henhørende Aktstykker indføres i en egen dertil indrettet Protokol* ved Foreningens Sekretær, som derfor honoreres af Lotteriet med 100 Rd. R. M. aarligt.

Herefter var Alt, som det skulde være, mentes der, men den skabte Ordning vedblev dog ikke længere end til 1869, da Murmester Kornbech ophørte at være Foreningens Formand. I Bestyrelsens Protokol staar hans Navn sidste Gang under et Møde den 19. Juni 1868, derefter nævnes det et Par Gange, at han er syg, og først den 6. Februar 1869 finder den ordinære Generalforsamling Sted, der skulde have været afholdt i Oktober 1868. Forskjellige Omstændigheder havde hindret dens Afholdelse, bl. A. Opgjørelsen af nogle Regnskaber. Generalforsamlingen maa absolut have samlet forskjellig Sensation omkring sig. Efter at Næstformanden, Snedkermester J. Cortsen havde ladet en Beretning oplæse, erklærede den sig dog, som det synes uden Diskussion, „med en overvejende Majoritet af Stemmer“ tilfreds med den trufne Ordning, ja en Udtalelse om, at det formentlig vilde være rigtigst, „at den hele Bestyrelse aftraadte“, fandt ikke Tilslutning. Man vilde dog ikke foretage de Valg til Bestyrelsen, der skulde have fundet Sted i Oktober 1868, men anmodede Bestyrelsen om at fungere, som den var, til den ordinære Generalforsamling i April, idet man dog samtidig vedtog et af Møbelfabrikant Severin Jensen stillet Forslag om, at en af Forsamlingen valgt Komite sammen med Bestyrelsen skulde revidere Foreningens Love, saaledes at et Forslag til forandrede Love ogsaa kunde fremkomme paa den nævnte Generalforsamling, som aabenbart imødesaas med endog stor Interesse.

Kampen imod Næringsfriheden, bragte — som ovenfor paavist — ikke Tilgang til Foreningens Medlemsantal. Det var 398, da Geisler tiltraadte, og 356, da han gik af som Formand. Derefter steg det lidt, til 448, i 1867 var det dog igjen nede paa 383, men saa tog det forholdsvis Fart, Lotteriforholdene virkede øjensynligt; ved Generalforsamlingen den 6. Februar 1869 var det 509 og ved Generalforsamlingen to Maaneder efter i April ikke mindre end 638, Kjøbenhavns Haandværkere indmeldte sig skarevis. Der har aabenbart fundet en ganske

* Denne Protokol synes ikke bevaret.

livlig Agitation Sted, og Generalforsamlingen blev da ogsaa paa sin Vis en Standard-Generalforsamling. Den begyndte den 27. April for at blive fortsat den 29. April og 4. Maj og endelig sluttet den 5. Maj.

Hovedspørgsmaalet var, om Lotteriet vedblivende skulde ledes af Bestyrelsen ved tre Administratorer eller af dertil ansatte Funktionærer udenfor Bestyrelsen. Der fremkom et Forslag om, at Arbejdet skulde lægges i Hænderne paa en Forretningsfører, en Bogholder og en Kasserer, som ikke maatte være Medlemmer af Bestyrelsen, og „efter en længere Diskussion“ samlede Forslaget ikke mindre end 103 Stemmer om sig, men imod dem holdt 111 Medlemmer, altsaa 8 flere, paa en Ordning, der væsentlig stemmede med den tidligere. Efter at Sagen dermed var afgjort, gik man til Behandlingen af et nyt Regulativ for Lotteriet i 14 Paragrafer. Da det ikke i sin Helhed er optaget i Protokollen, idet kun de til det fremlagte Udkast foreslaaede Ændringer ere optagne i Referatet af Generalforsamlingen, kan det ikke meddeles her. Men saa meget kan ses, at det gik ud paa at forstærke Bestyrelsens Ansvar i Forhold til Administrationen, paa at skærpe Revisorernes Gjennemgang af Regnskaberne og paa at skabe et af Generalforsamlingen valgt Kontroludvalg paa tre Medlemmer. Derefter gik man til Lovkomiteens Forslag til nye Love, og disses Bestemmelser om Lotteriet, de eneste, som interessere her, kom, som naturligt er, efter det tidligere Vedtagne til væsentlig at lyde som de tidligere Loves Bestemmelser, Bestyrelsen skulde lede det under Ansvar til Generalforsamlingen. Men et Par Forandringer kom der dog. Revisorernes Antal blev sat ned fra tre til to, og saa blev det fordret, at det reviderede Regnskab, naar det blev forelagt for Generalforsamlingen, skulde ledsages af en trykt Regnskabsextrakt.

Saa kom tilsidst de forskellige Valg, og her viste det sig, at Generalforsamlingen trods Alt var fuldt ud konservativ, ogsaa overfor den nu afgaaende Bestyrelse. Til Formand blev med 173 Stemmer valgt den tidligere Næstformand Snedkermester J. Cortsen; til Næstformand blev valgt en ny Mand Tømmermester Chr. Rothe, men forøvrigt blev hele den gamle Bestyrelse gjenvalgt: Tøjfabrikant N. P. Christensen, Universitets-Bogbinder D. L. Clément, Malermester M. W. Hammer, Snedkermester Hans J. Lund, Hof-Blikkenslager Fritz Meyer, Fabrikant C. Schleisner og Urmagermester J. A. Øberg, og det skyldtes kun den Omstændighed, at to af de saaledes Gjenvalgte, Snedkermester Lund og Blikkenslager Meyer ikke ønskede at modtage Valget, at der ved Siden af Rothe kom to andre Nye ind i Bestyrelsen Skrædermester J. B. Schilder og Murmester Carl

R. Ette. Der var altsaa Tillid til Bestyrelsen, men selvfølgelig blev dog det af det nye Regulativ fordrede Kontroludvalg valgt og kom til at bestaa af Overretsprokurator J. H. Jacobsen, Journalist J. S. Trier og Malermester A. J. C. Riise. Det Væsentlige var og blev dog, at Lotteriets Administration, der stod under Bestyrelsen, nu som før kom til at bestaa af Clément og Øberg, der som ny Fælle istedenfor Kornbech fik Repræsentantskabets Formand Sadelmagermester P. C. Olsen.

Den saaledes sammensatte Administration vedblev uforandret til 1877, saa døde først Clément og derpaa Olsen, der ved Bestyrelsens Valg erstattedes af henholdsvis Tømmermester Chr. Rothe og Tøjmager N. P. Christensen. Men nu vare Lotteriets fede Aar forbi. Som ovenfor nævnt var der kommet en Række nye Lotterier til, Konkurrencen trykkede. Det gik nedad med Lotteriets Udbytte, som endda skulde deles med Andre. 1878 blev det nødvendigt at danne et Reservefond for at kunne møde alle Eventualiteter, Serie B i 1884 gav ikke alene intet Overskud, men endda et ganske klækkeligt Underskud. Det blev nødvendigt at spare paa forskjellig Maade, og bl. A. traadte da Tøjfabrikant Christensen tilbage som Administrator. Nu var der kun to Øberg og Rothe, men da Øberg døde i 1885, konstitueredes Christensen i hans Sted for den korte Tid, Lotteriet endnu bestod. Ved den kongelige Bevilling af 19. April 1886 ordnedes det da bestaaende Industrielotteri-Kaos paa den Maade, at alle Tidens Industrielotterier samledes i „Almindeligt dansk Vare- og Industrielotteri“, om hvis Overskud det bestemtes, at det skulde deles i 23 ligestore Dele, af hvilke to skulde tilfalde Haandværkerforeningen.

Lotteriet havde, lige siden Tanken om det i 1852 kom op, spillet en stor Rolle i Foreningens Liv. Det havde affødt baade Uro og Strid, og Striden havde drejet sig om baade store og smaa Ting, om Principforhold, saavel rene som blandede med Spørgsmaal om økonomisk Fordel, og om denne eller hin enkelte Gjenstand som Gevinst i Lotteriet. I 1870 klages der saaledes en Gang over, at en som Gevinst opstillet Symaskine ikke var dansk Arbejde, og en anden Gang over, at et Ur var ansat til en for høj Værdi. Den sidste Sag kom endda for en Generalforsamling og blev Gjenstand for en Retssag. Forsaavidt falder det ikke uden for Rammen, at Lotteriets sidste Aar blev en stadigvarende Strid med de andre Industrielotterier. Men der var noget rent ud uhyggeligt ved den i stigende Grad baade hensynsløse og smagløse Agent- og Reklamekamp, der udviklede sig, og som paa een Gang saavel brandskattede Lotterierne som pla-

gede Publikum. Det var absolut en Velgjerning, da „Almindeligt dansk Vare- og Industrielotteri“ i 1887 begyndte en ny Æra, men derfor har Haandværkerforeningen dog al Grund til med Glæde at mindes det Lotteri, som den drev i 29 Aar, 1858-1886, og om hvis Betydning nedenstaaende Tal give god Oplysning:

Lotteriets Indtægt for solgte Lodder med Fradrag af Kollektørernes	
Provision, Frilod og Gevinstgodtgjørelse var i Alt	9,546,632 Kr.
Indvundne Renter med Fradrag af Lotteriunderskud og Tab have	
udgjort.....	6,775 -
Den samlede Indtægt har herefter været	9,553,407 -
Udgiften til Gevinster og Driftsomkostninger har andraget	8,548,778 -
saa at det samlede Overskud blev	1,004,629 -
og af dette Overskud tilfaldt der	
Haandværkerforeningen	730,514 -
Dronning Louises Börnehospital.....	140,069 -
Teknisk Selskabs Skole	89,364 -
Kysthospitalet paa Refsnæs	44,682 -
	<u>1,004,629 Kr.</u>

Haandværkerforeningens Udbytte, 730,514 Kr., gik ubeskaaret til Stiftelsen Alderstrøst. Det er altsaa afgjort Lotteriet, der har været denne Stiftelses væsentlige Støtte, og i det Hele maa det siges, at Lotteriet paa mange Maader har været af Betydning for Foreningen. Udsigten til, at Lotteriets Gevinster „saavidt muligt“ skulde bestilles hos Foreningens Medlemmer, øvede ingen Indflydelse; dens Medlemsantal voxede ikke herved. Men selvfølgelig styrkede en saa betydelig, Foreningen underlagt Virksomhed dens Stilling, og saa kom hertil endnu, at Arbejdet i og for Lotteriet gav dem, til hvem det betroedes, økonomisk Udbytte. Det viste sig paa en smuk Maade, da Tøjfabrikant N. P. Christensen i 1884 skjænkede en Tredjedel af de Beløb, han havde oppebaaret som Administrator i Lotteriet fra 1877, som et Legat til Alderstrøst. Den lidt opad afrundede Tredjedel udgjorde 3500 Kr.

ALDERSTRØST VED NÖRREBROGADE

Strax efter at Haandværkerforeningen i Juni 1857 havde faaet sin Lotteri-koncession, gik den i Gang med at organisere Lotterivirksomheden. I Begyndelsen af det følgende Aar findes i forskellige Blade et Avertissement dateret „Haandværkerforeningens Industri-Lotteris Hovedkontor den 1. Januar 1858“ og underskrevet af A. C. Geisler, J. A. Øberg og D. L. Clément som Administratorer samt af H. C. Malling som Direktør. Gevinsterne til den første Trækning den 29. Marts 1858 vare udstillede Amagertorv Nr. 10, den første Gevinst var et elegant Møblement til Værdi 400 Rd., den næste et Sølvteservice til 250 Rd. og saa et Kaffestel til 80 Rd., hvorefter fulgte en Række mindre Gevinster og Til-lægsgevinster. Lotteriet gik godt, Aaret efter stod Foreningen med et indkas-seret Udbytte paa 8665 Kr., 1859 lod Udbyttekontoen stige med 23,302 Kr., og 1860 endda med 26,590 Kr. Der kom hurtigt Penge til Raadighed for det op-stillede Formaal, som derfor ogsaa hurtigt søgtes virkeliggjort.

I Bestyrelsens Møde den 19. Februar 1862 fremlagde Lotteriadministratorerne et Udkast til Grundbestemmelser for, hvorledes Sagen formentlig bedst kunde fremmes, og Udkastet, der blev vedtaget, lød saaledes:

UDKAST TIL GRUNDBESTEMMELSER OM HAANDVÆRKERFORENINGENS FRIBOLIG FOR TRÆNGENDE MEDLEMMER AF HAANDVÆRKSSTANDEN.

1. Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn har af sit Varelotteris Virksomhed indvundet et Overskud, der for Tiden beløber sig til ca. 30,000 Rd. For denne Sum saavel som for, hvad der af Forretningen fremtidigt maatte indvindes, samt ved Tilskud af frivillige Gaver er det bestemt at opføre en Bygning, hvori gamle og trængende Medborgere og Medborgerinder af Haandværksstanden kunne erholde fri Bolig og i Tiden frit Brændsel og ugentlig Pengeunderstøttelse.

2. Da Stiftelsen aabner Ly for saadanne Mænd og Qvinder af plefrit Navn og Rygte, der ved ugunstig Skjæbne og Livsforhold er berøvet Udsigt til nødvendigt Udkomme i Alderdommens Dage, gives den Navn af

Alderstrøst.

Fribolig for trængende Haandværkere og deres Enker
grundet af Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn.

3. Boligen skal forsøges indrettet med 80 à 100 Lejligheder dels paa 1 Værelse med Kjøkken til enkelte Personer, dels paa 2de Værelser med Kjøkken til Ægtefolk eller hvor tvende mandlige eller tvende qvindelige Individider kunne forenes om en saadan Lejlighed.

4. Til at indlede og udføre Foretagendet vælges en Komite, hvortil Haandværkerforeningens Bestyrelse udmelder 5 af sin Midte og Repræsentantskabet 5 Medlemmer. Disse 10 Mænd gives Ret til at vælge og tilkalde indtil 5 andre Medlemmer i eller udenfor Foreningen, eftersom Forretningerne i een eller anden Henseende maatte fordrø særlig Bistand til Værkets Udførelse.

5. Komiteens samtlige Medlemmer vælge indbyrdes en Formand og en Kasserer samt en indre Forretningskomite. Et Regulativ fastsættes for dens hele Forretningsgang.

6. Den samlede Komite gives fuld Myndighed til at tage alle hensigtsmæssige og fornødne Bestemmelser om Stiftelsens Beliggenhed, Grunds Erhvervelse, Bygningers Opførelse, Indretning samt Disposition over de tilstedeværende Fonds og de Indtægter, som i Henseende til § 1 forventes at skulle indkomme. For saavidt man derimod til Værkets Fremgang og Udstrækning skulde finde det fornødent at burde optage Laan mod Prioritet i Ejendommen, da maa dertil Haandværkerforeningens Repræsentantskabs Samtykke erhverves.

7. Komiteen er i sine Møder kompetent til at fatte Beslutninger, naar $\frac{2}{3}$ af dens Medlemmer ere tilstede. Alle Afstemninger afgjøres med simpel Majoritet. Ved mulig Afgang af Medlemmer i Komiteen vælges nye paa samme Maade, hvorpaa Komiteen fra først af er sammensat.

8. Naar Bygningen er henimod sin Fuldendelse, er det Haandværkerforeningens Bestyrelses Hverv at udarbejde Forslag til Statuter, som fremtidigt skulde gjælde for Stiftelsen, hvilke diskuteres og vedtages af Haandværkerforeningens Repræsentantskab.

Disse Bestemmelser bleve med en enkelt Forandring vedtaget af Repræsentantskabet den 26. Februar 1862, og da der i Overensstemmelse med det

ovfr. S. 69 Antydede helt saas bort fra Foreningens Generalforsamling, var hermed Beslutningen om Alderstrøsts Oprettelse endelig vedtagen. Forandringen, som Repræsentantskabet vedtog, gik ud paa, at Erhvervelse af en Grund ligesom Vedtagelse af Tegningerne til den eventuelle Bygning skulde forelægges Repræsentantskabet til Sanktion, og Komiteen, der herefter valgtes, kom til at bestaa af de nedenfor nævnte 11 Mænd, de 5 første valgtes af Bestyrelsen, de 5 næste af Repræsentantskabet og den sidste (Kramp) af de 10 Førstnævnte med det specielle Hverv at være Komiteens Sekretær:

Malermester A. G. Geisler,
 Urmagermester J. A. Øberg,
 Universitets-Bogbinder D. L. Clément,
 Snedkermester J. Cortsen,
 Hof-Stolemager C. B. Hansen,
 Tømmermester F. C. Thymann,
 Murmester J. Kornbech,
 Snedkermester O. N. Thorsen,
 Malermester M. W. Hammer,
 Skrædermester Chr. Møller,
 Krigsraad J. Lasenius Kramp.

Komiteen gik strax til at udsøge en Grund mellem de mange, der blev tilbudt, og i Repræsentantskabets Møde den 15. April 1862 indstillede den, at en Grund foran paa Nörrebrogade, mellem denne og den endnu helt ubebyggede Baggesensgade, stor 10,192 □ Al. (Matr. Nr. 190 i Udenbys Klædebokvarter), blev kjøbt af Handelsgartner J. P. Hansen for 13,500 Rd. Repræsentantskabet sluttede sig til Forslaget, hvorefter Kjøbet hurtigt blev afsluttet, men — Foreningens Generalforsamling kom nu dog ogsaa med. Pantekontoret krævede en Generalforsamlings Beslutning som Hjemmel for Kjøbet. Den 27. Maj fandt den herefter nødvendige Generalforsamling Sted. Den sanktionerede den valgte Komite ligesom den af den under 8. Maj afsluttede Kjøbekontrakt, men — og det er jo efter Forholdene ganske karakteristisk — saa fastsatte den tillige, at Intet maatte videre foretages, för et fuldstændigt Regnskab for Lotteriet til Udgangen af Aaret 1861 var forelagt i en Generalforsamling. Det blev fremlagt for Generalforsamlingen den 18. Juni s. A., og nu fik Komiteen, dog først efter at den var bleven supleret med fire af Generalforsamlingen valgte Medlemmer, al mulig

Fuldmagt til at bygge, til at disponere over Lotterimidlerne, til at optage Prioriteter i Bygningen o. s. v., kun skulde der for hver halvaarlig Generalforsamling aflægges Beretning om, hvad der var foretaget. De af Generalforsamlingen i Komiteen indvalgte fire Medlemmer vare:

Tømmermester H. P. Møller,
Murmester J. Johansen,

Snedkermester J. G. Lund,
Tømmermester G. Jacobsen.

Herefter bestod Komiteen af femten Medlemmer, Skrædermester Chr. Møller var dens Formand, Snedkermester O. N. Thorsen dens Kasserer, og nu arbejdede den ivrigt fremad under Ledelse af et Byggeudvalg bestaaende af Murmester J. Kornbech (Formand), Snedkermester J. Cortsen og Tømmermester Fr. Thymann. Til Arkitekt valgtes Bygningsinspektør Theodor Sörensen, der havde bygget den nye, Aaret för indviede St. Johanneskirke paa Nörrebro, en yngre Mand, som der næredes store Forventninger til, og som stod de kjøbenhavnske Haandværkere nær. Han var Sön af en kjøbenhavnsk Snedkermester og var selv oprindelig Snedkersvend. Han døde imidlertid tidligt, allerede i 1867, kun 42 Aar gammel.

Der blev herefter ilet med at faa Grundstenen lagt, hvad da ogsaa skete allerede Onsdag den 3. September 1862, og denne Dag formedes som en Festsdag, til hvilken Foreningen udsendte talrige Indbydelser. Tilstede kom da ogsaa Justitsministeren, Departementscheferne i baade Justitsministeriet og Indenrigsministeriet, Byens Overpræsident, Stiftamtmanden, Politidirektøren, Borgemestere og Raadmænd, Professor G. F. Hetsch, Professor C. G. Hummel og mange Flere. Man samledes Kl. 12 i „Beständig borgerlig Forenings“ Lokale paa Gamle Ravnshøj paa den anden Side af Nörrebrogade og begav sig derfra til Byggepladsen, der var festlig smykket, og nu hedder det videre i Lasenius Kramps Beretning om Höjtideligheden, der er indført i Foreningens Bestyrelsesprotokol:

„Efter at Foreningens Formand, Malermester Geisler havde bragt samtlige Tilstedeværende Foreningens og Standens Hilsen og Tak, fordi de havde indfundet sig ved denne höjtidelige Handling, blev under Ledsagelse af et Musikkorps følgende Sang afsunget:

Hvad er vor Stræben og vort Værk,
Naar ei med Haab til Gud vi bygge?
Kun ved hans Kraft vi virke trygge,
Han ene gjør den Svage stærk.
Hvad ydmygt i hans Navn begyndes,
Det fremmes med Velsignelse.

Saa lægges Husets Hjörnesteen
 Med Liid til ham, Alkjærigheden!
 Saa reises Værket, trives Freden
 Og fjærnes Verdens Sorg og Meen;
 Saa bygge Broderhænder trolig
 Til gamle Brødres Tarv en Bolig
 Og bygge med Velsignelse!

Herpaa holdt Sognepræst ved Johanneskirken Frimodt en Tale, hvori han mindede om de mange offentlige og private Bygningsforetagender, der havde betegnet navnlig det sidste Decennium i Danmark, der „skjönt et lidet, fattigt Land“ havde vist, at det var rigt paa gode Kræfter. Men ogsaa andre Bygninger havde i dette Tidsrum rejst sig, Bygninger, der vidnede om, at Broderkjærighedens Aand i viid Udstrækning boede hos os, Hospitaler, Sindssygehuse, Sygehjem, Stiftelser for Gamle og Trængende. En saadan Bolig var det, vi nu stod i Begreb med at rejse, og med Grund havde man bestemt at give den Navnet „Alders Trøst“, thi den skulde være en Trøst for den hæderlige Haandværker, naar han efter Dagens Möje og Hede her fandt et Fristed i sit Livs Aften imod dets Storme og en Trøst ikke blot da, men gennem hele Livet, idet han vidste, at naar han trolig stræbte i sit Kald, vilde han ikke komme til at savne Tag over Hovedet. Han nedbad Guds Velsignelse over det Værk, der nu skulde begyndes.

Derefter nedlagde Overpræsidenten Kammerherre Lüttichau Grundstenen, ved hvilken der indmuredes et Exemplar af hver af de under Kong Frederik den 7des Regjering prægede Kobber- og Sølvmonter samt en Sølvplade med følgende Inskription:

Aar 1862, den 3die September i Hans Majestæt Kong Frederik den Syvendes 15de Regjeringsaar, lagdes her af Stadens Overpræsident Kammerherre H. H. Lüttichau i Overværelse af høie Embedsmænd og et talrigt Antal Medlemmer af Haandværksstanden Grundstenen til en Fribolig for gamle og trængende Haandværkere og deres Enker. Midlerne til Værkets Begyndelse ere indvundne ved en Lotterifordeling af indenlandske Haandværksfrembringelser ifølge en allerhöjeste Bevilling, der er meddeelt Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn.

Bygningscomitee:

D. L. Clément.	J. Cortsen.	A. C. Geisler.	M. W. Hammer.	C. B. Hansen.
G. Jacobsen.	J. Johansen.	J. H. Kornbech.	J. Lasenius Kramp.	J. G. Lund.
C. Møller.	H. P. Møller.	O. N. Thorsen.	F. C. Thymann.	J. A. Øberg.

Bygmester: S. Th. E. Sörensén.

Overpræsidenten udbragte et Hurra for den nu paabegyndte Haandværkerstiftelse, hvornæst man sang efterstaaende Sang:

Nu stunder Tanken og vort Sind
 Til her igjen ret snart at samles
 Og see, hvor flinkt er reist de Gamles
 Asyl med Krands paa höien Tind,
 Den stille Bolig, bag hvis Mure
 Skal jevnes mangen Sorgens Fure
 Og skjænkes Hjertet Fred og Trøst
 O Brødre, da med gavmild Haand
 I stræbe for den Gamle, Arme;
 Som altid, I med Kraft og Varme
 Vil pleie Veldaads skjönnne Aand.
 Hvert Led af Standens Broderkjæde
 Vil bringe Skjærven hid med Glæde
 Og bygge med paa Alderstrøst!

Begge Sangene vare forfattede af J. Lasenius Kramp.

Formanden takkede nu de Tilstedeværende for deres Komme, udtalte det Haab, at det ved almeen Deeltagelse maatte lykkes at fuldende Værket og sluttede den höitidelige Akt med et Leve for H. M. Kongen, der besvaredes med et nidobbelt Hurra. — Derefter samledes man med alle de Indbudne til en Dejeuner i ovennævnte Klublocale, hvor under en venlig og munter Stemning forskjellige Skaaler udbragtes“.

I Overensstemmelse med hvad der stod i Lasenius Kramps sidste Sang udsendte Bygningskomiteen under 9. Oktober 1862 en Opfordring til Kjøbenhavns Haandværkere om at yde Bidrag til Alderstrøst i Penge eller Arbejde, og som vi nedenfor skulle se, blev Opfordringen fulgt. Den næste Begivenhed bliver da Kranshejsningen, som fandt Sted paa Haandværkerforeningens 22aarige Stiftelsesdag den 20. November 1862. Den fejredes i „Beständig borgerlig Forenings“ Lokaler paa Gamle Ravnsborg ved en Middag, til hvilken man besluttede at give ogsaa Haandværkere udenfor Foreningen Adgang „af Hensyn til Sagens Interesse for den hele Haandværksstand“, og ikke uden Virkning udsendtes der Cirkulærer herom til samtlige Lavs Oldermænd. Alderstrøst var et populært Foretagende, det omtaltes godt overalt, bl. A. ogsaa i Illustreret Tidende, der i sit Numer for 19. Oktober 1862 viste det omstaaende Billede af Stiftelsen efter Arkitekt Sörensens Tegning, og den 2. September 1863 tog Kong Frederik VII den nu færdige Stiftelse i Öjesyn.

Ogsaa herom har Kramp givet en Beretning i Haandværkerforeningens Bestyrelsesprotokol. Den lyder saaledes: „Ifølge Indbydelse tog Hs. Majestæt Kongen idag Foreningens Stiftelse Alderstrøst i allernaadigst Öjesyn. Hans Majestæt ankom Kl. 9 Formiddag og modtoges ved Indgangen af Bestyrelsen og Bygningscomiteen. Efterat de forskjelligt indrettede Leiligheder saavel i 1ste som 2den Etage vare besete, begav Hs. Majestæt Sig til Stiftelsens Forsamlingssal, som i Anledning af det allerhöieste Besög var prydet med Kongens Buste og med

Alderstrøst efter Arkitekt Theodor Sörensens Tegning (Ill. Tid. 19. Okt. 1862).

Decorationer paa Salens Vægge. Foreningens Formand, Major og Muurmester J. H. Kornbech meddelte her en Beretning med Hensyn til denne Institutions Hensigt, idet han berörte de Forhold, der havde givet Foreningen Anledning til at virke i saadant Öiemed, samt hvormeget der ifølge den lagte Plan endnu stod tilbage at udrette. Han takkede Hs. Majestæt for den Naade Allerhöist-samme havde viist Haandværksstanden og Foreningen ved at tage denne for Standens Gamle saa vigtige Anstalt i allernaadigst Öiesyn og fremhævede den Interesse, hvormed H. M. ikke alene omfatter hele Fødelandets, men enhver af Undersaatternes Lykke og Velvære, der saaledes gav Forvisning om, at denne Sag fremdeles turde haabe kongelig Yndest og Bistand. Han sluttede med et Leve for Kong Frederik d. 7de. — Hans Majestæt behagede at svare, „at Han

haabede, at dette Foretagende, som man her havde begyndt, vilde have en god Fremgang, og at Han vilde bidrage, hvad Han kunde formaae til at fremme Værket". — Herefter indtoges en Collation, hvor Formanden udbragte en Skaal for Hs. Majestæt, hvorpaa Allerhöistsamme efter omtrent en Times Forløb begav Sig bort og hilsedes ved Afskeden af et livligt og hjærteligt Leve!"

Bygningskomiteen havde hermed udført sit Hverv, Bygningen var færdig. Men Komiteen vedblev dog endnu en Stund at virke; da en endelig Fundats for Stiftelsen ikke endnu var udarbejdet, havde en extraordinær Generalforsamling den 3. Avgust 1863 vedtaget Følgende: „Det overdrages Haandværkerforeningens Bestyrelse i Forening med Bygningskomiteen at tage gyldige Beslutninger i Alt, hvad der angaar Ordningen af Stiftelsen, indtil denne kan afleveres til sin eventuelle Bestyrelse. Belæggelse af Fripladser sker i Forening med Repræsentantskabet“.

I Henhold hertil blev der i Bygningskomiteen nedsat et Udvalg (Skrædermester C. Møller, Snedkermester J. G. Lund og Murmester J. Johansen) til at udarbejde en Udsigt over, til hvilken Leje Bygningens 44 Boliger kunde udlejes, og hvormange af dem der i Öjeblikket kunde bortgives som Friboliger. Svaret i sidste Henseende lød paa 15, og ved Flyttedag den 20. Oktober 1863 indflyttede i disse 15 Boliger 7 Enker og 8 Ægtepar nemlig:

Skomagermester-Enke A. M. Jörgensen (69 Aar gl.),
 Skrædermester-Enke M. Kiffner (64),
 Bagermester-Enke C. Leverentz (54),
 Smedemester-Enke H. Nielsen (69),
 Snedkermester-Enke S. C. Strand (64),
 Urmagermester-Enke E. Weisscher (57),
 Karetmagermester-Enke M. West (65).
 Bogbindermester T. A. V. Clausen (67) og Hustru (65),
 Guldsmedemester N. Ebbesen (85) og Hustru (75),
 Gørtlermester C. F. Grönberg (71) og Hustru (64),
 Tøjmagermester J. W. Klein (70) og Hustru (61),
 Sadelmagermester P. C. Thorball (71) og Hustru (64),
 Skrædermester F. C. Thürmann (64) og Hustru (61),
 Snedkermester D. W. Wivel (66) og Hustru (63),
 Skomagermester L. P. C. Worm (70) og Hustru (70).

Hvilken stor Glæde var der ikke herved beredt disse 23 gamle Mennesker, af hvilke kun 2 vare i Halvtredserne, medens 14 vare i Tredserne, 6 i Halvfjerdserne og 1 i Firserne; for den Sidste, Guldsmedemester N. Ebbesen, blev Indflytningen dog skjæbnsvanger, han døde allerede Dagen efter, medens til Gjengjæld to af de Andre, Enkerne Weisscher og Leverents vedblev at have tilhuse i deres nye Bolig i ikke mindre end 26 Aar. „Alderstrøst“ var en Begivenhed i Haandværkets Verden, som den ogsaa var det for Nörrebro, der den Gang var et nyt opkommende Kvarter paa den anden Side Demarkationsliniens Terræn. St. Johanneskirken, den første udenfor Byens gamle Volde opførte Kirke, havde i sin Tilblivelse mange Vanskeligheder at overvinde. Den første Opfordring til at rejse den fremkom i 1852, men der gik fire Aar, før Grundstenen kunde lægges, og først i Avgust 1861 kunde dens Indvielse finde Sted. Saa gik det langt hurtigere med „Alderstrøst“, Beslutningen om Stiftelsens Opførelse blev tagen den 26. Februar 1862, og allerede ved Oktober Flyttedag Aaret efter stod den færdig til at modtage sine Beboere. Kirken og Stiftelsen ere to samtidige, for Nörrebro betydningsfulde Institutioner, der i det Ydre bandtes sammen ved den fælles Bygmester, Arkitekt Theodor Sörensens, og i det Indre ved Kirkens unge, fremragende Præst Rudolf Frimodt, der fik sin hyppige Gang i den nye Stiftelses mange Boliger.

Ogsaa efter Beboernes Indflytning vedblev Bygningskomiteen. Det er saaledes, endnu medens den bestaar, at Foreningens Bestyrelse den 25. Januar 1864 vedtager et Regulativ for den indre Orden i Stiftelsen, og at Generalforsamlingen den 9. Maj 1864 vedtager de fornødne „Grundbestemmelser for Stiftelsen Alderstrøst“ i ikke mindre end 27 Paragrafer. De ere aftrykte nedenfor mellem Bilagene. Efter dem skulde Stiftelsen ledes af Foreningens Bestyrelse, medens denne sammen med Haandværksstandens Delegerede i Repræsentantskabet skulde udgjøre Stiftelsens Generalforsamling. Bestyrelsen skulde hvert Aar vælge en Kasserer, en Bogholder, en Sekretær samt øvrige for Stiftelsen fornødne Funktionærer; den skulde videre hvert Aar aflægge en Beretning og et Regnskab for Stiftelsens Generalforsamling, hvorved er at mærke, at Regnskabet skulde være revideret af to af Haandværkerforeningens Generalforsamling valgte Revisorer, og derefter skulde en Afskrift af saavel Beretning som Regnskab meddeles Haandværkerforeningen til behørig Offentliggørelse.

Det er en lidt indviklet Ordning, men nu var der en Ordning, og i December 1864 ophører da Bygningskomiteen at virke efter at have aflagt et fuldstændigt Regn-

skab, der balancerer paa 76,610 Rd. 1 Mrk. 15 Sk. Af Lotterimidler havde den brugt 42,907 Rd. 10 Sk., et Første-Prioritets Laan havde givet den 30,000 Rd., Haandværksstandens Medlemmer havde bidraget kontant 1469 Rd. 4 Mrk. 12 Sk. og skjænket Arbejde for 2136 Rd. 4 Mrk. 5 Sk., og endelig havde nogle solgte Materialer indbragt 96 Rd. 4 Mrk. 4 Sk. Den færdige Bygning (Grunden iberegnet) havde kostet 76,191 Rd. 13 Sk., saaledes at Komiteen endte med en kontant Kassebeholdning paa 419 Rd. 1 Mrk. 2 Sk. I Komiteens Beretning oplyses det videre, at der var skjænket Stiftelsen fem Legater til et samlet Beløb af næsten 1530 Rd. Efter de ovennævnte „Grundregler“ skulde Alderstrøst jo ikke alene give Husly, men ogsaa, saa vidt muligt, anden Understøttelse i Brændsel, Penge osv. Her er da Begyndelsen til, at noget Saadant kunde ske, og et af Legaterne skal her særlig nævnes. Efter at Foreningens Bestyrelse paa den halvaarlige Generalforsamling den 26. Oktober 1863 havde givet Meddelelse om, at Foreningens Stiftelse nu var tagen i Brug, fremkom den med Forslag om, at Foreningen skulde gjøre Justitsraad F. C. Hjorth, der betragtedes som Haandværkerstiftelsens Skaber, til Foreningens Æresmedlem, hvad selvfølgelig enstemmigt blev vedtaget, og den gamle, 81aarige Mand svarede derpaa, som allerede ovfr. S. 27. nævnt, ved at oprette et Legat paa 500 Rd.; dets Renter skulde komme Beboerne i Alderstrøst tilgode. Bygningskomiteen havde gjort et stort og godt Arbejde, og den bestod, da den sluttede i 1864 af ganske de samme Medlemmer, som da den begyndte i 1862, kun med den Forskjel som Formandsskiftet 1863 i Bestyrelsen medførte, Murmester Kornbech var kommen istedenfor Malermester Geisler.

Efter Stiftelsens „Grundbestemmelser“ gik Ledelsen nu over til Foreningens Bestyrelse, og den bestod efter den ovennævnte Generalforsamling af 26. Oktober 1863 af Følgende: Murmester J. H. Kornbech (Formand), Snedkermester J. Cortsen (Næstformand), Universitets-Bogbinder D. L. Clément, Hof-Stolemager C. B. Hansen, Naalemager Chr. Hjorth, Farver C. Schleisner, Smedemester Chr. Sivertsen, Tømmermester Fr. Thymann og Urmagermester J. A. Øberg. Naalemagermester Chr. Hjorth, Justitsraad F. C. Hjorths Søn, blev paa Generalforsamlingen indvalgt istedenfor Sadelmagermester P. C. Olsen.

Den Byggeplan, der blev lagt, da Grundstykket købtes paa Nörrebro, omfattede tre Bygninger, en ud imod Nörrebrogade, en saa kaldet Mellembygning og en Bygning mod Baggesensgade. Det var den første, der nu var rejst, men da Lotteriet stadig gik godt, stadig gav Overskud, skulde man synes, at det ikke

kunde vare længe, før der maatte blive Tale om en af de andre Bygninger. Det skete dog ikke, saa længe Murmester Kornbech var Foreningens Formand. Men da Snedkermester J. Cortsen i Maj 1869 var kommen i hans Sted, og Bestyrelsen var bleven sammensat saaledes, at den foruden af Cortsen som Formand bestod af Tømmermester Chr. Rothe (Næstformand), Tøjfabrikant N. P. Christensen, Bogbinder Clément, Murmester Carl R. Ette, Malermester M. W. Hammer, Skrædermester J. B. Schilder, Fabrikant C. Schleisner og Urmager Øberg, kom der paany Liv i Sagen. Den samme Generalforsamling, der valgte denne Bestyrelse, gjorde et Udvalg paa fem Medlemmer til Bygningskomite for en Mellembygning Opførelse paa Alderstrøsts Grund. Det kom til at bestaa af Snedkermester J. Cortsen, Malermester M. W. Hammer, Murmester N. Mathiesen, Tømmermester H. P. Møller og Tømmermester Fr. Thymann. Og til Suplering af denne Komite valgte Alderstrøsts Generalforsamling yderligere følgende ti Medlemmer: Smedemester R. Bosin, Tøjfabrikør N. P. Christensen, Universitets-Bogbinder D. L. Clément, Murmester Carl R. Ette, Krigsraad J. Lasenius Kramp, Tømmermester Chr. Rothe, Bagermester P. S. Ryder, Stolemagermester P. L. Rønne, Snedkermester O. N. Thorsen og Urmagermester J. A. Øberg. Af den saaledes sammensatte Komite valgtes Professor J. H. Nebelong til Arkitekt, Theodor Sörensen var jo i Mellemtiden død, og nu gik Arbejdet hurtigt. Allerede den 5. Avgust 1869 lagdes Grundstenen, den 12. Oktober hejsedes Kransen, og ud paa Sommeren 1870 stod Bygningen færdig. Men hermed slog man sig ikke til Ro. Samtidig blev der taget Beslutning om at paabegynde den tredje og sidste Bygning, Flöjen ud imod Baggesensgade med den samme Bygningskomite og den samme Arkitekt.

Den 1. Juli 1870 nedlagdes Grundstenen til denne tredje Bygning. Den stod færdig i Marts 1871, og med den var den oprindelig planlagte Stiftelse Alderstrøst fuldendt. Det var et Værk, som det var værd at agte paa, og Lasenius Kramp har da ogsaa den Glæde i Bestyrelsens Protokol at kunne indføre en Beretning om, at den blev tagen i Öjesyn af Kong Kristian IX og Dronning Louise. Denne Gang forfatter han dog ikke selv Beretningen, men benytter den i „Dagbladet“ meddelte; den lyder saaledes:

„Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“ blev igaar [Mandag den 10. Juli 1871] tagen i Öjesyn af den kongelige Familie. Omtrent Kl. 2^{1/2} ankom Ds. Maj. Kongen og Dronningen, Kong Georg (i dansk Admiralsuniform) og Ds. Kgl. Höjheder Kronprinsen og Kronprinsessen med deres Følge og Kavallerer, Adjudanter og Hofdamer og hilstes af den langs Nörrebrogade opstillede Men-

neskemasse med Hurraraab. I Indkjørselen til Bygningen modtoges de af Haandværkerforeningens Bestyrelse, til hvilken flere Indbudne havde sluttet sig, saasom Deres Excellenser Konseilspræsidenten og Indenrigsministeren, Borgemesterne Etatsraad Larsen og Etatsraad Ehlers, Borgerrepræsentationens Formand Tømmermester Kayser, Raadmand Ree o. Fl. — Efter at have beset en Del af Bygningen under Ledelse af Haandværkerforeningens Formand Snedkermester J. Cortsen ledsagedes de Indbudne op til Bestyrelsens og de Delegeredes Forhandlingsaal, hvor de Sidstnævnte vare forsamlede, og efterat Alle havde taget Plads, afsang en Kvartet efter et kort Præludium paa et Stueorgel første Del af den af Krigsraad J. Lasenius Kramp forfattede Kantate:

Tidt Aftenen kommer med Storm og med Slud,
 Indhyllet i Savn og i Smerter,
 Og Suk stige frem, barmhjertige Gud,
 Fra ængstede Menneskehjerter.

De hensvundne Dage ved idel Besvær
 Var viet til Arbejd og Möje,
 Og Nøden blev stor, men Hjælpen var nær,
 Den sendtes fra Dig i det Höje.

Vi skue jo grant, den almægtige Haand
 Beskjærmer den Trætte og Svage,
 O, Fader! Lad da din Kjærligheds Aand
 Bo her i de kommende Dage!

Derpaa besteg Pastor Frimodt den i Salens ene Ende oprejste Talerstol og oplæste ifølge Bestyrelsens Ønske en kort Beretning om den Del af Haandværkerforeningens Virksomhed, der er knyttet til Alderstrøst. Det store Bygningskomplex, der strækker sig over en Grund paa over 10,000 □ Alen med Façadelinier af $64\frac{1}{3}$ Alens Længde imod Nörrebrogade og Baggesensgade, er ifølge denne Beretning paabegyndt i 1862, da Grundstenen til den første af de tre Bygninger nedlagdes. Den midterste Afdeling sattes i Arbejde i 1869 og endelig nedlagdes det følgende Aar Grundstenen til den nu fuldførte tredje og sidste Bygning mod Baggesensgade. Det hele Komplex af Bygninger, der danner Stiftelsen „Alderstrøst“, har tilligemed Grunden kostet 210,000 Rd. og indeslutter 174 Lejligheder, af hvilke 6 ere indrettede til Boutiker og bestemte til at yde en aarlig Leje Indtægt af 1360 Rd. Af de tilbageblivende 168 Lejligheder ere 70 bortskjænkede uden Vederlag, medens der af de øvrige svares en moderat

Lejeafgift. Det er imidlertid Bestemmelsen med Stiftelsen efterhaanden at lade alle Lejlighederne overgaa til Friboliger, forbunden med et Gratiale af en Rd. ugentlig og Brændsel til en Værdi af 8 Rd. aarlig; skjönt Realisationen af denne omfattende Plan udfordrer et Understøttelsesfond paa ikke mindre end 252,000 Rd., vil Maalet dog sikkert kunne naas, hvis Medborgeres Gavnildhed vil støtte Foretagendet med samme Liberalitet som hidtil, og hvis navnlig Foreningens Industrieloteri kan vedvare. En Begyndelse til det foranførte Fond, hvoraf Understøttelse aarlig uddeles, haves allerede i en Kapital, der med opsamlede Renter og omsat i kgl. Obligationer udgjör c. 10,000 Rd.

Til denne Beretning knyttede Pastor Frimodt nogle smukke og træffende Ord om Betydningen af det storartede Arbejde, der her var udrettet. Han betegnede „Alderströst“ som en god Frugt paa Frihedens Træ, ikke blot den Frihed, hvis liflige og for alle Mennesker, ikke mindst for den danske Mand, kjære Navn forjætter den Enkeltes Rettigheder og Goder, men endnu mere den sande Frihed, der lærer os Pligter og Ansvar ligeoverfor hele Samfundet. Det var en Velsignelse og en Stolthed for vort lille beklippede Land, at vi trindtom kunde opvise mange slige Mindesmærker om frie Mænds frie Sammenslutning til Fædrelandets Nytte og deres Medmenneskers Vel; men ved sit Omfang stod dog „Alderströst“ som noget Ualmindeligt mellem hine Mindesmærker, og der var Grund til at ønske Samfundet til Lykke med dette kraftige Vidnesbyrd om, at Friheden hertillands bærer gode Frugter. Men ikke alene en Frugt af Friheden, nok saa meget en Frugt af Kjærligheden var denne Stiftelse. Der har, saa længe Verden har staaet, været Rige og Fattige, Höje og Lave; dette kan ikke, og dette bör ikke heller forandres. Men til enkelte Tider bliver denne Forskjel til en stor, gabende Ulighed, og netop i vore Dage er Gabet mellem Kapital og Arbejde blevet til et saadant Svælg. Ingen kan lukke sit Öje for de Lidendes Suk og Raab. Alle maa vi føle det Suk, der trænger sig frem af den arbejdende Mands Bryst, naar han med alt sit Slid næppe kan tjene Brødet til sig og sin Familie og ser sin Arbejdsherre i Besiddelse af de store Kapitaler. Bitterheden, der fødes hos Arbejderen ved Tanken om hans hjælpeløse Alderdom, er let forklarlig, og vi se ham jo stundom tage sig selv tilrette og afgjøre Sagen ved Blod. Vel vente vi ikke i vort fredelige Samfund saadanne voldsomme Udbrud som nys i den store Verdensstad, men Spørgsmaalets Løsning ligger dog mange paa Hjerte. Den eneste Lægedom mod Ondet vil Taleren frit nævne uden at skamme sig derved: det er Jesu Kristi Evangelium, og det er ogsaa

i dets Kjærlighedsaand, at denne Bygning er rejst og taler til den fattige Arbejder om, at der i den rige Mands Hjerte er Kjærlighed og Redebonhed til at lindre hans Trang paa hans gamle Dage. Og Taleren, der ofte færdes i denne Bygning for at trøste de Syge og bede med de Døende, kunde vidne, at den kristelige Kjærligheds Aand trivedes indenfor disse Mure, og at de Ønsker vare opfyldte, som han udtalte, da han for ni Aar siden var tilstede ved Grundstenens Nedlæggelse.

Taleren henvendte derpaa Ordet til Kongen og ønskede ham, at han i den Tid, han skulde beklæde Danmarks Trone, maatte blive Vidne til mange slige Frugter paa Frihedens og Kjærlighedens Træ, samt at efter ham hans Slægt maatte herske over et frit Folk, der frygtede Gud og ærede Kongen. Han takkede derpaa Haandværkerforeningens Bestyrelse, ønskede den Kraft til Værkets Fuldendelse og endte med en Bön, under hvilken Forsamlingen rejste sig.

Efter at derpaa den för nævnte Kvartet havde afsunget Kantatens sidste Del:

Alderdoms Bolig!
Vi vil stræbe trolig
For dit Maal til Fremtids Tarv.
Tider, som svinde,
Tider, der oprinde,
Skal velsigne dig som Fædrearv.

Værn imod Sorgen,
Haabets bedre Morgen
Spire her som Vintergrönt.
Gid vore Gamle
Minder maa samle
Om, at Livet end kan være skjönt.

Du, som beskytter
Borgene og Hytter,
Gud! Vær Du vor faste Borg
Du, som kan böje,
Fornedre og ophöje,
Paa Dig vi kaste al vor Sorg.

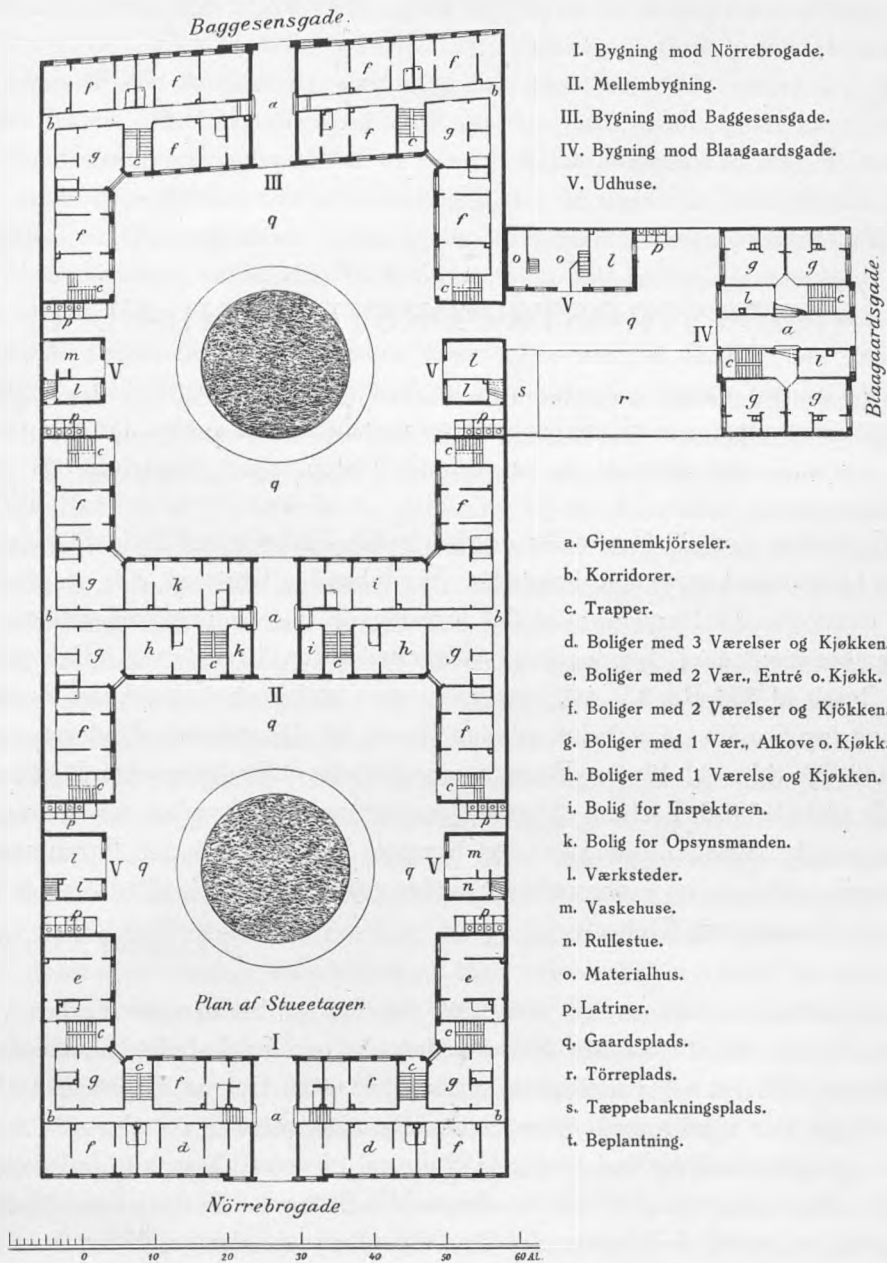
takkede Snedkermester Cortsen de höje Gjæster for deres Nærværelse, hvorpaa Hs. Maj. Kongen udtalte sin Glæde över, hvad han havde set, og sine bedste Ønsker for den lykkelige Fuldendelse af dette storartede Velgjörenhedsværk. — Efter i kort Tid at have underholdt sig med enkelte af de Tilstedeværende forlod

Kongefamilien Kl. 3¹/₄ under Hurraraab Stiftelsen og begav sig med det ordinære Jernbanetog tilbage til Fredensborg“.

Nu var Værket fuldendt. Det i 1862 købte Grundstykke var bebygget som oprindelig planlagt, alle de tre Bygninger vare opførte og rummede ikke mindre end 168 Boliger, af hvilke 70 vare Friboliger, foruden fire Kjælderboutiker mod Nörrebrogade, en Inspektørbolig og en Opsynsmandsbolig, hvortil endnu kom forskellige Udhuse med et Par Værksteder, Vaskehus, Rullestue osv. Den samlede Udgift herved havde været 210,000 Rd. Men da Lotteriudbyttet just paa denne Tid steg godt, er det naturligt, at man ikke alene tænkte paa at gjøre flere og flere Boliger til Friboliger, men ogsaa paa om muligt ved Nybygning at faa Boligernes Antal forøget. Allerede i 1871 havde man med dette for Öje købt en til „Alderstrøst“ stødende Grund paa 1408 □ Alen udimod Blaagaardsgade, og skjönt Lotteriet fra 1876 begyndte at give et aftagende Aarsoverskud, var man dog saaledes stillet, at man i Slutningen af 1877 mente at kunne tage fat paa Planerne til Grundens Bebyggelse. Paa Generalforsamlingen den 3. April 1878 blev Bestyrelsens Forslag herom trods nogen Modstand vedtaget, at der blev nedsat et Byggeudvalg bestaaende af Bestyrelsen (Snedkermester J. Cortsen Formand, Tømmermester Chr. Rothe Næstformand, Karetmager H. C. Bødker, Töjfabrikant N. P. Christensen, Murmester Carl R. Ette, Bagemester C. F. Lichtenberg, Murmester N. Mathiesen, Fabrikant C. Schleisner og Urmager Øberg) samt Repræsentantskabets Formand, Stolemagermester Peter L. Rönne. Det var det tredje Byggeudvalg, Alderstrøst havde krævet. Medlem i dem alle havde Cortsen og Øberg været, men en tredje af Stiftelsens trofaste Venner, Bogbinder Clément, var ikke med mere, han var død Aaret för.

Som Arkitekt fungerede denne Gang V. Tvede. Grundstenen blev lagt den 21. Maj 1878, Kransen hejstes den 6. Avgust s. A., og ved April Flyttedag 1879 toges Bygningen i Brug. Den kostede 57,295 Kr. 30 Øre og rummede 28 Lejligheder, af hvilke 8 strax bleve Friboliger. Hele Komplexet, der nu omfattede fire Bygninger havde herefter i Alt kostet c. 500,000 Kr. og rummede 195 Boliger, af hvilke ved Slutningen af 1879 ikke mindre end 151 vare Friboliger. Hvor er det ikke noget Anseligt, der her er udrettet, hvor rager Alderstrøst ikke op over, hvad der er gjort i de øvrige Stiftelser for Haandværkere, og saa havde Alderstrøst endda ikke herved naaet sin fulde Storhed. Der var forbeholdt en yderligere Udvikling, hvorum senere.

- I. Bygning mod Nörrebrogade.
- II. Mellembygning.
- III. Bygning mod Baggesensgade.
- IV. Bygning mod Blaagaardsgade.
- V. Udhuse.

- a. Gjennemkjørseler.
- b. Korridorer.
- c. Trapper.
- d. Boliger med 3 Værelser og Kjøkken.
- e. Boliger med 2 Vær., Entré o. Kjøkk.
- f. Boliger med 2 Værelser og Kjøkken.
- g. Boliger med 1 Vær., Alkove o. Kjøkk.
- h. Boliger med 1 Værelse og Kjøkken.
- i. Bolig for Inspektøren.
- k. Bolig for Opsynsmanden.
- l. Værksteder.
- m. Vaskehuse.
- n. Rullestue.
- o. Materialhus.
- p. Latriner.
- q. Gaardsplads.
- r. Törreplads.
- s. Tæppebankningsplads.
- t. Beplantning.

Plan af Alderstrøst ved Nörrebrogade (Stuen).

ALDERSTRØSTS FØRSTE JUBILÆUM.

Det første Jubilæum, som Haandværkerforeningen fejrede, var dens eget 25-aarige Jubilæum. Det indtraf den 20. November 1865, og om det har Lasenius Kramp indført følgende Meddelelse i Bestyrelsesprotokollen:

„Mandagen den 20. November 1865 fejredes Foreningens 25de Stiftelsesdag ved et Festmaaltid paa den kongelige Skydebane. Omtrent 200 af Medlemmerne deeltog. Til Dannelsen af det foreslaaede [paa Generalforsamlingen den 6. November vedtagne] Bygningsfond indsamledes frivillige Bidrag. Der indkom ialt et Beløb af 274 Rd. 3 $\frac{1}{2}$ 4 β , som ville være at forrente og udgjøre det første Grundlag for Fondet. Ligeledes ydedes Gaver til Alderstrøsts Understøttelsesfond, ialt 53 Rd. Af 17 fra Foreningens Stiftelse tilbageværende Medlemmer vare 13 tilstede ved Festen. Stemningen var som sædvanlig paa denne Dag livlig og smuk. Ønsker udbragtes for Kongen, Fædrelandet, for Foreningen og Haandværksstanden, og i personlige Skaaler erindredes forskjellige Mænds Virksomhed i Foreningens Tjeneste.

J. Lasenius Kramp.

Som det heraf vil ses, er der intet Særligt at berette om Festen. Foreningen fejrede hvert Aar sin Stiftelsesdag ved en selskabelig Sammenkomst, og efter at Alderstrøst var bleven en integrerende Del af Foreningens Virksomhed, var der stadig ved disse Sammenkomster ligesom ved andre festlige Lejligheder blevet samlet ind til denne Stiftelse. Nyt var altsaa kun Indsamlingen til den i Anledning af Jubilæet vedtagne Byggefond. Det aarlige Medlemskontingent var blevet forhøjet med 1 Rd., der skulde henlægges til en Fond, ved hvis Hjælp Foreningen skulde søge at faa en egen Bygning. Da Ejendommen Kronprinsensgade Nr. 7 i Maj 1868 købtes af Bestyrelsen for Frimurerlogen, var

Fonden imidlertid kun bleven til c. 1200 Rd. Den fik altsaa ikke nogen særlig stor Betydning, men svarede maaske just derfor godt til Jubilæumsfesten, der efter Kramps lille Meddelelse væsentlig har lignet en af de sædvanlige aarlige Stiftelsesfester. Han omtaler end ikke, at der paa Festdagen til alle Foreningens Medlemmer var udsendt et af ham forfattet Jubilæumsskrift. I Bestyrelsens Møde den 16. Oktober s. A. vedtoges det at anmode „Sekretæren om at udarbejde en Oversigt over Foreningens Virksomhed i den forløbne Tid samt dertil føje saadanne statistiske Meddelelser, som kunde have Interesse. Oversigten skal trykkes og omdeles til Foreningens Medlemmer“. Jubilæumsskriftet, et kun lille Hefte, der ikke strækker over mere end 44 Sider, viser imidlertid Situationen. Skriftet er ligesom trykket af Næringslovssagen, „denne vidt udstrakte og for Nærings-sagskomiteen byrdefulde Sag“, som refereres ganske vidtløftigt, og selvfølgelig ender med, at det ønskede Resultat ikke naaedes. Ved at „tage Hensyn til Kræfterne og Midlerne og de ikke altid gunstige Forhold, hvorunder der har maattet arbejdes“, slutter han dog med at se Foreningens Virksomhed som værende af ikke ringe Udstrækning, og her er det af Betydning, at Alderstrøsts Bygning alt paa den Tid var opført.

Ganske anderledes stiller det sig, da Alderstrøst skal have 25 Aars Jubilæum. Det blev længe forud forberedt. Først gjaldt det om at finde, hvilken af de Mærkedage i dens Tilblivelse der rettest burde vælges som dens Stiftelsesdag. I saa Henseende pegedes paa Oktober Flyttedag 1863, da den først opførte Bygning toges i Brug, paa den 3. September og den 20. November 1862, da henholdsvis Grundstenen til denne Bygning blev lagt og Krandsen paa den blev hejst, og endelig paa den 26. Februar 1862, da Haandværkerforeningens Plenarforsamling vedtog Bestyrelsens Forslag, der gik ud paa, at Haandværkerforeningen skulde opføre en Haandværkerstiftelse. Man enedes i Bestyrelsen om den sidste Dag, bl. A. af Hensyn til at det Aar efter Aar var meddelt i Statskalenderen, at Alderstrøst var „grundet af Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn den 26. Februar 1862“. Efter at dette Resultat var naaet, blev det allerede den 9. Januar 1886 overdraget Murmester Carl R. Ette og Bagermester C. F. Lichtenberg „at varetage det Fornødne med Hensyn til Udgivelsen af en Beretning om Alderstrøst i Anledning af Stiftelsens forestaaende 25 Aars Jubilæum“.

Nu arbejdedes der, dog muligvis ikke saa meget paa Beretningen — den kunde Ette sikkert hurtigt skrive, han var, som vi senere skulle se, en ihærdig Specialist i Kjendskab til og Arbejde for Alderstrøst — som paa at kunne naa

til, at alle Boligerne i Stiftelsen ved Jubilæet kunde fremtræde som Friboliger. Og Maalet naaedes. I Jubilæums-Beretningen kunde det meddeles, at alle Alderstrøsts 195 Boliger, hvis aarlige Lejeværdi udgjorde 30,320 Kr., vare Friboliger, og at deres 232 Fribeboere (44 Ægtepar, 22 Enkemænd, 122 Enker og 10 ugifte Døtre) foruden ved den frie Bolig støttedes ved en aarlig Hjælp, der tilsammen androg 12,210 Kr. Hoved- og Bygningsfonden ejede foruden den helt gjældfrie Ejendom, der ansattes til 500,000 Kr., en rentebærende Kapital paa 304,752 Kr. eller i Alt 804,752 Kr., og Legat- og Understøttelsesfonden sad inde med ikke mindre end 327,108 Kr. Det var store Resultater; og saa gjøres der endda i Beretningen opmærksom paa, at man haaber at komme endnu længere frem. Legaterne, hedder det, maa voxe til c. en Million, før bliver den Pengeunderstøttelse, der gives de Gamle, ikke saa virkningsfuld, som den helst burde være, og saa er endvidere Trangen til Friboliger slet ikke endelig afhjulpen ved de nu skabte 195. De to Gange om Aaret, da der bortgives Friboliger, var der som Regel godt og vel hundrede Ansøgninger flere end der kunde komme i Betragtning. Der var altsaa her en Trang, som burde afhjælpes, og der tales forhaabningsfuldt om, at det nok vil lykkes. „Der maa kunne opføres jævnbyrdige Stiftelser Alderstrøst Nr. 2, 3 o. s. v.“ Ordene aabenbare en Kraft og modig Fortrøstning, som virker velgjørende.

Der er ingen Tvivl om, at det er Ette, der har skrevet den største Del af denne „Beretning“, som blev trykt i ikke mindre end 5000 Exemplarer og foruden til Foreningens Medlemmer og Dagspressen blev omsendt til Kongehuset, Ministerierne, Rigsdagen, Magistraten, Borgerrepræsentationen, alle Prokuratorer og Sagførere o. s. v. Og aldeles sikkert er det, at Ette har skrevet et andet lille Skrift angaaende Jubilæet „Beretning om Alderstrøsts 25 Aars Jubelfest den 26. Februar 1887“ (S. 1-22), hans Navn staar paa dets Titelblad. Her beskriver han med öjensynlig Glæde, hvorledes den betydningsfulde Dag forløb, og han dvæler omstændeligt ved Festmiddagen i Haandværkerforeningens Lokale, hvor Indenrigsminister Ingerslev, Departementschef Bache, Borgemester Etatsraad H. N. Hansen, Borgerrepræsentationens Formand Højesteretsassessor Koch og mange flere Gjæster vare tilstede, hvor der blev holdt Taler og sunget Sange, og hvor der bl. A. blev oplæst en samme Dag dateret Skrivelse fra Kongens Kabinetssekretær, hvori han meddeler, at Kongen i Dagens Anledning har tildelt Formanden Snedkermester Cortsen Fortjenstmedaljen i Guld* og udnævnt

* Cortsen var allerede Dannebrogsmænd (fra 21. Marts 1851) og Ridder af Dannebrog (fra 10. September 1871).

Murmester Ette til Ridder af Dannebrog. — Det var to velfortjente Belønninger, som vakte levende Paaskjønnelse i Forsamlingen.

Efter Maaltidet begav en hel Del af Festdeltagerne sig fra Kronprinsensgade ud til Alderstrøst, der hele Dagen havde været smykket og nu var rigt illumineret. Det danske Vaaben var i en stor Flagdekoration anbragt over Porten mod Nørrebrogade, hvor der desuden var rejst en Række med Vimpler forbundne Flagstænger, fra hvilke Dannebrog vejede, og inde i Stiftelsens Gaarde var der ogsaa Flagdekorationer, hvortil om Aftenen endnu kom Lysballoner i Plænerne, men mægtigst virkede den almindelige Illumination. Der var Lys i alle Stiftelsens Vinduer, saavel ud til de tre Gader som til Gaardene. Det Hele var et smukt Udslag af den hos Beboerne herskende festlige Glæde og levende Følelse af Taknemlighed. Det var dem, der af deres smaa Midler havde bekostet hele Udsmykningen. Her fejredes da en stor og væsentlig Fest, i hvilken ogsaa Almenheden deltog. Der valfartedes hele Dagen til Stiftelsen, ja en ganske betydelig Menneskemængde drog om Aftenen igjennem den, ind af Porten ved Nørrebrogade og ud af en af de to andre Porte mod Baggesensgade eller Blaagaardsgade. Festen forhøjedes ved, at Bestyrelsen ved Middagstid lod et Musikkorps spille i Gaardene, ikke at tale om at den Dagen før havde sendt en Pengegave til hver Bolig, 10 eller 12 Kr., eftersom dens Beboere var En eller To, en enkelt Mand eller Kvinde eller et Ægtepar. Her følte en virkelig Glæde, saa der er vel Grund til at slutte med de Ord, som den ovenfor først omtalte Beretning om Alderstrøsts Jubilæum ender med, de ere betegnende for hele Foretagendet som for Dagens Stemning: „Gud give sin Velsignelse til, at det, der her er saaet i Kjærlighed, maa voxer og trives i Herlighed“.

ALDERSTRØST VED MØLLEGADE. DE TO AFDELINGERS SAMLEDE STØRRELSE, LEGATER M. M.

Som ovenfor nævnt gik det i de sidste Aar, Haandværkerforeningens Lotteri bestod, stærkt tilbage med dets Overskud. For 1880 var det endnu 9,430 Kr., men derefter sank det stadigt; i 1885 var det nede paa 1629 Kr., og naar det i 1886 og 1887 opføres med forholdsvis store Tal, er det, fordi Lotteriets Reservefond, der skrev sig fra 1878, nu fordeltes mellem Lotteriets Deltagere. Under disse Forhold maa Oprettelsen af „Almindeligt dansk Vare- og Industrierlotteri“ endog i flere Henseender have virket velgjørende. Foreningen kunde slippe en ved Forholdenes Udvikling i væsentlig Grad vanskeliggjort Forretning, der var forbunden med en Risiko, der under en rent tøjlesløs Konkurrence syntes stadig at skulle voxe, og istedenfor blev den Deltager i et almindeligt Varelotteri, der stod helt uden Konkurrenter. Ved at indskyde en Sjettedel af 36,000 Kr. fik Haandværkerforeningen Ret til at besætte een Plads i dette Lotteris Nimandsbestyrelse samt Ret til at oppebære to Dele af dets Overskud, der den Gang deltes i 23 lige store Dele, hvad der allerede for det første Aar bragte den en Indtægt af 6,800 Kr. og senere endog væsentlig mere. I 1888 saaledes 10,000 Kr. og i 1892 endog 20,000 Kr.

Det er herefter kun naturligt, at Tanken om et Alderstrøst Nr. 2 rejste Hovedet, særlig da den Mand, der ligesom havde viet sig til Alderstrøst-Sagen, blev Haandværkerforeningens Delegerede i Lotteriet. Først valgtes hertil Foreningens Formand Snedkermester J. Cortsen, og da han i 1888 afgik ved Døden, faldt Valget paa Tøjfabrikant N. P. Christensen, der imidlertid døde lige straks efter, og endnu i samme Aar indvalgtes da Alderstrøsts utrættelige Ven Murmester Carl R. Ette.

Man begyndte med at se sig om efter en brugelig Grund. I Maj 1892 beskjæftigede man sig saaledes med Ejendommen St. Thomas ved den første Runddel i Frederiksberg Allée; men den samlede ikke Stemmerne, da Ette paaviste, at den efter Bebyggelsesbestemmelserne i Frederiksbergs Byggeslov ikke vilde være stor nok til en Stiftelse af den Udstrækning, man ønskede. Men saa henlede Foreningens Næstformand, Snedkermester S. Jörgensen Opmærksomheden paa en Grund ved Møllegade, og da den gik sejrrig gennem alle Under søgelser, er det ikke mere end billigt, at dens Ophavsmand her mindes. Sören Jörgensen, der var født i Vester Nebel ved Vejle den 9. Oktober 1841, og fra 1872 var Snedkermester (Bordfabrikant) i Kjøbenhavn, blev paa den ganske bevægede Generalforsamling den 24. Oktober 1888 af en Kreds, der vilde have „nyt Blod“ ind i Foreningen, indvalgt i Bestyrelsen endog som dens Næstformand; ved Siden af ham indvalgte ogsaa Tømmermester P. Pedersen. Den herved frembragte ejendommelige Situation blev imidlertid endnu ejendommeligere derved, at Foreningens mangeaarige Formand Snedkermester J. Cortsen afgik ved Døden strax efter, nemlig den 30. Oktober, saaledes at en i Bestyrelsen helt ny Mand blev fungerende Formand lige til Generalforsamlingen den 17. April 1889, hvorefter Bagermester Lichtenberg blev Formand. Men det skal siges, at Snedkermester Jörgensen under vanskelige Forhold gjorde Fyldest og vedblev som Foreningens Næstformand til 1893 og som Medlem af Bestyrelsen til 1897, da han paa Grund af Sygdom traadte tilbage, hvorefter han den 26. Februar 1898 afgik ved Døden.

Snedkermester Sören Jörgensen.

Selvfølgelig blev Jörgensen sat ind i det Udvalg, der nærmere skulde undersøge det af ham foreslaede Grundstykke. Udvalget bestod foruden af ham af Ette og Repræsentantskabets Formand Tømmermester H. J. Dobel. Som antydet blev dets Erklæring gunstig, og herefter betænkte man sig ikke længe. Den 22.

Juni 1892 underskrev Bestyrelsen en Kjøbekontrakt, hvorved Foreningen afkjøbte Firmaet Christoph & Unmack en 12,323 □ Alen stor Grund for 73,500 Kr., et Skridt, som den extraordinære Generalforsamling den 15. Juli godkjendte endog med en tilföjet Tak til Bestyrelsen for dens resolute Optræden. Og nu gik man i Gang med Arbejdet. Der blev som tidligere nedsat et Byggeudvalg paa femten Medlemmer: Bagermester C. Lichtenberg (Formand), Snedkermester S. Jörgensen (Næstformand), Murmester Carl R. Ette, Skomagermester A. Hansen, Smedemester P. W. Høst, Drejermester J. H. Lindhard, Snedkermester Jul. Lund, Murmester Th. Mathiesen, Tømmermester P. Pedersen og Snedkermester Kaspar Rostrup, hvortil kom af Repræsentantskabets Medlemmer: Tømmermester H. J. Dobel (Formand), Bagermester V. Gætje (Næstformand), Murmester S. P. Beckman, Snedkermester Andreas Jensen og Malermester C. F. Stegemann.

Til Arkitekt valgtes Bygningsinspektør Thorvald Sörensen, en Sön af Alderstrøsts første Bygmester Arkitekt Theodor Sörensen. Planerne fra hans Faders „Alderstrøst“ blev væsentlig lagte til Grund, men der var nok at gjøre alligevel. Det gjaldt noget endnu Större end det første Alderstrøst. Den kjøbte Grund voxede ved Magelæg og Tilkjøb til ikke mindre end 15,848 □ Alen med Façadelinier mod Møllegade (Nr. 28 og 30), Nörre Allée (Nr. 15 og 19) og Alderstrøsts Passage (Nr. 2, 4 og 6), medens den samlede Grund ved Nörrebrogade, Baggensesgade og Blaagaardsgade kun udgjorde 11,606 □ Alen; de fire der opførte Bygninger afgav 195 Boliger, men Bygningerne paa Grunden ved Møllegade skulde rumme 253 Boliger. Haandværkerforeningen saa ikke smaat paa sit nye Foretagende, og i Overensstemmelse hermed blev Grundstensnedlæggelsen den 16. Juni 1893 höjtideligholdt paa en ganske storslaaet Maade.

Midtpartiet af den store Byggeplads blev smykket med Lavsbannere og Dannebrogflag, et Stykke af det blev bræddeklædt, og paa dette Stykkes to Længdesider rejstes to store Tribuner, der smykkedes med Guirlander, Flag og Vimpler, den ene for særligt Indbudte, den anden for Beboerne i det gamle Alderstrøst. Og paa disse Tribuner læstes følgende Inskriptioner, paa den ene:

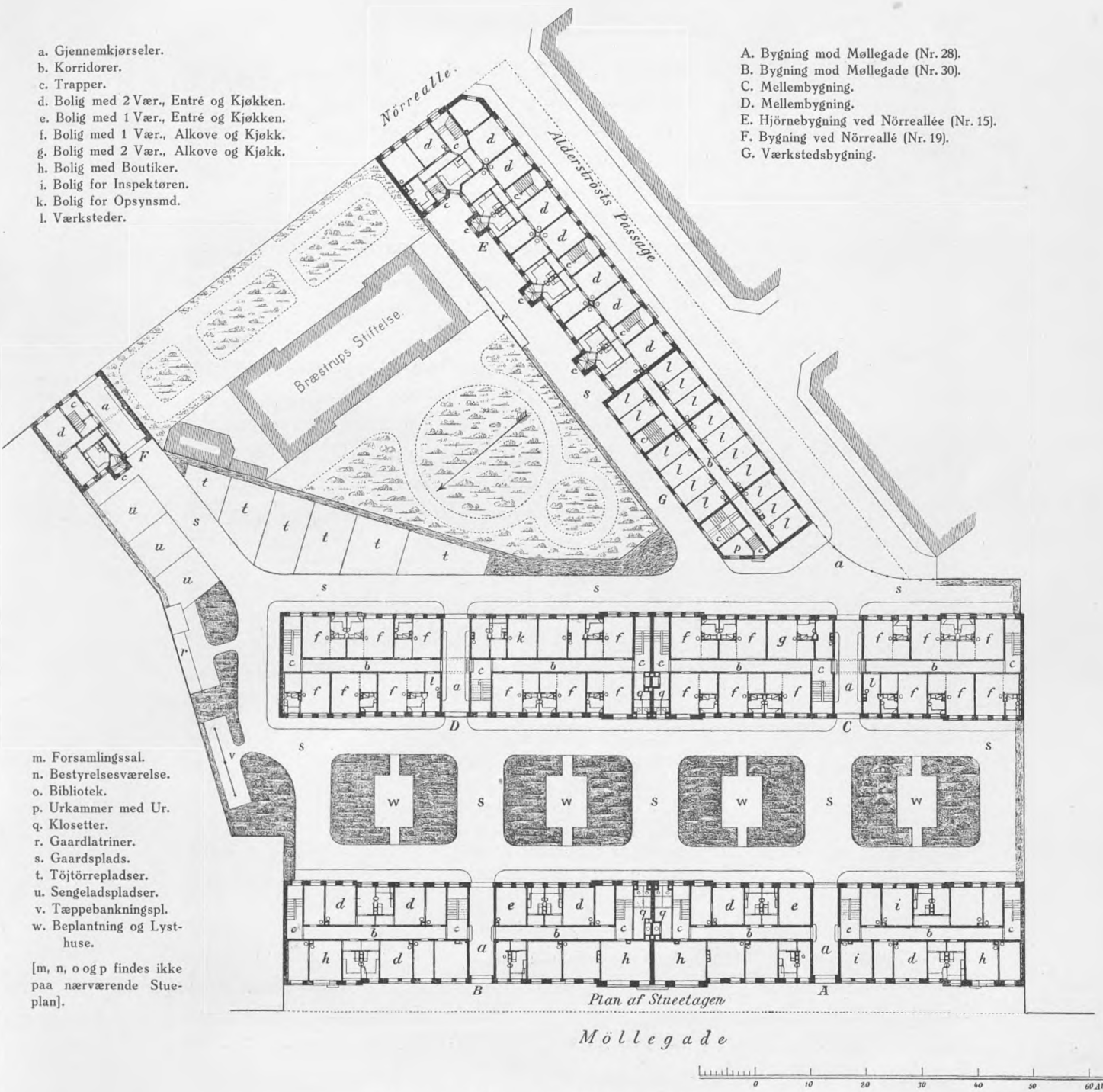
En Hæder er til hver en Tid
Et Liv i Arbejd og i Flid,
Men graaner Haar og kommer Savn,
Man længes mod en stille Havn.

og paa den anden:

Gud signe paa Jord og med Himmerigs Lyst
Enhver, som bar Sten til Alderstrøst.

- a. Gennemkjørseler.
- b. Korridorer.
- c. Trapper.
- d. Bolig med 2 Vær., Entré og Køkken.
- e. Bolig med 1 Vær., Entré og Køkken.
- f. Bolig med 1 Vær., Alkove og Køkk.
- g. Bolig med 2 Vær., Alkove og Køkk.
- h. Bolig med Boutiker.
- i. Bolig for Inspektøren.
- k. Bolig for Opsynsmd.
- l. Værksteder.

- A. Bygning mod Møllegade (Nr. 28).
- B. Bygning mod Møllegade (Nr. 30).
- C. Mellebygning.
- D. Mellebygning.
- E. Hjørnebygning ved Nørreallé (Nr. 15).
- F. Bygning ved Nørreallé (Nr. 19).
- G. Værkstedsbygning.

- m. Forsamlingsaal.
- n. Bestyrelsesværelse.
- o. Bibliotek.
- p. Urkammer med Ur.
- q. Klosetter.
- r. Gaardlatriner.
- s. Gaardsplads.
- t. Tøjtørrepladser.
- u. Sengeladpladser.
- v. Tæppebankingspl.
- w. Beplantning og Lysthuse.

[m, n, o og p findes ikke paa nærværende Stueplan].

Plan over Alderstrøst's Afdeling ved Møllegade (Stuen).

Paa Tribunen for de Indbudte saas Medlemmer af Kjøbenhavns Magistrat og Borgerrepræsentation, højtstaaende Medlemmer af Kjøbenhavns Politi, Præsterne ved St. Johannes Kirken, Stadsarkitekten, Stadsingeniøren, Medlemmer af Bestyrelserne for Fællesrepræsentationen, Industriforeningen, Lærlingeforeningen, Arbejderforeningen af 1860, Svendeprovekommissionen med mange Flere; Haandværkerforeningens Medlemmer vare selvfølgelig ikke glemte her. Charles Gandrup havde skrevet en smuk Kantate, og efterat et særligt Sangkor havde sunget dens første Del, traadte Foreningens Formand, Bagermester Lichtenberg op paa Talerstolen. Med veltalende Ord skildrede han Alderstrøsts Betydning, viste, hvorledes denne Stiftelse helt igjennem var en Kjærlighedsgjerning og udtalte Haabet om, at den Fortsættelse af den begyndte Gjerning, Haandværkerforeningen nu gik til, med den Almægtiges Bistand maatte blive til Velsignelse og da ogsaa maatte finde den beredvillige Hjælp i vort Samfund, som den ikke kunde undvære. Saa traadte ligesom i 1862 vor Bys højeste Øvrighedsperson, Kjøbenhavns Overpræsident, Kammerherre C. S. Klein til, og efterat han havde udtalt de bedste Ønsker for det store Foretagendes gode Trivsel, nedlagde han Grundstenen. Derefter blev Kantatens anden Del sunget, hvorpaa Lichtenberg efterat have rettet en hjærtelig Tak til Overpræsidenten ligesom til alle de talrige Tilstedeværende udbragte et Leve for Konge og Fædreland. Det herefter bølgende Hurraraab sluttede med, at Forsamlingen staaende afsang det første Vers af „Kong Kristian stod ved højen Mast“, og saa endte Sangkoret Festligheden med Afsyngelsen af følgende Vers, Kantatens sidste:

Nye Hjem „Alderstrøst“,
 Ungskud paa den gamle Stamme,
 Bliv en ny og dog den samme,
 Bliv som den et Lys i Høst,
 Der kan skinne mildt og varme
 Hjærtet i saa mangt et Bryst!
 Bliv som den de Gamles Trøst!

Det saaledes indledede Foretagende gik nu sin støtte Gang under Ledelse af et mindre Udvalg, bestaaende af Foreningens Formand Bagermester Lichtenberg, Murmesterne S. P. Beckman, Ette og Th. Mathiesen, Tømmermesterne H. J. Dobel og Peder Pedersen samt Snedkermester Andreas Jensen. I Alderstrøst ved Nørrebrogade, der som tidligere nævnt, stod helt gjældfrit, blev der rejst et Laan paa 300,000 Kr., og skjönt man først kun havde tænkt sig strax at ville

Hjørnet af Nørreallé og Alderstrøsts Passage.

rejse en Del af det samlede Bygningskomplex, besluttede man dog, efterat Ette havde forelagt en af ham udarbejdet Oversigt over, hvad Foretagendet vilde koste og hvilke Midler Foreningen kunde raade over, at bygge det Hele i eet Træk. Rejsegildet den 14. Oktober 1893 gjældende for den mægtige Forbygning mod Møllegade, Hjørnebygningen ved Nørreallée og en Værkstedsbygning, blev derfor allerede den 19. Maj efterfulgt af et nyt Rejsegilde, vedrørende den store saakaldte Mellebygning og en mindre Bygning ved Nørreallée. Inden April 1895 stod det Hele færdigt med i Alt 253 til Friboliger bestemte Lejligheder, en Inspektørbolig, en Opsynsmandsbolig, 30 smaa Værksteder, en Forsamlingssal liggende over disse, Brændselsrum, Vaske- og Rullekjældere, Tørreløfter, Tøj-tørrepladser m. m. Bekostningen opgjordes til i Alt 898,012 Kr. 65 Øre, og Ejendommen bogførtes herefter for 900,000 Kr., hvoraf 500,000 Kr. vare Prioritetsgjæld. Nu raadede Haandværkerforeningen over tilsammen 448 til Friboliger bestemte Lejligheder, hvad der langt overgik og stadig overgaar, hvad der findes i nogen anden her i Landet rejst Stiftelse, saaledes at den Beundring over det udførte Storværk, som kom til Orde, da f. Ex. Lübecks Industriforening i 1896 og det nordiske Industrimøde i 1900 besøgte Alderstrøst, maa siges at være fuldt berettiget; mange Andre have senere gjort det Samme.

Lejlighederne i den store Stiftelses to Afdelinger ved henholdsvis Nørrebrogade og Møllegade fordele sig efter deres Beskaffenhed saaledes:

	Nørrebrogade	Møllegade	Ialt
med 3 Værelser og Køkken	2	"	2
med 2 Værelser, Entré og Køkken .	12	117	129
med 2 Værelser, Alkove og Køkken "	"	1	1
med 2 Værelser og Køkken	92	"	92
med 1 Værelse, Entré og Køkken . .	"	2	2
med 1 Værelse, Alkove og Køkken .	65	133	198
med 1 Værelse og Køkken	24	"	24
	195	253	448

Oprindelig vare disse Tal noget anderledes. Til at begynde var der ikke alene et Par Butikker i Flöjen ud imod Nørrebrogade ligesom i Flöjen ud til Baggesensgade og til Møllegade, men i de to sidste Bygninger ere de efterhaanden blevne nedlagte, medens der igjen i Komplexet ved Nørrebrogade er blevet indrettet en ikke oprindelig planlagt Inspektørbolig, men de herved skete Forandringer spille kun en ringe Rolle.

Havde Haandværkerforeningen magtet paa een Gang at opføre det store Møllegade-Anlæg, magtede den imidlertid kun lidt efter lidt at gjøre Boligerne i det til Friboliger. I 1894 bortgaves 7 Friboliger og i 1895 4, men saa indtraadte der en Stansning. Der kom først Fart i Boligernes Frigivelse efter 1902, og det for Tiden naaede Resultat er, at Friboligernes Tal i Møllegade-Anlægget nu udgjör 101. At Lejeindtægten navnlig til en Begyndelse maatte tages med som en endog væsentlig Faktor, kan forstaas, naar man hører, at den i 1896 udgjorde ikke mindre end 43,090 Kr. I Aaret 1900 naaede den endog til noget over 50,000 Kr., men derefter er den, samtidig med at Friboligernes Antal er voxet, taget væsentlig af, i 1911 udgjorde den kun 29,980 Kr. Der er nu i de to Anlæg 296 Friboliger, der, naar Lejen pr. Bolig gennemsnitlig regnes til 180 Kr., repræsenterer en aarlig Gave til Fribeboerne paa 53,280 Kr., og naar hertil lægges, hvad de forøvrigt modtage i direkte Hjælp samt som fri Læge, Medicin m. m., tilsammen 20,220 Kr., udgjör den samlede aarlige Hjælp, som Haandværkerforeningen nu yder Fribeboerne i Alderstrøsts to Afdelinger 73,500 Kr. Og saa dygtig har Administrationen her i det Hele været, at da der i Juni Termin 1904 indbetaltes 40,000 Kr. til „Kreditkassen for Husejere i Kjøbenhavn“, var denne Sum Restbeløbet af den i Anledning af Opførelsen af Møllegadens Komplex optagne Prioritet, saaledes at „Alderstrøst“, hvis to Afdelinger da vare bogførte for 1,450,000 Kr., fra den Tid har staaet med helt gjældfrie Ejendomme.

Denne stærke Udvikling kom imidlertid Bagermester Lichtenberg, der som Foreningens Formand med saa stor Nidkærhed havde arbejdet for Møllegade-Afdelingens Oprettelse, ikke til at opleve. Født den 12. Januar 1837 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var Mel- og Grynhandler, havde han næppe tænkt paa at blive Haandværker, da han i 1850 stod som polyteknisk Kandidat og hurtig blev en dygtig og søgt Lærer i Matematik. Da han imidlertid havde giftet sig og trængte til større Indtægter, greb han til, da Pipers Bageri i Adelgade blev ham tilbudt paa gode Vilkaar. I 1870 tog han Borgerskab som Bager, og den begavede, dannede og altid elskværdige Mand kom nu lidt efter lidt til ganske stærkt at deltage i Virksomheden for Haandværksstandens Fremme. I 1878 blev han Medlem af Haandværkerforeningens Bestyrelse, og 1889 valgtes han til dens Formand. Men Sygelighed gjorde, at han i 1896 maatte trække sig tilbage, hvad der i høj Grad beklagedes, saa det er kun naturligt, at Foreningen i taknemlig Erkjendelse af, hvad han havde udført for den, udnævnte ham til Æresmedlem.

Sygdommen tiltog imidlertid, og den 6. Juni bukkede han under for den. Efter ham blev Kaspar Rostrup Haandværkerforeningens Formand.

Der har altid vaaget en lykkelig Stjerne over Alderstrøst. For blot at tage een Ting er det jo overraskende at se, i hvilken Grad Stiftelsen er bleven støttet ved Legater, Noget, man jo langtfra turde gaa ud fra ved dens Oprettelse. Man finder derfor ogsaa i de den 9. Maj 1864 vedtagne Grundregler for

Bagermester C. F. Lichtenberg.

Alderstrøst en Bestemmelse om, at Stiftelsens Lejligheder skulde kunne erhverves til Eje af Lav, Haandværksforeninger eller Enkeltmænd, dog selvfølgelig kun til Belægelse med saadanne Personer, som Stiftelsen var oprettet for. I den Anledning blev det i 1870 meget omhyggeligt udregnet, for hvilket Beløb enhver Lejlighed for bestandig kunde afhændes til Lav eller Foreninger og for Livstid overdrages en Person. Bestemmelserne herom bleve slaaede fast i 1871. Men efterhaanden som den store Velvilje, Alderstrøst kom til at nyde godt af, mere og mere viste sig, vilde man aabenbart helst helt bort fra Tanken om at give Nogen en stedsevarende Belæggelsesret. Foreningens Myndighed over Stiftelsen forringedes herved. Da Kunstdrejeforeningen i 1878 ønskede at

faa en saadan Ret over to Lejligheder mod derfor at betale 8000 Kr., blev Tilbudet derfor afslaaet „for Principets Skyld“, og i 1881 vedtoges det, at ingen Lejlighed maatte afhændes med vedvarende Belæggelsesret, idet der samtidig udtaltes en Glæde over, at der ikke hidtil var afhændet nogen Bolig paa denne Maade. Anderledes stillede det sig derimod med Overdragelse af en Bolig paa Livstid. Ønsker herom vilde man gjerne komme imøde, og paa denne Maade har Stiftelsen faaet en lang Række smaa Legater. Den Sum, den eller de Paa-gældende eller Nogen paa deres Vegne kan eller vil raade over, give de til Alderstrøst, mod at en bestemt Lejlighed for Livstid stilles til den eller de Paa-gældendes Raadighed; de faa da tillige den aarlige Rente af Beløbet, som

senere gaar over til at blive et til den Vedkommendes Navn knyttet Legat ved Stiftelsen.

Til Alderstrøst er der for Tiden knyttet ialt 233 Legater med en samlet Kapital paa ikke mindre end noget over 826,000 Kr. Enten er en bestemt Sum bleven skjænket (som oftest testamenteret) til Stiftelsen eller ogsaa har den Vedkommende i sit Testamente indsat den til Arving af hele den efterladte Formue eller af hvad der maatte blive tilbage, naar forskjellige bestemte Ydelser ere udredede. Imellem de nedenfor trykte Bilag findes en Fortegnelse over alle 233 Legater, og som de største imellem dem skulle her følgende nævnes:

Nr. 94 (1885): Possementmager J. P. M. Ostermanns Legat	85,874 Kr.
- 233 (1911): Murmester J. W. Frohne og Søstre's Legat	42,000 -
- 178 (1898): Garvermester Mich. Meyer og Hustru's Legat . .	25,000 -
- 144 (1893): Tømmermester H. H. Kayser og Hustrus Legat . .	24,050 -
- 42 (1878): Bogbinder J. L. M. Rasmussen og Hustrus Legat	19,500 -
- 211 (1906): Tømmermester H. J. Dobel og Hustrus Legat . . .	17,994 -
- 83 (1883): Overretsprokurator N. P. Sörrensens Legat	16,700 -
- 119 (1890): Enkefru M. K. Sigersteds Legat	15,000 -
- 199 (1901): Manufakturhandler V. M. B. Ratzeburgs Legat . .	14,917 -

Det maa imidlertid erindres, at ikke alle til Stiftelsen givne Legater strax komme Beboerne tilgode, idet Renten af dem for fleres Vedkommende helt eller delvis er baandlagt til Fordel for bestemte Personer, saaledes at den først efter disses Død kommer til Stiftelsens Raadighed, saaledes f. Ex. det Frohneske Legat. Det er bestemt til først at komme en Del særlig nævnte Mursvende og Arbejds-mænd med deres eventuelle Enker tilgode. — Naar der i Fortegnelsen som Nr. 46 (1876) er opført et Legat paa 50,000 Kr. som hidrørende fra Skomagermester J. E. Spannners Legater, fremkommer det ved, at det Alderstrøst af de nævnte Legater tilsagte aarlige Tilskud paa 2000 Kr. er kapitaliseret til det nævnte Beløb, og paa samme Maade forholder det sig med Legaterne Nr. 129 (Andel i Garvermester C. V. Gerickes Legat 350 Kr., kapitaliseret til 8750 Kr.) og Nr. 190 (Andel i Konditor J. Fr. Gerickes Legat 48 Kr., kapitaliseret til 1200 Kr.). Af nok saa stor Interesse er det imidlertid, at der kan peges paa, at Fortegnelsen har store Legater i Udsigt. Her skal nævnes to saadanne. Efter den i 1907 afdøde Bogtrykker Kancelliraad H. J. Schou vil Stiftelsen i sin Tid modtage Fjerdedelen af hans efterladte Formue, og et endnu større, ja dens aller største Legat vil den faa efter den i 1904 afdøde Entreprenør Jens Eliassen. Naar Tiden kommer vil den modtage $\frac{8}{10}$ af hans til c. 1,200,000 Kr. anslaaede Formue. Om disse to

Legater kan der læses i „Medlemsblad for Haandværkerforeningen“ for 15. Avgust 1907 og 1. Avgust 1908.

Det er en Fornøjelse at se, hvorledes Interessen stadig er vaagen overfor Alderstrøst. Denne Stiftelse har, som det fremgaar af den lange Legatfortegnelse, fundet ikke faa Velgjørere ogsaa udenfor Haandværksstanden, men ganske naturligt er det dog væsentlig Medlemmer af denne, der have støttet den, hvad ogsaa flere Lav som saadanne have gjort. Efter Legatfortegnelsen have følgende Lav og Foreninger betænkt Alderstrøst.

Nr. 20 (1871): Buntmagerlavet	300 Kr.
- 29 (1874): Bødkerlavet	700 -
- 106 (1887): Konditorforeningen	1000 -
- 162 (1894): Kobbersmedelavet	100 -
- 18 (1870): Mur- og Stenhuggerlavet	600 -
- 87 (1884): Possementmagerlavet	600 -
- 149 (1893): Smedemesterforeningen	500 -
- 150 (1893): Stolemagerlavet	100 -

Her er kun nævnt de Gaver fra Lav og Foreninger, der ere blevne fæstnede som Legater, men Alderstrøst har faaet andre Gaver fra samme Side bl. A. ved Opførelsen af Stiftelsens Bygninger. Alderstrøst har jo ved Siden af Legater modtaget en Række Gaver fra Haandværksstanden saavel i Arbejde som i Penge, saaledes som det kan ses nedenfor af Bilag 6. Her skal i denne Forbindelse endnu nævnes, at Alderstrøst ogsaa helt eller delvis har faaet Efterladenskaberne efter forskellige ophævede Lav.

Saaledes efter Lysestøberkorporationen. Efterat den i 1868 havde opnaaet at faa Raadighed for 20 Aar over en af Alderstrøsts Lejligheder, overdrog den i 1871 denne Stiftelse sin Formue, der er samlet i et Legat paa 1660 Kr. (Nr. 13). Saa kommer Knapmagerlavet. Da dets Medlemsantal var sunket til fire, blev det i December 1868 hævet og dets Lavskasses Indhold i Overensstemmelse med Medlemmernes Beslutning skjænket til Alderstrøst, der herved fik Legatet Nr. 9 paa 300 Kr. Endelig kommer Tøjmagerlavet. Da det var dalet til kun at have fire Medlemmer, vedtog det paa en Generalforsamling den 14. Oktober 1891 at opløse sig. Paa den var efter Indbydelse Haandværkerforeningens Formand Bagermester Lichtenberg tilstede sammen med Alderstrøsts væsentlige Bestyrer Murmester Ette. Lavet ønskede nemlig, at Foreningen skulde overtage Bestyrelsen af to Legater, som det raadede over, Kuglebergs paa 1000 Kr. og Muncks

paa 5000 Kr., og saa vilde det tillige overdrage den, hvad det forøvrigt ejede. Selvfølgelig gik Foreningen gjerne ind herpaa, og af Lavets Formue dannedes Legatet Nr. 128 (1891) paa 2800 Kr. I Forbindelse hermed kan endnu nævnes, at Dugmagerlavet, sikkert ogsaa i Anledning af en forestaaende Ophævelse, i 1898 forhørte sig om, hvorvidt Haandværkerforeningen vilde være villig til ogsaa at overtage den Del af Manufakturhandler L. F. C. Muncks Legat, som dette Lav raadede over; den var paa 5000 Kr. ligesom den anden Del af det, som Foreningen alt havde modtaget fra Tøjmagerlavet. Med Justitsministeriets Billigelse ordnedes det da Aaret efter saaledes, at Foreningen kom til at bestyre det samlede Legat*.

Som det af Ovenstaaende vil ses, stod Haandværkerforeningen i et nært og godt Forhold til Lavene, hvad der bl. A. kom Alderstrøst tilgode. Men det er da kun naturligt. Som Lavene i sin Tid fik Del i Bestyrelsen af den ved Murmester Bloms og Naalemager Hjorths Initiativ oprettede Haandværkerstiftelse, saaledes stod de jo ogsaa gennem Haandværkerforeningen i nær Forbindelse med Styrelsen af Alderstrøst, dette store Haandværkerhjem, der viste sig i Stand til at faa dygtige Haandværkere til næsten helt at vie det sine Kræfter. Ettes Virksomhed i saa Henseende vil særlig blive omtalt nedenfor, og for Møllegade-Afdelingens Vedkommende skal her med stor Anerkjendelse nævnes Murmester Theodor Mathiesen. Han var født den 10. Juni 1837 i Odense; hans Fader var Murmester dér, og hos ham blev han oplært. Som ung Svend kom han derpaa til Kjøbenhavn, hvor han fik Arbejde hos sin Farbroder Murmester Niels Mathiesen, der havde en god Forretning og var en højt anset Haandværker. Fra 1868 til 1890 var han saaledes Oldemand for Kjøbenhavns Murerlav, fra 1877 til 1887 Bestyrelsesmedlem i Haandværkerforeningen osv. Theodor Mathiesen, der allerede i 1866 blev Kompagnon i Farbroderens Forretning, havde altsaa et godt Forbillede at følge, og han fulgte det. Han blev ikke alene en dygtig Murmester, men en Mand, der kom til at gjøre Nytte mange Steder. Han var bl. A. Bisidder i Murlavet (1890-1900), og da der i 1892 blev en Plads ledig i Haandværkerforeningens Bestyrelse, og man af Hensyn til den forestaaende Opførelse af Alderstrøst ved Møllegade, ønskede Bygningskyndigheden stærkere

* Til de her givne Oplysninger om hævdede Lav kan endnu føjes, at Haandværkerforeningen i December 1895 fik Underretning om, at Tobakspinderlavet paa en Generalforsamling havde opløst sig, og at Tobaksindustriens Interesser fremtidig vilde blive varetagne af Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875.

repræsenteret i den, var man strax enig om, at han burde indvælges i den. Han blev da ogsaa valgt og gjorde udmærket Fyldest. Han gjorde god Nytte, da de nye Bygninger opførtes, og da de stod færdige, overtog han beredvilligt det store og brydsomme Arbejde, som Administrationen af den nye Stiftelse var, navnlig til at begynde med. Af dens 253 Boliger blev, som ovenfor nævnt, strax kun meget faa Friboliger, de allerfleste skulde lejes ud. Der skulde i stor Stil udfærdiges Kontrakter, føres Tilsyn med Ind- og Udflytninger, besörges Inkassationer, føres Regnskab, foretages Reparationer osv., og med stor Dygtighed forestod Mathiesen det Hele, selvfølgelig uden mindste Vederlag.

Murmester Theodor Mathiesen.

Som Ette var Manden ved Afdelingen paa Nørrebrogade, blev Mathiesen det ved Mølle-gadens Afdeling, og da Ette døde i 1902, overtog Mathiesen endog Ledelsen af begge Afde-linger, som han vedblev at have, til Døden den 8. Juli 1906 afsluttede hans virksomme Liv. I de sidste Aar blev han bistaaet af Bogbinder-mester P. O. Olsen, Bogbinderlavets Oldermænd og Haandværkerforeningens nuværende For-mand. Nævnes skal det ogsaa, at Murmester Mathiesen havde god Hjælp hos den Mand, der blev den nye Stiftelses Inspektør J. Johansen, tidligere Opsynsmand i Haandværkerforeningen. Han døde imidlertid snart efter, men Mølle-

gade-Afdelingen fik paany en fortræffelig Inspektør i den tidligere Malermester, Kancelliraad L. J. Ipsen, der ligesom Nørrebro-Afdelingens nuværende Inspektør Victor Hansen, ogsaa en forhenværende Malermester, vil blive nærmere omtalt i næste Afsnit. Her skal endnu kun tilføjes, at der efter Murmester Mathie-sens Død ikke blev indsat nogen særlig Administrator for Alderstrøst. Haand-værkerforeningens Bestyrelse fører i Samling Tilsynet, bistaaet af de to dygtige Inspektører.

FRA LIVET I ALDERSTRØST

Efterat Alderstrøsts første Bygningskomite i 1864 havde afsluttet sin Virksomhed, traadte den Bestyrelse til, som de for Stiftelsen vedtagne Grundbestemmelser havde oprettet. Paa et Møde, som den holdt den 26. April 1865, valgte den Murmester Kornbech til Formand, Snedkermester Cortsen til Næstformand, Bogbinder Clément til Kasserer, Urmagermester Øberg til Bogholder og Naalemagermester Chr. Hjorth til Sekretær. Cortsen overtog desuden at ville tilse Stiftelsens Bygning og Grund, og det bestemtes yderligere, at der fra den 1. Maj skulde finde en ugentlig Inspektion Sted efter Tur mellem Bestyrelsens Medlemmer. Stiftelsens Opsynsmand skulde tilsige det vedkommende Medlem ved at bringe ham Nøglerne til Porten og til Forsamlings salen. Der foreligger i Overensstemmelse hermed en Protokol, der (dog først fra den 1. Marts 1872) til Udgangen af 1889 maa betragtes som denne Inspektions Protokol. Saa længe have de inspicerende Bestyrelsesmedlemmer trofast mødt, men derefter gaar Protokollen over til udelukkende at blive ført af Stiftelsens Inspektør, en saadan var nemlig i Mellemtiden kommen til, og her staa vi da ved een af Stiftelsens Beboere, ja ved dens paa sin Vis vel væsentligste Beboer. Inspektøren, der staa som de andre Beboeres nærmeste Foresatte og er Mellemledet mellem dem og Bestyrelsen, har væsentlig Indflydelse paa hele Aanden i Stiftelsen, ikke alene paa det daglige Livs mange Smaabegivenheder, men ogsaa paa Andet og Mere, naar han — som det helst bör være — formaar at optræde som de andre Beboeres Ven og Hjælper.

Hvad de daglige Smaabegivenheder angaar, da giver den ovenfor nævnte Inspektionsprotokol et fyldigt Indblik i, hvori de bestaa. Den fortæller om en Række forefaldende Reparationer, om en hel Del sprungne Vandrør og utætte Gasrør, om en enkelt lille Ildebrand, om nogle skete Tyverier, som førte til An-

skaffelse af en Del nye Laase og til Lukning af Portene mod Baggesensgade og Blaagaardsgade, om de naturligvis ganske talrige Indflytninger og Udflytninger, om de indtrufne Ulykkestilfælde og Dødsfald — 1891 styrtede saaledes ved Vinduespolering en ældre Enke ned og slog sig ihjel — osv. osv. Der hører Omsigt og Omtanke til at styre rigtigt i disse Forhold, og saa endnu — helst — Evne til med godt Humør at kunne indgaa paa de Gamles ofte lidt ejendommelige Tankesæt og Vaner. Beboerne er jo helt igjennem gamle Folk, der tilmed ofte ere trætte og svage, og Kvinderne ere i afgjort Flertal. Der bor for Tiden c. 700 Personer i begge Stiftelsens Afdelinger, og af dem er ikke mindre end c. 550 Kvinder. Her er regnet med baade Lejebeboere og Fribeboere, men idet vi nu udelukkende skulle beskæftige os med de Sidstnævnte, der udgjøre 461, kan det for deres Vedkommende have sin Interesse at se følgende Statistik, der omfatter begge Stiftelsens Afdelinger; i Nørrebro-Afdelingen findes, som tidligere nævnt, kun Fribeboere:

	Nørrebrogade		Møllegade	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Ægtefolk	47	47	32	32
Enkemænd	25	"	11	"
Enker	"	102	"	57
Døtre	"	23	"	22
Tilladt Medhjælp	"	43	"	20
	<u>72</u>	<u>215</u>	<u>43</u>	<u>131</u>
	287		174	

Mellem Fribeboerne er der altsaa kun 115 Mænd mod 246 Kvinder. Og se vi paa de Personer, til hvilke der fra Oktober 1863 til Udgangen af 1911 er blevet givet Friboliger, pege Tallene for deres Vedkommende i samme Retning. Der er bortskjænket i Alt 885 Friboliger til:

	Md.	Kv.
Ægtefolk	345	345
Enkemænd	100	"
Enker	"	395
Døtre	"	45
	<u>445</u>	<u>785</u>
	1230	

Da Alderstrøst ved Nørrebrogade i 1863 stod færdig, oprettedes der strax kun 15 Friboliger (s. ovfr. S. 91), Resten lejedes ud, og her blev der ikke holdt

paa, at Lejerne skulde høre Haandværksstanden til; fra 1864 træffe vi saaledes i en Del Aar Folketingsmanden Lærer D. E. Rugaard mellem Stiftelsens Beboere. De Fleste hørte dog til Haandværksstanden, saaledes Snedkermester J. L. Petersen, der blev Stiftelsens første Opsynsmand. Han levede dog kun til 1871, hvorefter Stillingen som Opsynsmand gik over til en forhenværende Typograf og Kortfabrikant D. Svendsen, der havde en Plads som Fabrikmester hos Holmblad i Regnegade. Da han døde i 1875, blev der for første Gang ansat en Inspektør, og den, der ansattes, var Premierløjtnant Knud Knudsen, der forøvrigt oprindeligt var Glarmester og Forgylder; han gik fra Inspektør over til at blive Fribeoer. I 1885 gav Bestyrelsen ham og Hustru en Fribolig, han var den Gang 73 og hun 82 Aar gammel, og samtidig gjorde Bestyrelsen Haandværkerforeningens daværende Sekretær, Assistent i Krigsministeriet Charles Jöhncke til Inspektør, hvad han vedblev at være til 1898. I hans Sted kom derpaa Fotograf og Maler Johan Theodor Nodermann, der imidlertid kun blev i Stillingen noget over fire Aar; efter hans Optræden paa Haandværkerforeningens Generalforsamling den 16. April 1903 at dømme, synes han ikke at have været venlig stemt mod den daværende Bestyrelse. Saa blev fra 1. Januar 1903 den i Foreningen saa vel ansete Malermester Victor Hansen Inspektør ved Alderstrøsts Nørrebrogade-Afdeling, hvad han er endnu, og med Hensyn til Møllegade-Afdelingen er der at berette, at Haandværkerforeningens velfortjente Opsynsmand J. Johansen i April 1894 blev forfremmet til dens første Inspektør. Han afgik imidlertid ved Døden i Januar 1897, hvorpaa Posten besattes med Malermesteren, Kancelliraad L. J. Ipsen, der endnu beklæder den.

Ledelsen paa Stedet i begge Alderstrøsts Afdelinger er herefter i Hænderne paa to dertil egnede Haandværkere, og saaledes er det selvfølgelig kun godt. Alderstrøst skal i alle Henseender være en Haandværkernes Verden, og hermed skulle vi gaa over til at se lidt nøjere paa i alt Fald en Del af de Beboere i den, med hvis Tarv for Öje den er oprettet. Det er saaledes værd strax at bemærke, at der mellem dem findes forhenværende Medlemmer af Haandværkerforeningens Bestyrelse. Her kan nævnes Sadelmagermester H. P. J. Willumsen, der boede her fra 1878 til 1887, Skomagermester J. C. Balling, der var her fra 1880 til 1883, og Karetmager C. Bødker, der levede her fra 1884 til 1891, den Første og Sidste med Hustru. Ja selv en af Bestyrelsens Formænd har i nogle Aar (1870-74) haft sit Hjem her nemlig Malermester C. C. Tilly. Han havde oprindeligt tænkt at gaa Kunstnervejen, og før han i 1833 tog Borgerskab, havde

han vundet baade den lille og store Sølvmedalje. Han var i det Hele en talentfuld Mand, der i en Aarrække (1843-61) var Malerlavets ansete Oldermænd, fra 1849 til 1857 var han ogsaa Borgerrepræsentant. Som Formand i Haandværkerforeningen fungerede han kun et Aar (1852-53), men han var stadig endog meget ivrig med i Kampen for Lavenes Bevarelse (s. ovfr. S. 58). Hos denne i Aaret 1800 fødte Mand skete der imidlertid i hans sidste Aar et saa stærkt Nedbrud, at han i 1874 flyttedes fra Alderstrøst til Almindeligt Hospital. Her blev han dog ikke, Familien traadte til i 1876, hvorefter han endelig døde den 9. Februar 1879. Tillys Skjæbne er en af de Livstragedier, som selv „Alderstrøst“ ikke formaar at afværge.

Har der været forhenværende Medlemmer af Haandværkerforeningens Bestyrelse mellem Alderstrøsts Beboere, har der ganske naturligt ogsaa været Enker efter saadanne. Her kan nævnes Murmester Kornbechs Enke (1879-89), Farver og Fabrikant C. Schleisners Enke (1894-1907) ligesom Guldsmed P. Weikerts Enke (1892-98) og som endnu boende dér Drejermester Lindhards Enke (fra 1906). I denne Forbindelse skal det ogsaa særlig nævnes, at Krigsraad Lasenius Kramps Enke Christiane f. Frölich har haft sin Bolig her fra 1879 til sin Død i 1889, ligesom at Enken efter Arkitekt J. H. Nebelong, der jo opførte to af Nørrebro-Afdelingens Bygninger, Mellembygningen og Flöjen mod Baggesensgade, Professorinde Christiane Nebelong f. Wunderlich, der fik Bolig i Alderstrøst 1871, stadig bor her som Stiftelsens ansete Ældste, rask og rörig trods sin høje Alder. Hun er født den 7. April 1816 og fylder altsaa iaar 96 Aar. Blandt de notable Beboere skal her endnu nævnes Lasenius Kramps Datter Frk. Emilie Kramp (fra 1889) og Malermester Geislers Datter Frk. Wilhelmine Geisler (fra 1894).

Som det af nedenfor trykte Bilag 9 vil ses, er der ikke det Haandværksfag, som ikke har haft eller har Medlemmer i Alderstrøst. Som sig hør og bör, optræder vort største Haandværksfag, Skomagerne, talrigt. Derefter følge efter hinanden Skræderne, Snedkerne, Smedene, Malerne osv. Selv smaa Fag kunne være ganske talrigt repræsenterede, og det har saaledes sin Interesse at gennemløbe f. Ex. Fortegnelsen over Stiftelsens Beboere fra Instrumentmagerfaget. Instrumentmager og Oberstløjtnant C. A. Lerra (1870-71) minder ved sit Navn om de italienske Barometermagere, der for godt og vel hundrede Aar siden optraadte her i Landet, og Instrumentmagerenken V. C. Cotzand (1886-98) hørte til en Slægt, hvis Medlemmer fra c. 1775 til langt ind i forrige Aarhundrede spillede en Rolle som kirurgiske Instrumentmagere i Kjøbenhavn. Instrument-

mager J. P. T. Korfitsen (1877-82) er Fader til den talentfulde, men burleske Forfatter Valdemar Korfitsen, Symaskinefabrikant J. C. Beitzel (1905), en oprindelig Smed, drev en Tid en ganske bekendt Symaskineforretning her i Byen, og saa staa vi endelig ved Mekanikus Sörensens Enke (1870-1908). Hendes Mand var Sættemaskinens bekendte Opfinder, Typograf Chr. Sørensen, der ved Verdensudstillingen i Paris 1856 i høj Grad vandt baade Ære og Berømmelse. En Datter, Frk. Christiane Sørensen, skal her endnu nævnes paa samme Maade som de ovenfor nævnte Frøkener Kramp og Geisler. Hun havde en Tid boet i Alderstrøst som sin gamle Moders Medhjælp efter en Tilladelse, som Stiftelsen ofte giver, men da Moderen afgik ved Døden, fik hun sin selvstændige Bolig, og samtidig oprettede hun et Legat paa 10,000 Kr., hvis Renter tilhøre hende, saa længe hun lever, men derefter tilfalde Alderstrøst. Legatets Navn er „Christian Sörensens Mindelegat“.

Der kunde være Mange endnu at nævne. Saaledes Sadelmagemester Casper Köhlert (1876-78), der en Tid blev en Del bemærket paa Grund af hans store Lighed med Napoleon III, Malermester T. P. Gram (1884-1888), der var Severin Jensens Læremester, Malermester Vilhelm Schiønning (1891-03), der var Lærlingeforeningens Stifter og en stor Patriot, Stolemager L. F. F. Gislund (1893-94), der en Tid havde en anselig Forretning paa Kjøbmagergade, osv. osv. Særlig skal her endnu nævnes den Mand, der ses paa omstaaende Billede i sin hyggelige Bolig, den udmærkede Bogbinder J. L. Flyge (f. 1849), der, etableret i 1880 i saare beskedne Forhold, hurtigt ved sin Dygtighed oparbejdede en anset Forretning. Han er en Mester i Lædermosaik, og talrige efter Kunstnertegninger udførte skønne Bogbind ville i lange Tider lade hans Navn blive erindret. Da rantes han i 1910 af et Slag, og han og hans Hustru høre nu til de Mange, der velsigne Haandværkerforeningens gæstevenlige Asyl. Ved sin Forretnings 25-Aars Jubilæum i 1905 udsendte Flyge et lille Skrift, der giver god Besked om hans Virksomhed, og det skal erindres, hvad han deri siger om en af de Mænd, der har spillet en væsentlig Rolle ved Alderstrøsts Tilblivelse og Udvikling. Flyge fortæller her — med berettiget Stolthed forøvrigt — hvorledes han efter at have arbejdet et Aar som Svend hos sin dygtige Læremester A. F. Jürs, „engageredes“ af D. L. Clément, „Datidens største kjøbenhavnske Mester“, og han tilføjer endnu: „at blive tilbuddt Plads paa denne Mands Værksted var et eftertragtet Maal for den Tids unge Ærgjerrigheder blandt Svendene“.

Som ovenfor meddelt boede Christian Sörensens Enke paa 38te Aar i

Fra en Lejlighed i Alderstrøst Bogbinder J. L. Flyge og Hustru).

Alderstrøst, men der er een Beboer, der har været her endnu længere, nemlig den ovenfor omtalte 96aarige Professorinde Nebelong; den 17. Oktober 1911 kunde hun fejre 40-Aars Jubilæum som Beboer i Alderstrøst. Snedkerenken Fru C. M. Hylsenberg, der i Alder er nær efter Fru Nebelong — hun er født den 27. Juni 1816 — har boet her fem Aar kortere. Som Regel er Opholdet i Alderstrøst af væsentlig mindre Varighed, Stiftelsens Beboere ere jo alt ved Indflytningen Folk, der ere tilaars. Allerede et Ophold paa 25 Aar er ikke almindeligt. Af dem, der døde i 1898, var der dog 2, der havde haft deres Bolig her just i 25 Aar, og saa endda 2, der havde boet her i 26 Aar, 1 i 27 Aar og 1 i 28 Aar. Der kan da ogsaa nævnes Adskillige, der her naa en høj Alder. Skrædermester J. T. Schultz var ved sin Død i 1892 lidt over 98 Aar og Stolemager Gislunds Enke, da hun døde i 1909, 96 $\frac{1}{2}$ Aar; Skomagermester P. C. Christensen, der havde været Haandværkerforeningens Bud og Klubvært i Læderstræde, døde i 1898 næsten 94 Aar; Sadelmager T. G. Naumann var ved sin Død i 1872 92 Aar, og Malermester P. H. Colding døde faa Dage, før han den 19. Februar 1899 vilde have fyldt 91 Aar. Hertil kan endnu føjes, at Malerenke Fru R. A. Ehrencron blev 90 Aar den 5. September 1911 og Smedemesterenke Fru M. Kjærsgaard den 11. Oktober 1911.

Herefter er det naturligt, at der er fejret ikke faa Guldbrylluper i Alderstrøst. Første Gang vistnok den 11. Juni 1869 af Bogbindermester T. A. Clausen og Hustru, i hvilken Anledning Guldbrudeparret af Bestyrelsen fik en Gave (40 Kr.) samt Tilladelse til at benytte Stiftelsens Forsamlingssal til Dagens Fest. Den 5. Juni 1879 fulgte Bødkermester J. Petersen og Hustru efter, og nu blive Guldbrylluperne endda ganske talrige. Det er fejret af Kunstdrejer P. C. Bang og Hustru (2. December 1881), Guldsmedemester C. P. Buchter og Hustru (24. Oktober 1882), Instrumentmager Lars Olsen og Hustru (9. Marts 1888), Bødkermester C. C. Guntel og Hustru (13. December 1889) osv., ja i 1908 fejredes endda tre, og det Samme skete i 1911. Fra Bestyrelsen have Guldbrudeparrene stadig faaet en Gave, nu paa 50 Kr., og ved det sidstfejrede Guldbryllup den 10. November 1911 bragte endnu Malersangforeningen den vedkommende Malermester og Hustru en Hilsen i Sang. Eet af de nævnte Guldbrudepar, Bødkermester J. Petersen og Hustru, naaede forøvrigt til ogsaa at kunne fejre Diamantbryllup, det skete den 5. Juni 1889.

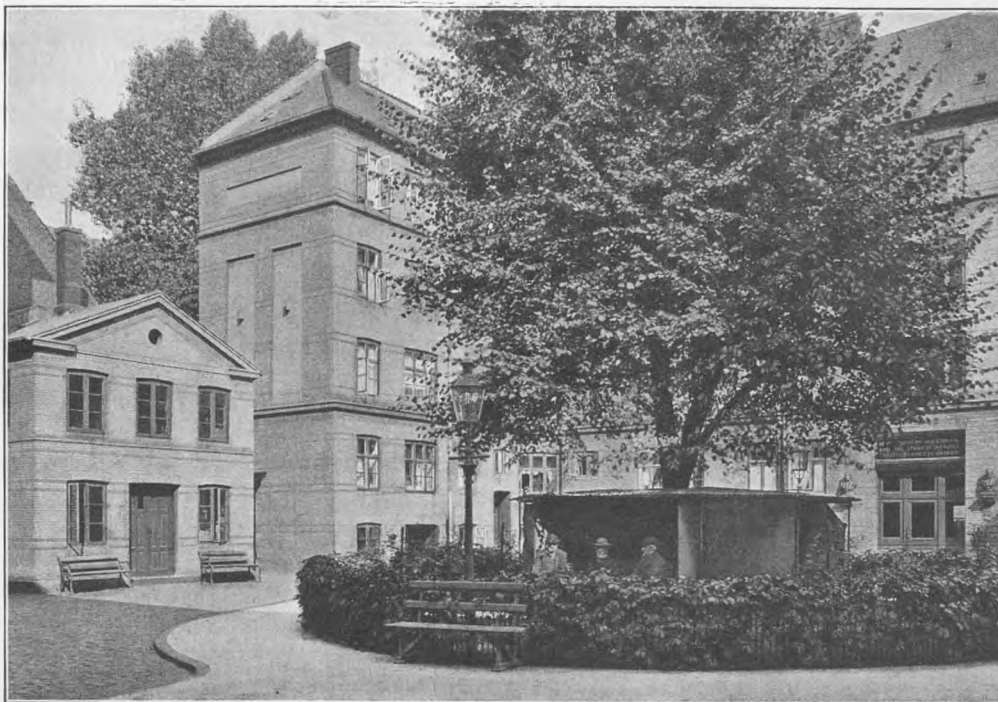
Da Malersangforeningens Toner lød den 10. November 1911, have sikkert de fleste af Stiftelsens Beboere været interesserede Tilhørere. Den nævnte

Sangforening stod höjt i Stiftelsens Omdömme. Den har flere Gange sendt Billetter til Omdeling mellem Beboerne til dens Koncerter, og en lignende saare vel set Opmærksomhed har saavel Nörrebro's Teater som Kasino nogle Gange vist dem. En særlig Festaften var, som ovenfor S. 103 nævnt, Stiftelsens 25-Aars Jubilæum den 26. Februar 1887. Da Haandværkerforeningen derefter den 20. November 1890 fejrede sit 50-Aars Jubilæum, begav en Deputation sig fra Nörrebro til Kroprinsensgade med en kaligraferet Adresse i en Egetræs Ramme, hvorfor Foreningen takkede ved at indbyde Stiftelsens Beboere til en Aftenunderholdning den 24. November. Ved den Lejlighed stod Foreningens Sal endnu festsmykket. Det var særlig Possementmager Johs. Gühler, der var virksom herved, som han havde været det för og var det senere, men altid benyttede han ved sine musikalske Underholdninger Lokalet i Kronprinsensgade, Salen paa Nörrebrogade er til saadanne Sammenkomster for lille og höjtliggende, saaledes som Bestyrelsen svarede Pastor Rindom, da han anmodede om at maatte benytte den til at holde Gudstjeneste i. Han naaede det ikke, men senere har et Par af Nörrebro's yngre Præster holdt nogle Gudstjenester i den ligesom i Stiftelsens aabne Gaardsrum, men mærkeligt nok uden væsentlig Tilslutning. Den lidt større Sal i Møllegade-Afdelingen har en Tid været benyttet til Søndagsskole og Menighedsmøder, altsaa uden specielt Hensyn til Stiftelsens Beboere.

Det ligger ikke for de Gamle at flokkes i Forsamlinger, men om Sommeren holde de af at søge Solen paa de grønne Smaaplæner, som begge Afdelingerne raade over. Paa hosstaaende Billede se vi saaledes tre af Alderstrøsts mandlige Beboere, den snart 90-aarige Murmester O. Corneliussen, Bogbindermester J. L. Flyge og Bagermester Chr. T. Richter, nyde det gode Vejr under Teltet paa Plænen i Nörrebrogade-Afdelingens første Gaard. Hvad de ogsaa gjerne gjøre Brug af, er Stiftelsens Bibliotek, hvis væsentlige Bestanddel er en Gave paa 1300 Bind, som Tøjmagermester N. P. Christensen skjænkede det i 1888.

Der er, som det heraf vil ses, ikke gjort Lidt for Stiftelsens ofte skrøbelige Beboere. Det er da ogsaa en Velgjerning, at de faa fri Læge og fri Medicin. Den Første, Alderstrøst i saa Henseende kontraherede med, var Lægen Claus Clausen, han døde imidlertid umiddelbart efter, nemlig den 18. Juli 1875, og saa blev Marius Møller Stiftelsens Læge, til ogsaa han afgik ved Døden den 26. November 1892, hvorefter Stiftelsens nuværende Læge, praktiserende Læge Alfred Thomsen afløste ham. Af særlig Betydning er det endelig, at der ydes Beboerne

en aarlig Pengehjælp, der udbetales kvartalsvis, og som har været i jævn Væxt. Medens den i 1880 androg 40 à 48 Kr. pr. Bolig, eftersom den var en Enkelt- eller Familjebolig, har Beløbet i 1911 været henholdsvis 56 og 84 Kr. Uddelingen sker ved den samlede Bestyrelse. Og saa er der ved Siden af denne konstante almindelige Hjælp endnu Renten af enkelte Legater, der uddeles efter særlig Be-

Fra den første Gaard i Alderstrøsts Nørrebrogade-Afdeling.

stemmelse. Nogle af disse ere, i alt Fald til Tider, blevne uddelte af Legatstifterne selv. Da Snedkermester J. Cortsen og Hustru Johanne Frederikke f. Schultz den 5. November 1871 havde Sølvbryllup, modtog de fra Haandværkerforeningens Medlemmer et imellem dem indsamlet Beløb paa 2,200 Kr., og Uddelingen af denne Sums Renter til 4 à 5 Ægtepar blev nu hvert Aar den 5. November foretagen personlig af Cortsen, saa længe han levede, og efter hans Død i en Aarrække af hans Enke. Ganske paa samme Maade har Tøjmaker N. P. Christensens Søn Manufakturhandler Christensen gjort hvert Aar den 5. April med Renterne af det af hans Fader stiftede og ovfr. S. 83 omtalte Legat.

Efter det ovenfor meddelte kunde man muligvis fristes til at tro, at Livet i Alderstrøst altid er en helt lys Idyl. Men selvfølgelig er det ikke saaledes. Verdens sædvanlige Uro naar ogsaa herind. I Maj 1872 sker der Attentater paa Stiftelsens Ruder udimod Baggesensgade, og i Avgust 1882 er der tilført Inspektionsprotokollen Følgende: „Igaar maatte jeg lade Politiet transportere Korfitsens Søn ud af Stiftelsen, da han ikke med det gode vilde gaa; han havde i nogle Dage opholdt sig hos Faderen, men da jeg erfarede, at han ogsaa var der om Natten, kunde jeg ikke lade det gaa længere“. Uregerlige og mindre heldige Sønner have i det Hele oftere vakt Uro. 1908 forbrød saaledes en Stolemagerenke sin Fribolig, da en Søn trods gjentagne Advarsler vedblev at svire hos hende baade Dag og Nat, og i 1910 skete det Samme med en Smedeenke. Hun vedblev med at have fulde Sønner tilhuse i sin Lejlighed. Og der er ogsaa sket andre mærkelige Ting. Da en Fabrikant og hans Hustru havde faaet en Bolig tilstaaet, flyttede kun han ind, Hustruen holdt sig borte, men da han i 1886 var afgaaet ved Døden, vilde hun som Enke gjerne have Friboligen, men efter Stiftelsens Grundbestemmelser havde hun nu ingen Ret til den og maatte afvises. I 1890 stillede det sig paa en noget lignende Maade med en Tømmermester. Han havde et Par Aar för opnaaet en Fribolig, men benyttede den saa godt som aldrig, kun nu og da en enkelt Nat. Ogsaa overfor ham maatte da Reglementets Bestemmelser komme til Anvendelse.

I den lille Verden, som omgives af Alderstrøsts Mure, kan der ganske som i den store Verden udenfor, finde Kampe og Brydninger Sted, men paa eet Punkt ere disse to Verdener dog væsensforskjellige. Verdenen i Alderstrøst bestaar kun af gamle Mennesker, og i saa Henseende er det betegnende, at den eneste Forening, der har dannet sig i den, er den 1903 i Afdelingen ved Nørrebrogade stiftede Forening „Det sidste Farvel fra Alderstrøst“. Den har til Formaal at skabe saa megen Hygge som muligt ved afdøde Beboeres Begravelser. Den lægger en Palmekrans med signerede Baand paa dens Medlemmers Kister og sørger for, at et Følge ledsager dem fra Alderstrøst til Kirkegaarden. Det er Haandværkernes fra Fortiden kjendte gode Kammeratskab, der her viser sig for at yde Hjælp ogsaa udover Døden, og der skal her peges paa, at Formanden for denne Forening er den gamle Malermester, Afdelingens Inspektør Victor Hansen, hvis Forhold til Beboerne ogsaa kan ses af en anden Sag. Da hans Søster, Frk. Ida Hansen, der styrede deres lille Hjem i Stiftelsen, i 1908 afgik ved Døden, oprettede han „Victor Hansens og Søster

Ida Hansens Mindelegat" paa 10,000 Kr., hvis Renter strax ere komne Alderstrøsts Beboere, d. v. s. alle Kollegerne og Kammeraterne tilgode. Victor Hansen er fuldblods Haandværker, hvad hele hans Liv har vist.

Han er født den 5. September 1839 i Kjøbenhavn, kom i Malerlære, blev Svend og etablerede sig 1868. Sin Forretning drev han til 1902, da han overdrog den til en yngre Kollega. Han arbejdede flittigt i den, men desuagtet var der ikke en Bevægelse i Faget, uden at han var med ogsaa i den, endog med Liv og Sjæl. Han blev Medlem af Malerlavets Repræsentantskab og Bestyrelse, han fungerede endda en Tid som Lavets Sekretær, han var med i Malersangforeningen, i Malernes Understøttelsesfond, Malernes gjensidige Spare- og Hjælpefond, Lavets faglige Hjælpefond, de forenede Malermesters Farvemølle, ikke at tale om at han var virksom ved Dannelsen af Fællesforeningen for Danmarks Malermestere. Af Malerlavet blev han da ogsaa indstillet til at modtage Ridderkorset, og da det var tildelt ham, fejrede Lavet ham den 15. September 1904 ved en Fest. Saa var han endvidere i 1897 bleven indvalgt i Haandværkerforeningens Bestyrelse, hvor han en Tid, fra 1900, ogsaa var Foreningens Sekretær, og det paa en saadan Maade, at det blev sagt, at Foreningen ikke siden Lasenius Kramp havde haft en Sekretær, der som han helt gik op i dens Anliggender. Med sin sjældne Lyst til at arbejde for sine Standsfæller var han da ogsaa som skabt til at blive Inspektør i Alderstrøst, hvad han blev, da det fra den 1. Januar 1903 gjaldt om at faa Pladsen besat med en Person, der kunde fylde den. Han er en Mand med Hjærte i Brystet og saa tillige en Mand med Interesser; han har skrevet en paalidelig Bog om „Malernes Understøttelsesfond 1854-1904“, og han ejer en betydelig Samling af Raderinger og Haandtegninger.

Inspektør Victor Hansen.

Victor Hansen blev Inspektør ved Nørrebrogade-Afdelingen, medens den Mand,

der paa sin Vis blev Ettes Efterfølger, forhenværende Malermester L. J. Ipsen, sad ikke alene som Inspektør ved Møllegade-Afdelingen, men tillige som Regnskabsfører for begge Afdelinger. Det Sidste var Ette til sin Død, hvorpaa Murmester Th. Mathiesen blev det, og efter ham igjen Inspektør Ipsen, der i Kjærlighed til Alderstrøst, ganske i Ettes Aand tillige har forfattet fortræffelige Registre over Alderstrøsts Beboere lige fra Stiftelsens første Begyndelse; som Alt hvad

Kancelliraad L. J. Ipsen.

der udgaar fra hans Haand ere de ikke alene absolut nøjagtige men tillige absolute Mønstre paa sirlig Orden.

Lars Jensen Ipsen, der er født den 30. Juli 1836 i Gislinge ved Holbæk, blev Malersvend 1854 og arbejdede som saadan til 1859, da han for en Tid sagde Haandværket Farvel. Efter som Rekrut at være kommen til 2den Infanteri-Bataljon, der den Gang laa i Eckernförde, lod han sig engagere til Korporal, gennemgik i 1861 et Kompagnilærerkursus paa det kongelige gymnastiske Institut, hvis Examen han bestod med første Karakter. Han gjorde derefter i 1864 Krigen med; den 18. April stod han i Skansen Nr. 4, der gjorde heltmodig Modstand, og saaret faldt han i Krigsfangenskab, men hjemkommen derfra hædredes han med Dannebrogs

mændenes Hæderstegn. Herefter vendte han i 1866 tilbage til sit Haandværk, tog Borgerskab i 1870 som Malermester og arbejdede nu som saadan til 1898. Saa afstod han sin Forretning, da han samme Aar var bleven Inspektør ved Alderstrøsts Afdeling i Møllegade, og han blev som ovenfor nævnt ikke alene Inspektør ved den, men den samlede Stiftelses Regnskabsfører. Fra 1895 var han forøvrigt ogsaa Forretningsfører ved „Dannebrogs mændenes Forening“, i hvis Bestyrelse han var bleven indvalgt i 1885, og for sin Virksomhed her, der var ligesaa trofast og paalidelig som i Alderstrøst, blev han den 10. April 1901 udnævnt til Kancelliraad og den 8. Januar 1912 til Ridder af Dannebrog.

Nu ere begge de to her nævnte Mænd ældre, men det skal erindres, hvad

Haandværkerforeningens Formand Kaspar Rostrup i 1909 skrev om dem. Grunden til, at der i 1906 ved Murmester Th. Mathiesens Død ikke valgtes nogen særlig Administrator for Alderstrøst, men at Bestyrelsen besluttede i sin Helhed at ville varetage Stiftelsens Interesser, var bl. A. den, siger han, at det var lykkedes at finde to Mænd, der med sjælden Interesse, Omhu, Nøjagtighed og Dygtighed beklæde Stillingen som Inspektører henholdsvis i Nørrebrogade- og Møllegade-Komplexet, nemlig vor Forenings Sekretær, Malermester Victor Hansen og Kancelliraad Malermester L. J. Ipsen. Det er to Mænd, der have givet betydningsfulde Bidrag til Alderstrøsts velsignelsesrige Virksomhed.

CARL R. ETTE

Da Alderstrøst ved Nørrebrogade var opført, blev, som ovenfor nævnt, Bogbinder Clément Stiftelsens Kasserer og Urmagermester Øberg dens Bogholder, og det blev særlig overdraget den Sidste, i Samraad dog med Clément, at udleje alle de Lejligheder, der endnu ikke vare Friboliger, hvilket vil sige de allerfleste af Lejlighederne. Aar efter Aar bleve disse to Mænds Virksomhed i disse Stillinger fornyet, og de nedlagde efterhaanden et stort Arbejde i deres Forhold til Alderstrøst, som de i højeste Grad interesserede sig for. Det er derfor med god Ret, at deres Buster ere anbragte i Stiftelsen, i dens første Gaard paa hver sin Side af Porten, der fører ind til den fra Nørrebrogade, saaledes som det kan ses paa Billedet ovenfor S. 125. Men mærkeligt nok synes der Intet at kunne oplyses om nogen festlig Afsløring af disse Buster. I den tidligere nævnte Inspektionsprotokol findes kun følgende Notits: „Den 20. November 1874, Stiftelsesdagen, bleve Hr. Øbergs og Hr. Cléments Buster opsatte“ (Stiftelsesdagen er Haandværkerforeningens Stiftelsesdag), og det kan yderligere oplyses, at Busterne ere modelerede af Vilhelm Bissen og støbte hos Zink- og Broncestøber L. Rasmussen. Men det er ogsaa Alt, hvad der falder forunderligt, da Haandværkerforeningen satte Pris paa de to Mænd, saaledes som det paa mange Maader kan vises. Her skal i saa Henseende kun gjøres opmærksom paa, at da Øberg i November 1876 havde siddet 25 Aar i Foreningens Bestyrelse, blev der indsamlet et Legat til ham, „Urmagermester J. A. Øbergs Jubilæumslegat“ paa ikke mindre end 3200 Kr., som han skjænkede til Alderstrøst, og efter Cléments Død besluttede Generalforsamlingen den 25. April 1877, at Haandværkerforeningen skulde rejse et Minde paa hans Grav, saaledes som det ogsaa skete.

Senere er der i den samme Gaard, paa venstre Side af Porten ind til Mellembygningen sat en tredje, ogsaa af Vilhelm Bissen modeleret Buste, men

om dens Afsløring vides der fuld Besked. Det er Murmester Carl R. Ettes Buste, og den blev afsløret den 17. Juli 1903. Haandværkerforeningens daværende Formand Kaspar Rostrup vilde, at dens Afsløring skulde være „en Begivenhed i Alderstrøsts Historie“, og det kan man godt sige, at den blev, den formede sig som en Taknemlighedsakt mod den Mand, der, som Rostrup sagde, „i 25 Aar havde ledet og bestyret vor Stiftelse“ og i den Tid ofret den sine bedste Kræfter. Han giver i sin Tale en sympatetisk Karakteristik af den lille, ivrige, dygtige og energiske Mand, self-made Manden, der helst vilde have, at Alt skulde gaa, som han bestemte det. Om denne af Alderstrøst i saa høj Grad fortjente Mand skal der her gives nogle nærmere Oplysninger.

Han er Søn af en Mursvend Gottfried Christian Ette, der som ung kom herind fra Tyskland, fra Langensalza, og satte blivende Bo her. Han ægtede i 1825 Ingeborg Jacobsen, og i Ægteskabet fødtes tre Sønner, af hvilke Carl Rudolf Ette, født her i Kjøbenhavn den 1. September 1826, var den mellemste. En lidt ældre Broder Jacob Heinrich Ette blev Murmester ligesom Broderen Carl, og den yngste af dem Christian Gottfred Ette blev Snedker; han rejste som Svend til Amerika. Brødrene gik i Kommunens Betalingsskoler og fik saaledes indtil deres Konfirmation en god Oplærelse. 1840 kom Carl i Lære hos Murmester Johan Carl Unger, hos hvem han blev Svend i 1845, og nu arbejdede han som saadan hos forskellige Mestere, samtidig med at han søgte Uddannelse paa Kunstakademiet ligesom hos Arkitekterne Hetsch og Stilling. 1850 blev han af Arkitekt G. Bindsbøll antagen som Bygningskonduktør ved Opførelsen af Sindsygeanstalten ved Aarhus, hvorefter han kom til Aalborg, hvor han forestod Opførelsen af bl. A. et Glasværk og en Synagoge. Med Understøttelse af den Reiersenske Fond foretog han derpaa en Rejse i Tyskland, Belgien og Frankrig, gjorde Mesterstykke i 1856 og løste Borgerskab i 1857.

Derpaa arbejdede han ivrigt som Murmester i atten Aar, udførte Murarbejdet ved Istandsættelsen af Kirken i Kalundborg, ved Opførelsen af Obser-

Murmester Carl R. Ette.

vatoriet paa Volden udfor Rosenborg Slot, ved Kommunehospitalet, Ombygningen af Svaneapoteket, ved Opførelsen af Alumina, de Classenske Boliger osv., ikke at tale om at han for egen Regning opførte nogle Ejendomme, navnlig paa Terrænet mellem Nørrebro og Jernbanen. Han fik dog Tid til i 1862 at deltage i den Tur til Verdensudstillingen i London, som Haandværkerforeningen foranstaltede med Marinens Dampskib Hekla, og den 31. Avgust 1867 ægtede han paa god gammel zünftig Maner sin Læremesters Datter Laura Olivia Unger.

Der var konservativt Blod i ham. Han fulgte Traditionerne i Murerlavet ved, efter at være bleven ansat ved Brandkorpset, at tage Officersexamen, hvorpaa han gjorde Tjeneste ved Korpset som Løjtnant og Adjudant. Han kom ogsaa til at indtage en Stilling i Lavet. Da Murmester Kornbech i 1868 afgik som Oldemand, blev Murmester Niels Mathiesen valgt i hans Sted og samtidig Ette og Murmester Peter Ph. Petersen til Bisiddere, hvorpaa Lavet i ikke mindre end 22 Aar forestodes af denne Bestyrelse, altsaa lige til 1890. En hel Side af den nyere Udvikling var imidlertid Ette haardt imod. Hans ivrige og myndige Væsen kunde ikke komme ud af det med den socialistiske Bevægelse, og da han økonomisk saa sig i Stand dertil, opgav han i 1875 at føre Forretning som Murmester, han havde nok at gjøre paa anden Maade. Han var saaledes bl. A. kommen ind i Haandværkerforeningens Bestyrelse.

Da Foreningens Generalforsamling den 5. Maj 1869 valgte ny Bestyrelse, og Snedkermester J. Cortsen blev Murmester Kornbechs Efterfølger som Foreningens Formand, faldt der nogle Stemmer paa Ette, dog ikke nok til at han blev valgt, men da to af de Valgte afslog at modtage det paa dem faldne Valg, rykkede han dog ind i Bestyrelsen, hvor der strax blev lagt Beslag paa hans Arbejdskraft. Han blev sat til som Inspektør at bestyre Foreningens Ejendom i Kronprinsensgade og blev Medlem af Bibliotekskomiteen. Hans Stilling i Bestyrelsen var dog endnu ikke sikker. I Oktober 1874 blev han ikke gjenvalgt. To Aar efter samlede Stemmerne sig dog paany om ham, og nu bevarede han sin Plads i Haandværkerforeningens Bestyrelse uafbrudt til sin Død. Strax ved sin nye Indtrædelse i den fik han sine gamle Poster igjen, men hvad der var af endnu større Betydning, var, at han, da Bogbinder Clément døde den 15. April 1877, strax blev valgt til hans Efterfølger som Kasserer ved Alderstrøst. Nu begyndte et Arbejde, der lidt efter lidt lod ham blive den, der væsentlig styrede denne Foreningens store Stiftelse.

Ette begyndte med at ordne dens Arkiv, særlig dens Legatdokumenter, og han fæstede derefter sin Opmærksomhed paa Alderstrøsts Hovedport ud imod Nørrebrogade, hvor man havde begyndt at opsætte Navnene paa Stiftelsens Velgjörere. Han fik den dekoreret, brolagt med Marmorfliser og derpaa Velgjörerfortegnelsen hensigtsmæssigt ordnet. Dette ganske betydelige Arbejde varede ind i 1878, men særlig fik han Lejlighed til at vise saavel sit Kjendskab som sin Kjærlighed til Alderstrøst, da der ved Lotteriindtægts ovenfor nævnte betænkelige Dalen opstod en Frygt for, hvorledes Fremtiden vilde stille sig. Han forelagde da i Februar 1881 et helt lille Skrift i litografisk Fremstilling: „Om Stiftelsen Alderstrøst og om dens Udvikling i den nærmeste Fremtid“, hvori han Aar for Aar gör nøjagtigt Rede for den Indtægt, Lotteriet har bragt, de Bidrag, Haandværkerstanden har ydet, og de Legater, der vare blevne skjænkede, idet han tillige viser, hvad der herfor er præsteret i Friboliger samt i anden Hjælp til disses Beboere, hvorpaa han ender med at belyse Udsigterne for Fremtiden, som efter hans Mening vare gode. Selv om Lotteriindtægten vedblivende vilde gaa ned, ja muligvis helt ophøre, gör han gjennem Beregninger Rede for, at Alderstrøst i 1890 vil kunne virke med lutter Friboliger og ved Siden heraf kunne yde deres Beboere en jævnt voxende aarlig Hjælp. Ja han peger tilsidst paa Møjligheden af at kunne „paabegynde Opførelsen af den første og forhaabentlig i en ikke fjærn Fremtid jævnbyrdige Pendant til det nuværende Alderstrøst.“

Til denne Beretning meddelte han nu hvert Aar et „Suplement“, hvori han gör Rede for Udviklingen, og for hvorledes den stemmer med hans Beregninger. Da han i Januar 1887 sender Bestyrelsen sit sjette Suplement, er det med en vis Stolthed, at han meddeler, at Alt væsentlig er gaaet som af ham paaregnet, og at alle Stiftelsens 195 Boliger nu, tre Aar för 1890, ere frigivne „i Anledning af Jubilæet“. Alderstrøst kunde den 26. Februar 1887 fejre sit 25-Aars Jubilæum, som den jo ogsaa gjorde. Med et stort Arbejde og en næsten minutløs Agtpaagivenhed havde han i de forløbne Aar levet og aandet for at føre Stiftelsen fremad, men derfor var dens Jubilæum ogsaa, som om det var hans eget Jubilæum. Det har afgjort for ham været et stort Öjeblik, da han ved Festen talte for Alderstrøst og udbragte et Leve for denne Stiftelse og dens Beboere, „de omtrent halvtredje Hundrede hæderlige Gamle“, der leve dér „lykkelige og veltilfredse over det hyggelige Hjem, de dér have fundet paa deres gamle Dage“, og saa havde han endda den Glæde at kunne udtale Haabet

om „en vedvarende og stadig Udvikling“ af denne Stiftelse, der efter hans Mening maatte kunne blive „en almindelig Alderdomsforsørgelse for de Trængende i den kjøbenhavnske Haandværkerstand“. Han havde fuldt fortjent det Ridderkors, han den Dag fik.

Der var lige fra Begyndelsen gjort meget for at gjøre „Alderstrøst“ til en kjendt Institution, der kunde samle Velgjørenhedens Interesse omkring sig. Alle-rede Bygningskomiteens Beretning af December 1864 gaar ud paa at knytte Medborgeres „opofrende Understøttelse“ til den, og med dette for Öje udsendte Foreningen Smaahefter om Stiftelsen og dens Virksomhed baade i 1871 og 1881. I den sidste, der er dateret Juni 1881, ses selvfølgelig forskjellige af Ettes Over-sigtstabeller, som gaa fyldigt igjen i den af ham og Bagermester Lichtenberg redigerede Jubilæumsberetning, der forelaa den 26. Februar 1887. Men hermed var Ettes Arbejde i denne Retning langtfra tilende. I April 1888 udsendte han en trykt Bog i lille Kvartformat „Om Alderstrøst og dens Udvikling. Tilbage-blik paa Aarene fra 1862 til ultimo 1886“. Alt sit tidligere til det litograferede Skrift brugte Materiale havde han revideret, rettet og supleret, og han er inderlig glad ved sit Arbejde. Hör, hvad han siger i Forordet: „Ved denne Omarbej-delse og ved sit med Omhyggelighed og Interesse samlede Indhold, vil det for-mentlig have faaet blivende Værd, saa at det til Stiftelsens Tarv tör haabes, at der hertil stedse i Fremtiden maa blive föjet et aarligt Supplement, saa at der derved vil kunne fremstaa en Haandbog, der til alle Tider maa kunne give enhver ønskelig Oplysning om Alderstrøst. Samtidig leverede han et Supplement for 1887, og saadanne aarlige Suplementer udsendte han nu stadig, saa længe han levede, det sidste for 1901, ikke at tale om en særlig Fortegnelse over alle Fribeboerne i endog to Udgaver, den ene i 1897, den anden i 1902. Han er ivrig for at samle Oplysninger om deres Fødselsdage, for nöjagtigt at kunne udregne deres Alder. Han kan saaledes bl. A. meddele, at de 739 Beboere, som Stiftelsen havde haft til den 31. December 1896 ved deres Indlæggelse i den havde en samlet Alder af 49,470 Aar eller i Gjennemsnit 66,⁹⁴ Aar, og at de 489 af dem, som vare døde eller paa anden Maade havde forladt Stiftelsen, i Alt havde opholdt sig 3196,⁷⁶ Aar i den eller i Gjennemsnit 6,⁵³ Aar. Han gjør Kjendskabet til Alderstrøst til en formelig Videnskab, men hans Kjærlighed til Stiftelsen var langtfra kun formel.

Han var ivrig for, at den Velsignelse, Alderstrøst gav til saa Mange, kunde udstrækkes til endnu Flere. Han arbejde af al sin Magt for, at Afdelingen ved

Nørrebrogade kunde blive forøget med en stor Afdeling ved Møllegade, og da den lykkelig var opført, tog han ogsaa dens Regnskab paa sig, hvorimod dens Administration overtoges af Murmester Th. Mathiesen. Og saa var Arbejdet ved Alderstrøst endda ikke det eneste, han udførte i Haandværkerforeningens Tjeneste. 1873 var han bleven valgt ind i Bestyrelsen for dens Laanekasse, for hvilken han i 1882 endog blev Formand, og det vedblev han at være lige til sin Død. I 1879 valgtes han ogsaa, sammen med Foreningens Formand, Snedkermester J. Cortsen, til dens Delegerede i Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, denne nye Institution, som Haandværkerforeningen, dog først efter nogen Tøven sluttede sig til; Ette vedblev at være Delegeret i den, til han i 1891 trak sig tilbage. I 1881 blev han ogsaa Foreningens Delegerede i det tekniske Selskab, i hvis Byggeudvalg han alt fra 1879 havde gjort Nytte, og hvis Arbejde resulterede i teknisk Selskabs nye, store Skole, der indviedes den 29. September 1881; som Delegeret her trak han sig først tilbage det Aar, han døde. Saa blev han endvidere i 1888 Foreningens Delegerede i „Almindeligt dansk Vare- og Industrielotteri“, det Lotteri, der afløste Foreningens eget Lotteri.

Og Foreningen vidste ogsaa at bruge ham i dens egne, mere hjemlige Anliggender. Da den i 1889 havde købt Nr. 9 i Kronprinsensgade, Nabohuset til dens egen Ejendom, blev Ette sammen med Snedkermester S. Jörgensen og Tømmermester P. Pedersen sat til som Udvalg at gjøre Forslag til Ejendommens Anvendelse, hvad der var en ganske vanskelig Sag. Han er i det Hele stadig med i de Byggeplaner, der nu mere og mere kom til at beskæftige Foreningens Bestyrelse, men altid modererende. Da der bliver Tale om, uafhængigt af Ejendommene i Kronprinsensgade, at skaffe Foreningen nye hensigtsmæssige Lokaler, gjenfremstiller Ette i 1896 til Vejledning for det paagældende Udvalg et af den afdøde Arkitekt V. Tvede udarbejdet Forslag til en Foreningsbygning for Haandværkerforeningen paa en Del af den Grund, som det nuværende Helmershus ligger paa, nemlig Hjørnet af Raadhuspladsen og Boulevarden. Da Resultatet blev, at Foreningen i 1898 købte Nr. 45 i Pilestræde for 120,000 Kr., var Ette næppe helt glad. Det var Alderstrøst'ske Penge, som her bleve anvendte. Og Ettes konservative Sind gjorde ham videre til en bestemt Modstander, da der i 1900 blev arbejdet for, at Foreningens Love skulde forandres saaledes, at ogsaa de forskjellige Fags Leverandører, altsaa Kjøbmænd, kunde blive Medlemmer af dem; det Forslag blev da ogsaa forkastet.

Som man heraf vil se, havde Ette fuldt op af Arbejde for Haandværkerforeningen, og saa havde han ved Siden heraf dog ogsaa meget Andet at gjøre. 1881 blev han Medlem af Repræsentantskabet for „Arbejderforeningen af 1860“, og i 1884 dets Formand, en Post, han beklædte til sin Død. Han var saaledes med og sikkert ivrig med, da Socialisterne i 1884 og 1885 søgte at erobre Arbejderforeningen, men helt bleve slaaede. 1882 blev Ette endvidere Borgerrepræsentant, hvad der skaffede ham meget Arbejde. Han blev ikke alene valgt ind i forskellige Udvalg angaaende Opførelse af Bygninger, f. Ex. Skoler, men han sad i Budgetudvalget fra 1886 til 1894 og gik derefter over i det staaende Udvalg, hvor han bevarede sin Plads, lige til han i 1900 ophørte at være Borgerrepræsentant. Særligt gjorde han et dygtigt Arbejde i Legatudvalget, som han i 1890 blev indvalgt i og snart efter blev Formand for; fra dette Udvalg fik han bl. A. med Salomon Soldins Stiftelse i Skindergade at gjøre, han var Bestyrer af den fra 1890 til 1900. Og saa var Ette endnu med i et Udal af Komiteer, Bestyrelser og Repræsentantskaber m. m. Han var med i Komiteen for Aflæggelse af frivillige Svendepøver i Kjøbenhavn, var Inspektør i de Massmannske Søndagsskoler, sad i det forenede Velgjørenheds-Selskab, i Kjøbenhavns Brandforsikring, i Bikubens Forretningsudvalg, i Repræsentantskabet for Kreditforeningen af Grundejere i Kjøbenhavn og Omegn, i Grundejersbankens Bankraad, i Aktieselskabet Alumina's Bestyrelse osv.

Man kan herefter godt forstaa, at han med Rette kunde sige, at han aldrig havde haft saa travlt, som efter at han havde ophørt med sin Virksomhed. Han blev benyttet mange Steder og overalt paaskjønnet. Ridder af Dannebrog blev han som ovenfor nævnt ved Alderstrøsts Jubilæum den 26. Februar 1887, Dannebrogsmændenes Hæderstegn fik han den 21. December 1900, Haandværkerforeningens Generalforsamling vedtog den 17. April 1902 i Anledning af hans 25aarige Virksomhed i Alderstrøst at udnævne ham til Foreningens Æresmedlem samt at lade en Buste af ham opsætte i Alderstrøst, og den 22. Maj s. A. blev han endvidere udnævnt til Æresmedlem i Arbejderforeningen. Men da dette skete, var han svag. I flere Aar havde han baaret paa en Hjærtelidelse, som ikke ret kunde forliges med hans iltre Sind, og den 29. Avgust 1902 døde han; han blev næsten 76 Aar. Den 5. September blev han begravet fra St. Andreaskirken. Der var Bannere og Deputationer. Murlavet og Tømmerlavet gav officielt Møde ligesom Haandværkerforeningen, Arbejderforeningen, Teknisk Selskabs Skole, Industriforeningen, Fællesrepræsentationen, Lærlingeforeningen, Rejsestipendie-

foreningen m. fl., foruden selvfølgelig Borgerrepræsentationen, men det skal særlig bemærkes, at Damerne i Soldins Stiftelse lagde en Krans paa hans Kiste ligesom Beboerne i Alderstrøst; den sidste var en Sølvkrans. Pastor Steen talte over Ordene „Gjör Regnskab over Din Husholdning“ og skildrede ham som den tro Husholder. Medlemmer af Haandværkerforeningens Bestyrelse bar hans Kiste ud af Kirken.

Som det af det Ovenstaaende fremgaar, havde Ette været knyttet til Meget, men han hørte væsentlig hjemme i Haandværkerforeningen, og han var inderligst knyttet til Alderstrøst. Da han takkede for den Ære, Haandværkerforeningen viste ham ved at gjöre ham til Æresmedlem, sagde han, at Arbejdet ved Alderstrøst havde været „hans Livs kjæreste Gjerning“. Det er derfor kun naturligt, at han i 1891 meddeler Haandværkerforeningen, at han og hans Hustru i 1881 under Mærket „Et foreløbig unavngivet Ægtepar“ havde skjænket et akkumulerende Legat til Alderstrøst; det var den Gang naaet til en Störrelse af 5000 Kr. Saa længe enten han eller hans Hustru levede, skulde de dog bestemme, hvem der eventuelt for Livstid skulde nyde dets Renter, først derefter skulde de komme til ligelig Fordeling mellem Stiftelsens Beboere. Det var stærke Baand, der bandt ham til Alderstrøst, men paa sin Gjerning her kunde han ogsaa se med Tilfredshed. Da Kaspar Rostrup den 17. Juli 1903, som ovenfor nævnt, afslørede hans Buste ude i Alderstrøsts forreste Gaard, fremhævede han, at Ette havde haft den Lykke, at denne Stiftelse i de 25 Aar, han ledede den, forøgede sin Formue med over een Million Kroner, fra noget over 700,000 Kr. til noget over 1,800,000 Kr., og saa fortsætter han saaledes: „En saadan Fremgang opnaas selvfølgelig ikke, uden at der lægges et Arbejde ind, og dette Arbejde lagde Ette ind — vi vide alle med hvor stor Iver, Energi og Dygtighed. Derfor skyldte alle vi, der vare hans Kolleger, og alle Stiftelsens Beboere ham en inderlig Tak“. Og der er ingen Tvivl om, at den talrige Forsamling, der hørte Talen, enstemmigt sluttede sig hertil. Ettes store Fortjenester af Alderstrøst ville erindres længe.

KASPAR ROSTRUP

Da der paa Generalforsamlingen den 6. Februar 1869 skulde gjøres Rede for forskjellige, ikke helt almindelige Forhold, lod den fungerende Formand, Snedkermester J. Cortsen Sekretæren oplæse en i den Anledning affattet Beretning, hvad der sikkert var rigtigt og klogt. Men da de Kongelige den 10. Juli 1871 besaa Alderstrøst, talte Cortsen, der fra den nævnte Generalforsamling var Foreningens Formand, paany gjennem en Beretning, der blev oplæst, denne Gang af Pastor Frimodt. Det synes altsaa, som om den dygtige Snedkermester mellem sine mange gode Egenskaber ikke mente at have den at være Taler. Men helt anderledes med hans Efterfølger Snedkermester Kaspar Rostrup; han havde let ved at tale og kunde tale fortræffeligt. Ovenfor have vi hørt, hvorledes han fra Talerstolen ude i Alderstrøsts Gaard gjorde Afsløringen af Ettes Buste til en Begivenhed i Stiftelsens Historie.

Er en vis støt Faamælthed, som Traditionen vil, en særlig Haandværker-egenskab, da var Rostrup ikke Haandværker, og det var han nærmere beset jo heller ikke, skjøndt Ingen mere end han har talt som fuldblods Haandværker til Værn og Støtte for Haandværket. Han var Snedkermester og en Snedkermesters Søn, men han var tillige en akademisk uddannet Mand med Bestalling som Overretssagfører. Han forenede paa en ejendommelig Maade Studenten og Haandværkeren i sig.

Kaspar Rostrup er født den 2. Avgust 1845 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader Nikolai Peter Rostrup var Snedkermester. Det er herefter blevet sagt, at han var af Haandværkerslæggt, men det er dog tvivlsomt, om dette kan siges med Rette. Hans Bedstefader, som han er opkaldt efter, var Fuldmægtig og Kommissionær i Vordingborg, Oldefaderen var en universitetsdannet Kordegn i Saxkjøbing, og dennes Fader igjen Kjøbmand i Nakskov. Der er absolut ingen

Haandværkere her, og Kaspar Rostrup blev da heller ikke bestemt til at drive Haandværk. Snedkermesterens eneste Barn blev sat i Borgerdydskolen i København, blev Student 1863, tog juridisk Examen 1869 og blev Overretssagfører 1876. Intet tydede paa, at han skulde blive Snedker som Faderen. Begavet med et godt Humør, hjærtevarm og livlig færdedes han i alt Andet end Haandværkerkredse, var Medlem af forskjellige muntre Foreninger, skrev Vise paa Vise i f. Ex. Musikselskabet Euphrosyne, læste Poesi, kunde citere danske og svenske Digttere, kunde være med til at spille Komædie, ja blev selv dramatisk Forfatter.

Den 1. November 1883 opførtes paa Folketeatret Lystspillet „Smaaforæring“, i hvilket Skuespiller Elith Reumert slog igjennem i det lystige Fag. Det gjorde Lykke, gik 22 Gange og var oversat fra Fransk af — Kaspar Rostrup. Her har han muligvis faaet Blod paa Tand. Den 27. December 1884 gik der paa det samme Teater en dramatisk Situation „Itide“, som Rostrup ogsaa havde noget at gjøre med, han var den unævnte Forfatter. Men „Situationen“ gik kun 7 Gange, Pressen var den ikke gunstig. „Dagbladet“ kalder Stykket et temmelig svagt Forsøg i Proverbegenren og siger, at det faldt næsten fuldstændig til Jorden, om det end lykkedes en lille Klap at fremtvinge en Fremkaldelse. Saa gik Rostrup ikke videre ad den Vej. Allerede den Gang var den 38aarige Mand i Færd med at blive Haandværker. Han var, da det kom til Stykket, alligevel ikke for Intet Søn af en Snedkermester og en Snedkerdatter. Hans Morfader, Bodil Hansdatters Fader var Snedker i Vaabensted Sogn ved Sækkjøbing.

Som Dreng har han naturligvis været en flittig Gjæst paa Faderens Værksted, hvor det nu laa, først i Pilestræde, saa i Gothersgade, og her har han formentlig lært at kunne bruge baade Sav og Hövl. Til Valkendorfs-gade (den Gang Store Helligøjststræde) kommer det først i 1861, og Stedet (Nr. 36) bliver

Snedkermester Kaspar Rostrup.

først Snedkermester Rostrups Ejendom i 1873. Her har muligvis Sagførerfuldmægtig Kaspar Rostrup haft en Finger med i Spillet. Han var den Gang forlovet med Frk. Vitta Barfod, en Præstedatter fra Lille Lyngby ved Arresø, hvor han havde haft sin Gang fra ung Student, og han saa, hvorledes hans Fader begyndte at blive skrøbelig. 1872 skriver han til en Svigerinde: „Fader er nu ret rask, skjöntd ikke saa let tilbens som för sin Sygdom“, og rask blev han aldrig mere, men desuagtet blev han en gammel Mand, han døde først i Januar 1886 i sit 80de Aar. Sönnen maatte mere og mere tage sig af Bedriften, og den 4. April 1873 holdt han Bryllup. I 1878 fik han Procura, men først efter Faderens Død proklamerede han sig officielt som Haandværker. Det er først i 1886, at han tager Borgerskab som Snedkermester.

Han var ikke helt ung længere den Gang. Han gik i sit 41de Aar. Men maaske just derfor blev han indenfor Haandværkets Rækker hurtigt en betydende Kraft. Ligesom spøgende tilbød han sin Hjælp, hvor han troede Hjælp fornøden. Med sit lune Smil, sit urokkeligt gode Humør og sin vidunderligt udholdende Arbejdsevne vandt han Terræn, samtidig med at hans Optræden var tilstrækkelig bred og sikker til at vise, at han sad inde med Førerevne. Saaledes i det Lav, som hans Virksomhed strax lod ham blive Medlem af, nemlig Snedkerlavet. Allerede i 1889 kom han ind i dets Bestyrelse, og efter væsentlig at have medvirket til Affattelsen af nye Love for det blev han i 1891 Vice-oldermand for Kjøbenhavns Snedkerlav.

Paa ganske lignende Maade gik det i Haandværkerforeningen, der skulde blive ligesom Centrum i hans Arbejde for Haandværksstanden. Allerede i 1881 var han bleven Medlem, men det er dog først efter 1886, at han begynder at spille en Rolle i den. 1889 blev han paa Foraars-Generalforsamlingen indvalgt i et Udvalg, der skulde omarbejde Foreningens Love, og da det nye Lovforslag forelaa paa Efteraars-Generalforsamlingen, var hans Stilling saa befæstet, at han, da Bestyrelsen efter de nye Love skulde tælle 10 Medlemmer mod tidligere 9, samtidig med at den gamle Bestyrelse gjenvalgtes, blev dens 10de Medlem. Og man lærte hurtigt at skatte ham. Jeg har selv hørt den daværende Formand, Bagermester Lichtenberg udtale sin Glæde over ham. „Rostrup kan jo Alt“, sagde han. Men Rostrup blev nu ogsaa brugt overalt. Da Ette i 1891 trak sig tilbage som den ene af Foreningens Delegerede i Fællesrepræsentationen, kom Rostrup i hans Sted; da Snedkermester S. Jörgensen i 1893 ikke ønskede Gjenvalg som Bestyrelsens Næstformand, valgtes Rostrup dertil, og da Lichtenberg

i 1896 traadte fra, blev Rostrup i hans Sted ikke alene Foreningens Delegerede ved Teknisk Selskabs Skole, men desuden — Foreningens Formand. Og man havde nu ogsaa andensteds faaet Öjet op for Rostrup. 1891 var han bleven Medlem af Industriforeningens Repræsentrantskab, der i 1896 igjen valgte ham ind i Foreningens Bestyrelse; samme Aar blev han Medlem af Fællesrepræsentationens Bestyrelse, og det skal her endnu tilføjes, at han ogsaa avancerede i Snedkerlavet, 1898 blev han Andreas Jensens Efterfølger som Lavets Oldemand. Rostrup var hurtigt kommen til at staa som Fører og Leder i Haandværkets og Industriens Verden.

Som ovenfor nævnt kunde han arbejde utrætteligt, ja rent ud slide, men han kunde tillige, stadig som i de yngre Dage, ypperligt være med til at slaa Gjækken løs, være „den glade Svend“. Han kunde samle Haandværkerne om sig til alvorlig Forhandling, men ogsaa præsidere blandt dem i et muntert Lag, som han havde skrevet en Vise til. Ja der kan berettes om, at han i 1892 i Snedkerlavet — forøvrigt i Haandværkerforeningens Lokaler — ledede Opførelsen af en af ham fra Fransk oversat og bearbejdet Farce, som han kaldte „Bornholmeren“ efter en i den benyttet bornholmsk Urkasse, og det kan da ogsaa oplyses, at fordi han var bleven Haandværker, opgav han ikke sine akademiske Forbindelser. Endnu i 1903, da Studenterne fra 1863 holdt 40-Aars Jubilæum, deltog han i Festen, bl. A. med en munter Sang. Hans Evner i denne Retning vare utvivlsomt et godt Bindemiddel i Haandværkernes Kreds, men hans flinke faglige Foredrag bleve ogsaa hørte, og han kunde tale om de forskjelligste Ting. Ved Industrimødet i 1892 var hans Emne Patent- og Mønsterbeskyttelse, i 1893 holdt han og Bagermester Lichtenberg i Haandværkerforeningen Foredrag om den da udkomne Næringslovkommissions-Betænkning; Lichtenberg havde været Medlem af Kommissionen. Men der var særlig eet Emne, Rostrup efterhaanden helt samlede sig om, og det var Haandværkets Organisation.

Han begyndte i saa Henseende i Haandværkerforeningens Repræsentrantskab. Han stod jo her overfor de kjøbenhavnske Lavs Oldermænd. Det nedsatte i 1892 et Udvalg, der skulde tage Fagsammenslutningen under Overvejelse, og snart efter holdt Rostrup for alle Foreningens Medlemmer et vægtigt Foredrag „Om Fagsammenslutning særlig med Hensyn til Mesterorganisationer“. Det var de kjøbenhavnske Forhold, han her behandlede, men da han derefter paa Stedet havde søgt Oplysninger om Forholdene i Hamborg og Berlin, holdt han endnu i samme Aar et Foredrag i Snedkerlavet „Meddelelser fra en Rejse i

Tyskland", og i Fællesrepræsentationens Tidsskrift for 1893 offentliggjorde han en udførlig Beretning „Om Fagsammenslutning og Fagorganisation i Tyskland". Det blev Fællesrepræsentationen, dette Arbejde væsentlig maatte henlægges til, da den spændte over hele Landet, og paa dens Delegeretmøder i baade Hillerød, Aarhus og Kjøbenhavn i Juni 1895 talte han kraftigt for Sagen. For ham var den Haandværkets Livssag, „uden Organisation ere vi Intet, med den blive vi en Magt". Han indskærpede stærkt, at der ikke her var noget at haabe paa fra Lovgivningsmagts Side; hvad der skulde til, var stort personligt Arbejde, økonomisk Offervillighed og forstaaende Disciplin.

Haandværkerforeningen havde i sin Tid arbejdet for at bevare Lavene, kæmpet — det er Rostrups Ord — „imod de voldsomme Frihedsbevægelser", men Intet havde hjulpet, Haandværkerne skulde være „frie", og Lavene med de gamle Rammer, der bandt Svende og Mestere sammen, sprængtes. Svendene følte sig tidligst brøstholdne herved. Der voxede efterhaanden omfattende Svendeorganisationer op uden noget Tilsvarende fra Mesternes Side. En saadan ensidig Udvikling virkede i høj Grad uheldigt, og det gjaldt derfor nu om at organisere Mesterne, saaledes at de kunde staa jævnbyrdige overfor Svendene. Mesterne havde jo ogsaa Interesser. Hvor naturligt og lige til dette lød, var Rostrup dog klar over, at Maalet ikke kunde naas uden en gennemført Agitation, og han blev da Agitationens ihærdige Talsmand. Fællesrepræsentationen nedsatte nu i 1896 et Organisationsudvalg, bestaaende af Snedkermester R. Andersen (Aarup), Skomagermester H. C. Rasmussen (Slagelse), Bagermester H. Stilling (Randers) samt Rostrup, og Rostrup blev dets Formand. Dette Udvalg udarbejdede en Plan for, hvad der formentlig burde gjøres, den blev tiltraadt af Fællesrepræsentationens samtlige Afdelinger, og derefter blev der da den 2. September 1897 i Haandværkerforeningens Sal afholdt et Møde af alle til Fællesrepræsentationen hørende faglige Foreninger. Grundprinciperne for en Centralorganisation af de faglige Mester- og Fabrikantforeninger i Danmark vedtoges her, og paa Grundlag af dem udarbejdedes der nu et Forslag til Love for en „Dansk Mester- og Arbejdsgiverforening", som bleve omsendte til alle Fællesrepræsentationens Foreninger. Herved lod man det imidlertid ikke blive. Paa ikke mindre end 46 Møder, som det forstærkede Organisationsudvalg lod afholde Landet over, og hvoraf Rostrup tog sin rundelige Del — han rejste sammen med Bagermester Stilling — blev Sagens Vigtighed gjort indlysende.

Ogsaa fra anden Side var der imidlertid gjort et Arbejde, der resulterede i

en „Arbejdsgiverforening af 1896“, som navnlig omfattede de store københavnske Byggefag, Leverandørerne til disse samt Jernindustrien for hele Landet. Med den søgtes der selvfølgelig Forhandling, og efter ikke faa Vanskeligheder blev Resultatet tilsidst, at der den 22. November 1898 — atter i Haandværkerforeningens Lokaler — blev holdt et Møde, hvis Resultat blev Dannelsen af „Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening“. Der havde til at begynde med været Jalousi og Mistro i ikke ringe Udstrækning mellem saavel Haandværk og Industri, som mellem Provinserne og Hovedstaden, men Rostrup formaaede her at blive et lykkeligt Enhedsmærke. Som Organisationsudvalgets Formand aabnede han Mødet, hvad der sikkert var ham en stor Glæde; nu skulde, som han sagde, Kransen hejses paa Bygningen, der skulde samle alle danske Arbejdsgivere, hvad jo ogsaa skete. Den 20. Marts 1899 konstituerede Foreningens Bestyrelse sig med Etatsraad N. Andersen som Formand og Kaspar Rostrup som Næstformand, og han skulde endda blive mere; da Etatsraad Andersen i 1907 trak sig tilbage, blev Rostrup enstemmigt valgt til Arbejdsgiverforeningens Formand.

Mange Steder fra blev der lagt Beslag paa Rostrups Arbejdskraft. Foruden Arbejdsgiverforeningen er ovenfor nævnt Snedkerlavet, Haandværkerforeningen, Teknisk Selskabs Skole, Fællesrepræsentationen og Industriforeningen, hvortil endnu som de væsentligste ved Siden af dem kan føjes Haandværkerbanken, Almindeligt dansk Vare- og Industrielotteri, Københavns kommunale Arbejdsanvisning og Teknologisk Institut, ikke at tale om at han en Tid var Borgerrepræsentant (1894-1900). Efter Forholdenes Natur følte han sig dog paa særlig Maade knyttet til Snedkerlavet, Haandværkerforeningen og Arbejdsgiverforeningen, og stærkest droges han maaske endda til Haandværkerforeningen. Sikkert er det i alt Fald, at han ret *con amore* hengav sig i et Arbejde for at gjøre denne Forening til det københavnske Haandværks faste Borg.

Ved de nye Love, Foreningen fik i 1897, og som han havde meget med at gjøre, blev Foreningens Repræsentantskab udvidet til en Störrelse som ingen- sinde för. Det kom til at bestaa af en Delegeret fra hvert Haandværksfag (Haandværksstandens Repræsentantskab) samt af et lige saa stort Antal Repræsentanter, valgte af Foreningens Generalforsamling; det tæller nu ikke mindre end c. 90 Medlemmer. Og saa var Rostrup ogsaa ivrig for, at alle Byens Lav og lignende Foreninger skulde holde deres Møder i Haandværkerforeningen. De i den tilkøbte Naboejendom (Kronprinsensgade Nr. 9) til dette Brug indrettede „Lavssale“ stilledes gratis til deres Raadighed, hvad da ogsaa førte til, at der

blev holdt et voxende Antal Møder her, f. Ex. i 1904 385, men i 1909 524. Det glædede ham, ligesom det ogsaa glædede ham paa de aarlige Generalforsamlinger at kunne meddele at der var god Væxt i Foreningens Medlemsantal. I 1896, da han blev Formand, var det 1391, i 1910 2131, men naar han nævnte det paagjældende Tal, föjede han dog stadig til, at det maatte kunne blive endnu langt større.

Rostrup gjorde Alt for at give Foreningen Prestige. Da han paa Industrimødet i Kjøbenhavn 1900 holder et Foredrag om „Haandværkets Fremtid“, pointerer han, at det holdes af Haandværkerforeningens Formand og i Haandværkerforeningens Lokale; det paagjældende Møde blev holdt dér. I fuld Overbevisning roser han, endog med Styrke, hvad Foreningen til enhver Tid har udrettet, og det er et Udslag heraf, naar han den 15. Maj 1908, Hundredaarsdagen for Lasenius Kramps Fødsel, fejrer Dagen med et festligt Møde, hvor han i en stor Tale berømmer Kramps Gjerning. I Foreningens Medlemsblad, som han faar i Gang fra Oktober 1900, samler han med beundringsværdig Omhyggelighed biografiske Data om Foreningens Formænd, Bestyrelsesmedlemmer, Repræsentantskabsmedlemmer, Legatstiftere m. fl. op gennem Tiderne, og han arbejder ivrigt for at faa Portrætter med af dem. Han bringer Foreningen til at samle paa Haandværkerportrætter, støtter stærkt Tanken om, at den skal oprette et Haandværksmuseum osv., Ingen kunde i det Hele vise Haandværksstanden en større Hengivenhed end han. Da Murmester Theodor Mathiesen i 1902 bliver Medlem af Bestyrelsen for „Kreditkassen for Husejere i Kjøbenhavn“, noterer han med en vis Stolthed i Medlemsbladet: „Det er første Gang, en Haandværker er valgt til denne Plads“; sammesteds udtrykker han sin Glæde, da der ved Udstillingen i Horsens 1906 vises den gamle Haandværker, Møbelfabrikant Andreas Jensen forskjellige Opmærksomheder; og saa var han tillige ømfindtlig, naar der ikke vistes Haandværket tilstrækkeligt Hensyn. Da han ikke i Industriforeningens Bestyrelse kunde finde fornøden Støtte til, at Haandværket fik den efter hans Mening passende Repræsentation i Komiteen for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris 1900, traadte han ud af den (1898) og gik tilbage til Repræsentantskabet, hvor han en Gang i 1901 igjen er paa Pletten overfor en Udtalelse fra Foreningens Formand om, at Fremtiden hørte de koncentrerede Bedrifter og den organiserede Produktion til.

Det er, som om Haandværket tænkte og følte i ham, hvad der ogsaa faar Udtryk i hans Viser. Der er Haandværkerklang i hans Sang til Kjøbenhavns

Snedkerlavs Jubilæum i 1904: „Höjt leve vort gamle „höjlovlige“ Lav | Leve vort Lavs Traditioner“. Og ud herfra ser han da ogsaa Haandværkerforeningens Kamp i 1856 og 1857 mod Næringsfriheden som en Kamp mod doktrinære, helt akademiske Teorier, der desværre førte Sejren hjem. I hans Sang ved Haandværkerforeningens 70-aarige Stiftelsesfest den 20. November 1910 hedder det i Overensstemmelse hermed: „Hvad gjaldt vel Haandværksmænd i hin skjønne Frihedstid | Mod Herrerne i Aandernes Rige“, og hans Anskuelse i saa Henseende kan føres meget længere tilbage. Allerede ti Aar før kan der findes Udtryk for dem. Det var ganske i hans Aand, da en Damekomite ved Foreningens 60-Aars Fest den 20. November 1900 skjænkede den et under Professor Hans Tegners Ledelse udført, skjönt broderet, rosenbestrøet Banner, og naturligvis gjorde han derfor alt Sit til, at Begivenheden kunde blive Foreningen til Ære. De traditionelle sidste tre Söm bleve paa festlig Vis slaaede i Fanestangen af ingen ringere end Indenrigsministeren, nuværende Gehejmeetsraad L. Bramsen, Københavns Overpræsident V. Oldenburg og Københavns Haandværks-Borgemester Etatsraad Th. Dybdal, og derpaa kom en Tale af Formanden. Nu havde Foreningen et Banner at samles om, det skulde da vises, hvad det vajede over, og han gennemgik i den Anledning Foreningens Historie. Han delte den i tre Afsnit, det første, da den kæmpede mod Næringsfriheden, det andet, det stille Afsnit, da den begyndte at fremme Dygtighed hos de Unge og at yde de Gamle Hjælp, og det tredje, nærmest hans egen Tid, som han kaldte den frivillige Organisations- og Haandværkerbevægelses-Tid. Med Hensyn til det første Afsnit er det nu, at han ikke uden en vis Bitterhed gör gjældende, at Foreningen her maatte kæmpe forgjæves „mod de voldsomme Frihedsbevægelser, der vilde omstyrte alle de gamle Skranker“, men, föjer han glad til, nu syntes Udviklingen „at skulle give Foreningen Ret i sin Opfattelse af den faglige Organisations Betydning og i sin Frygt for Individets ubundne Frihed“.

Rostrup voxede fyldigt sammen med sin Forening; og hvad var det da, at Haandværkerforeningen skulde? Han nævnte det i sin Udsigt over Foreningens Historie, som han senere nævnte det i sin Tale ved Mindefesten for Kramp: Organisation af de Arbejdende, Oplærelse af de Unge og Understøttelse af de Gamle. Organisationssagen er omtalt ovenfor, saa her skal kun, hvad der ikke er helt uden Interesse, gjøres opmærksom paa, at Tidsskriftet „Arbejdsgiveren“, Arbejdsgiverforeningens Organ overfor baade Industri og Haandværk, væsentlig blev det Blad, hvori man saa at sige kunde følge „Haandværkeren“ Rostrup i

hans hele Virksomhed. Det indeholder ikke alene de Artikler, han særlig skrev til det, men ogsaa en Del af de Foredrag, han holdt i Fællesrepræsentationen, ligesom flere af de Taler, hvormed han i Haandværkerforeningen indledede Uddelingen af dens Medaljer for godt aflagte Svendepøver, og navnlig de sidste skjænkede han stor Opmærksomhed.

Det er en udmærket Virksomhed, Foreningen her er inde paa. Den nævnes første Gang i de Love, den fik paa den sidste Geislerske Generalforsamling den 14. Januar 1863, og er siden stadig bleven støttet af den Reiersenske Fond ligesom ved forskellige Præmielegater, Kammerherre Chr. Rönnenkamp og Ægtefælle's Legat til Præmier bestaaende af Bøger og Instrumenter, Juvelererne Peter og Jacob Hertz's Præmielegat samt Smedemester C. M. Petersens Præmielegat. Den 20. Maj 1867 fandt den første Medaljeuddeling Sted; der uddeltes da 2 Sølvmedaljer og 1 Broncemedalje. Men lidt efter lidt steg Antallet, og i 1910 uddeltes ikke mindre end 147 Medaljer (55 Sølv- og 92 Broncemedaljer), de frivilligt aflagte Svendepøver ere voxede i en saadan Grad, at Rostrup i sit tidligere nævnte Foredrag ved Industrimødet i 1900 om „Haandværkets Fremtid“ ikke tog i Betænkning at sige, at „den tvungne Fagprøves Indførelse ikke længere her i Danmark spiller den Rolle, som f. Ex. da Næringslovkommissionen sad“. Endnu kan det her, som hørende til Virksomheden for de Unge Op-lærelse, nævnes, at der fra Haandværkerforeningens Lotteri er udbetalt Teknisk Selskabs Skole henved 90,000 Kr. (s. ovfr. S. 83), og at Haandværkerforeningen i 1909 bevilgede Teknologisk Institut 3000 Kr. aarligt i fem Aar. Hovedvægten ligger imidlertid paa Medaljeuddelingerne, og her har Rostrup gjort sig i ikke ringe Grad fortjent ved de fortrinlige Taler, han holdt ved dem og altid begyndte med de gode Ord: „Mine unge Venner“. Med et altid nyt Udgangspunkt, som han fandt i en Verslinie, en afholdt Udstilling, en indtruffen Begivenhed, Bankmisèren f. Ex., vidste han virtuøsmæssigt at variere sin Tale, der altid gik ud paa at indprente de Unge, at de skulde føle sig stolte af at være Haandværkere, og at de skulde søge at gjøre deres Fag og deres Land Ære i et fortsat Dygtiggjørelsesarbejde.

Saa have vi endnu tilbage Foreningens Virksomhed for de Gamles Understøttelse, og naar Rostrup omtalte det, følte han sig altid stolt, her stod jo Alderstrøst som noget Ualmindeligt, noget Enestaaende. En af hans første Sange i Haandværkerforeningen gjaldt da ogsaa Alderstrøst, den blev sunget ved Foreningens 50-Aars Fest den 20. November 1890, og hans Tale i 1903 ude i Alders-

trøsts Gaard ved Afsløringen af Ettes Buste er nævnt tidligere. Han var gjærne med i alt det Arbejde, Stiftelsen krævede. Dens to Inspektører vidne da ogsaa ved hans Død, at han omfattede Alderstrøst med en ikke ringe Interesse, større end Mange anede, og at han særlig blandt den ældre Generation var en kjærkommen Gjest, naar han aflagde smaa Besøg enten ved et Kvartalsmøde eller paa en større Mærkedag for en af Beboerne. Han gjorde ogsaa her sin Pligt, og derfor staar den Buste, der nu vil blive rejst for ham derude, paa rette Plads.

Svarende til Busten i Alderstrøst hænger der et Maleri af ham i Haandværkerforeningens Lokale. Det blev overrakt ham, da han i 1906 havde været Foreningens Formand i ti Aar, og var en Gave fra hans Venner i den; Knud Larsen havde malt det. Det var med sympatetiske Ord, at Hof-Møbelfabrikant Louis Larsen, Repræsentantskabets daværende Formand, afslørede det. Ja, selvfølgelig maatte Rostrup have Venner, endog mange Venner i Haandværkerforeningen; hvor han end kom hen, flokkedes der jo Venner om ham. Hans aabne Natur og livlige Sind førte det med sig. Han nød derfor ret de smaa Rejser, han paa Fællesrepræsentationens eller Arbejdsgiverforeningens Vegne gjorde til Provinserne, til Sverige eller Norge, han holdt af at komme til Møde og til Fest, og saa elskede han desuden at se skjøn Natur. Derfor gjorde han ogsaa andre Smaarejser sammen med et Par Venner eller med sine Börn; hans Hustru havde han haft den store Sorg tidligt at miste, hun døde allerede den 15. Maj 1891. Med sine Døtre besøgte han f. Ex. Holland, sammen med fire Venner saa han Norditalien, og endnu den sidste Sommer, han levede, gjorde han efter at have været til tysk Snedkermøde i Eisenach sammen med de to andre danske Deltagerne i dette Møde en Tur gennem Thüringen. Han var den Gang 65 Aar, og det var, som om han vilde prøve, om han endnu havde sine gamle Kræfter. Han vilde gjøre Turen tilfods, og han følte sig baade stolt og glad, da han trods alle Besværligheder en varm Sommerdag naaede op paa Inselbergs Top og derfra nød den storslaaede Udsigt over den skjønne Egn. Jo han havde Kræfter endnu. Og saa kom Døden dog pludseligt over ham ikke længe efter. Den 7. Januar 1911 blev han reven bort efter kun i tre Dage at have været syg af Lungebetændelse.

Det pludselige Dødsfald gjorde et stærkt Indtryk. Det strømmede ind med Udtalelser, der viste, at der var lidt et Tab, at Tabet var stort, ja større end Mange anede. Rostrups fordringsløse Væsen havde gjort, at det ikke altid mærkedes, at han udførte et endog stort Arbejde. I saa Henseende er en Udtalelse

af Etatsraad Niels Andersen af Betydning. Efter at have nævnt en Række gode Egenskaber hos Rostrup fortsætter han: „Disse fortrinlige Egenskaber gjorde Rostrup til en ideal Næstformand, men hvad jeg personlig ganske særlig maa paaskjønne, men som jeg maa bekjende, at jeg næppe nogensinde har været taknemlig nok for før nu ved hans Dødsbaare, det er den uskrömtede Beredvillighed, hvormed han i gjentagne, ret langvarige Perioder tog hele min Gjerning paa sig og saaledes gjorde Fyldest baade for Formand og Næstformand under mine Sygdomsperioder. Derfor skylder jeg vor afdøde Ven mere Tak, end jeg nogensinde har bragt ham i levende Live, navnlig fordi jeg endnu i de nævnte Perioder følte Trang til at fortsætte min Gjerning. Dette forstod Rostrup og föjede sig beredvillig derefter“.

Til denne Udtalelse skal her endnu föjes en anden. Mellem de mange Tillidshverv, Rostrup beklædte, er der eet, som ikke er nævnt ovenfor, og som dog muligvis var det, han satte störst Pris paa. Fra 1896 til sin Død var han Formand i Møbelsnedkernes og Stolemagerens Voldgiftsret, stadig enstemmigt valgt af baade Mestere og Svende, og ved hans Død skrev Formanden for Snedkerforbundet Martin Petersen i „Træarbejderen“ en Artikel til hans Ære, hvori det bl. A. hedder saaledes: „Rostrup var jo Jurist, og der er jo ingen Tvivl om, at hans juridiske Uddannelse ofte er kommen ham til god Nytte, ogsaa her i Voldgiftsretten; men det skal siges, at han brugte ikke Prokuratorkneb eller nogensinde gjorde Forsög paa at stikke Noget under Stolen for at „redde Postelinet“ for sine Kolleger; aabent og dristigt søgte han at vise begge Sider frem af enhver Sag, og man behøvede ikke, saa længe han sad paa den Plads, at frygte for, at der var dobbelt Bund i hvad han sagde. Rostrup vaagede over Rettens Værdighed med en vis Ømfindtlighed, og hvis nogen af den Masse Mennesker, som gjennem Aar og Dag mødte for Retten for at afgive Erklæring, vovede at optræde med mindre Takt, end Rettens Værdighed krævede, saa kan det nok være, at der vankede „Kanel“ og ikke mindst, hvis det var en Mester. Rostrup, der var en udpræget Selskabsmand, havde indført den Kutyme, at Rettens Medlemmer en Gang om Aaret samledes paa Lavshuset til en selskabelig Sammenkomst. Han motiverede det med, at det var nødvendigt mindst een Gang om Aaret at holde en saadan Forsoningsfest, for at den Vrede, som de modstaaende Anskuelser i Aarets Løb havde samlet, kunde ofres paa Glædens Alter“.

Det er ejendommeligt at høre saadanne Ord om den Mand, der var med at skabe en Arbejdsgiverforening og døde som dens Formand, men de vise, at

det var sandt, naar Rostrup gjorde gjældende, at Arbejdsgiverforeningen efter hans Mening ikke maatte betragtes som en Udæskning til Krig, men som et Middel til at opnaa fredelige Forhold paa Arbejdets Omraade.

Rostrups Begravelse, der bekostedes af Snedkerlavet, Arbejdsgiverforeningen og Haandværkerforeningen, blev stor og anselig. Den foregik den 13. Januar fra Helligaandskirken. Der var Bannere og Kranse, hvoriblandt ogsaa Sølvkranse; der var en Repræsentant for Kongen, tre Ministre, talrige Deputationer fra danske, svenske og norske Foreninger og Institutioner, ikke en Plads i den store Kirke var ubesat. Pastor Blaumüller talte gode Mindeord over den Afdøde, Medlemmer af Snedkerlavets Bestyrelse bar Kisten ud, og saa gik et langt Tog ud til Graven paa Assistens Kirkegaard forbi Haandværkerforeningen i Kronprinsensgade, forbi Snedkernes Lavshus i Grønnegade og forbi Alderstøst paa Nørrebrogade.

SLUTNING

Da „Haandværkerstiftelsen“ oprettedes i 1835, skabtes der et Samarbejde mellem Københavns Haandværkerlav, men dette Samarbejde var af en meget begrænset Natur, det drejede sig kun om Stiftelsen. Da kom efter fem Aars Forløb Haandværkerforeningen til med et Repræsentantskab, hvori samtlige Lavs Oldermænd kunde faa Sæde. Der skulde dog gaa Tid, inden det ret trængte igjennem, men nu staar Haandværkerforeningens Repræsentantskab stort og fyldigt som ingensinde før, beredt til at behandle alle Sager, „der vedrøre den hele Haandværksstand deres Tarv og Interesser“. Efter Foreningens sidste Love af 7. April 1897 bestaar det, som tidligere nævnt, af en Delegeret for hvert Haandværksfag (Haandværksstandens Repræsentantskab) og et lige saa stort Antal Repræsentanter, valgte af Foreningens Generalforsamling. Det tæller nu c. 90 Medlemmer, Bagermester Johs. Pitzner er dets Formand og Hof-Fotograf P. Elfelt dets Næstformand.

Haandværkerforeningen har sat Spor. I Begyndelsen saa det lidt kaotisk ud i Foreningen. De to første, hver paa sin Vis provisoriske Formænd, den juridiske Bagermester Sager og Snedkermester A. D. Andersen vare hinanden i høj Grad modsatte, de lignede kun hinanden deri, at de begge vare Formænd i saare kort Tid, den Første i lidt over, den Anden i lidt under fire Maaneder. Sager har sikkert været en livlig og medgjørlig Mand, men lidt veg af Karakter, nogle Artikler i „Fædrelandet“ for 1863 vise formentlig, at Retssikkerheden i hans Jurisdiktion ovre paa Langeland kunde værges bedre, end han gjorde; Andersen var den typiske Lavsmænd, dygtig i sit Fag og i Besiddelse af en ikke ringe haardhudet Energi til at gaa løs paa en Sag. Han var mellem de Mænd, Lasenius Kramp valgte til at være Medindbyder ved Oprettelsen af Teknisk Institut, og saa blev han dog Kramp en haard Modstander her. Efter dem kom

efter Alt at dømme en endog meget dygtig Mand Bagermester A. Scherfig, den første paa regelmæssig Maade valgte Formand, og han blev ved Roret i næsten halvandet Aar. Født i Pommern var han dog kommen saa tidlig hertil, at han var fuldstændig dansk. Da han var Formand i Haandværkerforeningen, var han tillige baade Oldermænd i Bagerlavet og Borgerrepræsentant. Som Oldermænd forsvarede han ved vægtige Indlæg i Pressen de københavnske Bageres Brødpriiser, ligesom han ogsaa kraftigt hævdede, at deres Næring som knyttet til et bestemt Antal Bagergaarde, indeholdt et Monopol, der ikke kunde hæves uden Erstatning, hvad dog ikke hindrede Loven af 12. Februar 1852. Efter ham kom der to Formænd, hver i omtrent to Aar. Den første af dem er Bagermester J. Bock, der ikke kjendes meget, den anden Hof-Blikkenslager Fritz Meyer, der hørte til en bekjendt Blikkenslagerslægt og selv stod højt i sit Fag; baade han og Scherfig vare i 1838 mellem de nitten Mænd, der vare Indbydere ved Oprettelsen af Industriforeningen, i hvis Repræsentantskab Meyer vedblev at have Sæde til 1866. Saa stiger efter dem Formandsperioden til endog fem Aar, saa længe sad nemlig Skomagermester C. F. Lier paa Formandspladsen. I det borgerlige Artilleri svang han sig op til Major, og han maa sikkert have været en ivrig, for ikke at sige lidenskabelig Mand. Ved 25-Aars Alderen, det var i 1831 eller 1832, duellerede han med den unge Vinhandler Waage-Petersen, der havde krænket hans Haandværkerære. Han sejrede i Duellen, men maatte derefter forlade Landet; han tog til Frankrig, hvor han traadte ind i Fremmedlegionen. Kommen tilbage avancerede han videre i sit Vaaben, og da Krigen i 1848 udbrød, meldte han sig som frivillig og fik en Kommando paa Als.

Det var ubetinget dygtige Folk, der kom i Spidsen for Haandværkerforeningen. Det var altsaa i Traad med Tidens bedste Haandværkeres Overbevisning, at Foreningen indtog sin paa saa mange Punkter tilbagetrukne og afvisende Holdning, og i Forbindelse hermed kan det endnu nævnes, at da der, som tidligere omtalt, i 1858 gjordes et Forsøg paa at faa Mænd ind i Folketinget, der vilde søge at faa Ændringer indførte i den Aaret før vedtagne Næringslov, stillede baade Scherfig og Lier sig. De bleve begge valgte, men høstede ikke derved lutter Lovord i Datidens Presse. Tværtimod — og i Forbigaaende kan det bemærkes, at et af Liers Foredrag ved denne Lejlighed faar Tillægsordet „lidenskabeligt“. I det Hele skal det til Forstaaelse af Haandværkerforeningens hele Stilling den Gang erindres, hvad Kramp siger i sit lille Skrift ved Foreningens 25-Aars Jubilæum om den Maade, hvorpaa Lavenes Modstandere den Gang

optraadte mod Foreningen og dens Mænd: „Uretfærdige Beskyldninger og overdrevne Fremstillinger krænkede mange af de hæderlige Mænd, der bestyrede Lavenes Anliggender, og bidrog til, at der viste sig større Utilbøjelighed til at indgaa paa Forandringer, end det egentlig var klogt og gavnligt for Sagens Skyld“.

De dygtige Formænd fra Haandværkerforeningens første Tid bleve efterfulgte af andre dygtige Formænd, der saa godt som alle ere omtalte tidligere her i Bogen. Men nu blev den Tid, de sad som Formænd, væsentlig længere. Malermester A. C. Geisler var Formand i næsten 10 Aar, Snedkermester J. Cortsen i lidt over 19 Aar og Kaspar Rostrup i noget over 14^{1/2} Aar. Geislers Tid var Foreningens store Kamptid, Cortsens Tid hørte til dens stille Afsnit med Arbejde for Ungdommens Oplærelse og de Gamles Understøttelse og Rostrups er af ham selv betegnet som en Organisations- og Haandværkerbevægelses-Tid, og heri har han Ret. Der er Liv og Røre i Foreningen i denne Tid; den voxer som ingensinde i Medlemsantal og stiger paa tilsvarende Maade i ydre Anseelse. Skulde denne Tid mon ikke kunne betegnes som Foreningens hidtil lykkeligste Tid? Men dog lykkedes ikke Alt under Rostrup. Med den voxende Organisation voxede Trangen til et særligt Organ, helst i Dagspressen, for Haandværk og Industri. Han bragte Sagen for i Snedkerlavet, førte den derfra over i Fællesrepræsentationen osv., og havde da ogsaa den Glæde, at Bladet „Samfundet“ i 1902 blev det ønskede Organ. Men Lykken fulgte ikke med her. Faa Aar efter maatte Bladet ophøre. Haandværkerforeningen som saadan havde Intet med det at gjøre, kun Medlemmer af Foreningen ligesom af Arbejdsgiverforeningen osv., men dog følte det som en Skuffelse i Haandværkerforeningen, og hvad der særligt og inderligt vedkom den, var Spørgsmaalet om en ny Bygning for den.

Haandværkerforeningen begyndte med et gratis Lokale i Bagernes Lavshus i Læderstræde (nu Nr. 26). Senere blev den Lejer sammesteds, men 1850 flyttede den til Skrædernes Lavshus i Gammel Mynt, for dog allerede i 1852 at flytte tilbage til Læderstræde. Her kunde den dog ikke i Længden blive, Teknisk Selskab var bleven Ejer af Ejendommen, og Lokalerne kunde ønskes større. Saa opfordrede den i 1868 til Aktietegning à 25 Rd., for at den kunde blive i Stand til at købe en egen Bygning, og samme Aar købte den af Frimurerlogen Ejendommen Nr. 7 i Kronprinsensgade for 84,000 Kr. Lokalet her indviedes den 12. Februar 1869. Ogsaa her blev det den dog efterhaanden for smaat, og efter mange Overvejelser tilkøbte den saa i 1889 for 116,000 Kr. Naboejendommen Nr. 9, som blev sat i Forbindelse med Nr. 7. Hvad der her naaedes, tilfreds-

stillede dog heller ikke. I mere end eet Udvalg blev det overvejet, hvad der var at gjøre. Der blev gjort Projekt til de to Ejendommes Ombygning trods det begrænsede Grundareal, de havde, ligesom ogsaa til at opføre en ny Bygning andensteds eller købe en anden Ejendom. Resultatet blev dog, at Foreningen for at faa større Grund til senere at kunne bygge paa i 1898 købte en bagved liggende Ejendom Nr. 45 i Pilestræde (for 120,000 Kr.) og i 1904 Nr. 43 samme-steds (for 70,000 Kr.).

Herefter er Foreningen bunden til det Sted, hvor dens nuværende Bygning ligger, og Intet kan med Hensyn til Beliggenhed være bedre. Det gjælder nu blot om at kunne komme til at raade over den tilstrækkelige Kapital; men som Rostrup sagde paa Foreningens Generalforsamling i 1906, det gjælder ikke alene om at faa bygget, at faa rejst en Bygning er en forholdsvis let Sag, men om at have Raad til at bo i den nye Bygning. Da han i 1903 underskrev et Opraab sammen med Repræsentrantskabets daværende Formand Bagermester V. Gætje og i 1904 et nyt Opraab sammen med dennes Efterfølger Hof-Møbel-fabrikant Louis Larsen, har han dog muligvis endnu troet paa et nogenlunde hurtigt Forløb. Men trods megen udvist Velvilje fra en Række Lav og en hel Del af Foreningens Medlemmer synes „Haandværksmesternes Hus“ endnu ikke at være sikret. Her er en Opgave, som kræver sin Løsning.

Gaa vi til Foreningens Regnskaber, da ses det, at Byggefonden, der grundlagdes ved en Gave paa 1500 Kr. fra den Damekomite, der havde indsamlet til et Banner til Foreningen, nu er voxet til c. 50,000 Kr., men vi se tillige, at der er et Par Forandringer, som her kunne nævnes. Lige til 1903 findes der for Alderstrøsts Vedkommende først et Regnskab for Stiftelsens Hoved- og Bygningsfond og dernæst et Regnskab for dens Legat- og Understøttelsesfond, men fra 1904 føres disse to Regnskaber under Eet som et Regnskab for Alderstrøsts Hoved- og Legatfond. Dette er dog kun en formel Forandring. Men af virkelig Interesse er det, at der fra 1908 paa Foreningens Regnskab opføres 3000 Kr. som „Administrations-Gebyr fra Alderstrøst“, at Vare- og Industrielotteriets Overskud fra 1910 opføres paa Foreningens Regnskab, og at der i 1909 vedtages at yde Teknologisk Institut et Tilskud paa 3000 Kr. aarligt i fem Aar. Medens Alderstrøst stadig staar som den rige Stiftelse, hvis Formue i 1909 naaede op over 2 Millioner Kroner, ligger der her en Række Spørgsmaal, der kræve forstaaende og omsigtsfuld Løsning, og som nok kunne interessere en virkelysten Bestyrelse. Det er jo nu blevet ordnet saaledes, at indtil Halvdelen af Lotteri-

Haandværkerforeningens Bestyrelse samt Repræsentantskabets Formand og Næstformand.

Claus J. Olsen, Malermester.	Carl C. Petersen, Bødkermester.	Edv. Nielsen, Skomagermester.	Vald. Bald, Murmester.
Peder Pedersen, Tømmermester.	P. O. Olsen, Bogbindermester.	F. Dragsted, Hof-Juveler.	
Carl Smith, Snedkerester.	Oluf Schæbel, Kunstsmedemester.	H. C. Buck, Skrædermester.	
Johs. Pitzner, Bagermester.	P. Elfelt, Hof-Fotograf.		

overskudet kan bruges til Haandværkerforeningens Tarv, det var en af de sidste Sager, Kaspar Rostrup fik ordnet inden sin Død.

Da han i 1896 blev Foreningens Formand, blev Spejlfabrikant Julius Lund samtidig Næstformand, medens Bestyrelsens øvrige otte Medlemmer vare Murmester Carl R. Ette, Skomagemester A. Hansen, Smedemester P. W. Høst, Snedkermester S. Jörgensen, Drejermester J. H. Lindhard, Murmester Th. Mathiesen, Tømmermester P. Pedersen og Snedkermester P. A. Ørnberg.

Her var en Række gode Medarbejdere, og efterhaanden som Tiden medførte Forandringer, kom der andre, nok saa dygtige Kræfter til. I 1901 kom saaledes tre nye Medlemmer ind i Bestyrelsen Skrædermester H. C. Buck, Hofjuveler F. Dragsted og Bogbindermester P. O. Olsen, alle tre Oldermænd for hver sit Fag, og den sidste, der nu er Foreningens Formand, blev i 1906, da Julius Lund døde, valgt til Næstformand. I 1902 kom Kunstmedemester Oluf Schæbel, Foreningens nuværende Næstformand, der er Formand for Smedemesterforeningen, osv., medens Tømmermester P. Pedersen stadig sidder som Bestyrelsens ældste Medlem, han blev indvalgt allerede i 1888, samme Aar han var med at stifte Haandværkerforeningens Begravelseskasse, for hvilken han hele Tiden har været Formand. Som virksomme i to af Rostrup stærkt støttede Sager kan her endnu nævnes, Skomagemester og Redaktør Edv. Nielsen, han blev indvalgt i 1906 og har interesseret sig meget for Museumssagen, der jo forøvrigt nu i den sidste Tid er bleven en Fællessag med Industriforeningen, og Snedkermester Carl Smith, der kom ind ved Valget paa Generalforsamlingen i 1907 og har lagt et stort Arbejde i Agitationen for at skaffe Foreningen et forøget Medlemsantal; han har her arbejdet godt sammen med det tidligere Bestyrelsesmedlem Snedkermester P. A. Ørnberg, der udtraadte i 1901. Murmester Vald. Bald, der indvalgtes i 1907, fører paa Bestyrelsens Vegne det bygningskyndige Tilsyn med Alderstøsts Ejendomme.

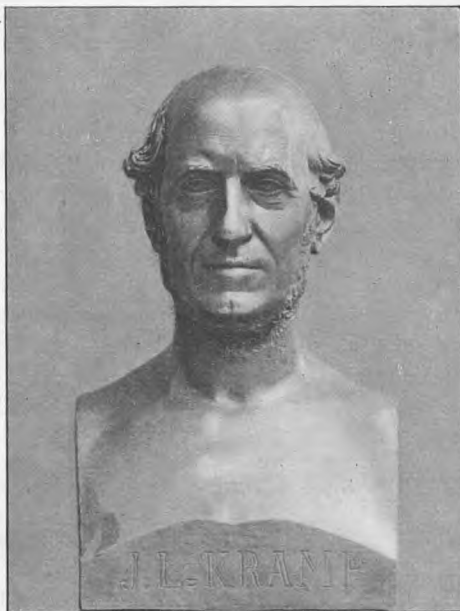
Som det heraf vil ses, er den gode Aand, der samlede Bestyrelsen under Kaspar Rostrup, ogsaa raadende i Bestyrelsen under P. O. Olsen, og som Rostrup saa Foreningens Traditioner, der ikke maatte svigtes, i Kramps Gjærning, saaledes vil det sikkert vedblive. Det er væsentlig som Foreningens Sekretær, denne Foreningens Stifter har virket. Han var det med en enkelt Afbrydelse fra 1840 til sin Død i 1876. Som saadan blev han fulgt af Løjtnant Charles F. Jöhnke. (1876—98) og Overretssagfører G. W. Høst (1898—1901); de spillede dog begge kun en mindre Rolle, men saa kom Malermester Victor Hansen (1901—10), der ar-

bejdede med Lyst og Iver, og fra 1. Januar 1911 er Dr. polit. Edv. Mackeprang traadt til. Og se vi nu til Slutning med Kramps Öjne paa Foreningens nuværende Virksomhed, da tør det formentlig siges, at han Medarbejderen i de Massmannske Søndagsskoler, Stifteren af Snedkernes Tegneskole og Teknisk Institut med Sympati vilde have set paa Foreningens virksomme Støtte af den udvidede Haandværkerundervisning, som Teknologisk Institut har optaget; at han Stifteren af Haandværkerforeningen med den i den liggende Haandværkerorganisation med Glæde vilde have hilst Foreningens Repræsentantskab i dets nuværende udvidede Skikkelse; samt at han, der skal være Ophavet til den store Haandværkerstiftelses gode Navn Alderstrøst, og som flittigt skrev Sange til Festsdage i den, med Tilfredshed vilde se, at den ved det vedblivende Lotteritilskud og nogle i Udsigt stillede store Legater forhaabentlig kan blive endnu meget større. I den Retning vil Haandværkerforeningens Bestyrelse, der jo ogsaa er Alderstrøsts Bestyrelse, sikkert med Glæde arbejde videre.

Haandværkerbevægelsen, som Kramp gav et stærkt Stød fremad, har afgjort en Fremtid, men derfor har det ogsaa sin Betydning at se, at den har dybe Rødder i Fortiden. Her i Bogen er der vist tilbage til 1835, da Haandværkerstiftelsen oprettedes, men selvfølgelig kan der peges endnu længere tilbage. Her skal blot mindes om Oprettelsen af de Massmannske Søndagsskoler (1800) og om den Bevægelse, der i det attende Aarhundrede gik forud herfor. Pastor V. K. Hjort, der den Gang skrev en Række Haandværkersange, skrev da ogsaa Sangen „Med harmfrit Sind og munter Sjæl“ — første Gang trykt i Borgervennen for 1802 — hvis bekendte Omkvæd lyder:

Lyksalig den, der sige kan,
Jeg er en dygtig Haandværksmand.

Johannes Lasenius Kramp.

HAANDVÆRKERFORENINGENS BESTYRELSE, DER TILLIGE ER ALDERSTRØSTS BESTYRELSE.

Bogbindermester P. O. Olsen (Formand), Kunstsmedemester Oluf Schæbel (Næstformand), Murmester Vald. Bald, Skrædermester H. C. Buck, Hof-Juveler F. Dragsted, Skomagermester, Redaktør Edv. Nielsen (Kasserer), Malermester Claus J. Olsen, Tømmermester P. Pedersen, Bødkermester Carl C. Petersen, Snedkermester Carl Smith.

HAANDVÆRKERFORENINGENS REPRÆSENTANTSKAB.

A. Haandværksstandens Repræsentantskab (d. e. Delegerede fra Lav og faglige Foreninger), der sammen med Bestyrelsen udgjør Alderstrøsts Generalforsamling.

Bagerlavet: Johs. Pitzner.

Barbér- og Frisørforeningen: L. Wigandt.

Billedskjærerlavet: Schack-Andersen-Høyer.

Blikkenslagerlavet: H. Steenberg.

Bogbinderlavet; N. P. Nielsen.

Bogtrykkerforeningen: C. Græbe.

Buntmagerlavet: A. le Dous.

Bødkerlavet: C. M. Nielsen.

Drejerlavet: J. P. Schelhase.

Elektrisk Installatør-Forening: Aage Hassel.

Forgylderlavet: F. E. Weber.

Fotografforeningen: P. Elfelt.

Frisør- og Parykmagerlavet: Louis Peelman.

Garverlavet: L. Messerschmidt.

Glarmesterlavet: Aug. Duvier.

Guldsmedelavet: Aug. Jacobsen.	Sadelmager- og Tapetsererlavet: Lauritz Petersen.
Gørtler- og Metalstøberlavet: Carl Rasmussen.	Sejlmagerforeningen: H. Halmø.
Handskemagerlavet: P. Aug. Nielsen.	Skomagerlavet: Frederik Nielsen.
Hattemagerlavet: Alex. Bodecker.	Skorstensfejerlavet: C. Nybroe.
Karetmagerlavet: Jörgen Jensen.	Skræderlavet: Th. Køhn.
Kobbersmedelavet: Ch. Jensen.	Slagterlavet: Anders Jensen.
Konditorforeningen: Johs. Steen.	Smedelavet: Alb. Schæbel.
Litografisk Forening: Chr. Petersen.	Snedkerlavet: J. C. Groule.
Malerlavet: Charles Nielsen.	Stolemagerlavet: P. Chr. Thomasen.
Murerlavet: Andreas Wildt.	Stukkatørforeningen: Sophus Schæffer.
Naalemagerlavet: E. Dederding.	Tobaks- og Cigarfabrikantforening.: E. Nobel.
Possementmagerlavet: Johs. Gütthler.	Tømmerlavet: O. Kayser.
Rebslagerlavet: J. C. Kruse.	Urmagerlavet: Jul. Schwartz.

B. De af Haandværkerforeningens Generalforsamling valgte Repræsentanter.

Valgperiode indtil 1912.

Blikkenslagermester A. Lorentzen.
 Drejermester Hans R. Olsen.
 Elektropletfabrikant Th. Baagøe.
 Elektrisk Installatør Brix Petersen.
 Fotograf Johs. Crone.
 Glarmester Carl Møller.
 Malermester Chr. J. Vikke.
 Murmester Alb. Fugmann.
 Skomagermester W. Lassen.
 Skrædermester R. Nielsen-Libner.
 Snedkermester Vilh. Holm.
 Snedkermester Chr. Nielsen.
 Tobaksfabrikant L. R. Höy.

Valgperiode indtil 1913.

Bagermester A. Fleron.
 Bagermester Carl Lund.
 Bogtrykker N. Herdahl.
 Kobbersmedmester R. Adrian.
 Malermester Lauritz Hansen.
 Maskinfabrikant Egil Brønnum.

Maskinfabr., Direktør Ludv. Christensen.
 Pianofortefabrikant E. Felumb.
 Slagtermester Bendix Mathiesen.
 Skrædermester Vilhelm Kroll.
 Smedemester H. H. Blücher.
 Smedemester C. M. Petersen.
 Spritfabrikant Arnold Zuschlag.

Valgperiode indtil 1914.

Barbér Aug. Holm.
 Blikkenslagermester Torben Meyer.
 Bogbindermester G. Olander.
 Fotograf Johs. Hauerslev.
 Glarmester O. Engström.
 Metalvarefabrikant Jac. Nielsen.
 Murmester Vilh. Zeltner.
 Skomagermester Poul Sörensen.
 Snedkermester Poul Johansen.
 Tapetserer Soph. Penther.
 Tobaksfabrikant Fred. Olsen.
 Tømmermester Victor Mertins.
 Tømmermester N. C. Smith.

Formand: Bagermester Johs. Pitzner; Næstformand: Hof-Fotograf P. Elfelt.

BILAG

1.

Det første almindelige danske Haandværkermøde i Kjøbenhavn, Juli 1856 (Haandværkerforeningens Bestyrelses Forhandlingsprotokol, 1840-1862, S. 364-379).

Haandværkermøde af Delegerede, Mestere og Svende, efter Indbydelse til alle Kjøbenhavns Haandværkslauge og samtlige danske Kjøbstæders Haandværkere.

Aar 1856 Fredagen den 25. Juli Formiddag Kl. 10 slet samledes i Haandværkerforeningens Locale, Læderstrædet 29 [nu 26], 2den Sal, de ifølge Indbydelse af 30te f. M. fra Laugene hersteds og fra Provindskjøbstædernes Haandværkere sendte Delegerede for at discutere og vedtage en Indstilling til Indenrigsministeriet angaaende Næringsforholdene. Ved Ankomsten anmodedes Enhver om at indføre sit Navn egenhændigt paa vedstaaende Sider, paginerede med 365, 366, 367 og 368, hvorefter ham leveredes en Contre-marque, som ved Møderne skulde bæres tilsyne. [Efter den egenhændigt skrevne Navnefortegnelse fortsættes derpaa S. 369]. De forsamlede Medlemmer i Haandværkermødet ere saaledes:

1. Malermester A. C. Geisler.	18. Prem. Lieutenant og Bødkermester C. F. Kybnitz.
2. Sadelmagermester P. C. Dinesen.	19. Bødkersvend C. A. Hansen.
3. Kobbersmedmester J. F. Fugmann.	20. Dreiermester G. F. Picker.
4. Uhrmagermester J. A. Øberg.	21. Dreiersvend P. W. Albertsen.
5. Lieut. og Kleinsmedmester J. Cumann.	22. Dugmager og Farver C. Schleisner.
6. Seil-, Flag- og Compasmagermester Weilbach.	23. Gjørtlermester A. M. Mossin.
7. Lieut. og Skrædermester M. S. Fränkel.	24. Gjørtlersvend P. Rasmussen.
8. Sadelmagermester H. P. J. Willumsen.	25. Glarmester F. Wartschow.
9. Skomagermester J. C. Balling. Forretnings-Comitee.	26. Glarmestersvend F. Christensen.
10. Bagermester J. L. Petersen.	27. Grovsmedmester N. M. Schmidt.
11. Bagersvend H. F. Jacobsen.	28. Grovsmedsvend A. Nielsen.
12. Blikkenslagermester H. Mortensen.	29. Kleinsmedsvend A. J. Agersborg.
13. Blikkenslagersvend H. E. Nielsen.	30. Guldsmedmester J. C. J. Schmith.
14. Blytækkermester E. Sørensen.	31. Guldsmedsvend T. Bumbach.
15. Bogbindermester D. L. Clément.	32. Handskemagermester Ph. S. Lander.
16. Bogbindersvend Petersen.	33. Handskemagersvend C. F. Hjortholm.
17. Bundtmagermester F. Brinckmann.	34. Hattemagermester, Borgerrepræsentant og Fattigdirecteur B. Petersen.

35. Hattemagersvend F. Kühl.
36. Karethmagermester N. C. Olsen.
37. Karethmagersvend C. Wolfrom.
38. Kammagermester H. T. Elberling.
39. Kammagersvend Hasselberg.
40. Kandestøbermester Hans Höy.
41. Kandestøbersvend Anton Birch.
42. Knapmagermester J. J. Schmidt.
43. Knapmagersvend Flittner.
44. Kobbersmedsvend M. F. Blom.
45. Lieutenant og Kurvemagermester C. W. Bülow.
46. Malermester og Borgerrepræsentant C. Tilly.
47. Malersvend Anthon Larsen.
48. Muurmester N. Mathiesen.
49. Muursvend Lundberg.
50. Naalemagermester C. W. Holmboe.
51. Naalemagersvend E. Liebner.
52. Nagelsmedmester H. Nielsen.
53. Peruquemagermester og Friseur J. F. Fase.
54. Possementmagermester H. P. Hansen.
55. Possementmagersvend F. Wienberg.
56. Reebslagermester J. Timm.
57. Sadelmagermester C. Black.
58. Sadelmagersvend C. Fuchs.
59. Seilmagersvend J. P. Lorentzen.
60. Skomagermester J. Mouritzen.
61. Skomagersvend N. Nielsen.
62. Skrædermester F. L. Nedahl.
63. Skrædermester [!] C. H. Gössel.
64. Slagtermester H. Hansen.
65. Slagtersvend E. Beuschel.
66. Snedkermester J. Cortsen, D. M.
67. Snedkersvend G. Emerndörfer.
68. Prem. Lieutenant og Hofstolemager C. B. Hansen, F. M.
69. Stolemagersvend F. A. Bölko.
70. Tobaksfabriquer Alex. Becker.
71. Tøifabriquer H. C. Clausen.
72. Tøimagervend L. Jensen.
73. Tømmermester G. Jacobsen.
74. Tømmersvend C. Wilhelmy.
75. Lieutenant og Uhrmagermester Carl Matthæi.
76. Uhrmagersvend Wildschjødt.
Alle fra Kjøbenhavn.
77. Smedemester P. Stuhr og
78. Malermester H. Dahl fra Aalborg.
79. Kunst- og Handelsgartner F. Chr. Jensen og
80. Snedkermester Chr. Theilgaard fra Aarhus.
81. Slagtermester Levinsohn fra Assens.
82. Skrædermester A. Larsen fra Bogense.
83. Tømmermester H. Hansen og
84. Skrædermester R. Hansen fra Faaborg.
85. Muurmester L. Erbs og
86. Skomagermester P. Lorentzen fra Fredericia.
87. Sadelmagermester C. Henrichsen og
88. Reebslagermester H. P. Balle fra Greenaa.
89. Bagermester Heller og
90. Uhrmagermester Goldschmidt fra Hillerød.
91. Farver Nehammer og
92. Malermester S. Bierager fra Holbek.
93. Skrædermester J. Madsen og
94. Malermester N. C. Lund fra Horsens.
95. Dreiermester S. Sørensen fra Kallundborg.
96. Sadelmagermester, Capitain Lausen fra Kierteminde.
97. Skomagermester M. Olesen og
98. Skrædermester Ohlsen fra Kolding.
99. Snedkermester Th. Jantzen og
100. Skomagermester B. Wulff fra Helsingør.
101. Skomagermester Schultz og
102. Snedkermester Schwartz fra Kjøge.
103. Skomagermester Techow fra Maribo.
104. Redacteur, Bogtrykker Kielskøw fra Nakskov.
105. Malermester Henr. Bischoff fra Nestved.
106. Skomagermester A. L. Lund fra Nyborg.
107. Kobbersmedmester Chr. Haagensen fra Nykjøbing p. F.

108. Bagermester G. Grib fra Nysted.	120. Garvermester F. Schacke fra Storehedinge.
109. Snedkermester, Capitain Hansen og	121. Skomagermester H. Møller fra Stubbekjøbing.
110. Skrædermester P. Wick fra Odense.	122. Bundtmagermester L. Andersen fra Thisted.
111. Muurmester N. Hansen fra Præstøe.	123. Skomagermester M. Bartram fra Veile.
112. Skomagermester R. Rasmussen fra Randers.	124. Skrædermester Munch og
113. Tømmermester H. Weber og	125. Skrædermester F. Fischer fra Viborg.
114. Skomagermester Pætges fra Roeskilde.	126. Muurmester Hoffensetz fra Vordingborg.
115. Brygger N. Hansen fra Rudkjøbing.	127. Steenhuggersvend C. A. Alexander fra Kjøbenhavn.
116. Sadelmagermester D. Hansen fra Rødbye.	
117. Malermester A. Møller fra Saxkjøbing.	
118. Malermester P. Olsen fra Skjelskøer.	
119. Blikkenslagermester F. Broch fra Stege.	

Forsamlingen begav sig Kl. 11 til Salen nedenunder i første Etage, som velvilligt af det tekniske Institut var overladt den til Afbenyttelse ved Møderne. Forhandlingerne aabnedes dernæst med en Meddelelse om, hvad der havde foranlediget denne Sammenkomst, og hvilke foreløbige Skridt der i denne Anledning vare foretagne. Beretningen herom gaves af Haandværkerforeningens Formand, Malermester A. C. Geisler paa Forretningscomiteens Vegne, som derpaa opfordrede Forsamlingen til at vælge en Dirigent, hvortil Kobbersmedmester J. F. Fugmann foresloges. Forsamlingen bifaldt eenstemmig Valget, hvorefter Formanden erklærede Mødet aabnet og anmodede den valgte Dirigent om at indtage sin Plads.

Bogbindermester Clément udbad sig Ordet, forinden Forhandlingerne begyndte, og udbragte et Leve! for Haandværkerforeningens Bestyrelse, der havde taget Initiativet i denne Sag, hvori hele Forsamlingen deeltog.

Dirigenten aabnede derpaa Forhandlingerne med at foredrage Udkastet til en Forretningsorden, som discuteredes og vedtoges. Efter [at] dette var skeet, oplæstes Motiveringen af Indstillingen, hvor navnlig en Meningsforskjel opstod om den sidste Passus i samme skulde blive staaende, hvilket dog vedtoges, og bestemte man forøvrigt, at man, efter at have gennemgaaet Indstillingspunkterne, senere kunde blive enige om, hvorledes Redactionsforandringer i Henhold til disse skulde foretages. Behandlingen af de enkelte Punkter fandt derpaa Sted i 4 paa hinanden følgende Møder, Formiddage og Eftermiddage den 25de og 26de Juli. I Henhold til de i denne Anledning foretagne Forandringer, Tilføininger m. m. bleve Indstillingspunkterne affattede i Form og Indhold, som følger:

1. Den nuværende Haandværkerforfatning vedbliver med de i det Følgende nævnte Forandringer.
2. Enhver, der agter at ernære sig som Svend i nogetsomhelst Haandværk enten i Laug eller udenfor samme maa i denne Henseende aflægge en anordnet Duelighedsprøve.
3. Enhver, der agter at erholde Borgerskab som selvstændig Næringsdrivende enten i et af Haandværksfagene eller som Fabrikant, skal i denne Henseende forud aflægge en anordnet, efter Omstændighederne dels theoretisk, dels practisk Duelighedsprøve.

4. Duelighedsprøverne i de forskjellige Fag bør stedse bestaae i et saadant Stykke Arbeide, der let kan afsættes, og i alle Tilfælde være saaledes, at det, opfyldende Fordringerne for en Prøve, kan udføres med muligste Besparelse af Tid og Omkostninger. Hvorledes denne Prøve fremtidigt bør ordnes i de forskjellige Fag, foreslaaes ved en Comitee, dannet af et lige Antal Mestere og Svende i det paagjældende Haandværk og een af Magistraten udnævnt sagkyndig Mand.

5. Mesterprøverne i Kjøbenhavn bedømmes af en Commission, der bestaaer af et af Magistratens Medlemmer, fire Mestere af vedkommende Fag, hvoraf Mesterne vælge to og Svendene to ved aarlige Valg, een af Magistraten valgt Haandværksmester eller Fabrikant, der driver en beslægtet Næringsvei, samt een af den polytechniske Anstalts Lærerpersonele. For de Haandværk, ved hvilke Tegningen sendes til det Kongelige Kunstacademi, indtræder tillige et af dets Medlemmer i Commissionen.

6. Lignende Commissioner for Provindserne blive at indrette i de forskjellige Kjøbstæder, hvor Kræfter og Midler dertil ere tilstæde. Disses Virksomhed udstrækkes til de nærmest liggende Byer, hvor Commissioner ikke kunne dannes.

7. I de enkelte nuværende eller opkommende Fag, hvor ingen Prøver lovligt ere anordnede, bestemmer en af Øvrigheden udnævnt Commission, under Forbehold af høiere Sanction, hvilken Prøve Vedkommende skal udføre for at naae Næringsrettighed i den opgivne Haandtering eller Fabrikation.

8. Prøverne, der skulle være eens over hele Landet, udføres under behørig Control paa de Steder, hvor vedkommende Svende agte at nedsætte sig som Mestere og hvor de, hvad enten det er i Kjøbenhavn eller een af Rigets andre Kjøbstæder, maae være etablerede i 2 Aar, førend de kunne henflytte til nogen anden Stad.

9. Enhver indfødt Svend skal have Ret til at etablere sig som Frimester uden i denne Henseende at aflægge Prøve, naar han har arbeidet 15 Aar som Svend og naaet 35 Aars Alderen samt arbeidet 5 Aar i den Kjøbstadscommune, hvori han agter at nedsætte sig. Med det 40de Aar har han tillige Ret til at holde en Svend eller Dreng til Hjælp. To eller flere Frimestere maae ikke forene sig til et Arbeides Udførelse.

10. Berettigelse til Næringsdrift paa Landet have kun de, der paa foranførte Maade have aflagt Prøve i Kjøbenhavn eller een af Rigets andre Kjøbstæder eller opnaaet Betingelserne for at kunne nedsætte sig som Frimestere i en Kjøbstad, dog at de svare Afgifter som Haandværkere i Kjøbstæderne.

11. Fremmede Haandværkere kunne ikke opnaae Borgerret, førend efter 5 Aars stadigt Ophold her i Landet, og have de da tillige hvor de etablere dem, for ikke at falde det Offentlige til Byrde, at stille betryggende Garanti herfor i Lighed med, hvad der i de Vedkommendes Fødeland fordres af Danske i saadan Henseende.

Mandagen den 28de Juli fra Morgen Kl. 8³/₄ til Middag Kl. 2 holdtes Slutningsmødet. Heri oplæstes samtlige redigerede Indstillingspunkter, og blev af Forsamlingen mod 4 Nei vedtagne i deres Heelhed. — Forsamlingen overdrog Comiteen at vælge 5 Medlemmer af Forsamlingen, 3 Mestere og 2 Svende til at overbringe Andragendet til Ministeriet. — Det vedtoges at man kunde indgive Minoritetsvota, som da skulde følge med Indstillingen til Ministeriet [s. ndfr. S. 166]. — Den Delegerede fra Rudkjøbing [Brygger N. Hansen] vilde protestere imod, at denne Forsamlings Udtalelser i Nærings sagen skulle

være at ansee som en Udtalelse fra hele Standen, men denne Protest afvistes af hele Forsamlingen mod 2 Nei-Stemmer.

Blandt de indsendte Ændringsforslag til Indstillingen vare forskellige Opfordringer om Udvidelse af Haandværkernes Handelsberettigelse. Da denne Gjenstand efter de under Discussionen fremkomne Oplysninger saavel fra Lovgivningens Side som i Praxis stillede sig meget forskelligartet mellem de forskellige Haandteringer, formulerede Dirigenten Spørgsmaalet paa følgende Maade: „At den forskellige Haandværkere og Fabrikanter tilstaaede Ret til at indforskrive deres Materiale til eget Brug tilstedes alle Haandværkere uden Undtagelse“, hvilket eenstemmigt bifaldtes. — Endvidere overdroges det Comiteen at udarbejde et Andragende i denne Anledning til Indenrigsministeriet og derefter omsende det til Laugene og Provindserne for at forsynes med Underskrifter til Indgivelse i Standens Navn.

Den Delegerede fra Snedkerlauget i Kjøbenhavn [Snedkermester J. Cortsen] foreslog en Adresse til Hans Majestæt Kongen i Anledning af den vedtagne Indstilling i Nærings-sagen. Forsamlingen vedtog at opsætte denne Handling, indtil Sagen paa et andet Stadium maatte give Anledning dertil.

Endeligen udnævntes den hidtilværende Forretnings-Comitee til fremdeles at varetage Nærings-sagen og i saadan Henseende at sætte sig i fornøden Forbindelse med alle Landets Kjøbstæder. — Forhandlingerne erklæredes derefter for sluttede. — Efter at have istemt et Leve for Kongen skiltes Forsamlingen ad.

[Herefter er der aaben Plads til en Underskrift, formentlig Dirigentens.]

J. Lasenius Kramp.

Mandagen den 28de Juli, Aften Kl. 8 fandt et Festmaaltid Sted paa den kongelige Skydebane, hvori de fleste Delegerede samt nogle andre Medlemmer af Haandværks-standen deeltog (omtrent 120 Personer). — Torsdag den 31te Juli var Comiteen samlet for at bestemme den endelige Expedition af Indstillingen, og valgte man som Deputation til at overbringe samme til Indenrigsministeren:

Sadelmagermester P. C. Dinesen,
Snedkersvend G. Emerndörfer,
Malermester A. Geisler,
Bagersvend H. F. Jacobsen*, og
Seil-, Flag- og Compasmagermester J. Weilbach.

I Sidstnævntes Sted, som ikke kunde modtage Valget, indtraadte
Kleinsmedmester J. Cumann.

Deputationen erholdt Audients hos Ministeren [Kammerherre I. J. Unsgaard] Tirsdag den 5te August, hvor Indstillingen overraktes. Efterat være gjort bekendt med de Skridt og Forhandlinger, Haandværksstanden havde foretaget i denne Sag, samt den Maade hvorpaa Standen ved denne Leilighed havde været repræsenteret, yttrede Ministeren: „At Indstillingen vilde blive overgivet til den Mand [Overretsassessor Otto Müller], hvem

* Han var Formand for Oldgeseforeningen.

det var overdraget at udarbejde den bebudede Næringslovgivning. Lovudkastet vilde i sin Tid udkomme i Trykken, hvorved enhver kunde erholde Leilighed til at gjøre sig bekendt med samme, forinden det kom under Behandling i Thinget. Han selv vilde desuden skjænke Sagen sin nøieste Overveielse".*

A. C. GEISLER.

J. Lasenius Kramp.

Med Hensyn til de ovenfor nævnte „Minoritetsvota“ oplyses i een den 6. August 1856 dateret og af A. C. Geisler underskreven saakaldet „Beretning“, der foreligger trykt**, Følgende:

I Medhold af en Beslutning i Mødet at kunne indstille Minoritetsvota vare følgende afgivne og vedføjede Indstillingen, nemlig:

A. Ved den Delegerede fra Guldsmedlauget i Kjøbenhavn [Guldsmedmester J. C. J. Schmith] og den Delegerede fra Assens [Slagtermester Levinsohn]: „At sidste Passus i Motiveringen kommer til at lyde saaledes: „at Næringsforholdene ønskes ordnede for det egentlige Danmarks Vedkommende“, og ikke som anført for hele Monarchiet; At Bestemmelsen i Indstillingspunkt 3 om Mesterprøve for Fabrikanters Vedkommende bortfalder; At den Passus i Indstillingspunkt 9: „samt arbeidet 5 Aar i den Kjøbstadscommune, hvori han agter at nedsætte sig“, ligeledes bortfalder“.

B. Ved den Delegerede fra Skjelskør [Malermester P. Olsen], den Delegerede fra Bødkersvendene i Kjøbenhavn [C. A. Hansen] og den Delegerede fra Kallundborg [Dreiermester S. Sørensen]: „Forudsat, at Bestemmelserne i § 4, som omhandler Mesterprøvernes betydelige Nedsættelse med Hensyn til Tidsspilde og Bekøstning, virkelig gennemføres, tillade vi os meget at fraraade at etablere Frimesterrettigheden som en almindelig Rettighed for enhver Svend, der har opfyldt de i § 9 for en saadan Rettigheds Erhvervelse fastsatte Betingelser“.

C. Ved følgende 15 Delegerede fra Malersvendene [Anthon Larsen], Tømmersvendene [C. Wilhelmy], Snedkersvendene [G. Emerndörfer], Steenhuggersvendene [C. A. Alexander], Kandestøbersvendene [Anton Birch], Muursvendene [Lundberg], Bogbindersvendene [Petersen], Hattemagersvendene [F. Kühl], Bagersvendene [H. F. Jacobsen], Possementmagersvendene [F. Wienberg], Knapmagersvendene [Flittner], Kleinsmedsvendene [A. J. Agersborg], Sadelmagersvendene [C. Fuchs], Glarmestersvendene [F. Christensen] og Seilmagersvendene [J. P. Lorentzen], alle i Kjøbenhavn: „At den Commission, der efter Indstillingspunkt 5 bliver nedsat for at bedømme Mesterprøverne, forandres derhen, at de to Mestere blive valgte af Mesterne og de andre to af den Svend, der agter at aflægge Prøven“.

I Anledning af C. V. Rimestads den 13. December 1855 i Folketinget gjorde Forespørgsel og Indenrigsminister P. G. Bangs Svar, hvorefter der hurtigt vilde blive forelagt

* Han afgik som Indenrigsminister i Oktober 1856; det var den tidligere Professor A. F. Krieger, der som Indenrigsminister i Ministerierne Andræ og Hall gennemførte Næringsloven.

** Denne „Beretning“, der formentlig blev udsendt til samtlige Lav og Haandværkerforeninger, indeholder efter en kort Indledning Indstillingen til Indenrigsministeriet, de her trykte Minoritetsvota samt Indenrigsministerens Svar til Deputationen, der overbragte Indstillingen.

et Forslag til en Reform i Næringslovgivningen (se ovfr. S. 51), blev det i Haandværkerforeningens Bestyrelse den 4. Januar 1856 slaaet fast, „at der var fuld Grund til allerede paa Sagens nærværende Standpunkt at forberede sig paa at imødegaae de . . . fremsatte urigtige Paastande“. I Bestyrelsesmøde paa Bestyrelsesmøde, den 6. 14. og 20. Februar, og i et Plenarmøde, bestaaende af Bestyrelse og Repræsentantskab, den 5. Marts drøftedes en Udtalelse, der midt i Marts udkom som et selvstændigt lille Skrift: „Et Par Ord om de i afvigte Rigsdagssession fremsatte Forslag og Yttringer betræffende Haandværksdriften. Udgivet af Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn“ (S. 1-14). Det blev udsendt til alle Byens Lav samt til alle Haandværkerforeninger i Landet. Begivenheden i Rigsdagen havde ogsaa vakt Bevægelse i disse. Foreningens tidligere Formand Malermester Tilly meddelte Bestyrelsen Breve, han i den Anledning havde faaet fra Haandværkerforeningerne i Aarhus, Stubbekjøbing og Nykjøbing paa Falster. Et hele Landet omfattende Haandværkermøde viste sig efterhaanden som Maalet, der burde tilstræbes, og i Bestyrelsesmødet den 23. April blev man enig om, at der skulde udarbejdes nogle Punkter, der kunde lægges til Grund for en Diskussion paa et saadant almindeligt Haandværkermøde, der burde indgaa med en Indstilling til Indenrigsministeriet. Efter at Udkastet til en saadan Indstilling var drøftet af Bestyrelsen i endog tre Møder den 26. og 30. April samt 20. Maj, forelagdes det privat for tolv Oldermænd den 28. Maj, ligesom — ogsaa privat — for Oldgeselforeningens Bestyrelse den 31. Maj og 3. Juni. Derefter behandlede det paany i Bestyrelsen den 12. og 14. Juni og i Plenarmøder med Repræsentantskabet den 24. og 28. Juni. Det saaledes meget omhyggeligt forberedte Udkast, der er indført i Bestyrelsens Protokol S. 352-358 og desuden foreligger særlig trykt, gjengives her nedenfor med Tilføjelse af de ikke væsentlige Forandringer, det undergik paa Haandværkermødet. Alle Forandringer, Tilføjelser og Udeladelser ere gjengivne med Kursivskrift; Indstillingspunkterne i deres endelige Form ere alt trykte ovfr. S. 163-64.

Forslag til en Indstilling til Indenrigsministeriet.

Ifølge allerhøieste Resolution af 3die April 1840 udvalgte en Comitee af Kjøbenhavns Communalbestyrelse til at undersøge Stadens Laugs- og Corporationsvæsen. Denne Comitee fremlagde i 1847 Resultaterne af sit Arbeide i en Betænkning angaaende Haandværks- og Fabriklaugene, samt de dermed beslægtede Næringsveie i Kjøbenhavn. Ikke undladende Erkjendelsen af de Goder, en velindrettet Laugsforfatning medfører, viste dog den hele fremsatte Plan og de Motiver, hvorpaa samme var bygget, at en Udvikling til en fuldstændig Næringsfrihed var Maalet, man igjennem den nye Ordning tilsigtede at opnaae. Bestemmelserne syntes derfor flere Steder at være løse og vaklende og ingenlunde skikkede til at begrunde en ny Tingenes Orden med behørig Fasthed, hvorimod andre Punkter maatte erkjendes at tilsigte gavnlige Forbedringer og Foranstaltninger, naar de indsattes som Dele af en anden Heelhed. Erklæringer over Comiteens Forslag indhentedes fra samtlige Lauges Medlemmer, og Haandværksstanden lod disse udgaae i Trykken, som Bemærkninger til Betænkningen, hvorefter de indsendtes til Borgerrepræsentationen, ligesom Exemplarer tilstilledes forskellige Ministerier. Siden den Tid har Sagen saagodtsom hvilet, indtil i forrige Aars December Maaned, da Hs. Exsell. Indenrigsministeren, i Anledning af en skeet Forespørgsel i Folkethinget, erklærede, at Spørgsmaalet om samtlige Næringsforhold maatte bringes til Afgjørelse, og ventede,

at dette vilde skee næste ordentlige Rigsdag. Denne Sag, der [saa specielt berører] ogsaa specielt berører Haandværksstanden, har [ofte, og fornemmelig] (*disse Ord ere udeladte*) i den seneste Tid, været Gjenstand for den omhyggeligste Overveielse, [men Standen har derved ikke kunnet komme til anden Overbeviisning, end Hensigtsmæssigheden af Laugsinstitutionen, naar dens mange Goder bibeholdes, og de muligt endnu stedfindende Uskikke eller Misligheder her og der fjernes. Den har derfor anseet det som Ret og Pligt, at udtale sin Formening over saavel den ved Laugsindretning hidtil bestaaende Tilstand, som om de Forandringer, man alene anseer for tilraadelige i samme.] Landet over, og have i den Anledning 127 Delegerede, som repræsenterede 42* Kjøbstæder i Danmark og 40 Laug i Kjøbenhavn, været forsamlede for at behandle og vedtage efterfølgende Indstilling til det høje Indenrigsministerium.

Den hele nuværende Haandværkerforfatning har medført saa mange oeconomicke Fordele for det Offentlige ved de i Laugene bestaaende Syge-, Fattig- og andre Hjælpkasser, hvorved Communerne ere blevne fritagne for store Summers Udredelse, at Nyttens og Vigtigheden af saadanne Indretningers Vedligeholdelse maa findes indlysende. Den borgerlige Orden, Laugsvæsenet indenfor sin Organisation bidrager til at fremme og den Støtte, det i mange Tilfælde formaaer at yde Autoriteterne, maa altid være af særdeles stor Betydning. Den Kundskab og Duelighed, det fremskaffer ved Individernes gode Oplærelse, som atter godtgøres ved Prøvers Aflæggelse, maa paa ingen Maade underverdes. Saa vist som det hidtil har bidraget til Næringsbrugenes Forædling, til de industrielle Kræfters Fremme og til en i det Hele ønskelig og rolig Udvikling af alle herhenhørende Forholde i vort Fædreland, saaledes vil det uimodsigeligt ogsaa fremdeles være istand hertil, naar enkelte hensigtsmæssige og til Tidernes Trang svarende Forandringer foretages. Laugsvæsenets hele Inddeling og Indretning viser ogsaa Modtageligheden for Forbedringer, der kunne fremme dets Formaal: techniske og oeconomicke Goders Opnaaelse under Iagttagelse af hvad der svarer til det hele Samfunds velforstaaede Tarv. [Vi antage det derfor] *Det tør derfor antages at blive* af yderste Vanskelighed, om ikke Umulighed, istedetfor den nuværende Laugsindretning, at begrunde noget Nyt, hvorpaa med samme Tryghed kunde stoles, og hvoraf man turde haabe noget Fortrinligere end hidtil. Man tør heller ikke her i denne Henseende alene gaae ud fra almindelige statoeconomicke Theorier og disses Anvendelse paa Laugsvæsenet, af hvor stor videnskabelig Vigtighed de ellers kunde være; thi Folkene leve dog ikke efter bestemte Systemer og lade sig heller ikke regjere derefter. Sagen maa derfor behandles i al sin Naturlighed. Kræfterne for Haandværk og Industri bør som hidtil oplæres og uddannes, og hensigtsmæssige Prøver som Beviser for Duelighed aflægges. Udgifterne hertil og for Indtrædelsen i Laugene maa være saa ringe, som Omstændighederne maatte gjøre det muligt. Grændserne mellem de navnlig beslægtede Fag kunne være mindre skarpt afstukne, end hvad nu er Tilfældet, saa at Tilvirkningerne paa det industrielle Gebeet ikke billigviis kunne siges at lide af ufornødne Hindringer. Friere Principer for Næringslivet kunne fornuftigviis ikke opstilles. Heri ligger i Sammenligning med andre bestaaende Livsstillinger fuldstændigt Opfyldelsen af den ved saa mange Leiligheder

* Efter Navnefortegnelsen ovfr. S. 161 flg. mødte der kun Delegerede fra 36; fra de resterende 6 forelaa der skriftlig Tilslutning.

fremhævede Sætning: at Enhver maa have Lov til at ernære sig som han bedst veed, vil og kan. Thi at give Enhversomhelst Tilladelse til at etablere sig i et Fag, hvori han ingen Kundskab og Dygtighed har, er ikke i det Almenes Tarv og leder til Udskielser i Næringsvæsenet, der ingenlunde lovmæssigt bør indrømmes. Det er desuden en besynderlig Anskuelse, der ofte søger at gjøre sig gjældende, og viser ligesaa liden Kundskab til Tingene, som det tyder Agtelse for Haandværksmanden, naar man troer, at hans Fag kan drives af Hvilkenomhelst, der maatte have Lyst dertil, uden at være oplært i samme.

En Bestemmelse i den nuværende Laugslovgivning, [som vi for alle Vedkommendes Skyld, der aflægge Prøver, saavel som for Mesternes] *man, saa vel for Mesternes som for Svendenes Vedkommende* ønsker, maa modtage en Reform, er den om Bedømmelsen af Prøvestykkerne. [For at sætte denne Handling i et endnu mere upartisk Lys, slutte vi os gjerne] *I denne Henseende har man i det Væsentlige sluttet sig* til det Forslag [med nogen Forandring] (*disse Ord ere udeladte*), som er givet i Laugscomiteens Betænkning af 1847 [nemlig] om en Commission, sammensat af fornødne Kræfter og udrustet med den nødvendige Myndighed i de herhenhørende Afgjørelses-Tilfælde. Kun mene vi, for at fremme en fornuftig Udvikling af Industrien, at Commissionen tillige maa have Ret, under Forbehold af høiere Sanction, at bestemme Prøvestykker for de muligt opkommende Fag, der ikke henhøre under noget af de nu bestaaende Laug, ligesom for de Erhvervs-grene, der have en mere fabrikmæssig Character.

De Haandværkere, der ikke ere under Laugene, burde efter Øvrighedens nærmere Foranstaltning slutte sig sammen i saadanne oeconomicke Foreninger, der ligesom Laugene overtage Forpligtelser om Fattig- og Sygehjælp, at Byrder i denne Henseende ikke skulde komme Communerne til Last.

Frimesterrettigheden i den Udstrækning, som Adskillige have foreslaaet, maa — som forhaabentlig overflødig — aldeles fraraades, da den i Grunden kun er for saare Lidet at regne, og forskaffer i mangfoldige Tilfælde Svenden en daarligere Stilling end tidligere. Den tjener heller ikke til at udvikle Næringsveiene og bringer i Almindelighed kun Armod i Følge med sig paa Grund af den indskrænkede Virkekreds. Da imidlertid forskjellige Tilfælde kunne indtræde, hvilke maatte gjøre det umuligt for nogle Svende at underkaste sig Duelighedsprøve, og, hvor Billighed maatte tale for, at de da erholde Rettighed til at arbeide med egne Hænder i eget Hjem, og da den lettere Adgang til at blive virkelig Mester desuden upaatvivleligt vil bevirke, at der hellere vælges en større end en mindre Virkekreds, hvorved Frimesternes Tal af sig selv vilde blive ringere, har man troet at burde bibeholde den Art Næringsdrivende. En saadan Rettighed kunde tilstædes, naar en Svend havde arbeidet som saadan i 15 Aar og naaet 35-Aars Alderen, samt tillige være betinget af, at han idetmindste burde have arbeidet 5 Aar af dette Tidsrum i den Kjøbstadscommune, hvori han agter at nedsætte sig. Med det 40de Aar burde han tillige have Ret til en Svends eller en Drengs Hjælp. Alle andre Maader at erhverve sig selvstændig Næringsret paa, bør bortfalde. *Det maa derhos være en naturlig Selvfølge, at den tidligere Bestemmelse om, at 2 eller flere Frimestere ikke maa forene sig om Arbeiders Udførelse, fremdeles vedbliver.*

Berettigelse til Næringsdrift paa Landet burde for at fremskaffe en nyttig og fornøden Eenhed i Næringsforholdene ligeledes kun tildeles den, der paa foranførte Maade

havde aflagt anordnet Prøve enten i Kjøbenhavn eller een af Rigets andre Kjøbstæder, eller har Betingelsen for at kunne drive sin Haandtering som Frimester i en Kjøbstad.

Den fremmede Mestere tilkommende Rettighed at kunne nedsætte sig heri Landet uden at forfærdige Prøvestykke, der bestaaer i Følge Forordningen af 23de December 1681, samt de Reformeertes og Fremmedes Privilegier af 1747 og 1748, bør som overflødig og ikke tidssvarende, ophæves.

Derimod bør ingen Fremmed kunne vente at opnaae Borgerret paa anordningsmæssig Maade, førend efter 5 Aars stadigt Ophold her i Landet, og *har man troet sig beføiet til at gjøre den Fordring, at en saadan Fremmed stiller et vist Depositum til det Offentlige, der sikkrer dette for at han under ugunstige Omstændigheder ikke falder det til Byrde, da Danske og andre Fremmede paa flere Steder i Udlandet maae opfylde saadanne Betingelser.*

Endeligen forekommer det Haandværksstanden [uomgjængeligt nødvendigt] *ønskeligt*, for at opnaae en ogsaa *muelig Eenhed* i denne [Henseende vistnok i høi Grad ønskelig Eenhed, og,] *Retning samt* for at fjerne alle de Dissentser, [søm ikke kunne udeblive] *der let ville fremkomme* ved at forskjellige Næringsforhold finde Sted i de forskjellige Provindsdele af Riget, at Næringsloven i denne Henseende bliver gennemført over hele Monarchiet.

I Henhold til det Anførte fremsætte vi saaledes herved i følgende Hovedtræk de af os givne Udtalelser, nemlig:

1. Den nuværende Haandværksforfatning med Laugsindretning vedbliver med de i det Følgende nævnte Forandringer.

2. Enhver, der agter at [optages til] *ernære sig som* Svend i nogetsomhelst Haandværk, enten i Laug eller udenfor samme, maa i denne Henseende aflægge en anordnet Duelighedsprøve.

3. Enhver, der agter at erholde Borgerskab som selvstændig Næringsdrivende, enten i et af Haandværksfagene eller som Fabrikant, skal i denne Henseende forud aflægge en anordnet, efter Omstændighederne deels theoretisk, deels practisk Duelighedsprøve.

4. Duelighedsprøverne i de forskjellige Fag bør i Reglen bestaae i et saadant Stykke Arbeide, der let kan afsættes, og i alle Tilfælde være saaledes, at det, opfyldende Fordringerne for en Prøve, kan udføres med mueligste Besparelse af Tid og Omkostninger. Hvorledes denne Prøve fremtidigt kan ordnes i de forskjellige Fag, foreslaaes ved en Comitee, dannet af et lige Antal Mestere og Svende i det paagjældende Haandværk og *en af Magistraten udnævnt sagkyndig Mand.*

5. Mesterprøverne i *Kjøbenhavn* bedømmes af en Commission, der bestaaer af eet af Magistratens Medlemmer, fire Mestere af vedkommende Fag, hvoraf Mesterne vælge to og Svendene to ved aarlige Valg, een af Magistraten valgt Haandværksmester eller Fabrikant, der driver en beslægtet Næringsvei, samt een af den polytechniske Anstalts Lærerpersonale. For de Haandværk, ved hvilke Tegningen sendes til det Kongelige Kunstacademi, indtræder tillige et af dettes Medlemmer i Commissionen.

6. Lignende Commissioner for *Provindserne* blive at indrette i [Rigets] *de* forskjellige Kjøbstæder, hvor Kræfter og Midler dertil ere tilstæde. *Disses Virksomhed udstrækkes tillige til de nærmest liggende Byer, hvor Commissioner ikke kunne dannes.*

7. [Oprindeligt sidste Stykke af § 5.] I de enkelte nuværende eller opkommende Fag,

hvor ingen Prøver lovligt ere anordnede, bestemmer en af Øvrigheden udnævnt Commission, under Forbehold af højere Sanction, hvilken Prøve Vedkommende skal udføre, for at naae Næringsrettighed i den opgivne Haandtering eller Fabrikation.

8. *Prøverne i alle Fag, der skulle være eens over hele Landet, udføres under behørig Control paa de Steder, hvor vedkommende Svende agte at nedsætte sig som Mestere, og hvor de, hvad enten det er i Kjøbenhavn eller een af Rigets andre Kjøbstæder, maae være etablerede i 2 Aar, førend de kunne henflytte til nogen anden Stad.*

9. *[Oprindelig § 7.] Enhver indfødt Svend skal have Ret til at etablere sig som Frimester uden i denne Henseende at aflægge Prøve, naar han har arbeidet 15 Aar som Svend og naaet 35-Aars Alderen, samt arbeidet 5 Aar i den Kjøbstadscommune, hvori han agter at nedsætte sig. Med det 40de Aar har han tillige Ret til at holde en Svend eller Dreng til Hjælp. To eller flere Frimestere maae ikke forene sig til et Arbeides Udførelse.*

10. *[Oprindelig § 8.] Berettigelse til Næringsdrift paa Landet have kun de, der paa foranførte Maade have aflagt Prøve i Kjøbenhavn eller een af Rigets andre Kjøbstæder, eller opnaaet Betingelserne for at kunne nedsætte sig som Frimestere i en Kjøbstad, dog at de svare Afgifter som Haandværkere i Kjøbstæderne.*

11. *[Oprindelig § 9]. Fremmede Haandværkere kunne ikke opnaae Borgerret, førend efter 5 Aars stadig Ophold her i Landet, og have de da tillige, hvor de etablere dem, for ikke at falde det Offentlige til Byrde, at stille betryggende Garanti herfor, i Lighed med hvad der i de Vedkommendes Fødeland fordres af Danske i saadan Henseende.*

Ved til det høie Ministerium underdanigst at fremsende nærværende Indstilling, vedtaget af Mestere og Svende i hele Kongeriget, maae vi udtale det som Standens ufravigelige og bestemte Ønske, at de her fremsatte Punkter maae blive anvendte som Grundlag for den bebudede Reform i Næringslovgivningen, Haandværksdriften betræffende, ligesom man ogsaa troer at [kunne] turde gjøre billig Fordring paa, hvis mulige Afvigelser herfra maatte skee i det under Arbeide værende Lovudkast, at [vor] Standens Betænkning maa blive hørt, forinden Loven forelægges til Behandling. I denne Anledning har Landets Haandværksstand udnævnt [Delegerede, som tillige ere givne] *Undertegnede med fornøden Bemyndigelse til [paa hele Standens Vegne] (disse Ord ere udeladte) at [afgive] indhente Erklæringer.*

Underskriverne (A. C. Geisler, P. C. Dinesen, J. F. Fugmann, J. A. Øberg, J. Cumann, J. Weilbach, M. S. Frænkel, H. P. J. Willumsen og J. C. Balling) ere Haandværkerforeningens daværende Bestyrelse.

Det har sin Interesse at se den daværende Presses Stilling til Mødet og dets Indstilling. Da „Berlingske Tidende“ har faaet den af Geisler udsendte „Beretning“, aftrykker Bladet strax Indstillingen med nogle indledende velvillige Ord, hvori det bl. A. siger: „Sagen forekommer os af største Vigtighed, og Intet er mere ønskeligt, end at den endelig maa blive ordnet, svarende til Tiden. Vi finde det derfor rigtigt at offentliggjøre denne Indstilling, som mulig kan give Andledning til nærmere Drøftelse“ (Berl. Tid. Nr. 188 og 189 for den 14. og 15. Avgust 1856). Der kom imidlertid ingen Drøftelse. — „Flyveposten“ er afgjort i stadig Forbindelse med Haandværkerforeningen. Den 25. Juli meddeler Bladet det Forslag til en Indstilling, som „idag“ skal forelægges Mødet,

den 30. Juli giver det et kort Referat af Mødets Forløb og omtaler Afslutningsfesten den 28. Juli, det aftrykker bl. A. den ved denne Lejlighed afsungne Sang; den 14. Avgust meddeler det, at Indstillingen var bleven overrakt Indenrigsministeren samt hvad han svarede, og den 15. Avgust aftrykker det de ovenfor trykte Minoritetsvota. — „Fædrelandet“ behandler Sagen i en lang, gennem fire Numre gaaende kraftig Artikel (Nr. 206, 207, 212 og 213 for den 4., 5., 11. og 12. September), hvori det stærkt taler imod Mødets Resultater og særlig angriber Oldermandsinstitutionen. — Endelig følger J. A. Hansens Organ „Morgenposten“ Mødet med ironisk Opmærksomhed. Allerede den 22. Juli kan det meddele de oprindelige ni Indstillingspunkter, der betegnes som afgjort reaktionære, og det fortsætter i dets Numre for den 25., 28., 30. og 31. Juli, 5., 15., 16. og 19. Avgust. Det synes ikke at have faaet den Geislerske „Beretning“ tilsendt, men benytter saa „Flyveposten“ som Kilde, ligesom det optrykker Artikler fra „Kjøge Avis“ og „Fyens Avis“, der gaa imod Mødet. Særlig skal det bemærkes, at det kan oplyse, at en Svend fra Aalborg, der mente at være valgt til at give Møde, blev afvist, og at Slutningsmødet, ved hvilket dette skete, i det Hele synes at have været bevæget. Da Brygger Hansen protesterede imod, at Mødets Udtalelser kunde betragtes som et gyldigt Udtryk for hele Landets Haandværksstand, blev han efter Morgenposten støttet af Malermester P. Olsen fra Skjelskør, og et af denne fremsat Ønske om Afgivelsen af Minoritetsvota erklærede Dirigenten, Kobbersmed Fugmann, „paa det Bestemtteste“ at maatte afvise. Naar der desuagtet i den Geislerske „Beretning“ fremkommer Minoritetsvota, ligger der heri maaske en Forklaring af, at Kompasmager Weilbach negter at modtage Valg til Deputationen, og at saavel han som Kobbersmed Fugmann udmelde dem af Bestyrelsen (se ovfr. S. 55). Ganske mærkeligt er det, at Fugmanns Navn findes med under en foreliggende trykt „Kopi“ af Indstillingen, medens det mangler paa Originalen, der er dateret den 4. Avgust 1856 (Rigsarkivet 2den Afd., Skab 9, Pakke 34); de ovenfor nævnte Minoritetsvota staa i Originalen efter Underskrifterne paa et Blad for sig. Fugmanns Underskrift under Referatet af Mødet mangler jo ogsaa (s. ovfr. S. 165).

2.

Grundbestemmelser for Haandværkerforeningens Stiftelse Alderstrøst. Vedtagne af Haandværkerforeningens Generalforsamling den 9. Maj 1864, kgl. konfirmerede den 6. Juli 1865.

1. Stiftelsen „Alderstrøst“ er beliggende paa Nørrebrogade, Matr. Nr. 190, Gade-Nr. 17 i udenbyes Klædebo-Qvarteer.

Grunden, som tilhører Stiftelsen, er 10,192 □ Alen med Façadelinier mod Nørrebrogade og Baggesensgade.

2. Stiftelsen er grundlagt af Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn, væsenligst gennem Midler, der ere fremkomne ved Overskuddet af en Varelotteriforretning, samt ved Gaver af Haandværksstanden, der ere ydede deels i rede Penge, deels i Arbeide.

Saavel den nu mod Nørrebrogade opførte Bygning, som de Bygninger, der fremtidigt maatte opføres paa samme Grund, tilhører Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn.

til Fordeel for Haandværksstanden og maa ingensinde ved Salg eller paa anden Maade gaae over til fremmed Eie eller belægges med andre Personer end Saadanne, som i det Følgende bestemmes.

3. Stiftelsen har til Formaal at give frit Huusly og saavidt muligt tillige anden Understøttelse i Brændsel, Penge o. s. v. til gamle, værdige og trængende Haandværkere, som ere eller have været Borgere heri Staden, dissers Enker, samt under særegne Omstændigheder tillige deres ugifte Døttre.

4. Saalænge Stiftelsens Bygning eller Bygninger ikke ere gjældfrie og et tilstrækkeligt Grundfond til Dækning af Skatter, Reparationer, m. v. ikke er opsamlet, skulle endeel af Stiftelsens Boliger bortleies til en moderat Leie efter Bestyrelsens Skjøn. Eftersom de fornødne Midler tilveiebringes, af hvis Renter de aarlige Udgifter kunne bestrides, skulle Leilighederne successive bortgives frit.

5. Enhver af Stiftelsens Leiligheder kan ansættes til en vis Værdi i Penge, hvortil de efter nærmere Overenskomst kunne erhverves til Eie, enten af Lauge, Foreninger af Haandværksmestere eller af Enkeltmand i eller udenfor Standen.

6. Erhvervelsen af en Leilighed i Stiftelsen giver de Vedkommende Ret til at belægge samme med Personer, der have de Egenskaber og opfylde de Betingelser, som disse Grundbestemmelser foreskrive.

7. Rettigheden til at belægge en Leilighed vedvarer for et Laug eller en Forening saalænge samme factisk bestaaer, og for den enkelte Person, der har tilkøbt sig en saadan, for Livstid eller under et ved særlige Betingelser fastsat Aaremaal.

Eiendomsretten overdrages de Vedkommende ved lovformeligt Skjøde.

8. Forsaavidt een eller flere Leiligheder maatte blive ledige og ikke ønskes belagte af de dertil berettigede Eiere, skal derom forhandles med Bestyrelsen, som da overtager Belæggelsen for kortere eller længere Tid.

9. Naar een af de Leiligheder, som Stiftelsens Generalforsamling bortgiver, bliver ledig, averteres 3de Gange i Adresseavisen, at Ansøgningen derom kan indgives til Bestyrelsen indtil 3 Uger fra Bekjendtgjørelsens Datum.

Sagen skal dernæst finde sin Afgjørelse i en Generalforsamling inden Forløbet af 4 Uger.

10. Adgang til Optagelse i Stiftelsen har enhver af de i § 3 nævnte Personer, naar følgende Betingelser ere tilstede:

- a. Den Ansøgende maa være af uplettet Navn og Rygte.
- b. Der maa bevises at være sand og virkelig Trang tilstede i den Paagjældendes Kaar og Stilling.
- c. En Mand maa have fyldt sit 60de Aar og en Qvinde sit 50de, for at kunne komme i Betragtning til at erholde Plads i Stiftelsen.

Dog skal der, men kun under ganske særlige Omstændigheder, navnlig høi Grad af Svagelighed, kunne gøres en Undtagelse med Hensyn til Alderen.

11. Forpligtelse til at skulle fraflytte Stiftelsen kan opstaae ved:

- a. At Nogen ved Arv eller paa anden Maade er blevet istand til at betale Huusleie og forøvrigt kan undvære den Hjælp, som Stiftelsen maatte yde.
- b. At Nogen begaaer Handlinger, som stemples med Vanære i den offentlige Mening.

- c. At Nogen udviser daarlig og uværdig Opførsel mod Stiftelsens andre Beboere og gjen- tagne Gange overtræder de af Bestyrelsen for den indre Ro og Orden givne Forskrifter.
- d. At Enken efter en i Stiftelsen afdød Mand ikke er 50 Aar gammel. (Undtagelse kan dog finde Sted, see forrige §.)
- e. At Eiere af Boliger i Stiftelsen, Lauge, Foreninger eller Enkeltmand ikke opfylde de dem ifølge det vedkommende Skjøde paahvilende Forpligtelser.

12. De særegne Bestemmelser, der angaae Beboernes daglige Pligter i Stiftelsen, Anliggender, som vedrøre den hele indre Orden, Reenholdelse o. s. v., fastsættes af Bestyrelsen i et eget Regulativ og indskærpes enhver af Beboerne til nøiagtig Opfyldelse og Overholdelse.

13. Naar en i Stiftelsen værende Person afgaaer ved Døden uden at efterlade sig Paarørende eller Andre, der ville besørge Begravelsen, skal Bestyrelsen være forpligtet til at lade saadan foranstalte for Stiftelsens Regning. Efterlader den Afdøde sig Noget, har Stiftelsen efter anmeldt Regning Krav paa Boet. Skulde ingen Arvinger melde sig og Creditorerne ere fyldestgjorte, tilfalder Boets Overskud Stiftelsen.

14. Stiftelsens administrative Anliggender ledes af Bestyrelsen for Haandværkerforeningen, saalænge Foreningen factisk bestaaer og har Haandværksstandens Tarv til Formaal for sin Virksomhed. I Tilfælde af Foreningens Ophør, overgaaer Stiftelsen til de i næste § nævnte Delegerede, som fortiden danne Repræsentantskabet i Haandværkerforeningen.

15. Haandværksstandens Delegerede tilligemed Bestyrelsen for Haandværkerforeningen udgør Stiftelsens Generalforsamling, der som saadan har den høieste Afgjørelse i alle Stiftelsens vedkommende Anliggender.

16. Generalforsamlingen sammenkaldes ordinairt een Gang aarligt og extraordinairt saa ofte Bestyrelsen finder det fornødent, eller naar 10 Medlemmer af de Delegerede fordre det. Alle Sager afgjøres ved simpel Stemme fleerhed, med Undtagelse af Forandringer i disse Grundbestemmelser, see § 27.

17. Bestyrelsen har nøie at vaage over Stiftelsens Tarv og Fremme i enhver Retning under Ansvar for Haandværksstandens Delegerede, hvilke forelægges det aarlige Regnskab, naar samme er revideret, tilligemed en fuldstændig Beretning over Stiftelsens hele Tilstand. Efterat dette er skeet, meddeles Haandværkerforeningen en Afskrift saavel af Beretning som Regnskab, som dernæst blive at offentliggjøre.

18. Bestyrelsen vælger indbyrdes hvert Aar, efterat den ordinaire Generalforsamling er affholdt, en Kasserer, en Bogholder, en Secretair, samt øvrige Functionærer, som udfordres til Forretningernes Førelse og Stiftelsens Tilsyn.

19. Formanden leder alle Forhandlinger i Bestyrelsesmøder og Generalforsamlinger, samt udstæder de fornødne Indtægts- og Udgiftsordrer.

20. Bogholderen fører en af Bestyrelsen autoriseret Contrakassebog, hvori noteres alle Indtægts- og Udgiftsordrer, som ere anviste af Formanden.

21. Secretairen fører Forhandlingsprotocollen i de stedfindende Møder, samt Copibog over alle ind- og udgaaende Sager.

22. Kassereren modtager alle Indtægter og udbetaler alle af Formanden anviste og af Bogholderen noterede Udgiftsordrer, hvorover han fører et nøiagtigt Regnskab. Han har at fremlægge en Extract af Regnskabet for Bestyrelsen hvert Fjerdingaar, samt

aarligt et Hovedregnskab, som med de behørigte Bilag tilstilles Revisorerne gennem Formanden. Mulige Udsættelser i Regnskabet besvarer han i Løbet af 8 Dage.

23. Naar den i Stiftelsens Kasse værende contante Beholdning befindes saa stor, at den overstiger, hvad der behøves til de nødvendige Udgifters Bestridelse, skal den af Bestyrelsen gjøres frugtbringende paa den hensigtsmæssigste og sikreste Maade. Obligationer o. desl. noteres at være Stiftelsens Eiendom.

24. Regnskabet revideres af 2 af Haandværkerforeningens Generalforsamling valgte Revisorer. De tilstilles fra Bestyrelsens Formand Stiftelsens aarlige Regnskab, som de have at gennemgaae og snarest at tilbagesende, enten med Antegninger eller i qvitteret Stand. Mulige uafgjorte Poster decideres af Generalforsamlingen.

25. Bestyrelsen kan ansætte en Opsynsmand ved Stiftelsen og give ham en passende Løn for det Arbejde og de Forretninger, som paalægges ham, samt fri Bolig i Bygningen.

26. Ligesom Stiftelsen allerede har modtaget mange Beviser paa Medborgeres Interesse og Deeltagelse, saaledes bør det være Bestyrelsens og de Delegeredes Pligt at have deres Opmærksomhed henvendt paa, at saadan Bistand fremdeles kan vedligeholdes.

Enhver Gave, som ikke har en speciel Bestemmelse, tilfalder Stiftelsen og anvendes efter Bestyrelsens Skjøn. Velgjøreres og Velgjørerinders Navne skulle paa taknemmelig Maade optegnes og bevares i Erindring.

27. Alle Forandringer i nærværende Grundbestemmelser, som man af Hensyn til Stiftelsens Tarv og Bedste i Fremtiden maatte ansee for nødvendige og ønskelige, skulle vedtages i en Generalforsamling (§§ 15 og 16) sammenkaldt alene i saadan Anledning med et Varsel af 14 Dage. Kun naar $\frac{3}{4}$ Deel af Generalforsamlingens Medlemmer give Møde og $\frac{3}{4}$ af de Mødende stemme for Forandringer, kunne de vedtages.

Paa ovenstaaende Grundbestemmelser saavelsom paa enhver Forandring, der fremtidigt maatte attraaes i samme, skal søges Kongelig Confirmation.

3.

Grundbestemmelser for Haandværkerforeningens Stiftelse Alderstrøst. Kgl. stadfæstede den 11. December 1895.

1. Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“, der er grundlagt af Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn, har til Formaal at give frit Husly og saavidt mulig tillige anden Understøttelse til gamle, værdige og trængende Haandværkere, som ere eller have været Borgere i Kjøbenhavn, disses Enker samt under særegne Omstændigheder tillige deres ugifte Døtre.

2. Stiftelsen ejer fortiden følgende Grundejendomme:

- I. Matr. Nr. 190 i udenbys Klædebo Kvarter, stor 11,606 □ Alen med Façadelinier mod Nørrebrogade Nr. 17, Baggesensgade Nr. 10 og Blaagaardsgade Nr. 9.
- II. Matr. Nr. 66 B. 1 i udenbys Klædebo Kvarter, stor 15,848 □ Alen med Façadelinier mod Møllegade Nr. 28 og 30, Nørre Allé Nr. 15 og 19, samt Alderstrøst Passage Nr. 2, 4 og 6.

3. Disse Ejendomme, der tilhøre Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“, maa ingensinde ved Salg eller paa anden Maade gaa over til fremmed Eje uden Magistratens Samtykke.

4. Adgang til Optagelse som Fribeoer i Stiftelsen har enhver af de i § 1 nævnte Personer, naar Bestyrelsen finder, at der foreligger tilstrækkelige Beviser for Værdighed og Trang og den Ansøgende, forsaavidt det er en Mand, er fyldt 60 Aar, forsaavidt det er en Kvinde, 50 Aar. Dog skal der under ganske særlige Omstændigheder kunne gøres Undtagelse med Hensyn til Alderen.

5. De særlige Bestemmelser, der angaa Beboernes daglige Pligter i Stiftelsen, Anliggender, som vedrøre den hele indre Orden, Renholdelse o. s. v., fastsættes af Bestyrelsen i et eget Regulativ og indskjærpes enhver af Beboerne til nøjagtig Opfyldelse og Overholdelse.

6. Forpligtelse for Fribeoerne til at fraflytte Stiftelsen kan opstaa ved:

- a. at Vedkommende begaar Handlinger, som efter Bestyrelsens Mening ere vanærende (ikke mere er værdig),
- b. at Vedkommende ved Arv eller paa anden Maade er bleven istand til at undvære den Hjælp, som Stiftelsen maatte yde (ikke mere er trængende),
- c. at Vedkommendes Forhold overfor de andre Beboere eller overfor de af Bestyrelsen givne Forskrifter er af en saadan Art, at Bestyrelsen anser det for nødvendigt at fjerne Vedkommende fra Stiftelsen,
- d. at Enken efter en i Stiftelsen afdød Mand ikke er 50 Aar (jfr. dog § 4 i Slutningen).

7. Naar en i Stiftelsen værende Person afgaar ved Døden uden at efterlade sig Paarørende eller Andre, der vil besørge Begravelsen, skal Bestyrelsen være pligtig til at lade denne foranstalte for Stiftelsens Regning. Efterlader den Afdøde sig Noget, har Stiftelsen efter anmeldt Regning Krav paa Boet. Skulde ingen Arvinger melde sig og Kreditorerne ere fyldestgjorte, tilfalder Boets Overskud Stiftelsen.

8. Saalænge Stiftelsens Grundejendomme ikke ere gjældfri og et tilstrækkeligt Grundfond til Dækning af Skatter, Reparationer m. v. ikke er opsamlet, skal, saavidt muligt, Lejlighederne i Stiftelsen bortlejes i et saadant Antal og til en saadan Leje, som Bestyrelsen maatte bestemme. Efterhaanden som de fornødne Midler tilvejebringes, skulle Lejlighederne overgaa til Friboliger.

9. Naar Friboliger kunne bortgives, bliver dette at avertere 3 Gange i mindst 2 af de mest læste Avertissementsblade. Ansøgninger om Friboliger indgives til Bestyrelsen, der i Forbindelse med indtil 4 af Repræsentantskabets Medlemmer, vælger af dette selv, gennemgaaer Ansøgningerne. Friboligerne bortgives af Generalforsamlingen efter Indstilling fra Bestyrelsen og de nævnte Repræsentanter.

10. Haandværkerforeningens Bestyrelse i Forbindelse med denne Forenings Repræsentantskab (Delegerede fra københavnske Mesterlaug eller Foreninger) udgjør Stiftelsens Generalforsamling, der som saadan har den højeste Myndighed i alle Stiftelsens Anliggender.

11. Haandværkerforeningens Bestyrelse er Stiftelsens Bestyrelse. Bestyrelsen fordelar selv Arbejdet imellem sig og antager de fornødne lønnede Funktionærer. Skulde Haandværkerforeningen ophøre at bestaa, eller skulde den ikke længere have til Formaal „at virke til Haandværksstandens Tarv og Bedste“, skal Stiftelsens Bestyrelse overgaa

til saadanne Delegerede af Haandværksstanden, som nu danne Foreningens Repræsentantskab, under Kontrol af Kjøbenhavns Magistrat, til hvis Godkendelse da aarligt, revideret Regnskab bliver at indsende.

12. Generalforsamlingen sammenkaldes ved Tilsigelse til Medlemmerne, saa ofte Bestyrelsen anser det for nødvendigt, eller naar 10 Medlemmer af Repræsentantskabet fordrer det. Mindst een Gang aarlig skal Bestyrelsen indkalde Generalforsamlingen. Alle Sager afgjøres ved simpel Stemme flerhed (jfr. dog § 16). Haandværkerforeningens Formand eller i hans Forfald Næstformanden leder Generalforsamlingen.

13. Stiftelsens Regnskab revideres af 2 af Haandværkerforeningens Generalforsamling valgte Revisorer samtidig med Revisionen af Foreningens Regnskab. Det reviderede Regnskab forelægges Stiftelsens Generalforsamling til Decision, ligesom det tilligemed en kort Beretning om Stiftelsens Virksomhed forelægges til Efterretning for Haandværkerforeningens ordinære Generalforsamling.

14. Naar Stiftelsens kontante Kassebeholdning overstiger, hvad der behøves til Afholdelse af de nødvendige Udgifter, skal den af Bestyrelsen gøres frugtbringende paa den hensigtsmæssigste og sikreste Maade. Obligationer o. desl. blive at notere som tilhørende Stiftelsen.

15. Det skal stedse være Bestyrelsens og Repræsentantskabets Pligt at søge at vække og vedligeholde deres Medborgeres Interesse for Stiftelsen og paa passende Maade henlede Opmærksomheden paa samme. Gaver, der maatte ydes Stiftelsen uden særlig Bestemmelse om Anvendelsen, blive at anvende efter Bestyrelsens Skjøn. Velgjøres og Velgjørerinders Navne skulle bevares i taknemlig Erindring ved at optegnes paa en synlig Plads i Stiftelsen.

16. Ændringer i nærværende Grundbestemmelser skulle vedtages paa en af Stiftelsens Generalforsamlinger, ved hvilken da $\frac{3}{4}$ af dem, der ifølge § 10 udgjøre Generalforsamlingen, skulle være tilstede og $\frac{3}{4}$ af de Mødende stemme for Ændringerne. Skulde nævnte Antal Medlemmer ikke være tilstede, indkaldes inden 3 Uger en ny Generalforsamling, hvor da Afgjørelse træffes uden Hensyn til de Mødendes Antal, medens dog ogsaa her $\frac{3}{4}$ af de Tilstedeværende skulle stemme for Ændringen. Paa enhver vedtagen Ændring skal der søges kongelig Konfirmation.

4.

Regulativ for den indre Orden i Stiftelsen „Alderstrøst“.

Ældre Udgave.

Orden, Rolighed og Renlighed vil strængt være at overholde i Stiftelsen, og Alle ere pligtige til i saa Henseende, uvægerligt, at underkaste sig de hertil sigtende Bestemmelser, som dels ere, dels maatte blive givne, enten ved Tillæg til nærværende Regulativ, ved de inspicerende Bestyrelsesmedlemmer, eller gennem de ved Stiftelsen ansatte Funktionærer, resp. Inspektøren og Opsynsmanden.

Bestyrelsen forventer iøvrigt, at Enhver især af Stiftelsens Beboere, efter bedste Evne, vil bidrage til, at „Alderstrøst“ stedse kan være et Fredens, Ordenens og Ren-

lighedens hyggelige Hjem, hvori der ikke findes Kiv og Ufred, men hvori en god, sømmelig og omgængelig Tone bærer Vidne om, at her kun lever hæderlige og værdige Gamle af Haandværkerstanden. Skulde dog, mod Forventning, nogen Beboer begaa Handlinger, som stemples med Vanære i den offentlige Mening, eller ved uværdig og uordentlig Opførsel give Anledning til grundet Klage, vil Friboligen være forbrudt, og Bestyrelsen vil da se sig i den beklagelige Nødvendighed at maatte udvise Vedkommende af Stiftelsen. Ligeledes vil Boligen være forbrudt, naar den ikke umiddelbart, efter at være anvist til Indflytning, af Vedkommende tages i Brug til fast Bolig med stadigt Natteophold, eller naar Beboerne, uden at indhente Bestyrelsens Tilladelse, forlade Boligen og tage Ophold andetsteds i 14 Dage eller længere Tid. Skulde Nogen ved Arv eller paa anden Maade blive istand til at betale Husleje og til iøvrigt at kunne undvære den Hjælp, som Stiftelsen yder, maa Vedkommende ogsaa fraflytte Stiftelsen.

Lejlighederne maa selvfølgelig alene benyttes af de Vedkommende, som Bestyrelsen ved skriftlig Meddelelse har tildelt Fribolig, hvorfor Ingen maa indgaa Ægteskab, efter at have modtaget Bestyrelsens Tilsagn om en Fribolig, eller saalænge de nyde Fribolig i Stiftelsen. Børns og Andres Ophold, navnlig Natteophold, i Lejlighederne kan kun undtagelsesvis tillades, naar Bestyrelsen, efter de særlige Omstændigheder, giver sit skriftlige Samtykke til saadant midlertidigt Ophold i Stiftelsen. Finder saadant Ophold Sted uden nævnte Samtykke, vil Friboligen være forbrudt. Beboerne maa til enhver Tid omflytte til de Lejligheder, som maatte blive dem anviste, og Ingen maa foretage nogen Forandring ved sin Lejlighed eller deri udføre noget Arbejde, som kan foranledige Støj og Uro for de andre Beboere, ligesom de heller ikke maa holde eller huse Hunde eller Katte. Beboerne maa ikke henvise deres Slægtninges eller andre Besøgendes Børn til at lege i Stiftelsens Gaarde og Porte eller lignende Steder. Brændsels- og Loftsrum maa ikke benyttes til Arbejds- eller Sovesteder, og Vadskehuse, Tørreløfter, Rullestue m. m. maa benyttes efter Ordre i Tour med de øvrige Beboere. Den Fribeboerne tilstaaede fri Lægehjælp og Medicin, kan kun komme dem tilgode, som have modtaget Fribolig, men ikke Børn eller Andre, som have erholdt Tilladelse til midlertidigt Ophold i Stiftelsen, og Bestyrelsen forventer, at denne velgjørende Foranstaltning maa blive benyttet med Skjønnsomhed, saa at Lægen ikke uden Grund ulejliges, og at der omgaaes sparsomt med Medicinen.

Enhver især af Beboerne maa drage Omsorg for, at den dem vedkommende Lejlighed renholdes og udluftes, og at den ikke lider nogen Beskadigelse eller Overlast; at alle Døre, som føre ind i Lejlighederne — og navnlig Kjøkkendørene — stedse holdes tilkukkede, saa at Madlugt eller Lignende ikke lukkes ud paa Korridorer og Trapper; at der omgaaes forsigtigt med Ild og Lys, saa at der navnlig ikke benyttes aabent Lys i Kjælderne eller paa Løfterne, og at Komfur, Kakkellovne og Kakkellovnsrør holdes forvarligt rene; at Ruder, naar saadanne ituslaas, indsættes af samme Glas som tidligere; at ikke Gasledning, Vandledninger og Vandafløb beskadiges, men at der om Vinteren i svagt Frostvejr kun i større Partier ad Gangen slaas Vand i Vadskene, og at, naar Vadskene lukkes, de da ikke gjenaabnes uden efter Inspektørens Ordre; at lukke alle Yderdøre og Porte, som passeres med saa lidt Støj som muligt, samt efter Kl. 10 om Aftenen aflaae den Gadeport, som passeres af Beboerne eller af deres Besøgende; ikke hensætte, endmindre udtømme Skarnbøtter eller lignende i Gaarde, Porte, Kjældere,

Trapper og Gange eller andetsteds i Ejendommen; ikke afryste Tæpper eller deslige paa Trapper eller Gange; ikke hugge Brænde eller Kul andetsteds end paa Huggeløkkene i Gaardene; ikke oplukke Tagvinduer saa meget, at det kan regne og sne ind paa Lofterne; ikke tilsmudse Latrinsæderne eller, ved Opbæring af Kul eller deslige, tilsmudse Trapper og Gange, uden dog ialtfald ved Uheld af saadan Art strax at rengjøre, hvad der er tilsmudset. De i Korridorerne, for Trapper, Forstuer og Porte anbragte selvlukkende Døre er det Beboerne strængt forbudt at afstoppe, saaledes at de blive staaende aabne.

Det er paalagt saavel Stiftelsens Inspektør som Opsynsmanden at paase, at alle givne Bestemmelser overholdes, og i Overtrædelses-Tilfælde at gjøre Anmeldelse derom. Ordens-Regulativet skal være ophængt i Lejligheden.

Bestyrelsen.

Nyere Udgave.

Beboerne er pligtige til at rette sig efter de Bestemmelser med Hensyn til Overholdelse af Ro, Orden og Renlighed, som enten findes i nærværende Regulativ eller gives dem af Bestyrelsen, Inspektøren, Opsynsmanden eller hvem Bestyrelsen ellers maatte bemyndige til at optræde paa sine Vegne. Iøvrigt gaas der ud fra, at enhver af Beboerne vil gøre sit Bedste for, at Forholdene i Stiftelsen er saaledes, som det sømmer sig mellem værdige Gamle af Haandværksstanden. — Skulde dog mod Forventning nogen Beboer begaa Handlinger, som er vanærende i den offentlige Mening, eller ved uværdig og uordentlig Opførsel give Anledning til grundet Klage, vil Friboligen være forbrudt, og Bestyrelsen vil da være nødsaget til at udvise Vedkommende af Stiftelsen.

Ligeledes vil Boligen være forbrudt, naar den ikke umiddelbart efter at være anvist til Indflytning tages i Brug til fast Bolig med stadigt Natophold, eller naar Beboerne uden at indhente Bestyrelsens Tilladelse forlader Boligen og tager Ophold andetsteds i 14 Dage eller længere Tid. — Skulde nogen ved Arv eller paa anden Maade blive istand til at kunne undvære den Hjælp, som Stiftelsen yder, maa Vedkommende fraflytte Stiftelsen.

Lejlighederne maa kun benyttes af dem, som Bestyrelsen ved skriftlig Meddelelse har tildelt Fribolig, hvorfor ingen maa indgaa Ægteskab, efter at have modtaget Bestyrelsens Tilsagn om Fribolig, eller saa længe de nyde Fribolig i Stiftelsen. Børns eller Andres Ophold, navnlig Natophold i Lejlighederne kan kun undtagelsesvis tillades, naar Bestyrelsen paa Grund af særlige Omstændigheder giver sit skriftlige Samtykke til saadant midlertidigt Ophold i Stiftelsen. Finder saadant Ophold Sted, uden at nævnte Samtykke er givet, vil Friboligen være forbrudt.

Beboerne maa til enhver Tid omflytte til de Lejligheder, som blive dem anviste. Ingen Forandring maa foretages ved Lejlighederne; ejheller maa i disse udføres Arbejde eller foretages andet, der kan foranledige Støj og Uro for de andre Beboere. Det er forbudt at holde eller huse Hunde og Katte. Brændsels- og Loftrum maa ikke benyttes til Arbejds-, Opholds- eller Sovesteder. Beboerne maa ikke henvise Besøgende eller disses Børn til at opholde sig i Stiftelsens Gaarde, Porte eller andetsteds i Ejendommene.

Beboerne skal drage Omsorg for, at den dem overladte Lejlighed med Kjælder eller Loftsrum forsvarlig renholdes og udluftes, at den ikke lider Overlast eller noget i den beskadiges. Alle Døre, som fører til Lejlighederne — og navnlig Kjøkkendørene — skal holdes lukkede, saa at Madlugt eller lignende ikke trænger ud paa Gange eller Trapper. De for Korridorerne samt mod Portrummene anbragte selvlukkende Døre er det strengt forbudt at afstoppe saaledes, at de bliver staaende aabne. Alle Yderdøre og Porte skal holdes lukkede, og naar disse passerer, skal de lukkes uden at foraarsage Støj. Portnøgler maa ikke udlaanes eller overlades til Stiftelsen uvedkommende Personer.

Beboerne skal omgaas forsigtig med Ild og Lys; der maa ikke benyttes aabent Lys i Kjældere eller paa Lofterne. Komfurer og Kakkelovne samt disses Rør skal holdes forsvarlig rene. Naar der ituslaas Ruder, skal disse uopholdelig erstattes med nye af samme Slags Glas som de tidligere. Ved Frostens Indtræden maa der kun i større Partier ad Gangen slaas Vand i Vadsken, ved strengere Frost bliver Vadsken lukkede og maa da ikke gjenaabnes uden Inspektørens Tilladelse; i den mellemliggende Tid skal Spildevand nedbæres og udtømmes i de med Riste forsynede Kloakbrønde i Gaarden.

I Korridorer, paa Trapper, Lofts- eller Kjældergange maa intet hensættes. Affald fra Lejlighed, Kjøkken, Lofts- eller Kjælderrum skal udtømmes i Gaardens Skarnbeholdere. Tæpper eller lignende maa ikke afrystes eller udbankes paa Trapper eller Gange; dette skal foretages paa den dertil bestemte Plads i Gaarden. Brænde og Kul maa kun hugges paa de i Gaarden værende Huggeblokke. Tagvinduerne maa ikke henstaa aabne saaledes, at det kan regne eller sne ind paa Lofterne. Naar der sker Tilsmudsning af Klosetrum eller af Trapper eller Gange, skal de paagældende Steder straks rengjøres.

Vadskerhuse, Tørrelofter eller Tørreplads samt Rullestuen kan efter Henvendelse til Opsynsmanden benyttes efter Tur blandt samtlige Beboere og skal ryddeliggjøres efter Brug. Den, der tidligst om Morgenen belægger et af de i Gaarden opstillede Sengelad, har Ret til at benytte samme den Dag.

Fra Stiftelsens Bogsamling kan Beboerne faa udlaant 2 à 3 Bøger ad Gangen i 14 Dage; Ombytning kan ske 1 Gang ugentlig paa en nærmere bestemt Dag og Tid. Bøgerne maa behandles med Varsomhed, og Fremlaan af disse er forbudt.

Den Friboerne tilstaaede fri Lægehjælp og Medicin kan kun komme dem tilgode, som der er tildelt Fribolig, men ikke Børn eller Andre, som har erholdt Tilladelse til midlertidigt Ophold i Stiftelsen. Bestyrelsen forventer, at Lægen ikke uden Grund ulejliges, og at der ikke ødsles med Medicinen. Lægen er daglig paa en nærmere fastsat Tid tilstede paa Kontoret, hvor Konsultation kan finde Sted. Flasker eller anden Emballage til Medicin saavel som de Lægemedler, der kan kjøbes uden Recept indenfor en Pris af 15 Øre, leverer Stiftelsen ikke.

Det er paalagt saavel Stiftelsens Inspektør som Opsynsmanden at paase, at alle givne Bestemmelser overholdes og, naar efter Paatale Overtrædelser gentages, da at anmelde disse for Bestyrelsen.

Ordens-Regulativet skal være ophængt i Lejligheden.

Bestyrelsen.

5.

Det sidste Farvel fra „Alderstrøst“, stiftet den 14. Juli 1903,

har det Formaal, at de Beboere i Stiftelsen „Alderstrøst“ paa Nørrebrogade, der have tiltraadt denne Sammenslutning, sikrer sig ved deres dødelige Afgang en passende smuk Palmedekoration, samt en Repræsentation af Stiftelsens Beboere ved deres Begravelse.

1. Enhver Beboer af Stiftelsen kan ved Henvendelse til en af Administrationens Medlemmer optages som Medlem af denne Sammenslutning.

Ved Optagelsen erlægges som Indskud 10 Øre. Beboere, der samtidig med deres Indflytning i Stiftelsen indmelde sig, betale dog intet Indskud.

Efter ethvert indtræffende Dødsfald blandt Medlemmerne, skal der til Kassereren indbetales 5 Øre. Dødsfaldene ville blive bekendtgjorte ved Opslag paa iøjnefaldende Steder i Stiftelsen.

Naar et Medlem i 10 Aar har ydet Bidrag, fritages det for al fremtidig Ydelse til Sammenslutningens Formaal.

2. Udeblivelse med Bidrag til to efter hinanden følgende Dødsfald vil foranledige en privat Henvendelse; resulterer denne ikke i Restancens Indbetaling, udslettes Vedkommende og taber derved ethvert Krav paa Sammenslutningen.

3. Et udslettet Medlem kan dog gjenoptages ved at betale fornyet Indskud samt tillige erlægge Bidrag til de i den mellemliggende Tid indtrufne Dødsfald, dog ikke udover 8. Dette Beløb (50 Øre) skal indbetales før Gjenoptagelse kan ske.

4. Naar Beholdningen har naaet en passende Størrelse, vil ved enkelte Begravelser Palmedekoration m. m. leveres, uden at der til disse bliver erlagt noget Bidrag. Administrationen bestemmer, naar dette kan finde Sted.

Kistedekorationerne bestaaer af en Palmekrands med signerede Baand, der for Tiden leveres til Sammenslutningen for 4 Kr. i Sommer- og 5 Kr. i Vintertiden. Naar Medlemsantallet bliver større end for Tiden, kan Krandsenes Værdi forhøjes, dog ikke udover henholdsvis 5 og 6 Kr.

5. Beboernes Repræsentation ved Begravelserne sker efter Tur blandt de Medlemmer, der have erklæret sig villige til dette Hverv.

Administrationen skal altid være repræsenteret ved mindst et af sine Medlemmer.

Tilbud om at ville deltage i Repræsentationen modtages af Administrationens Medlemmer.

6. Sammenslutningens Administration, der velvilligst varetages af de af Beboerne oprindeligt valgte fem Repræsentanter, supplerer sig ved indtræffende Dødsfald imellem dem med en anden af Stiftelsens Beboere. Indbyrdes imellem sig vælge disse Formand, Næstformand og Kasserer. Disse og de to Repræsentanter vælger mellem de øvrige Beboere to Revisorer.

7. Kassereren forestaaer Ind- og Udbetalinger, fører Regnskaberne, der kvartalsvis afsluttes, og disse forelægges Administrationen i revideret Stand. Ved Regnskabsaarets Afslutning affatter Kassereren en Aarsoversigt. Beholdningen indsættes i „Haandværkerbanken“.

8. Naar Administrationen anser det fornødent eller naar 20 Medlemmer fremsender Ønsket om en Generalforsamlings Afholdelse, vil en saadan blive foranstaltet afholdt. Indvarslingen dertil sker 14 Dage forud ved Opslag i Stiftelsen med Angivelse af Forhandlingsæmnet.

9. Skulde det ved en Generalforsamlings Beslutning bestemmes at ophæve Sømmenslutningen, skal den daværende Beholdning afgives til Stiftelsens Kassererkontor, med Anmodning om at fordele den i lige store Portioner blandt de mest trængende af Stiftelsens Beboere.

Saalænge Fribeboerne i Møllegades „Alderstrøst“ ere for faatallige til paa lige saa læmpelige Vilkaar at realisere „Et sidste Farvel“, kunne disse, hvis Ønske derom maatte fremkomme, indtræde i nærværende Sømmenslutning, naar mindst 20 Beboere slutte sig dertil og der blandt disse er en, som maatte være villig til at staa i Forbindelse med Moderforeningen, ved for denne at indtegne Medlemmer, modtage Indbetaling o. s. v.

Ved denne Sømmenslutning bortfalder den forhen jævnlig benyttede Sædvane overfor enkelte i Stiftelsen Afdøde, at nogle den Afdøde Nærstaaende henvendte sig til andre af Beboerne, for ved deres Hjælp at hædre den Afdødes Minde. Dette blev ikke alene bekosteligere for hver enkelt Bidragyder, men indførte tillige en højst uheldig Klassificering indenfor Stiftelsen, hvor der ingen Forskjel bør gjøres imellem gamle, veltjente Haandværkere i deres Livsaften. Fra Lighedsprincipet stammer „Det sidste Farvel“.

Victor Hansen,   *E. A. Seitzberg,*   *S. P. Sørensen,*
 Formand.   Næstformand.   Kasserer.
J. P. F. Gundelack.   *C. E. Clausen.*

6.

Stiftelsen Alderstrøsts Indtægter ved Lotteritilskud, Legater og Gaver. Til 1886 var Lotteriet Haandværkerforeningens Lotteri, fra 1887 Alm. dansk Vare- og Industrielotteri.

Aarstal	Lotteritilskud	Legater og Gaver	Haandværksstandens Bidrag	
			aarlige	til Bygningernes Opførelse
1858	8,665	—	—	—
1859	23,302	—	—	—
1860	26,590	—	—	—
1861	29,025	—	—	—
1862	21,387	—	—	—
1863	9,746	3,329	—	7,213
1864	—	—	547	—
1865	14,523	17	497	—
1866	24,902	62	496	—
1867	22,095	1,649	487	—
1868	13,088	2,344	464	—
1869	14,498	1,350	401	—
1870	85,329	9,493	372	1,809
1871	70,320	3,688	477	2,249
Overføres . . .	363,470	21,932	3,741	11,271

Aarstal	Lotteritilskud	Legater og Gaver	Haandværksstandens Bidrag	
			aaarlige	til Bygningernes Opførelse
Overført . . .	363,470	21,932	3,741	11,271
1872	86,466	5,973	453	—
1873	59,154	6,445	441	—
1874	77,129	14,000	417	—
1875	54,934	500	406	—
1876	5,480	5,750	367	—
1877	22,386	13,372	360	—
1878	8,051	57,098	357	—
1879	11,683	10,380	401	—
1880	9,430	10,366	395	—
1881	5,726	12,753	463	—
1882	4,949	14,911	493	—
1883	5,822	37,386	470	—
1884	2,489	7,758	458	—
1885	1,629	93,321	431	—
1886	11,716*	12,300	408	—
1887	17,168**	12,850	444	—
1888	10,000	19,594	410	—
1889	7,200	7,709	418	—
1890	10,200	28,485	432	—
1891	13,400	17,158	413	—
1892	20,000	9,200	378	—
1893	20,600	15,600	955	—
1894	21,400	76,950	767	—
1895	26,400	8,700	740	—
1896	28,000	36,071	718	—
1897	29,800	23,900	716	—
1898	29,400	35,290	657	—
1899	29,800	2,875	647	—
1900	30,000	14,500	642	—
1901	30,800	26,364	612	—
I alt . . .	1,054,682	659,491	19,010	11,271

Ovenstaaende Fortegnelse er en Gjengivelse af en af Murmester Ettes Tabeller i hans Bog „Om Stiftelsen Alderstrøst“ (1888) forøget med de i hans aarlige Suplementer dertil givne Tal. Senere er Tabellen ikke bleven fortsat.

* Deraf Andel i Aarets Udbytte 2,692 Kr. og i den opsparede Reservefond 9,024 Kr.

** Deraf Andel i Aarets Udbytte 1,343 Kr. 48 Øre og i den opsparede Reservefond 9,024 Kr. 12 Øre samt det første Udbytte fra „Dansk Vare- og Industrielotteri“ 6,800 Kr.

7.

Fortegnelse over de Stiftelsen Alderstrøst tillagte Legater.

Legaterne ere stiftede af:

	Kr.		Kr.
1863.			
1. Enkefru M. Suder	100	Overført . . .	52,326
2. Enkefru C. M. Burmeister	200		
1864.		1875.	
3. Bagemester C. L. Olsen	1,000	30. Fabrikant J. Wilian	1,000
4. Deltagere i en Tur til Londonnerud- stillingen	1,000	1876.	
5. Justitsraad, Naalemager F. C. Hjorth	1,000	31. Enkefru F. C. Hansen, f. Klöcker . .	600
1867.		32. Enkefru J. C. Lund	800
6. Kaptajn, Stolemagerm. C. B. Hansen	1,600	33. Enkefru C. C. Wiingaard	1,000
1868.		34. Tøjmagerm. N. Sandberg og Hustru	2,300
7. Snedkermester F. C. Møller	3,000	35. Enkefru C. Borthig	1,100
8. Juveler F. J. Rudolphi & Søn	200	36. Guldsmedemester Rothenborg . . .	400
1869.		1877.	
9. Knapmagerlavet	300	37. Enkefru P. Sandfeldt	4,000
10. Grosserer P. B. Lund og Hustru	1,000	38. Bødkerm. C. C. Guntel og Hustru . .	2,000
1870.		39. Urmagerm. J. A. Øbergs Jubilæums- legat	3,200
11. Tapetserer J. B. Salomon	400	40. Enkefru M. E. Holst	4,000
12. Bødkerm. C. C. A. Mahnfeldt og Hustru	5,400	1878.	
13. Lysestøberkorporationen	1,660	41. Enkefru P. Rubow	1,600
14. Enkefru M. K. Jacobsen	4,000	42. Bogbindermester J. L. M. Rasmussen og Hustru	19,500
15. Enkefru A. P. Faxø	1,000	43. Kobbersmedemester J. P. Haagensen og Hustru	1,000
16. Enkefru C. Schmidt	600	44. Snedkerm. N. Johansen og Hustru .	1,000
17. Entreprenør J. Larsen	600	45. Enkefru C. M. Koop	1,000
18. Mur- og Stenhuggerlavet	600	46. Andel i Skomagerm. Spannners Le- gater, 2,000 Kr. aarlig, kapitaliseret til	50,000
1871.		1879.	
19. Enkefru E. M. Swinton	400	47. Enkefru D. S. Schwirsche	8,000
20. Buntmagerlavet	300	48. Enkefru H. J. Koefoed	1,200
21. Snedkermester J. Cortsen og Hustrus Sølvbryllupslegat.	2,200	49. Blikkenslagerm. T. V. Sabra	400
1872.		50. Grosserer S. C. G. E. Børgesen . . .	600
22. Fhv. Kulmaaler J. Andresen og Hustru	5,000	51. M. Baastrup og Søster C. Baastrup .	1,400
23. Partikulier H. Nicolaisen	2,000	52. Skræderm. J. J. F. Priess og Hustru	1,000
1873.		53. Enkefru A. M. Hansen	1,000
24. Enkefru T. Lund	400	1880.	
25. Bagemester J. B. Hahn	2,000	54. Skomagerm. J. C. Balling	500
26. Skræderm. J. H. Stockfisch og Hustru	4,000	55. Enkefru A. M. Løgstør	3,000
1874.		56. Karetmagerm. P. Nielsen og Hustru	1,200
27. Fabrikant W. Mitchell	10,000	57. Enkefru A. K. Mörck	500
28. Frøken M. E. Qventin	1,666	58. Skomagerm. H. C. Hvalsø og Hustru	200
29. Bødkerlavet	700		
Overføres . . .	52,326	Overføres . . .	165,826

BILAG

185

	Kr.		Kr.
	Overført . . .		Overført . . .
	165,826		347,271
59. Enkefru Angelica Sandbeck	100	96. Jomfru O. K. Gabe	5,000
60. Enkefru C. A. Heden	200	97. Enkefru L. H. Peilmann	500
61. Entreprenør J. W. Larsen	1,000	98. Skomagemester J. C. F. Juncker og Hustru	1,000
62. Enkefru G. Jürtzick	2,500	99. Enkefru M. Larsen	3,000
63. Enkefru K. C. Ahrentzen	500		
<i>1881.</i>		<i>1887.</i>	
64. Enkefru R. A. Ehrencron	2,000	100. Enkefru W. C. Cotzand	2,500
65. Enkefru M. Hansen	1,000	101. Murm. E. A. O. Schrøder og Hustru	4,000
66. Skræderm. N. F. Petrusch og Hustru	600	102. „J. V.“	100
67. Vævermester J. Hansen og Hustru	2,200	103. Tømmerm. N. P. Fjeldsøe	200
68. Stolemagemester J. C. Andersen og Hustru	1,500	104. Fabrikejer Carl Lund	200
69. Enkefru A. T. Møller	800	105. „En taknemlig Søn“	500
70. Murmester Carl R. Ette og Hustru	10,000	106. Konditorforeningen af 1866	1,000
71. Partikulier H. N. Soelberg og Hustru	200	107. Enkefru J. C. Gronemann	3,000
<i>1882.</i>		108. Enkefru S. H. Bøytler	1,000
72. Smedemester R. Bosin og Hustru . .	2,000	109. Enkefru A. V. Lund	2,000
73. Enkefru M. C. Walz	200	110. Buntmagemester F. Brinckmann og Hustru	2,000
74. Frøken C. D. Petersen	2,000	<i>1888.</i>	
75. Enkefru P. M. Larsen	10,000	111. Enkefru D. T. Stauh	3,000
76. Frøknene M. B. & C. C. Szybrowsky	2,000	112. Bogbinderm. H. P. Clausen	500
77. Grosserer J. Holst	1,871	113. Enkefru J. V. Johansen	1,000
<i>1883.</i>		114. Partikulier G. Jacobsen og Hustru	10,000
78. Enkefru M. E. Poppe	400	115. Kurvemagem. J. P. Nielsen og Hustru	1,000
79. Malerm. C. B. Lübschitz og Hustru .	5,000	<i>1889.</i>	
80. Enkefru S. A. Dujardin	2,000	116. Snedkermester L. Justesen	500
81. Farvermester P. Weinreich	8,000	117. Snedkermester C. D. H. Willrodt . .	1,000
82. Enkefru E. M. T. Ernst	2,000	118. Enkefru C. M. Kalleberg	2,000
83. Overretsprokurator N. P. Sørensen.	16,700	<i>1890.</i>	
84. Enkefru W. Weissensee	1,500	119. Enkefru M. K. Sigersted	15,000
85. Enkefru A. S. Johansen	1,000	120. Sadelmagemester C. L. Nielsen og Hustru	500
<i>1884.</i>		121. Cand. phil. C. L. Wolffsen og Hustru	6,000
86. Tøjmagerm. N. P. Christensen	3,500	122. Possementmagerm. C. H. Gerlach og Hustru	500
87. Possementmagerlavet	600	123. Skorstensfejerm. F. E. Poulsen og Hustru	100
88. Billedskjæermester G. T. Reitzel og Hustru	2,000	124. Enkefru E. C. Steinbach	500
<i>1885.</i>		125. Assistent W. Knippel	1,000
89. Vexellerer J. S. Salomonsen og Hustru	1,000	126. Enkefru E. B. Petersen	3,000
90. Proprietær C. Mitchell	6,000	<i>1891.</i>	
91. Enkefru A. Jansen	1,000	127. Skomagem. H. Lassen og Hustru .	1,000
92. Malerm. J. Blichfeldt og Hustru . .	1,200	128. Tøjmagerlavet	2,800
93. Glarmester K. Knudsen og Hustru .	1,000	129. Andel i Garverm. C. V. Gerickes Legat 350 Kr. aarlig, kapitaliseret til	8,750
94. Possementmagerm. J. P. M. Ostermann	85,874		
<i>1886.</i>			
95. Enkefru N. Fürst	2,000		
Overføres . . .	347,271	Overføres . . .	431,421

	Kr.		Kr.	
	Overført . . .	431,421	Overført . . .	559,671
130. Vognfabrikant N. C. Schou	2,000	168. Enkefru C. Smithsanger	1,200	
131. Frøken M. S. Weybye	600	169. Enkefru L. C. Siewert	500	
132. Smedemester A. E. Rasmussen	1,000	170. Slagtermester A. J. L. Trebbin og Hustru	1,700	
<i>1892.</i>		171. Rullefabrikant A. C. Lind og Hustru <i>1896.</i>	7,000	
133. Fabrikkej O. N. Thorsen og Hustru	3,000	172. Frøken L. E. Kjerrumgaard	10,000	
134. Enkefru A. D. F. Ehlert	1,000	173. Enkefru L. C. A. Knaeck	2,000	
135. Smedemester C. A. Lundström og Hustru	1,000	<i>1897.</i>		
136. Enkefru F. E. Meyer	2,500	174. Enkefru L. Salomon	700	
137. Gørtlerm. F. Sørensen og Hustru . <i>1893.</i>	500	175. Malerm. C. C. A. Weber og Hustru	1,000	
138. „J. D. E. K.“	1,000	176. Enkefru M. Wanting	2,000	
139. Grosserer B. Goldschmidt og Hustru	5,000	177. Enkefru E. B. Knoop	1,000	
140. Juveler Sally Hertz	500	<i>1898.</i>		
141. Bagermester Jacob Marstrand	100	178. Garverm. Mich. Meyer og Hustru .	25,000	
142. Jernstøberne C. & V. Ludvigsen	100	179. Stolemagerm. J. P. R. Seitzberg og H.	1,000	
143. Entreprenør H. V. Larsen	1,000	180. Buntmagermester A. E. F. Büchner og Hustru	600	
144. Tømmerm. H. H. Kayser og Hustru	24,050	181. Grosserer J. F. C. C. Mathisen	1,000	
145. Sølvvarefabrikant Jacob Hertz	500	182. Bogbindermester J. V. Gether	4,500	
146. Pianofortefabrikant J. E. Felumb	100	183. Bagermester H. C. Pogge og Hustru	2,000	
147. Fabrikant L. P. Sørensen og Hustru	500	184. Kobbersmedem. F. V. Kemnitz og Hustru	1,000	
148. Murmester Th. Mathiesen og Hustru	1,000	185. Guldsmedem. P. V. T. Bumbech og Hustru	2,000	
149. Smedemester-Foreningen	500	186. Enkefru M. E. Wendelbo	1,000	
150. Stolemagerlavet	100	187. Skorstensfejeremester P. V. Dahl og Hustru	3,000	
151. Bødkermest. C. C. Petersen og Hustru	6,000	<i>1899.</i>		
152. Grosserer B. M. Goldschmidt	500	188. Væverm. L. C. V. Larsen og Hustru <i>1900.</i>	2,000	
153. Bagermester Vald. Olsen	2,000	189. Enkefru Anna Fleischer	1,000	
<i>1894.</i>		190. Andel i Konditor J. Fr. Gerickes Legat 48 Kr. aarlig, kapitaliseret til	1,200	
154. Smedem. C. L. Rømer og Hustru	2,000	191. Enkefru L. F. Nielsen	5,000	
155. Skomagerm. H. Jörgensen og Hustru	200	192. Frøken M. E. Felumb	3,000	
156. Bogbinderm. F. Olsen og Hustru	47,600	193. Enkefru B. M. Diederichsen	500	
157. Naalemagermester J. H. Scharffe	3,000	194. Frøken S. M. V. Paulsen	5,000	
158. Bogtrykker M. W. Volkersen og Hustrus Minde	7,000	<i>1901.</i>		
159. Frøken Louise Volkersens Minde	3,000	195. Skomagermester T. J. D. Røder og Hustru	2,000	
160. Fru Georgine Scharffe, født Volkersen	4,000	196. Malerm. H. T. W. Hützen og Hustru	2,000	
161. Bagerm. C. Lichtenberg og Hustru	600	197. Glarmester J. Stallknecht og Hustru	2,000	
162. Kobbersmedelavet	100	198. „H. J. L.“	300	
163. Smedemester S. P. Svendsen	3,000	199. Manufakturhandl. V. M. B. Ratzeburg	14,917	
164. Frøken J. C. Ørfeldt	1,500			
<i>1895.</i>				
165. Glarmester A. Orth og Hustru	500			
166. Haandværkerforeningens Børsafdel.	700			
167. Buntmagerm. N. C. Hansens Enke	500			
	Overføres . . .	559,671	Overføres . . .	666,788

BILAG

187

	Kr.		Kr.
	Overført . . . 666,788		Overført . . . 723,857
<i>1902.</i>			
200. Tømmermester Jørgen Hansen Elholm og Hustru	5,000	216. Malerm. Victor Hansen og Søster Ida Hansens Mindelegat	10,000
201. C. R. E.	500	217. Malerm. N. P. Bech	1,000
<i>1903.</i>			
202. Frøken Caroline Warburg	800	218. Enkefru C. M. D. Schade, f. Kindel	4,932
203. Enkefru K. F. Winckel	5,175	219. Bagermesterne C. Krasemann og G. Kindel	1,980
204. Malerm. H. M. C. Hansen og Hustru	5,000	220. Christian Sørensens Mindelegat	10,000
<i>1904.</i>			
205. Drejermester H. Petersen og Hustru	1,000	221. Enkefru T. M. Larsen	1,500
206. Cigarfabrikant Pontus Liebmann og Hustru	2,000	222. Garvermester H. Chr. Rasmussen og Hustru	1,000
207. Aktieselskabet Kjøbenhavns private Laanebank	2,500	223. Enkefru Bertha Ægidius	2,000
208. Enkefru P. V. Rasch	2,000	<i>1910.</i>	
209. Sølvvarefabrikant Jacob Hertz (jfr. Nr. 145)	1,000	224. Snedkerm. L. V. Møller og Hustru	1,000
<i>1905.</i>			
210. Enkefru. A. C. Kjerstrup	1,600	225. Snedkermester Sören Rasmussen og Hustru	1,000
<i>1906.</i>			
211. Tømmermester H. A. H. J. Dobel	17,994	226. Hofskræder Lars Johansen	2,000
212. Naalemager J. Hirths Enke og Søn	6,000	227. Skræderenke E. F. Neys Efterladenskab	369
<i>1907.</i>			
213. Malerenke A. F. Schondel	1,000	228. R. C. S.	1,000
214. Stolemagermester A. F. Petersen og Hustru	500	229. Skorstensfejermester C. J. Olsen	2,000
<i>1908.</i>			
215. Naalemager M. Gjettrup og Hustru	5,000	230. Grosserer Johan Serdin Hansen	10,000
		231. Kjøbenhavns Skiltefabrik ved Emil Hansen	10,000
		<i>1911.</i>	
		232. Bogbinder Raff og Hustru	500
		233. Murmester J. V. Frohne og Søstre	42,000
	Overføres . . . 723,857		826,138

NB. I omstaaende Fortegnelse over Alderstrøsts Fribeboere giver Rubriken „Udgaet“ i de allerfleste Tilfælde Oplysning om den Paagjældendes Dødsdag, kun i de hver Gang særligt fremhævede Tilfælde betegner Datoen den Dag, den Paagjældende paa anden Maade forlod Stiftelsen.

8.

Fortegnelse over Stiftelsen Alderstrøsts Fribeboere fra 1863 til 1911.

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md. Aar	Anmærkning
<i>1863.</i>				
1	Clausen, T. A. V., Bogbindermester	1807	24 3 70	
2	og Hustru	1809	29 10 70	
3	Ebbesen, N., Guldsmedemester	1778	21 10 63	
4	og Hustru	1788	3 12 74	
5	Grönberg, C. F., Gørtlermester	1792	7 12 64	
6	og Hustru	1799	21 6 64	
7	Jørgensen, A. M., Skomagereenke	1794	2 8 85	
8	Kiffner, M., Skræderenke	1799	31 3 86	Til Alm. Hospital
9	Klein, J. W., Tøjmagermester	1793	11 12 75	
10	og Hustru	1802	4 7 75	
11	Leverentz, C., Bagerenke	1810	10 9 89	
12	Nielsen, H., Smedeenke	1794	14 2 64	
13	Strand, S. C., Snedkerenke	1799	3 3 70	
14	Thorball, P. C., Sadelmagermester	1792	18 12 64	
15	og Hustru	1799	15 10 72	Til Alm. Hospital
16	Thürmann, F. C., Skrædermester	1799	25 6 72	
17	og Hustru	1802	8 11 76	
18	Worm, C., Skomagermester	1793	6 2 65	
19	og Hustru	1793	23 5 65	
20	West, M., Karetmagereenke	1798	3 6 82	
21	Weisscher, E., Urmagereenke	1806	30 3 89	
22	Wivel, D. W., Snedkermester	1797	9 4 67	
23	og Hustru	1800	25 10 75	
<i>1864.</i>				
24	Holm, N. D., Smedemester	1800	1 5 67	
25	og Hustru	1804	31 8 83	
<i>1865.</i>				
26	Nielsen, S. M., Blikkenslagerenke	1798	8 9 66	
27	Modell, J., Handskemagermester	1800	23 12 71	
28	og Hustru	1796	12 5 71	
<i>1866.</i>				
29	Schmitz, A., Malerenke	1786	1 9 70	
<i>1867.</i>				
30	Heinrich, C. F., Stolemagermester	1801	29 5 74	
31	og Hustru	1801	14 9 70	
<i>1868.</i>				
32	Bäncke, Tømrerenke	1797	1 6 86	
33	Fossum, M., Lysestøberenke	1804	15 10 73	
<i>1869.</i>				
34	Naumann, T. G., Sadelmagermester	1780	2 7 72	

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md. Aar	Anmærkning
	<i>1870.</i>			
35	Wenzel, A., Tømrerenke	1803	1 2 75	
36	Krüger, A. H., Skrædermester	1807	31 7 74	Til Sct. Hans Hospital
37	og Hustru	1814	16 1 85	
38	Bloch, J. S., Tøjmagermester	1799	9 7 77	
39	og Hustru	1809	30 6 85	Til Alm. Hospital
40	Bang, J. C., Kæretmagerdatter	1795	23 5 74	
41	Bang, H. S., do.	1804	25 2 75	
42	Berg, A. M., Malerenke	1796	17 10 72	Til Familien
43	Berlin, A. K., Murerenke	1818	15 9 76	Til Haandværker Stiftelsen
44	Bertelsen, S., Smedemester	1797	4 3 85	
45	og Hustru	1805	25 12 78	
46	Christensen, P. C., Skomagermester	1804	3 12 98	
47	og Hustru	1808	1 11 89	
48	Dombornowsky, M., Smedeenke	1800	20 9 71	
49	Eskildsen, C. C., Drejermester	1793	19 8 78	
50	og Hustru	1818	11 11 73	
51	Friedebeck, M., Urmagerenke	1796	9 8 74	
52	Greve, Hattemagerenke	1800	29 9 74	
53	Hansen, B. F., Tobakspinderenke	1807	1 11 80	
54	Helsted, N. P., Skomagermester	1797	27 11 80	
55	og Hustru	1801	5 6 72	
56	Kalleberg, Guldsmedenke	1801	24 12 83	
57	Klockow, J. H., Bagermester	1797	12 11 78	Til Sygehjemmet
58	Liebert, C. M., Snedkerenke	1800	18 10 78	
59	Lerra, C. A., Instrumentmager	1788	29 4 71	
60	Mossin, P. P., Gørtlerenke	1805	25 7 74	
61	Nielsen, N. P., Bødkermester	1800	25 3 77	
62	og Hustru	1806	10 3 86	Til Alm. Hospital
63	Poulsen, H. T., Bogbindermester	1806	15 3 74	Til Alm. Hospital
64	Paustian, H., Vævermester	1798	21 1 82	
65	og Hustru, A. J.	1800	6 2 79	
66	Petersen, J., Blikkenslagermester	1802	20 6 74	
67	og Hustru	1798	7 5 77	
68	Reeh, F. F., Snedkermester	1808	9 3 89	
69	og Hustru	1805	25 6 77	
70	Schmidt, Caroline, Slagterenke	1809	23 3 92	
71	Schultz, A. C., Børstenbinderenke	1805	7 10 79	
72	Sørensen, A., Mekanikerenke	9 10 20	16 9 08	
73	Tilly, C., Malermester	17 8 00	1 5 74	Til Alm. Hospital
	<i>1871.</i>			
74	Brauel, J. H., Skrædermester	1800	7 11 74	
75	og Hustru	1809	5 1 84	
76	Elberling, H., Instrumentmagerenke	1813	13 4 83	

Nr.	Navn og Stilling	Født	Udgaet	Anmærkning
		Aar	Dato Md. Aar	
	<i>1871.</i>			
77	Gürss, C. H., Skrædermester	1800	13 4 85	
78	og Hustru	1806	5 3 75	
79	Hansen, M., Kammagerenke	1812	22 7 71	
80	Jensen, S., Malerenke	1806	12 8 90	
81	Møller, J., Snedkerenke	1808	19 6 86	
82	Merkert, L., Naalemagerenke	1801	21 12 73	
83	Jørgensen, S., Smedeenke	1807	4 11 75	
84	Norriin, J., Gørtlermester	1794	13 9 76	
85	Petersen, J., Bødkermester	1802	29 3 92	
86	og Hustru	1806	28 5 91	
87	Reich, J., Skomagermester	1794	26 3 80	
88	og Hustru	1811	22 9 98	
89	Redke, F. C., Drejerenke	1803	4 5 74	
90	Rønning, A. W., Maler & Lakerer	1792	22 12 73	
91	Øsgevad, C. A., Glarmesterenke	1811	6 1 86	
92	Bromer, H. C., Tømremester	1806	1 5 79	
93	Bay, C. C., Skomagermester	1808	27 9 85	
94	Forster, J., Kammager	1802	20 11 72	
95	Gether, P. C., Bogbindermester	1799	6 12 71	
96	Greiffenberg, F., Sadelmagerenke	1801	28 7 79	Til Alm. Hospital
97	Heins, C. F., Snedkermester	1808	25 5 80	
98	og Hustru	1807	2 4 73	
99	Jensen, J., Guldsmedemester	1805	8 6 87	
100	Kampmann, M., Handskemagerenke	1808	20 4 76	
101	Lerra, N. C., Instrumentmagerdatter	1819	5 2 80	Til Sygehjemmet
102	Mandix, H., Smedeenke	1807	8 12 77	
103	Selboe, J. C., Instrumentmager	1807	6 3 73	
104	og Hustru	1811	15 12 94	
105	Stockfisch, J. H., Skrædermester	1798	6 5 80	
106	og Hustru	1792	12 7 73	
107	Thiede, Skomagerenke	2 11 01	2 1 73	
108	Nebelong, C., Arkitektenke	7 4 16		
	<i>1872.</i>			
109	Dreier, H. C. S., Skomagermester	1799	1 7 80	
110	og Hustru	1818	21 8 87	
111	Møller, M. E., Urmagerenke	1792	29 1 77	
112	Reimers, M., Snedkerenke	1821	22 1 83	
113	Christensen, P., Skomagermester	1806	7 5 77	
114	og Hustru	1812	16 5 98	
115	Dinesen, C. A., Sadelmagerenke	1808	6 6 98	
116	Hermann, C. M., Snedkerenke	1800	27 6 86	
117	Jørgensen, J., Barberenke	1808	29 6 98	
118	Jørgensen, S., Smedeenke	1808	10 1 84	

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md. Aar	Anmærkning
<i>1872.</i>				
119	Loth, A., Overskjærerenke	1805	11 3 78	
120	Petrusch, D. M. E., Skræderenke	1806	5 4 83	
121	Reimann, H. L., Skrædermester	1805	28 4 85	
122	Thuren, S. M., Snedkerenke	1816	25 11 98	
<i>1873.</i>				
123	Berg, J. B., Snedkermester	1804	12 12 77	
124	og Hustru	1807	8 4 93	
125	Driefer, S., Tøimagerenke	1807	5 5 86	
126	Høppermann, J. M., Skrædermester	1800	1 1 74	
127	Lønholdt, K., Skomagereenke	1800	21 1 78	
128	Lind, S. F., Møllerenke	1803	1 12 84	
129	Meyer, H., Handskemagermester	1807	5 4 81	
130	og Hustru	1803	31 3 81	
131	Møller, J. V., Sadelmagermester	1799	17 12 81	
132	og Hustru	1803	12 4 76	
133	Sievert, F. V., Konditor	1807	3 4 76	
134	og Hustru, L. C.	9 5 28	13 1 95	
135	Wrück, D. M., Skræderdatter	1807	19 4 82	
136	Wrück, S. C. E., —	1809	16 10 73	
137	Wrück, J. C. F., —	1811	25 11 78	
138	Østergaard, P. C. Smedemester	2 2 11	31 3 77	
139	og Hustru, C. C.	8 5 22	17 1 12	
140	Ankersen, B., Skomagereenke	1804	1 2 88	Til Familien
141	Christensen, A. D., Snedkerenke	1801	15 4 90	
142	Ebbesen, C., Guldsmedemester	1811	20 1 77	
143	og Hustru	1816	11 10 76	
144	Friis, J. P., Stolemagermester	1805	23 2 87	
145	Hammer, H. C., Smedemester	1789	18 3 79	Til Alm. Hospital
146	og Hustru	1787	18 3 79	Til Alm. Hospital
147	Petersen, C. A., Malerenke	1815	27 3 84	
<i>1874.</i>				
148	Christensen, J., Smedemester	1800	5 9 74	
149	og Hustru	1801	25 6 79	
150	Christensen, L., Skrædermester	1800	18 9 78	Til Alm. Hospital
151	og Hustru	1798	18 9 78	Til Alm. Hospital
152	Haarsløv, F., Naalemagereenke	1807	11 12 75	
153	Husum, C. P., Tapetserermester	1801	8 1 75	
154	Johansen, N., Snedkermester	1802	5 1 81	
155	og Hustru, D. L.	1802	10 8 78	
156	Kern, A. S., Tømmerdatter	1804	27 4 90	
157	Jørgensen, H., Skomagermester	1803	18 1 92	
158	og Hustru	1796	31 7 87	
159	Nielsen, C. S., Mekanikerenke	1801	28 7 74	

Nr.	Navn og Stilling	Født	Udgaet	Anmærkning
		Aar	Dato Md. Aar	
	<i>1874.</i>			
160	Petersen, A. K., Snedkerenke	1810	12 7 93	
161	Schmidt, Malermester	1805	6 7 92	
162	og Hustru	1808	18 5 85	
163	Wille, W. G., Lysestøber	1813	11 11 89	Til Alm. Hospital
164	og Hustru	1831	5 4 77	
165	Wigant, O. M., Instrumentmager	1805	16 9 86	
166	Andersen, H., Billedskjærer	1810	12 7 80	
167	og Hustru	1811	31 7 92	
	<i>1874.</i>			
168	Birck, J. G., Urmagermester	1811	22 2 77	
169	og Hustru	1810	6 4 78	
	<i>1874.</i>			
170	Bornemann, F., Malerenke	1815	4 8 84	
171	Cruse, J. E. B., Skrådermester	1799	30 7 78	
172	og Hustru	1809	26 4 83	
173	Flitner, J., Drejermester	1800	17 3 83	
174	og Hustru	1800	20 6 85	Til Alm. Hospital
175	Frandsen, K., Drejerenke	1801	14 12 74	
176	Gram, J. M., Guldsmedenke	1805	7 11 79	
177	Jensen, C., Smedeenke	1803	29 10 89	
178	König, H. C. T., Vævermester	1802	21 12 81	
179	og Hustru	1814	26 4 82	
180	Kruse, H. C., Rebslagerenke	1810	5 11 75	
181	Rehm, J. C. F., Skrådermester	1810	16 2 75	
182	og Hustru	1807	9 3 93	
183	Minet, A. S., Frisørenke	1813	11 10 90	Til Familien
184	Schultz, G. M., Skomagereenke	1802	9 8 88	
185	Wermuth, H., Skomagermester	1803	30 3 87	
186	og Hustru	1805	27 5 85	
	<i>1875.</i>			
187	Ahlbom, J., Skomagermester	1811	20 2 88	
188	og Hustru	1818	13 11 03	} Til Alderdoms- hjemmet
189	Christoffersen, H. O., Smedeenke	1801	28 6 77	
190	Christensen, C., Smedemester	1798	3 12 77	
191	og Hustru	1798	15 11 78	
192	Knudsen, K. S., Stolemagermester	1813	5 4 78	
193	Nielsen, N. P., Karetmagermester	1810	11 4 82	
194	og Hustru	1811	17 9 89	
195	Svanberg, E. D., Kandestøberenke	1809	11 10 84	
196	Petersen, M., Skrådermester	1801	31 1 79	
197	og Hustru	1804	31 1 79	
198	Sandberg, J. J., Skomagermester	1810	27 7 89	
199	og Hustru	1808	7 2 76	

Nr.	Navn og Stilling	Født	Udgaet	Anmærkning
		Aar	Dato Md. Aar	
<i>1875.</i>				
200	Buch, E. J., Farvermester	1804	21 8 80	
201	og Hustru	1813	10 12 97	
202	Hjölund, C. L. A., Møllerenke	1790	1 4 78	
203	Löchte, A. L., Gørtlerenke	1821	31 5 79	
204	Nielsen, A. M., Urmagerdatter	1815	10 4 79	
205	Zwicky, J. P., Vævermester	1803	31 5 80	
<i>1876.</i>				
206	Jørgensen, J., Smedeenke	1809	20 10 86	Til Alm. Hospital
207	Lemcke, C. F., Skrædermester	1811	28 6 81	
208	og Hustru	1815	29 4 77	
209	Lund, J. C., Sadelmagerenke	1814	22 10 83	
210	Møller, J. N., Vævermester	1805	29 8 85	
211	og Hustru	1797	30 1 83	
212	Sandberg, N., Tøjmagermester	1808	7 12 80	
213	og Hustru, M. C.	1816	22 7 95	
214	Svendsen, C. M., Bogtrykkerenke	1812	15 2 79	
215	Svendsen, P. F., Skomagermester	1796	30 9 77	
216	Wiingard, C. K., Kurvemagerenke	1810	19 9 87	
217	Zinn, D., Snedkerenke	1814	26 8 86	
218	Björck, F. D., Skrædermester	1811	1 8 90	
219	og Hustru	1805	16 7 77	
220	Christensen, A., Skrædermester	1805	31 3 85	
221	og Hustru	1822	19 5 94	
222	Gabe, J., Glarmesterenke	1800	10 1 82	
223	Giese, L., Snedkerdatter	1812	14 2 83	
224	Hylsenberg, C. M., Snedkerenke	27 6 16		
225	Johansen, C., Hattemagerenke	1804	27 3 89	
226	Køhlert, C. T., Sadelmagermester	1815	6 4 78	
227	Lund, L., Instrumentmager	1800	29 2 84	
228	og Hustru	1804	17 1 81	
<i>1877.</i>				
229	Clausen, C. C., Smedeenke	1808	12 1 79	
230	Guntel, C. C., Bødkermester	1813	21 11 97	
231	og Hustru	1818	21 6 01	
232	Jensen, C. F., Skomagermester	1814	24 6 87	
233	og Hustru	1816	15 2 97	
234	Koop, C. M., Bogbinderenke	1814	5 2 89	
235	Korfitsen, J. P. T., Instrumentmager	1807	2 12 82	Til Alm. Hospital
236	Melby, G. C., Instrumentmagerenke	1806	12 1 79	
237	Nielsen, C. F., Skomagermester	1804	24 12 91	
238	og Hustru, C. A.	1814	1 3 89	
239	Sandfeldt, P., Bagerenke	1812	21 8 97	

Nr.	Navn og Stilling	Født	Udgaet	Anmærkning
		Aar	Dato Md. Aar	
240	Sandberg, C. H. S., Billedskjærer	1811	23 8 84	
241	og Hustru	1810	9 12 95	
242	Bang, P. C., Drejermester	1800	16 11 84	Til Alm. Hospital
243	og Hustru	1809	16 11 84	Til Alm. Hospital
244	Henningsen, A. F., Skomagermester	1806	1 12 84	
245	Jantzen, F. S., Sadelmagerenke	1806	3 12 81	
246	Möhlmann, A. B., Skrædermester	1799	3 6 83	
247	og Hustru	1807	24 6 84	
248	Jensen, J. E., Smedeenke	16 12 22	3 9 05	
249	Nielsen, C., Kurvemager	1800	23 9 84	
250	og Hustru	1820	24 3 99	Til Familien
251	Orth, J. J., Skræderenke	1812	9 11 86	
252	Rasmussen, P., Mekaniker	1807	14 1 88	
253	og Hustru	1817	14 4 81	
254	Smidt, S. P., Skomagermester	1801	4 12 85	
	1878.			
255	Bauer, N. C., Handskemagerenke	1811	29 3 83	
256	Haagensen, J. P., Kobbersmedemester	1813	27 7 78	
257	og Hustru, M. K.	1825	10 1 03	
258	Holtermann, C. J., Skrædermester	1803	14 3 81	
259	Knudsen, J., Snedkermester	1803	12 3 86	Til Familien
260	og Hustru	1813	12 3 86	Til Familien
261	Lund, J. D., Smedemester	1808	17 11 79	
262	og Hustru	1811	30 3 90	
263	Rasmussen, J. M. L., Bogbindermester	1810	5 3 81	
264	og Hustru, H. V.	1825	19 5 98	
265	Rubow, P., Bagerenke	1815	24 6 80	
266	Schoubo, J., Snedkerenke	1821	29 4 87	
267	Thomsen, C. F. M., Skomagermester	1813	29 3 92	
268	og Hustru	1809	14 4 85	
269	Willumsen, H. P. J., Sadelmagermester	1814	30 5 87	
270	og Hustru	1818	13 1 85	
271	Andersen, J., Skrædermester	1801	13 3 82	
272	Flor, N. C., Skomagermester	1800	14 6 81	
273	og Hustru, M. B.	1816	25 11 86	
274	Jespersen, J. C., Sadelmagermester	1804	5 2 80	
275	og Hustru, O.	1827	3 3 00	
276	Kroll, C. M., Væverenke	1809	21 4 81	
277	Colding, P. H., Malermester	1808	10 2 99	
278	og Hustru	1816	24 5 79	
279	Heinrich, J., Stolemagerenke	1809	26 1 91	
	1879.			
280	Andersen, P., Vævermester	1800	6 3 87	
281	og Hustru, A. T.	52 8 21	21 4 07	

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md. Aar	Anmærkning
<i>1879.</i>				
282	Gnaust, S. H., Smedeenke	1813	15 4 84	} Til St. Hans Hospital
283	Hassert, G. M., Drejerenke	1806	22 7 81	
284	Hansen, C. D., Skomagereenke	1807	11 2 95	
285	Kornbech, M. T., Murerenke	1814	16 12 89	
286	Kramp, C., Snedkerenke	1808	30 9 89	
287	Kofoed, J. H., Snedkerenke	1817	8 8 86	
288	Kukkerig, C. W., Skorstensfejerenke	1819	22 5 97	} Til Haandværker- Stiftelsen
289	Martinsen, J., Skomagermester	1807	5 12 84	
290	og Hustru	1808	6 3 82	
291	Petersen, M., Smedeenke	1816	15 6 93	
292	Petersen, J. C., Glarmesterenke	1816	1 6 98	
293	Petersen, O., Instrumentmager	1811	4 6 83	
294	og Hustru C. A.	1812	27 6 96	
295	Schimler, A. J., Skrædermester	1810	27 8 80	
296	og Hustru	6 11 23	24 2 91	
297	Sabra, T. V., Blikkenslagermester	1813	10 10 89	
298	Taube, A. C., Tømreerenke	28 6 22	17 1 10	
299	Ørfeldt, A. P., Skrædermester	1806	23 11 80	
300	Andersen, J., Skomagermester	1808	16 7 81	
301	og Hustru	1808	28 5 93	
302	Hansen, A. M., Farverenke	1811	18 6 86	
303	Hvalsø, H. C., Skomagermester	1806	13 3 80	
304	og Hustru	1808	11 3 80	
305	Priess, J. J. F., Skrædermester	1810	2 7 83	
306	og Hustru	1808	17 1 84	
307	Adrian, J. C., Urmagermester	1810	31 8 88	
308	Holm, A. C., Malerenke	1815	9 12 80	
309	Larsen, P., Bødkermester	1815	3 4 86	
310	og Hustru	1814	15 6 88	Til Familien
311	Müller, V. C. J., Skrædermester	1818	15 7 97	
312	og Hustru K. M.	1816	24 11 98	Til Alderdomshj.
313	Olsen, J., Smedemester	1818	9 1 80	
314	og Hustru	1817	10 10 83	
<i>1880.</i>				
315	Bentzen, H. M., Stolemagerenke	1813	27 12 84	
316	Balling, J. C., Skomagermester	1806	24 12 83	
317	Møller, N. D., Skræderenke	1807	23 4 86	
318	Nielsen, H., Smedemester	1814	20 6 83	
319	og Hustru	1810	29 12 82	
320	Petersen, L. C., Skomagermester	1811	29 6 81	
321	og Hustru	1809	29 4 86	
322	Ringberg, C. E. V., Forgyldeerenke	1806	1 12 88	Til Alm. Hospital
323	Holmqvist, J. E., Kammagerenke	1814	21 10 91	

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md. Aar	Anmærkning
<i>1880.</i>				
324	Nielsen, P., Karetmagermester	27 8 19	22 7 04	
325	og Hustru	1816	12 5 95	
326	Rosengreen, A. C., Sejlmagerenke	1809	21 11 85	
327	Buchter, C. P., Guldsmedemester	1800	30 12 87	
328	og Hustru	1810	7 9 90	
329	Løgstør, A. M., Handskemagerenke	1815	22 11 90	
330	Mörck, A. C., Handskemagerenke	1813	4 4 95	
331	Ulrichsen, A. O., Instrumentmagerenke	1802	30 1 83	
332	Hansen, H. J., Skrædermester	1806	2 4 86	
333	Kessel, P. H., Skrædermester	1811	22 12 96	
334	og Hustru	1816	3 7 02	
335	Meyer, J. C., Snedkermester	1802	26 1 82	
336	og Hustru	1808	18 8 84	
337	Olsen, C., Skomagermester	1811	3 4 82	
338	og Hustru	1822	21 3 85	
<i>1881.</i>				
339	Buchholtzer, J., Knapmagerenke	1815	22 6 94	
340	Moring, H. G., Snedkerenke	1811	15 1 83	
341	Alstrup, H. C., Væverenke	1810	7 6 90	
342	Ehrencron, R. A., Malerenke	5 9 21		
343	Elnen, H. C., Skomagermester	1810	12 4 87	
344	Hansen, M., Skomagerenke	1811	2 2 89	Til Sygehjemmet
345	Jürtzick, G., Smedeenke	1814	25 4 91	
346	Petrusch, J. F., Skrædermester	1816	18 2 00	
347	og Hustru	1807	27 5 85	
348	Kyse, E. E., Væverenke	1810	2 5 93	
349	Ahrentzen, K. C., Sadelmagerenke	1812	24 3 83	
350	Martini, E. R., Drejerenke	1812	15 4 93	Til Familien
351	Beckmann, J. F., Skomagerenke	1816	14 5 82	
352	Hansen, J., Vævermester	1814	3 6 82	
353	og Hustru	1809	11 6 87	
354	Truelsen, H. M., Malerenke	1823	4 7 92	
<i>1882.</i>				
355	Andersen, J. C., Stolemagermester	1818	2 2 90	
356	og Hustru	1817	30 12 91	
357	Möller, A., Skomagerenke	1806	24 9 84	
358	Sjöbeck, H. C. T., Møllebygger	2 11 14	9 8 88	
359	og Hustru O. C.	1 3 23	16 1 94	
360	Olsen, L. C., Skræderenke	1812	30 3 83	
361	Bosin, A. C., Hattmagerenke	1824	11 6 91	
362	Kjær, H. C., Stolemagermester	1817	11 7 82	
363	og Hustru	1823	5 1 01	
364	Prehn, R. C., Skræderenke	1810	21 10 94	

Nr.	Navn og Stilling	Født	Udgaet		Anmærkning
		Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1882.</i>					
365	Walz, M. C., Væverenke	1808	31	5 86	Til Sct. Josephs Hospital
366	Jensen, C. L. F., Snedkermester	1819	28	8 84	
367	og Hustru P. M.	1825	21	5 93	
368	Hansen, S., Sadelmagermester	1808	26	3 90	
369	Jansen, A., Skomagerenke	1811	1	12 94	Til Alm. Hospital
370	Nissen, A. M., Smedeenke	1819	30	5 92	
371	Poulsen, L. E., Börstenbinderenke	1822	13	12 03	
372	Samuelsen, J. L., Rebslagermester	1811	1	6 85	
373	og Hustru	1818	22	10 85	
374	Schweim, E., Skræderenke	1811	20	6 96	
375	Schmidt, J. D., Bagermester	17 12 18	21	2 92	
376	og Hustru	22 11 22	12	1 02	
<i>1883.</i>					
377	Juncker, J., Blikkenslagerenke	1822	19	3 88	
378	Bonnesen, N. J., Skomagermester	1819	9	12 84	
379	og Hustru J. M.	1822	19	4 98	
380	Cruse, H. V., Skomagermester	1816	1	12 92	
381	og Hustru	1814	6	12 99	
382	Darre, J. H., Skomagermester	1811	22	11 84	
383	og Hustru E.	1814	17	3 00	
384	Malmström, J. H., Murmester	1818	3	1 99	
385	og Hustru	1823	3	2 02	
386	Petersen, C. D., Slagterdatter	29 1 23			
387	Poppe, M. E., Handskemagerenke	1811	4	7 85	
388	Siegler, C., Skræderenke	1814	24	9 89	Til Familien
389	Szybrowsky, M. B., Tobakspinderdatter	25 9 18	3	5 01	
390	Szybrowsky, C. C., Tobakspinderdatter	18 11 22	11	8 93	
391	Werge, H., Vævermester	1811	5	2 89	
392	og Hustru	1811	6	9 02	Til Alderdomshj.
393	Mathiesen, F. G., Blikkenslagerenke	1817	30	4 98	Til Familien
394	Schierff, K. M., Vævermester	1821	1	12 88	Til Alm. Hospital
395	Bergmann, J. A., Skomagerenke	1811	19	7 00	
396	Dujardin, S. A., Tobakspinderenke	1820	20	6 97	
397	Danielsen, D. M., Bødkerenke	1811	14	10 90	
398	Mencke, J. W., Malermester	1808	2	5 86	
399	og Hustru	1817	2	2 89	
400	Nybro, J. F., Piskefabrikant	1808	8	3 86	
401	og Hustru	1822			Ikke indflyttet
402	Petersen, P. V., Skrædermester	1816	14	8 91	
403	og Hustru	1823	6	6 00	
404	Schilder, F. M., Skræderenke	1820	19	12 91	
405	Holm, J. M., Glarmesterenke	1823	13	9 00	
406	Schäfer, A., Sadelmagerenke	19 6 24	19	3 09	

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md.Aar	Anmærkning
<i>1884.</i>				
407	Wandel, K. B., Snedkerenke	1821	18 5 91	
408	Cohn, W., Tobaksfabrikant	1815	4 1 93	
409	og Hustru	1821	29 5 87	
410	Gram, T. P., Malermester	1820	6 9 88	
411	Johansen, A. S., Tapetfabrikantenke	27 12 13	3 5 98	
412	Mühlendorff, J. N., Skrædermester	1818	31 10 94	
413	og Hustru	1816	15 10 85	
414	Møller, A. J., Smedeenke	1828	7 1 02	
415	Olsen, L., Instrumentmager	1815	11 2 92	
416	og Hustru	1814	5 4 91	
417	Meyer, W., Guldsmedemester	1823	9 12 84	
418	Sørensen, P. A. J., Skomagermester	1817	18 10 96	
419	og Hustru, M.	1814	27 2 00	
420	Tønning, M. C., Snedkerenke	16 9 13	7 4 98	
421	Weissensee, W., Drejerenke	1829	15 7 98	
422	Steffensen, A. M., Væverenke	1809	10 12 96	
423	Tranekjær, A. S., Skomagermester	1817	27 3 87	
424	og Hustru	1806	11 12 84	
425	Bødker, C., Karetmager	1819	11 4 91	
426	og Hustru	26 12 22	12 8 04	
427	Christensen, E. W., Smedeenke	1812	31 3 95	
428	Sørensen, S., Barber	8 1 12	7 9 87	
429	og Hustru, A. C.	4 4 23	18 8 89	
430	Lestrup, S. F., Konditorenke	1825	26 10 96	
431	Hou, E. D., Skræderenke	18 11 26	1 5 08	Til Sygehjemmet
<i>1885.</i>				
432	Jørgensen, E. N., Smededatter	14 8 37		
433	Schmidt, L. M., Gartnerdatter	13 12 31		
434	Aggersborg, J. R., Skrædermester	1824	19 3 89	
435	og Hustru	1816	10 5 90	
436	Bramer, B. C., Skræderdatter	2 5 24	28 11 09	
437	Campbell, J., Snedkermester	1821	6 5 87	
438	og Hustru	1815	6 7 87	Til Familien
439	Islin, E. C., Malerenke	1818	24 10 93	
440	Larsen, L. C., Malerenke	1816	8 8 86	
441	Nielsen, S., Skomagermester	1816	9 10 95	Til Alm. Hospital
442	og Hustru	1821	24 5 91	
443	Rasmussen, P., Smedemester	1806	11 12 85	
444	og Hustru	1805	6 12 89	
445	Reitzel, G. F., Billedskjæermester	1824	5 7 86	
446	og Hustru	10 12 26	3 9 03	Til Sct. Hans Ho- spital
447	Svendson, L. C., Smedeenke	8 9 23	19 4 10	

Nr.	Navn og Stilling	Født Aar	Udgaet Dato Md. Aar	Anmærkning
<i>1885.</i>				
448	Ahlstrand, F. W., Barber	12 4 17	31 5 05	
449	og Hustru	1817	14 11 94	
450	Blichfeldt, J., Malermester	1816	3 1 03	
451	og Hustru	1818	2 10 00	
452	Frisch, M. C., Slagtermester	1815	5 10 96	
453	og Hustru	22 6 20	16 8 05	
454	Knudsen, K., Glarmester	1812	18 5 90	
455	og Hustru, C.	1803	27 7 91	
456	Gythler, L. M., Snedkerenke	1816	7 10 95	
457	Mynzberg, J., Konditorenke	15 2 20	18 4 08	
458	Paulsen, F., Skomagerenke	1806	5 9 00	
459	Røber, A. W., Sadelmagermester	23 12 01	24 9 88	
460	og Hustru	3 7 17	28 10 90	
461	Schwartz, A. C. E., Bogbinderenke	1827	30 8 94	
462	Voges, L. C. J., Skrædermester	1811	18 6 98	
<i>1886.</i>				
463	Fischer, F. B., Possementmager	1822	27 6 96	Til Alm. Hospital
464	og Hustru	1829	7 5 93	
465	Nielsen, T. F. J., Stolemagerenke	17 12 21	8 2 08	
466	Andresen, J., Kulmaaler	1814	28 1 94	
467	og Hustru	1821	24 11 98	
468	Borthig, C. L., Enkefrue, Majorinde	1801	28 5 87	
469	Bech, E. G., Kammager	1817	8 7 97	Til Familien
470	og Hustru	1816	27 5 87	
471	Büchner, A. E. F., Buntmagermester	1819	20 5 98	
472	og Hustru, F. S. V.	11 2 24	4 11 08	
473	Fürst, N., Sadelmagerenke	1817	9 7 93	
474	Goldschmieding, F. F., Skomagermester	1820	7 12 91	
475	og Hustru, M. E.	1820	17 8 88	
476	Heinrich, P. M. C., Stolemagerdatter	1839	6 3 02	
477	Heinrich, J. T. N., Stolemagerdatter	1 8 48		
478	Holst, M. E., Malerenke	1817	24 8 99	
479	Hartvig, J. E., Skrædermester	1815	25 5 93	
480	og Hustru, F.	1815	23 3 03	
481	Krause, B. F., Væverenke	27 11 10	26 1 88	Til Alm. Hospital
482	Larsen, P. M., Skræderenke	1819	26 7 00	Til Sct. Josephs Hospital
483	Nielsen, J. S., Skomagermester	1810	15 5 89	Til Sct. Joh.s Stift.
484	Odewahn, E. H. C., Barberenke	1812	26 3 97	
485	Rahr, M. M., Tobaksspinderenke	16 9 28	9 12 09	
486	Schwirsche, D. S., Tømmersvendenke	8 10 29	21 11 04	
487	Weybye, S. J. E., Skræderenke	6 6 30	25 2 07	
488	Borroer, C. B., Malerenke	1825	18 12 91	
489	Andersen, S. T., Kobbersmedeenke	8 2 23	11 3 03	

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1886.</i>						
490	Juncker, J. C. F., Skomagermester	1811		23	7 90	
491	og Hustru, D. B.	1808		5	12 98	
492	Köster, A. B. H., Bagerenke	1826		9	11 91	
493	Møller, J. J., Guldsmedemester	25	12 23	22	6 04	
494	og Hustru, J. V.	1830		5	8 88	
495	Svendsen, F. H. M., Rebslagerenke	1815		4	3 88	
496	Schou, H. V. J., Skomagermester	8	3 20	14	3 07	
497	og Hustru, C. E.	1816		15	3 99	
498	Torp, J. C. D., Skrædermester	1815		9	6 88	
499	og Hustru	1817		23	10 86	
500	Wegner, H. G., Smedemester	1816		28	9 00	
501	og Hustru, M. S. F.	1821		11	6 89	
502	Mönnich, H. J., Sadelmagerdatter	17	3 13	20	3 00	Til Alm. Hospital
503	Cotzand, W. C., Instrumentmagerenke	1827		22	12 98	
504	Sörensen, C., Possementmagerenke	1813		23	12 98	} Til Alderdoms- hjemmet
505	Schultz, F. A. L., Snedkermester	22	1 27	10	11 05	
506	og Hustru, M. S. R.	19	5 31	16	11 97	
<i>1887.</i>						
507	Hvilsom, I. C., Skræderenke	11	1 15	25	7 96	Til Familien
508	Slundt, A. K., Skomagermester	1816		22	1 91	
509	og Hustru, M. C.	1820		29	6 92	
510	Larsen, M., Skomagereenke	10	4 20	23	5 11	
511	Löffler, L. D., Kammagerenke	22	11 18	19	10 95	Til Familien
512	Rützou, J., Snedkermester	1816		11	6 01	
513	og Hustru, H. E.	24	6 30			
514	Lytz, L. A., Kobbersmedeenke	15	2 30			
515	Lind, S. F. V., Skræderenke	20	2 21	3	3 00	Til Familien
516	Beck, H. G., Drejermester	7	5 19	13	8 89	
517	og Hustru, S. S.	16	3 18	30	7 88	
518	Böytler, S. H., Blikkenslagerenke	16	4 31			
519	Gronemann, I. C., Slagterenke	6	8 23			
520	Lund, A. V., Bødkerenke	14	6 27	19	1 05	
521	Lanckow, I., Blikkenslagerenke	1820		22	10 94	
522	Mehl, L. V., Sadelmagerenke	6	7 26	14	4 91	
523	Kamps, C. J. A., Bagermester	29	1 14	10	4 95	
524	og Hustru, J. L.	8	1 19	4	4 03	
<i>1888.</i>						
525	Bartels, C. M., Sadelmagerenke	10	4 16	19	1 92	
526	Kofoed, J. P., Skomagermester	2	1 17	20	6 90	
527	og Hustru, F.	2	3 08	5	2 90	
528	Holm, C. F., Billedskjærer	28	10 18	2	1 92	
529	og Hustru, J.	5	3 18	31	12 93	

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
	<i>1888.</i>					
530	Bunche, P., Skrædermester	22	7 24	23	1 91	
531	og Hustru, I. M.	1	4 26	11	12 00	
532	Fase, C. E., Frisør		1811	25	4 90	
533	Lemke, C. F., Drejermester	29	10 11	26	12 89	
534	Maurer, C. W., Tømmermester	25	1 21	7	6 90	Flyttet ud
535	Patheier, J. C. M., Skræderdatter	30	5 24	21	12 97	
536	Ambrosen, H. P., Guldsmedemester	27	3 20	26	2 94	
537	og Hustru, E. J. C.	25	3 27	1	11 05	
538	Berg, C. M., Snedkerenke	7	3 14	4	12 90	
539	Johansen, I. V., Malerenke	26	11 16	20	9 91	
540	Lund, C. F., Bødkermester	31	5 15	27	5 96	
541	og Hustru, A. H. L.	1	5 27	26	8 92	
	<i>1889.</i>					
542	Gabe, O. K., Glarmesterdatter	24	4 32	7	8 02	Til Sct. Hans Ho- spital
543	Holm, M. E., Skomagereenke	28	6 17	17	9 06	
544	Borgersen, R., Skrædermester	12	3 26	6	12 97	
545	Schultz, J. T., Skrædermester	27	11 93	5	1 92	
546	og Hustru, C. C.	17	11 01	19	6 95	
547	Friese, G. M., Futermagerenke	20	6 20	25	4 96	
548	Timm, C. H., Instrumentmager	9	11 23	1	2 97	
549	og Hustru, E. K.	23	2 23	15	2 01	Til Familien
550	Nielsen, J. P., Kurvemagermester	24	11 21	1	11 90	
551	og Hustru, E. H.	10	3 21	8	5 97	
552	Hansen, H. C., Skomagermester	26	6 22	23	3 01	
553	og Hustru, L. A.	15	11 33	5	2 05	Afgiv. Lejligheden
554	Seitzberg, J. P. R., Stolemagermester	9	10 18	23	11 99	Til Alderdoms- hjemmet
555	og Hustru, A. K.	3	6 27	26	4 11	
556	Stange, O. R. E., Blikkenslagerenke	19	8 23	1	2 95	
557	Lynge, H., Bogbinderenke	10	11 08	30	10 92	
558	Møller, A. E., Sadelmagermester	24	6 17	15	6 94	
559	Wiedemann, J. A., Barberenke	27	3 25			
560	Nielsen, J. F., Smedemester	7	12 16	5	11 91	
561	Bynck, J. M., Bøsemagerenke	26	6 16	5	11 00	
562	Bentzen, N. C., Malermester		1817	17	9 90	Til Alm. Hospital
563	Juul, V. T., Slagtermester		1824	17	7 99	
564	og Hustru, V. J.	30	6 36			
565	Kalleberg, S. H. M., Guldsmeddatter	21	8 33	4	4 07	
566	Kramp, E. M. H., Snedkerdatter	29	3 41			
567	Tesch, J. F., Skrædermester		1815	15	12 96	
568	og Hustru, L. J.		1816	13	4 04	
	<i>1890.</i>					
569	Berthold, F. T., Skomagermester	9	2 23	13	6 95	
570	og Hustru, K. M.	6	4 27			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1890.</i>						
571	Leffland, A. A., Tømmermester	1818		17	3 92	
572	og Hustru I.	1815		16	4 95	Til Familien
573	Holmer, I. T., Bødkerenke	4	12 22	11	3 09	
574	Holck, J., Snedkermester	21	9 27			
575	og Hustru H.	23	1 33			
576	Saxild, S., Possementmagerenke	1816		18	6 90	
577	Jürs, A. F., Bogbindermester	21	9 22	1	10 99	Til Familien
578	og Hustru H. F.	31	8 28	7	2 92	
579	Krygel, A. T., Stolemagermester	14	11 11	11	10 99	
580	og Hustru A.	28	1 32	18	2 08	
581	Knudsen, N., Snedkermester	1818		15	8 94	
582	og Hustru A. K.	23	3 28	20	9 10	
583	Nielsen, C. L., Sadelmagermester	21	1 28	30	11 91	
584	og Hustru, V.	23	7 30	7	5 93	
585	Sigersted, M. K., Smedeenke	3	4 18	8	3 02	Til Bekjendte
586	Nielsen, J. F., Drejermester	9	3 21	12	3 93	
587	og Hustru J. J.	1	7 24	5	12 00	Til Familien
588	Erichsen, A. F., Garvermester	6	6 16	5	2 91	
589	og Hustru A. K.	8	9 19	3	4 97	Til Familien
590	Isbrand, C. M., Guldsmedenke	18	1 29	17	7 10	Til Familien
591	Paulsen, D. R., Buntmagermester	11	6 21	12	1 96	
592	og Hustru S. F.	5	11 26	22	6 96	
593	Paulsen, H. P. P., Malermester	19	2 21	26	1 05	
594	og Hustru N. L. R.	31	10 23	9	4 01	
595	Knippel, C. C. V., Malermester	25	8 29	7	7 00	
596	Mogensen, W. J., Forgyldermester	12	10 05	1	8 91	
597	og Hustru J.	18	7 16	8	1 04	
598	Petersen, B., Snedkerenke	2	3 34	22	4 10	
599	Steinbach, Emma Caroline, Blikkenslagerenke	6	10 32	28	9 01	
<i>1891.</i>						
600	Magnussen, Vilhelmine, Skomagerenke	19	11 28	20	4 01	
601	Weber, Johanne Antonette, Murerenke	19	4 39	8	8 94	
602	Therp, Hans Peter, Snedkermester	16	8 26	24	10 94	
603	og Hustru Bodil Jacobine	18	2 24	26	2 04	
604	Kron, Petrea, Kobbersmedenke	1	11 32			
605	Schinkel, Ludvig Emanuel, Sadelmagermester	9	10 27	7	10 91	
606	Johansen, Peter, Tømmermester	26	8 16	21	2 92	
607	og Hustru Anne Marie	16	9 17	13	9 97	Til Alderdomshj.
608	Lundgaard, Eduard Olsen, Tobakspindermester	8	1 25	27	1 97	
609	Petersen, Jacob, Smedemester	7	8 26			
610	og Hustru Johanne Cæcilie	20	12 36	23	12 10	
611	Christensen, Inger Margrethe, Skomagerenke	5	5 08	6	1 94	

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1891.</i>						
612	Gundelach, I. P., Vævermester	19	11 21	19	1 09	
613	og Hustru S. C.	20	12 18	25	6 07	
614	Jensen, Ane Pauline, Snedkerenke	30	5 18	5	4 00	
615	Rosenkrantz, Johannes Adolph, Sadelmagermester	29	2 24	31	10 03	
616	Schiønning, Vilhelm Ernst, Malermester	9	3 30	27	2 03	
617	og Hustru Marie Trine	15	4 30	22	10 04	
618	Jørgensen, F. L., Skomagermester	28	2 25	22	4 98	
619	Ney, Vilhelm August, Skrædermester	26	10 14	2	3 05	
620	og Hustru Emilie Frederikke	13	8 23	15	2 10	
621	Norin, Johanne Gustave, Gørtlerenke	28	8 05	24	1 96	Til St. Joh. Stiftelse
622	Rasmussen, Juliane Charlotte, Smededatter	3	2 35			
<i>1892.</i>						
623	Berg, Sören Peter Christian, Bagermester	10	3 22	23	4 92	
624	og Hustru Ivertine Christine	11	6 37	2	3 10	
625	Thorsen, Anna Christine Vilhelmine, Snedkerdatter	4	5 24			
626	Döhrer, Johan Barthel, Tøjmagermester	22	2 24	3	11 00	
627	og Hustru Bolette Amalie	20	11 23	21	5 92	
628	Francke, Carl Frederik, Buntmagermester	7	2 23	27	6 03	
629	Hertel, Emil, Barber	11	5 28			
630	og Hustru Johanne	28	5 30			
631	Nielsen, Christiane Kirstine, Snedkerenke	30	5 10	2	5 93	
632	Bruhn, Sarauw Werner, Billedskjæermester	18	10 23	2	4 94	
633	Sörensen, Ferdinand, Gørtlermester	6	3 22	10	6 98	
634	og Hustru Thomasine	4	11 37			
635	Lundström, Carl August, Smedemester	9	5 24	23	1 94	
636	og Hustru Jensine Sophie	4	4 23	16	9 03	
637	Meyer, Frederikke Engelbrechtine, Slagterenke	29	12 35			
638	Weikert, Emma Hedevig, Guldsmedenke	3	5 39	8	8 98	
639	Hansen, Lucia, Skræderenke	3	7 15	24	10 93	Til Alderdomshj.
<i>1893.</i>						
640	Malling, Lauritz Björn, Karetmagermester	12	5 14	17	8 93	
641	og Hustru Caroiine Frederikke	14	8 25	8	1 96	
642	Holst, Jens Christian Christensen, Drejermester	1	11 19	7	2 95	
643	og Hustru Anna	8	1 31	26	10 07	Til Familien
644	Petersen, Karen Sophie Henriette, Bødkerenke	13	1 28	30	11 04	
645	Hansen, Vilhelm, Sadelmagermester	26	1 19	20	6 00	
646	Jacobsen, Christian Vilhelm, Malermester	6	12 23	23	4 03	
647	og Hustru Caroline Charlotte	18	9 32	14	8 01	
648	Langballe, Christian Rosendal, DM., Snedkermester	24	5 17	17	10 95	
649	Reusch, Eduard Emil, Skomagermester	7	6 27	2	12 95	
650	og Hustru Christiane Ulrikke	24	12 19	25	7 86	
651	Wahl, Madsine Gerhardine Frederikke, Murerenke	15	12 34			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1893.</i>						
652	Kempf, Johan Daniel Emil, Skrædermester	24	2 31	7	12 95	
653	og Hustru Henriette Louise	24	3 30	26	11 06	
654	Gislund, Ludvig Fred. Ferdinand, Stolemagermester	30	3 17	1	12 94	
655	og Hustru Louise Caroline	30	10 12	6	3 09	
656	Nyström, Carl Magnus, Guldmedemester	18	3 15	7	5 95	
657	Bölcho, Oline Marie, Drejerenke	18	6 15	4	5 95	
658	Hansen, Ida Hedevig, Bogbinderenke	15	10 35	20	8 03	
659	Meincke, Johannes Adolph, Murmester	7	8 25	6	10 96	Til Diakonissest.
660	og Hustru Bodil Christine Emilie	31	10 28	14	7 96	
<i>1894.</i>						
661	Hansen, Sophie Elisabeth, Bødkerenke	25	7 28	31	8 96	
662	Witthöft, Jörgen Heinrich Jacob, Gørtlermester . .	2	5 22	6	9 02	
663	og Hustru Hansine Emilie	3	12 41	17	11 05	
664	Strömberg, Henriette, Bagerenke	3	5 34	18	1 05	
665	Giessing, Carl Ludvig Joachim, Plattenslagermester	30	1 17	21	9 01	Overkjørt
666	og Hustru Jacobine	1	9 14	7	3 03	Til Alderdomshj.
667	Berg, Georg Christian Theodor, fhv. Urtekræmmer	28	8 30	11	9 02	
668	og Hustru Frederikke Albertine	4	5 35			
669	Frederiksen, Theodor, Naalemagermester	25	8 31			
670	og Hustru Ida Caroline Amalie	28	3 28			
671	Geisler, Vilhelmine Francisca Ernestine, Malerdatter	12	12 35			
672	Hansen, Carl Frederik Emil, Smedesvend	30	10 24	1	11 04	Til Alderdomshj.
673	og Hustru Elise Lorentine Cathrine	14	9 20	1	11 04	Til Alderdomshj.
674	Larsen, Jörgen Vilhelm, Snedkermester	8	3 30			
675	og Hustru Henriette Vilhelmine	27	8 36			
676	Mathiesen, Louise, Jernstøbersvendenke	20	1 32	7	1 99	
677	Olsen, Lars, Snedkermester	10	11 26	10	9 01	
678	Ritter, Carl Emil, Skrædermester	19	4 19	30	6 95	
679	og Hustru Hanne	8	5 37			
680	Rømer, Christian Ludvig, Smedemester	18	3 27			
681	og Hustru Johanne Antoinette	1	12 21	13	6 97	
682	Schleisner, Ane Henriette, Farverenke	12	1 22	15	10 07	Til Familien
683	Seerup, Eline Marie, Barberenke	2	7 25	26	11 08	
684	Thorball, Christian, Frisør	29	7 29	3	6 07	
685	og Hustru Adolphine Vilhelmine	31	1 35	8	10 01	
686	Wahl, Frederikke Emilie, Sadelmagerenke	24	12 25	27	12 00	
687	Centerwall, Niels Persson, Skomagermester	13	3 26	1	6 00	Til Alderdomshj.
688	og Hustru Maren	25	10 21	1	6 00	Til Alderdomshj.
689	Kleffel, Bodil Sophie, Drejerenke	5	7 31	3	1 04	
690	Corneliussen, Ole, Murmester	26	9 22			
691	og Hustru Petrea	31	3 27	10	9 08	
692	Svendsen, Svend Peter, Smedemester	14	3 19	10	3 03	
693	Ørfeldt, Julie Caroline, Skræderdatter	16	10 32	6	11 03	

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1895.</i>						
694	Collard, Sidse Marie, Snedkerenke	10	10 20	26	4 09	
695	Clement, Clara Martine, Malerenke	15	4 29			
696	Hagen, Peter Frederik, Bagermester	10	12 23	8	6 00	
697	og Hustru Sofie Christine Louise	26	8 23			
698	Isbrand, Vilhelm Theodor, Guldsmedemester	6	9 28	14	6 00	
699	og Hustru Emilie Henriette	7	7 35	19	12 07	
700	Grönsund, Christian Villiam, Bøgbindermester	1	5 23	3	2 02	Til Alderdomshj.
701	og Hustru Caroline Amalie	12	8 26	11	12 00	
702	Sjöberg, Karen Marie Birgitte, Sadelmagerenke	3	2 30	18	4 10	
703	Poulsen, Christoffine Marie, Skomagerenke	28	3 19	11	11 99	Til Familien
704	Michelsen, Marie Louise, Slagterenke	5	1 28			
705	Møller, Magdalene Marie, Skomagerenke	27	9 34			
706	Carstensen, Ane Dorteia, Malerenke	17	8 28	3	5 96	
707	Wiberg, Carl Waldemar, Frisør	18	12 25	30	3 01	
708	Smithsanger, Caroline, Sadelmagerenke	9	6 37	17	1 97	
709	Lassen, Abeline Georgine Christine, Skræderenke	25	10 16	12	5 97	Til Familien
710	Hornemann, Otto Johan Wilhelm, Guldsmedemester	4	5 28	22	1 97	
711	og Hustru Aurelia Emma	26	3 36	11	6 09	
712	Petersen, Caroline Cæcilie Laura, Tømrerenke	19	4 27	2	7 99	
713	Ottesen, Carl Thorvald Emil, Snedkermester	30	1 27	4	3 09	
714	og Hustru Jacobine Boline	6	11 25			
715	Seitzberg, Emil August, Stolemagermester	12	8 26			
716	Hansen, Aline Harriet, Buntmagerenke	10	12 18	8	10 96	
717	Trebbin, Andreas Joachim Ludvig, Slagtermester	28	8 28	31	1 99	
718	og Hustru Anna Catharina	27	10 41	17	5 11	
719	Uldrichs, Johannes Emil, Sadelmagermester	19	9 19	16	2 99	
720	og Hustru Anna Marie	11	1 15	13	2 02	Til Alderdomshj.
<i>1896.</i>						
721	Kühlmann, Anna Sophie Georgine, Murerdatter	1	8 39			
722	Lind, Andreas Christian, Maskinrullefabrikant	18	6 25	31	5 00	
723	og Hustru Maren Kirstine	31	12 27			
724	Berg, Johanne Elise, Skomagerenke	16	12 25	20	6 04	Til Alderdomshj.
725	Dyring, Marie Christine, Gørtlerenke	16	3 26	25	6 04	Til Alderdomshj.
726	Hansen, Jacobine, Bogtrykkerenke	6	7 27	28	4 01	
727	Helleri, Euphrosine Katinka, Glarmesterenke	7	7 30	18	4 00	Til Alm. Hospital
728	Jensen, Nielsine, Malerenke	16	6 33	7	4 08	
729	Mortensen, Jensine Hansm. Marie, Dampmøllerenke	27	5 29	25	7 10	
730	Kjærsgaard, Henrik L. P. Christian, Smedemester	10	8 27	26	7 00	Til Alm. Hospital
731	og Hustru Marie Magdalene Margrethe	11	10 21			
732	Wedsted, Karen Jensine, Snedkerenke	12	4 32	16	3 04	
733	Söfverborg, Minna Julie Frederikke, Skomagerenke	22	7 24	4	8 11	
734	Johansen, Christiane Marie, Murerenke	8	5 28	26	4 07	
735	Mayntzhusen, Rosalina Francisca, Guldsmedenke	7	2 33	31	3 06	

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1896.</i>						
736	Andersen, Fedder, Billedskjærermester	30	4 25	3	6 03	
737	Knaeck, Louise Christiane Amalie, Malerenke	12	1 32			
738	Preisler, Sophie Fred. Christine, Karetmagerenke	23	3 28	22	3 10	
<i>1897.</i>						
739	Unger, Othilia Johanne, Murerenke	3	4 41	29	11 07	
740	Hansen, Andreas Bendix, Skrædermester	10	3 21	22	12 99	
741	og Sophie Elisabeth	24	7 24			
742	Petersen, Carl Emil, Børstenbindermester	6	10 25	31	5 10	Til Familien
743	og Hustru Augusta Frederikke Cath.	21	9 28	12	2 10	
744	Vogt, Heinrich Fr. Wilh. Jul., Drejermester	9	2 30			
745	og Hustru Emma Frederikke	1	12 35			
746	Larsen, Isak Peter Christensen, Skomagermester	19	10 30	21	10 07	
747	og Hustru Emilie Trine	2	1 18	13	1 03	
748	Pers, Henrik Julius Conrad, Blikkenslagermester	27	11 27			
749	og Hustru Emma Jensine	11	1 29	10	2 06	
750	Odewahn, Teckla Frederikke Charl., Barberdatter	2	5 44			
751	Salomon, Lisbeth, Slagterenke	14	8 41			
752	Hansen, Wilhelm, Skomagermester	7	6 31	8	2 00	Til Sct. Joh. Stift.
753	og Hustru Rasmine Sophie	28	11 31	30	10 03	Til Alderdomshj.
754	Enevoldsen, Caroline Elisabeth, Bagerenke	25	2 23	16	12 06	
755	Albrechtsen, Jens Peter, Karetmagermester	6	12 33	4	7 05	
756	og Hustru Caroline Christine	14	2 43			
757	Ibenfeldt, Johan Nicolaj, Guldsmedemester	27	11 27	16	9 09	
758	og Hustru Oline Vilhelmine	8	11 31	31	12 05	
759	Amelung, Carl Frederik Vilhelm, Gørtlermester	6	3 32	17	5 05	Til Alderdomshj.
760	Lerche, Peter Emil, Tobakspindermester	17	12 18	9	2 09	
761	Møller, Georg Christian, Mekanikus	4	7 19	23	4 01	
762	og Hustru Emilie Leonora	2	8 30			
<i>1898.</i>						
763	Andersen, Christiane Frederikke, Bogbinderenke	13	2 25	15	12 04	
764	Knoop, Elsigne Boline, Skræderenke	22	1 32	9	6 07	
765	Neelsen, Emma Charlotte Amalie, Jernstøberenke	15	1 32	17	9 10	
766	Wanting, Margrete, Skomagerenke	21	8 40	19	11 10	
767	Loria, Ida Ane Bine, Possementmagerenke	4	6 34	3	9 04	
768	Faaborg, Jens Peter Mathias, Skomagermester	20	11 26	20	3 09	
769	og Hustru Emilie Marie	18	5 30	20	9 08	
770	Løser, Christine Emilie, Blikkenslagerenke	14	11 30	31	12 03	Til Familien
771	Nielsen, Olivia Charlotte, Snedkerdatter	15	7 47	25	9 99	
772	Sörensen, Sören Paulus, Billedskjærermester	21	5 29	14	1 09	
773	og Hustru Dorthea	30	11 33	13	4 06	
774	Breit, Caroline Marie, Væverenke	18	6 23	4	3 06	Til Sindssyge Anst.
775	Bumbech, Peter Vald. Theodor, Guldsmedemester	28	5 28	10	10 03	
776	og Hustru Caroline Vilhelmine	31	12 38	14	10 01	Til Sct. Hans Hosp.

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1898.</i>						
777	Dahl, Emilie, Skorstensfejerenke	25	3 41			
778	Fjeldsted, Anna Jensine Birgitte, Guldsmeddatter . .	26	7 24	4	8 04	
779	Hansen, Bernhard Otto, Sadelmagermester	9	9 24	12	4 07	
780	og Hustru Sabine Magdalene Vilhelmine	7	9 35	28	9 04	
781	Kemnitz, Marie Jacobine, Kobbersmedenke	15	10 26	6	8 04	
782	Meilstrup, Jacobine Henriette, Snedkerenke	28	5 32	18	11 09	Flyttet ud
783	Møller, Ludovica Frederikke Henriette, Malerenke .	1	10 31	29	8 00	
784	Nielsen, Maren Kirstine, Karetmagerenke	7	9 26	2	11 00	(Til Prinsesse­gades Plejhjem
785	Pedersen, Karen Katrine Elisabeth, Karetmagerenke	16	4 37	26	4 03	
786	Riedel, Frederik Vilhelm, Smedemester	26	4 30	2	6 05	
787	og Hustru Emilie Marie	4	11 39	6	6 07	
788	Voges, Sophie Henriette, Skræderdatter	2	7 43			
789	Wendelboe, Marie Elisabeth, Snedkerenke	1	3 34			
<i>1899.</i>						
790	Bagge, Hans John, Barber	19	8 31	25	9 04	
791	og Hustru Freja Cathinka	26	7 46	8	1 09	
792	Christiansen, Rosine, Skomagerenke	8	12 36	5	7 02	
793	Hansen, Henriette Jacobine, Blikkenslagerenke . . .	12	7 25			
794	Woll, Ane Margrethe, Drejerenke	10	5 40			
795	Larsen, Lauritz Carl Vilhelm, Vævermester	4	8 28	24	11 09	
796	og Hustru Laurentine Andrea	17	4 28	6	3 08	
797	Olsen, Amalie, Skræderenke	12	8 27	15	4 11	
798	Jørgensen, Hans, Skrædermester	18	2 22	14	8 10	
799	og Hustru Johanne Frederikke Amalie	22	3 39	16	7 00	
800	Irmscher, Carl Frederik Theodor, Bagermester	23	3 38	12	4 09	
801	og Hustru Dorthea Wilhelmine	29	1 37	20	3 09	
802	Barth, Elisabeth Augusta Severine, Tømrerenke . . .	28	8 21	13	4 07	Til Familien
<i>1900.</i>						
803	Philipsen, Vilhelmine Marie, Konditorenke	18	1 37			
804	Winckel, Frederikke Catharine, Drejerenke	13	10 20	22	11 03	
805	Södergreen, Anders Pehrson, Skomagermester	22	2 21	11	1 05	
806	og Hustru Henriette Martine	17	8 37	12	4 08	
807	Bach, Caroline Marie Dorthea, Forgyldererenke	9	6 39			
808	Nielsen, Louise Antonie, Stolemagerenke	15	3 33	15	6 10	Til Alderdomshj.
809	Weiss, Jacobine Henriette, Slagterenke	15	1 35	13	2 06	
810	Nielsen, Søren Hansen, Smedemester	11	8 32	18	5 08	
811	Schumacher, Heinrich Friedrich, Blikkenslagermester	16	1 31			
812	og Hustru Emilie Henriette	6	6 38			
813	Thomsen, Jörgine, Sadelmagerenke	18	5 37	8	5 08	
814	Dister, Christian Vilhelm, Snedkermester	13	12 26	18	10 07	
815	Diederichsen, Caroline Christ. Frdr., Bogtrykkerenke	29	4 43			
816	Sivertsen, Laurits, Skrædermester	16	8 26			
817	og Hustru Frederikke	23	1 26			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1900.</i>						
818	Thaarup, Nielsine Amdina, Fotografenke	16	4 36	29	8 01	
819	Hansen, Anna Cathrine, Instrumentmagerenke	12	5 26	20	2 05	
820	Berking, Julie Cathinka Amalie, Frisørenke	30	7 40	8	11 03	
821	Diederichsen, Bertha Margarethe, Kobbersmedenke	18	2 36			
822	Felumb, Mathilde Elisabeth, Skomagerdatter	29	3 37			
823	Knudsen, Ludvig Christian, Slagtermester	19	10 35	15	1 05	
824	og Hustru Johanne Betty	17	8 38			
825	Lange, Jens Andreas, Snedkermester	21	8 23	8	4 03	
826	Paulsen, Ida Frederikke, Skomagerdatter	13	4 38	1	8 11	
827	Poulsen, Sophie Malvine Victoria, Væverdatter	8	3 39	23	10 05	
828	Rasmussen, Juliane Frederikke, Urmagerenke	8	5 31	24	12 03	
829	Sörensen, Marie, Rebslagerenke	8	4 25			
<i>1901.</i>						
830	Andersen, Marie Caroline, Barberenke	8	2 38	5	10 02	
831	Hutzen, Louise Dorthea Christiane, Malerhustru	10	10 39	16	3 06	
832	Ibsen, Juliane Margrethe, Tømrerenke	19	6 35			
833	Nielsen, Laura Frederikke, Bogbinderenke	8	10 50			
834	Ringberg, Carl Vilhelm, Bogbindermester	22	12 18	5	7 02	
835	Schmidt, Bartholomæus Emm. Jul., Sadelmagermester	12	3 23	19	2 06	
836	og Hustru Flora Frantziska Vilhelmine	4	5 36			
837	Rasch, Johanne Christiane, Murerenke	28	1 33			
838	Thomsen, Johanne Constant. Vilhelm., Lysestøberenke	19	1 34			
839	Christensen, Hendrik Julius Theodor, Smedemester	26	2 26	18	1 02	
840	Røder, Thorvald Joachim Didrik, DM., Skomagermester	12	4 34	7	2 06	
841	og Hustru Alvilda	29	6 29			
842	Andersen, Erik, Bagermester	14	4 34	11	12 07	
843	og Hustru Christiane Vilhelmine	8	4 45	11	12 07	Til Familien
844	Hoppe, Rasmine, Smedeenke	20	1 26			
845	Koefoed, Michaeldine, Tobakspinderenke	20	11 32	15	11 06	
846	Raff, Carl Frederik Vilhelm, Bogbindermester	3	11 22	29	3 05	
847	og Hustru Laura Birgitte	10	10 36	13	10 10	
848	Neermann, Dorthea, Snedkerenke	28	1 30			
<i>1902.</i>						
849	Dickmann, Ludvig Hendrik Detlef, Skrædermester	14	8 33	2	7 04	
850	Hansen, Henrik, Skomagermester	1	2 29	11	3 03	
851	og Hustru Kirstine	22	11 43			
852	Stallknecht, Julius, Glarmester	22	1 37			
853	og Hustru Kirstine	19	3 41	16	7 02	
854	Sörensen, Amalie Charlotte, Kobbersmedenke	25	3 36	11	1 11	
855	Jensen, Ove Mathias, Slagtermester	5	9 29	9	6 10	
856	og Hustru Hansine Johanne	2	5 40	15	9 11	
857	Bang, Herman Frederik, Malermester	30	12 29	25	10 04	
858	og Hustru Karen Sophie	21	5 27			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
	1902.					
859	Jørgensen, Thora Nathalie, Urmagerenke	22	4 31			
	1903.					
860	Flygenring, Georgine Sophie, Snedkerenke	30	9 24	13	4 08	
861	Stegemann, Frederik Vilhelm, Malermester	25	11 29	11	10 05	
862	Hesse, Vilhelmine Caroline Elisabeth, Blikkenslenke	25	7 36			
863	Thrye, Villiam Frederik Henrik, Bogbindermester . .	22	8 25	15	1 07	
864	Jespersen, Jens Jörgen, Guldsmedemester	9	4 23	21	2 04	
865	Keimel, Pauline Nielsine, Barberenke	8	8 34			
866	Kjerrumgaard, Camilla Sophie Marie, Sadelmagerenke	30	1 24			
867	Bloch, Sophie Frederikke, Forgylderlenke	23	9 40			
868	Preisler, Antonius Thommesellis, Karetmagermester	14	11 26	3	1 08	
869	og Hustru Elisabeth Thomine	30	1 29	27	3 04	
870	Schacht, Peter August, Slagtermester	6	9 47			
871	og Hustru Mathilde	23	4 47			
872	Schmidt, Johannes Nicolai, Handskemagermester . .	26	9 20	24	4 04	
873	og Hustru Maren	3	4 22	22	9 07	
874	Hammers, Charlotte Amalie Marie, Kurvemagerenke	26	3 38			
875	Clausen, Carl Emilius, Drejermester	3	4 34	20	6 10	
876	og Hustru Frederikke Augusta	3	8 33			
877	Lange, Nielsine Emilie Const. Fanny, Snedkerdatter	19	3 33	25	11 11	
878	Andersen, Johannes Andreas, Tobakspindermester .	20	12 26	26	3 05	
879	Simon, Johan Peter, Stolemagermester	18	11 27			
880	Mehrpahl, Ditlef Friederich Heinr., Vævermester . .	28	3 31			
881	Wanström, Carl Peter, Skomagermester	8	4 29	14	12 05	
882	og Hustru Thora Jensine	2	5 29			
883	Blichfeldt, Charles Amandus, Billedskjærermester . .	20	2 36			
884	og Hustru Emma Henriette Marie	24	11 37			
885	Nielsen, Johannes Carl, Skrædermester	21	7 38	26	2 11	
886	og Hustru Petrea Charlotte	6	9 44			
887	Trempenau, Laura Christine, Slagterenke	20	10 28			
888	Zangenberg, Christiane Petrea, Blikkenslagerenke . .	15	10 28			
889	Schoubye, Christine, Malerenke	26	3 31			
890	Dutriez, Caroline, Hattemagerenke	12	1 39	21	1 04	
891	Hansen, Caroline Vilhelmine, Murerenke	26	9 35	16	11 06	
	1904.					
892	Wottschau, Anine, Gørtlerenke	15	4 38			
893	Andersen, Jens Andreas, Murmester	30	5 28			
894	og Hustru Dorthea Magdalene	13	9 28	3	5 10	
895	Kästel, Christiane Amalie, Sadelmagerenke	6	12 29			
896	Hermansen, Sophus August Georg, Litograf	18	9 43			
897	og Hustru Marie Hansine	3	8 45			
898	Andersen, Jutta Caroline Elisabeth, Bogbinderenke	7	11 40			
899	Hansen, Marie Sophie Frederikke, Guldsmedenke . .	31	12 36			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
	<i>1904.</i>					
900	Petersen, Ida Adelaide, Filehuggerenke	4	5 43			
901	Marcussen, Marie Sophie, Malerenke	2	11 36			
902	Petersen, Hans, Drejermester	10	3 27	13	1 07	
903	og Hustru Caroline Kristine	7	1 32	11	3 07	
904	Liebmann, Pontus, Cigarfabrikant	28	2 39			
905	og Hustru Chatinka Cecilie Caroline L.	11	4 46	2	7 11	
906	Kaastrup, Jens Christian, Skomagermester	1	10 34			
907	og Hustru Caroline Vilhelmine K.	15	3 45			
908	Dauidsen, Frederik, Barbermester	30	4 28	25	7 07	
909	og Hustru Christine Josephine	15	11 41			
910	Lohmann, Harald Georg, Urmagermester	28	2 34	17	5 04	
911	Rasch, Pauline Vilhelmine, Glarmesterenke	16	4 38	17	3 05	
912	Lund, Laura Emilie, Skomagerenke	11	1 32	4	10 11	
913	Nielsen, Marie Christine, Barberenke	16	5 42			
914	Larsen, Marie Sophie, Malerenke	3	11 34			
915	Clausen, Emilie Vilhelmine Dorthea, Smedeenke . .	31	1 42	15	11 10	Flyttet ud
916	Berg, Christian Vilhelm, Instrumentmager	3	1 38			
917	og Hustru Mette Kirstine	9	4 39			
918	Langevad, Marie Christiane, Tømmerenke	16	1 52			
919	Felumb, Anna Frederikke, Guldsmedenke	9	2 33	14	1 07	
920	Buchardt, Albert, Sadelmagermester	3	4 34	15	7 05	
921	og Hustru Anna Kirstine	12	7 38	2	5 07	
922	Malmvig, Peter Adolph, Slagtermester	26	9 35			
923	og Hustru Caroline Sophie	1	8 43			
924	Petersen, Laura Margrethe, Blikkenslagerenke	25	8 36			
925	Schoug, Johan Christian Joseph, Konditor	30	6 33	3	7 11	
926	og Hustru Ida Jörgine Mathea	1	3 42			
627	Nielsen, Just William, Tømmermester	20	3 43			
928	og Hustru Henriette Noline	27	3 40	16	11 09	
929	Petersen, Jacob Ferdinand, Drejermester	9	12 29			
930	og Hustru Emma Emilie	5	2 35			
931	Sörensen, Fritz Frederik Sigfrid, Skomagermester . .	4	4 35			
932	og Hustru Elisabeth	15	2 34			
933	Melchior, Fritz Otto Emil, Bogbindermester	3	1 39	11	8 09	
934	og Hustru Marie	21	10 40			
935	Hendriksen, Niels Villiam, Snedkermester	10	5 41			
	<i>1905.</i>					
936	Sörensen, Anine Petrea, Guldsmedenke	25	7 30	15	9 11	
937	Jordan, Anna Marie, Malerenke	3	4 27	19	12 09	
938	Hansen, Joh. Frederikke Elisabeth, Sadelmagerenke	24	6 33			
939	Steinmetz, Ludvig Emil, Tømmermester	7	10 38	24	4 07	
940	og Hustru Louise Frederikke	12	1 44			
941	Ransy, Hansine, Kirstine, Buntmagerenke	22	9 38			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
	<i>1905.</i>					
942	Andresen, Rosalie Josephine, Guldsmedenke	7	5 44			
943	Madsen, Amalie Katrine, Murerenke	10	5 33	17	12 10	
944	Jensen, Jens Peter, Skomagermester	20	2 39	9	12 05	
945	og Hustru Karen Dorthea	5	10 39			
946	Svendsen, Svend Ferdinand, Bogbindermester	23	1 40	28	3 09	
947	og Hustru Oline Vilhelmine	12	11 44			
948	Beitzel, Jens Carl, Symaskinefabrikant	24	3 29	28	5 05	
949	og Hustru Emma Caroline	29	4 39			
950	Thomsen, Ingvard Theodor, Urmagermester	5	10 34	16	8 09	
951	Wagner, Olivia Emilie, Blikkenslagerenke	1	10 47			
952	Rasmussen, Rasmus, Snedkermester	8	8 36	27	1 08	
953	arstens, Henning Diderich, Bagermester	5	6 37	7	6 10	
954	og Hustru Julie Sabine	1	10 40	1	9 06	
955	Högsted, Laura Petrea Nathalie, Guldsmedenke	17	10 27	16	10 06	Til Vartov
956	Jensen, Ludvig Emil, Smedemester	24	8 33			
957	og Hustru Marie Leonore	6	5 24	16	11 05	
958	Hansen, Christopher, Skrædermester	22	7 20	28	1 07	
959	og Hustru Ellen Sophie	8	8 21	12	1 09	
960	Kamla, Carl Adolph Ditlev, Slagtermester	18	6 40			
961	Olsen, Athelia Florentine, Bogbinderenke	1	4 36	22	6 09	
962	Clausen, Ida Vilhelmine, Skomagereenke	17	5 28	20	1 06	
963	Steffensen, Christian Eduard, Malermester	4	5 38			
964	og Hustru Laurine Vilhelmine	26	10 40			
965	Hansen, Harald Christian Rudolph, Stolemagermester	23	10 33			
966	og Hustru Jörgine Petrea	29	3 46			
967	Richter, Christian Thorvald Valdemar, Bagermester	18	3 36			
968	og Hustru Emma	3	5 45			
969	Madsen, Jens Peter, Vævermester	27	6 29			
970	Madsen, Anders, Skrædermester	4	5 32			
971	og Hustru Julie Caroline Jacobine	28	5 37	25	1 09	
972	Wanting, Anton Bendix, Skomagermester	11	11 35			
973	og Hustru Elise Dorthea	19	4 39			
974	Larsen, Jörgen Peter, Snedkermester	27	4 36			
975	og Hustru Hansine Vilhelmine	1	11 45			
976	Petersen, Claus, Tømmermester	30	7 32			
977	og Hustru Hansine Mathilde	3	11 39			
	<i>1906.</i>					
978	Jörgensen, Caroline Mathilde, Snedkerenke	10	5 52			
979	Lindhard, Elise Sophie, Drejerenke	8	2 53			
980	Andersen, Johan Peter, Snedkermester	1	6 29	7	11 07	
981	og Hustru Christine Magdalene	19	10 36	16	12 06	
982	Sternhagen, Henr. Mathias Johan, Blikkenslagermester	15	12 32			
983	og Hustru Emma Cathrine Severine Dorthea	21	1 50			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1906.</i>						
984	Kyster, Frederik Peter, Skomagermester	1	2 31	31	7 11	
985	og Hustru Hedevig Emma Nathalie	24	5 34	27	5 11	
986	Damm, Anton Henning August, Konditor	14	7 38			
987	og Hustru Frederikke Sophie	29	12 37			
988	Klose, Herman Vilhelm Frantz, Handskemagermester	4	4 35	2	1 11	
989	Moe, Ivar, Bogbindermester	11	3 34	23	4 06	
990	og Hustru Kristine	4	8 24			
991	Irmischer, Fred. Chr., Snedker- og Instrumentmager	10	10 35	10	12 07	
992	og Hustru Emma Emilie	21	2 39	15	1 11	
993	Hansen, Carl Christian Frederik, Drejermester	21	6 35	18	10 10	Til Alderdomshj.
994	og Hustru Anna Christine Petrea	6	1 41	18	10 10	Til Alderdomshj.
995	Steenberg, Ludvig Emanuel, Barbermester	21	12 36			
996	og Hustru Laura Juliane	3	5 43			
997	Güllich, Axel Gustav, Smedemester	29	9 41			
998	og Hustru Martine Elisa	5	4 48			
999	Christensen, Morten, Snedkermester	15	10 30			
1000	og Hustru Thora	12	9 30	27	4 09	
1001	Schierff, Marie Christine, Snedkerenke	12	12 31			
1002	Holst, Karen, Tobakspinderenke	19	10 33			
1003	Zebuhr, Dorthea Margrethe, Bagerenke	27	12 43			
1004	Gronemann, Frantz Joseph, Børstenbinder	18	11 31			
1005	Jensen, Elisabeth Kirstine, Drejerenke	29	4 34			
1006	Olsen, Emma, Elektropletfabrikantenke	22	4 36	9	10 09	
1007	Herdahl, Christine Vilh. Caroline, Bogtrykkerdatter	24	9 41			
1008	Borch, Christian Sophus, Blikkenslagermester	2	4 41			
1009	og Hustru Laurine Vilhelmine Cathrine	28	10 43			
1010	Bentzen, Anna Camilla Cecilie, Malerenke	4	3 39			
<i>1907.</i>						
1011	Olsen, Caroline, Bødkerenke	31	10 44			
1012	Madsen, Anna Petrine Hermine, Malerenke	12	9 43			
1013	Christensen, Christian Frederik Jul., Bødkermester	7	2 33	9	11 09	
1014	og Hustru Christiane Charlotte	30	7 24	6	11 10	
1015	Handreck, Cathrine Elisabeth, Hattemagerenke . . .	4	10 44			
1016	Hartvig, Rosalie Vilhelmine, Skræderdatter	13	9 42			
1017	Miede, Olivia Marie, Smedeenke	4	8 38	13	1 08	
1018	Jensen, Jens Peter, Slagtermester	9	3 38			
1019	og Hustru Inger Hansine	18	11 37			
1020	Kyhl, Adolf Emil, Blikkenslagermester	12	9 35	5	3 11	
1021	Seyffart, Julius Jens, Bogbindermester	23	6 39			
1022	Svendsen, Caroline, Tømrerenke	7	11 44			
1023	Olsen, Ole Peter, Glarmester	25	3 37			
1024	og Hustru Ane Margrethe	22	11 39			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1907.</i>						
1025	Nicolaisen, Christian, Murmester	19	8 42			
1026	og Hustru Caroline Amalie	27	3 40			
1027	Petersen, Anders, Blikkenslagermester	25	4 34			
1028	Hansen, Albert Emil, Bogbindermester	26	12 34			
1029	og Hustru Aurelia Caroline	5	11 38	13	4 09	
1030	Svanberg, Carl Magnus, Barbermester	14	9 45	31	10 09	
1031	Schondel, Anna Franziska, Malerenke	7	7 49			
1032	Petersen, Adolf Ferdinand, Stolemagermester	23	1 38			
1033	og Hustru Jensine Angelika	20	11 35			
1034	Ree, Fritz Frantz Willebald, Skrædermester	11	9 37			
1035	og Hustru Anna Cathrine	15	11 39	16	5 09	
1036	Ploug, Jørgen Rasmussen, Bagermester	25	1 45			
1037	og Hustru Sophie Christine	3	12 48			
1038	Schulze, Carl Vilhelm, Snedkermester	3	12 42	8	2 08	
1039	og Hustru Ida Mathilde Vilhelmine	11	4 41			
1040	Kølbøl, Jacob, Peterikke Frieder., Börstenbinderenke	13	3 28	13	2 08	
1041	Madsen, Andreas Ferdinand, Malermester	11	12 40	9	11 11	
1042	og Hustru Vilhelmine Christoffine	28	7 37			
1043	Petterson, Lars Pehrson, Skomagermester	30	1 36			
1044	og Hustru Mette Cathrine	31	3 44			
1045	Poulsen, Adolph Heinrich, Snedkermester	5	1 42			
1046	og Hustru Emilie Caroline	14	3 51			
1047	Kaas, Betty Frederikke, Frisørenke	26	3 40			
1048	Christensen, Sophie Kristine, Urmagerenke	13	4 43			
1049	Nielsen, Vilhelm, Hauderikke, Instrumentmagerenke	12	8 43			
1050	Preus, Valborg Christine, Smedeenke	8	2 44			
1051	Olsen, Elise Meoline, Skomagerenke	18	4 44			
1052	Christiansen, Kirstine, Bogtrykkerenke	19	5 45			
1053	Bau, Juliane Marie, Kobbersmedenke	9	11 35			
<i>1908.</i>						
1054	Hansen, Hans Nicolaj, Drejermester	27	3 34			
1055	og Hustru Salomé	31	10 42			
1056	Jørgensen, Jørgen Christian, Naalemagermester	8	2 35			
1057	og Hustru Bernardine	28	8 38			
1058	Madsen, Jacobine Christine, Konditorenke	16	12 44			
1059	Haagensen, Lars Elias, Barbermester	2	6 41			
1060	og Hustru Emilie Cathinka Elisabeth	3	1 54			
1061	Woer, Lars Nielsen, Skomagermester	29	12 35			
1862	Stilling, Frederik Ferdinand, Urmagermester	22	11 39			
1063	Husted, Johanne Henriette, Snedkerenke	28	2 40			
1064	Larsen, Hans Peter Christian, Bogbindermester	20	4 43			
1065	og Hustru Emilie Kathrine	4	1 45			
1066	Willadsen, Betty, Bogbinderenke	5	4 26			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1908.</i>						
1067	Nielsen, Vilhelmine Marie Henriette, Snedkerenke	29	11 35			
1068	Petersen, Christen, Garvermester	23	11 37	27	2 10	
1069	Dühring, Johannes Martin, Vævermester	8	3 36			
1070	og Hustru Frederikke Johanne Marie	3	6 39	7	6 09	
1071	Strand, Niels Peter, Drejermester	24	10 39			
1072	og Hustru Georgine	2	9 47			
1073	Madsen, Dorteia Henriette Vilhelm., Forgyldererenke	16	12 41			
1074	Brandt, Thorvald Magnus Julius, Smedemester	25	5 41			
1075	Sjelle, Rudolph Christian, Sadelmagermester	22	1 43			
1076	Præstrud, Eline Jensine, Skomagerenke	1	11 45			
1077	Petersen, Elisabeth Dorteia, Stolemagerenke	13	2 46			
1078	Jensen, Jens Henrik Christian, Tømmermester	2	3 48			
1079	og Hustru Henriette Mathilde	12	6 54			
1080	Hamann, Josephine Vilhelmine, Glarmesterenke	7	1 37			
1081	Jacobsen, Karen, Drejerenke	10	6 36			
1082	Carstensen-Egeberg, Annette, Slagterenke	16	3 36			
1083	Kaarsberg, Jens Villiam, Blikkenslagermester	11	3 39			
1084	og Hustru Vilhelmine Charlotte Cathrine	4	4 45			
1085	Jensen, Christine Louise, Skræderdatter	30	11 35			
1086	Schæffer, Margrethe Cathrine, Billedskjæderenke	28	4 46			
1087	Kühnel, Ingeborg Andersen, Guldsmedenke	27	12 29			
1088	Beu, Georg Martin Sophus, Barbermester	26	6 34			
1089	og Hustru Anna Justine Sidonia	3	10 40			
1090	Peters, Johan Gustav, Konditor	9	2 40	13	1 10	
1091	og Hustru Elise Henriette	16	8 46			
1092	Malmqvist, Hanne Caroline, Skomagerenke	13	3 41			
1093	Sörensen, Ludvig Caulius, Snedkermester	2	10 34	1	5 10	
1094	og Hustru Louise Marie	11	7 49			
1095	Sörensen, Christian, Skomagermester	3	2 40			
1096	og Hustru Mette Cathrine Sophie	2	5 43			
1097	Wiener, Carl Vilhelm, Malermester	23	4 31			
1098	og Hustru Emma Alvilda	6	4 43			
1099	Bech, Niels Peter, Malermester	27	11 37	29	6 10	
1100	Linnemann, Nicoline Theodora, Snedkerenke	7	2 41			
1101	Erichsen, Hansigne Andrea Sophie, Bogtrykkerenke	2	8 44			
1102	Valerius, Emilie Franzine, Bogbinderenke	18	9 48			
1103	Hamann, Carl Ludvig, Bagermester	10	4 39			
1104	og Hustru Cathrine	11	5 42			
<i>1909.</i>						
1105	Larsen, Flora Nathalie Edvardine, Murerenke	2	12 42			
1106	Echardt, Robert Joachim, Malermester	29	10 49	11	8 09	
1107	og Hustru Urania Thomasine	2	4 42			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1909.</i>						
1108	Nielsen, Emma Bentine Ferdinandine, Rebslagerenke	24	9 45			
1109	Simonsen, Lars Jensen, Skomagermester	20	4 33			
1110	og Hustru Sophie Louise	19	8 47			
1111	Petersen, Johan Christian, Snedkermester	22	9 34			
1112	og Hustru Caroline Vilhelmine	5	2 35			
1113	Pers, Mathilde Louise, Smedeenke	26	3 37			
1114	Andresen, Hans Frederik Marius, Blikkenslagermester	4	8 34			
1115	og Hustru Sine Emilie	22	8 48			
1116	Methling, Johanne Marie, Bagerenke	31	8 45			
1117	Holm, Peter Lorenz Christian, Snedkermester	16	10 34	1	6 09	
1118	og Hustru Marie Olivia	15	6 62	1	9 09	Flyttet ud
1119	Møller, Dorthea Jacobine, Drejerenke	17	1 51	29	10 11	
1120	Sørensen, Christiane Louise, Mekanikerdatter	27	9 51			
1121	Svendsen, Alfred Julius, Barbermester	27	6 42			
1122	Gislund, Olivia Vilhelmine Lovise, Stolemagerdatter	9	5 51			
1123	Gislund, Mathilde Henriette, Stolemagerdatter	9	11 53			
1124	Rasmussen, Frederikke Emilie, Slagterenke	31	4 35			
1125	Qvistgaard, Kirsten Sophie, Børstefabrikantenke	29	5 36			
1126	Hemme, Ferdinand Christian, Instrumentmagermester	6	2 35			
1127	og Hustru Louise Caroline	18	6 41			
1128	Rosenberg, Georgine Vilhelmine, Bogtrykkerenke	4	7 36			
1129	Jacobsen, Laura Marie, Smedeenke	23	1 47			
1130	Hauerslev, Jens Christian, Skomagermester	29	6 48			
1131	og Hustru Elsiné Noline Christine	9	3 48			
1132	Borum, Henr. Sophie Frederikke, Blikkenslagerenke	28	9 40			
1133	Holm, Andreas Vilhelm, Tømmermester	11	6 38			
1134	Rasmussen, Hans Christian, Garvermester	24	6 29			
1135	og Hustru Marie Margrethe	24	8 50			
1136	Erdmann, Johan Christian Vilh., Garvermester	19	6 40			
1137	og Hustru Sophie	25	6 41			
1138	Hansen, Hansine Johanne Theresia, Skomagerenke	25	10 42			
1139	Jensen, Johan Alfred, Bogbindermester	10	2 43			
1140	og Hustru Emma Annette	3	4 47			
1141	Hansen, Vilhelmine Caroline, Malerenke	17	3 49			
1142	Hansen, Hans Christian, Stolemagermester	24	3 33	21	11 10	
1143	og Hustru Johanne Charlotte Dorothea	3	5 32	1	4 11	Til Familien
<i>1910.</i>						
1144	Hansen, Judith P. F. C., Tømrerenke	11	8 31			
1145	Rasmussen, Inger Franciska, Tobakspinderenke	20	1 36			
1146	Rasmussen, Sören, Snedkermester	17	11 38			
1147	og Hustru Emma Charlotte Johanne	10	6 34	26	10 11	
1148	Svendsen, Clara Emilie Cathrine, Malerdatter	24	11 38			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
<i>1910.</i>						
1149	Olsen, Hansine Ane Kristine, Sadelmagerenke	17	1 39			
1150	Andresen, Pauline Amalie, Smedeenke	3	5 39			
1151	Buch, Frederik Ferdinand, Bogbindermester	23	2 42			
1152	og Hustru Johanne Sophie Helene	17	7 41			
1153	Jensen, Johanne Christine, Blikkenslagerenke	8	6 42	30	6 11	
1154	Hansen, Peter, Malermester	23	8 46			
1155	og Hustru Nicoline Elise	10	2 38			
1156	Møller, Ludvig Villiam, Snedkermester	23	2 42	9	9 11	
1157	og Hustru Kirstine Frederikke	27	9 45			
1158	Falck, Hansigne Vilhelmine, Rebslagerenke	22	4 45			
1159	Nielsen, Lars, Skomagermester	15	11 42			
1160	og Hustru Christiane Frederikke	17	3 48			
1161	Winther, Jens Christian, Drejermester	6	2 28			
1162	og Hustru Mathilde Vilhelmine Henriette	29	7 47			
1163	Buchholzer, Anna Cathr. E. Angel. Possementm.datter	17	12 50			
1164	Henriksen, Ola, Skrædermester	31	10 28			
1165	Wiedemann, Amalie Charlotte, Konditorenke	28	10 29			
1166	Larsen, Julius, Vævermester	9	11 31			
1167	Frisch, Hans Ferdinand Valdemar, Slagtermester	25	7 35			
1168	og Hustru Augusta Frederikke	26	6 41			
1169	Sieling, Gerhard Diederick, Bagermester	18	8 41			
1170	Iversen, Ane, Murerenke	14	8 43			
1171	Sternow, Carl Anton Villiam, Snedkermester	17	12 42	19	4 11	
1172	Fürst, Christiane Petrine, Snedkerenke	9	8 45			
1173	Meyer, Peter Thorvald, Skomagermester	5	8 43			
1174	og Hustru Hulda Lucilia	24	5 47			
1175	Burmeister, Ane Marie Olivia, Gørtlerenke	30	8 47			
1176	Jensen, Ole, Smedemester	6	7 49			
1177	og Hustru Maren Kristine	17	4 48			
1178	Andersen, Christine Nielsine, Kobbersmedenke	21	3 49			
1179	Lerche, Emma Caroline, Bogbinderenke	23	3 49			
1180	Ambrosen, Fanny Marie Louise, Guldsmededatter	5	11 49			
1181	Lund, Julie Christine Johanne Bolette, Bødkerenke	19	5 50			
1182	Raith, Hyasinth Hypolitus, Blikkenslagermester	13	8 40			
1183	og Hustru Anna Vilhelmine	20	7 59			
1184	Kjærulf, Inger Sophie, Tømrerenke	27	1 52			
1185	Erstad, John Olsen, Bagermester	4	8 45	6	10 11	
1186	og Hustru Marie	12	2 59			
1187	Topp, Sophie, Skræderenke	6	3 54			
<i>1911.</i>						
1188	Eszlinger, Adamine Frederikke, Urmagerenke	27	9 25			
1189	Koefoed, Laura Marie Bottine, Smedeenke	13	9 29			

Nr.	Navn og Stilling	Født		Udgaet		Anmærkning
		Dato	Md. Aar	Dato	Md. Aar	
	<i>1911.</i>					
1190	Næsborg, Johan Christian Lauritz, Buntmagermester	18	7 38	19	8 11	
1191	Schoustrup, Hother Theobald, Blikkenslagermester .	19	4 42			
1192	og Hustru Claudine Caroline Louise	19	12 37			
1193	Hansen, Anna, Tobakspinderenke	10	11 41			
1194	Skive, Rudolph Peter Severin, Malermester	2	7 39			
1195	og Hustru Sara Elisabeth	31	8 45			
1196	Malmström, Marie Christine, Murerdatter	1	1 43			
1197	Micha, Valdemar Gottfred, Konditor	14	9 42			
1198	og Hustru Berthine Louise	15	10 44			
1199	Nielsen, Lydia, Barberenke	26	3 44			
1200	Rönnenkamp, Ottine Henriette, Instrumentmagerenke	7	7 48			
1201	Flyge, Jacob Ludvig, Bogbindermester	30	6 49			
1202	og Hustru Johanne Adolphine	2	2 50			
1203	Christensen, Ane Margrethe, Naalemagerenke	17	12 49			
1204	Holm, Carl Frederik, Frisør	24	2 48			
1205	og Hustru Vilhelmine Frederikke	9	10 54			
1206	Nybroe, Anna, Skorstensfejerenke	5	11 66			
1207	Nielsen, Petra Gunhilde, Sadelmagerenke	13	4 46			
1208	Olsen, Frants Vilhelm Bover, Smedemester	12	10 23			
1209	og Hustru Andersine Jörgine	21	6 39			
1210	Wissinge, Carl Frederik, Slagtermester	11	5 36			
1211	og Hustru Petrea Erasmie	6	10 47			
1212	Nielsen, Vilhelm Thorvald, Murmester	17	2 37			
1213	Hansen, Harald August, Smedemester	14	3 38			
1214	og Hustru Kirstine Petrea	25	10 39			
1215	Kruse, Severin Christian, Rebslagermester	26	4 39			
1216	og Hustru Emma Hedevig	9	2 37			
1217	Schellerup, Carl Johan Gynther, Bogtrykkermester	18	7 39			
1218	og Hustru Monna Frederikke	25	3 61			
1219	Pfyffer, Carl Anton Ferdinand Florentin, Konditor .	18	7 39			
1220	og Hustru Marie Mathilde	29	2 46			
1221	Henningsen, Eduard Michael, Snedkermester	16	4 43			
1222	og Hustru Anna Marie	1	10 49			
1223	Hansen, Bengt Cederkvist, Skomagermester	24	12 40			
1224	Henrichsen, Chr. Victor Sophus, Kurvemagermester	22	5 43			
1225	og Hustru Henriette Hansine	9	1 40			
1226	Paulsen, Julie Adolfine, Blikkenslagerenke	31	3 44			
1227	Helbig, Viggo Hamilkar, Malermester	2	2 47			
1228	og Hustru Josephine Emilie	14	5 48			
1229	Pedersen, Ida Sörine Hermandine, Bogbinderenke .	11	8 46			
1230	Henning-Jensen, Marie, Snedkerenke	25	4 56			

9.

Fortegnelse over Alderstrøsts Beboere 1863-1911, fordelt efter Fag.

	Ægtepar	Enkemænd	Enker	Døtre	Ialt Personer
Arkitekter	"	"	1	"	1
Bagere	11	2	8	"	32
Barberere	8	2	8	1	27
Billedskjærere	6	2	1	"	15
Blikkenslagere	9	4	16	"	38
Bogbindere	13	4	12	"	42
Bogtrykkere	1	"	6	1	9
Buntmagere	2	2	2	"	8
Bødkere	6	"	7	"	19
Børstenbindere	1	1	3	"	6
Børstetræfabrikanter	"	"	1	"	1
Bøssmagere	"	"	1	"	1
Cigarfabrikanter	1	"	"	"	2
Drejere	14	1	13	"	42
Elektropletfabrikanter	"	"	1	"	1
Farvere	1	"	2	"	4
Filehuggere	"	"	1	"	1
Forgyldere	1	"	4	"	6
Fotografer	"	"	1	"	1
Frisører	2	2	3	"	9
Futralmagere	"	"	1	"	1
Gartnere	"	"	"	1	1
Garvere	3	1	"	"	7
Glarmestere	3	"	7	1	14
Guldsmede	9	4	11	3	36
Gørtlere	3	2	6	"	14
Handskemagere	3	1	5	"	12
Hattemagere	"	"	5	"	5
Instrumentmagere	7	3	7	1	25
Jernstøbere	"	"	1	"	1
Kammagere	1	1	3	"	6
Kandestøbere	"	"	1	"	1
Karetmagere	6	"	4	2	18
Knapmagere	"	"	1	"	1
Kobbersmede	1	"	8	"	10
Konditore	6	"	5	"	17
Kurvemagere	3	"	2	"	8
Overføres	121	32	158	10	442

BILAG

219

	Ægtepar	Enkemænd	Enker	Døtre	Ialt Personer
Overført . . .	121	32	158	10	442
Litografer	1	"	"	"	2
Lysestøbere	1	"	2	"	4
Malere	15	7	27	2	66
Maskinfabrikanter	1	"	"	"	2
Mekanikere	2	"	2	1	7
Murmestere	5	1	11	2	24
Møllebyggere	1	"	"	"	2
Møllere	"	"	3	"	3
Naalemagere	2	"	3	"	7
Overskjærere	"	"	1	"	1
Piskefabrikanter	1	"	"	"	2
Plattenslagere	1	"	"	"	2
Possementmagere	1	"	3	1	6
Rebslagere	2	"	5	"	9
Sadelmagere	10	8	18	1	47
Sejlmagere	"	"	1	"	1
Skomagere	52	10	28	2	144
Skorstensfejere	"	"	3	"	3
Skrædere	36	10	19	9	110
Slagtere	10	1	9	1	31
Smede	22	5	26	2	77
Snedkere	28	7	34	5	102
Stoilemagere	9	4	5	4	31
Tapetfabrikanter	"	"	1	"	1
Tapetsere	"	1	"	"	1
Tobakspindere	1	3	7	2	14
Tøjmagere	4	"	1	"	9
Tømrere	6	3	10	1	26
Urmagere	1	4	7	1	14
Vævere	9	4	8	1	31
Forskjellige	3	"	3	"	9
	345	100	395	45	1230

10.

Litteratur.

Haandværkerforeningens Beretninger fra dens Stiftelse den 20. November 1840 til Udgangen af Aaret 1850, redigeret af J. Lasenius-Kramp, Krigsraad, Inspecteur ved det Techniske Institut, p. t. Secretair ved Haandværkerforeningen, Kbhvn. 1851, 8°. (Heri med særlige Titelblade: Haandværkerforeningens fjerdingaarlige Beretninger, Januar, Februar, Marts 1842, S. 1-32; do. April, Maj, Juni 1842, S. 1-24; do. Juli, August, September 1842, S. 1-20; do. Oktober, November, December 1842, S. 1-20; do. Anden Aargang 1843, S. 1-64; Haandværkerforeningens Beretninger for Aaret 1845 med en forudskikket kort Oversigt over Forhandlingerne i 1844, S. 1-37; do. for Aaret 1846, 1. Halvaar, S. 1-39 og 2. Halvaar, S. 1-36; do. for Aaret 1847, S. 1-47; do. for Aaret 1848, S. 1-39; do. for Aaret 1849, S. 1-36; do. for Aaret 1850, S. 1-36).

Haandværkerforeningens Beretninger. Redigerede ved Comiteen for Tilsynet med Foreningens Bogsamling. For 1. og 2. Kvartal 1844 (S. 1-28); For 3. og 4. Kvartal 1844 (S. 29-35).

Haandværkerforeningens Beretninger, redigerede af J. Lasenius-Kramp (p. t.) Foreningens Secretair, 2. Række, 1. Aarg. for 1851, S. 1-23; 2. Aarg. for 1852, S. 1-26; 3. Aarg. for 1853, S. 1-23; 4. Aarg. for 1854, S. 1-28, 8°.

Catalog over Haandværkerforeningens Bibliothek. Ordnet og affattet af J. Lasenius-Kramp, Kbhvn., 1851, S. 1-31, 8°.

Haandværksstandens Bemærkninger ved den Betænkning angaaende Haandværks- og Fabriklaugene samt de dermed beslægtede Næringsveje i Kjøbenhavn, som er afgiven af den ifølge allerhøieste Resolution af 3. April 1840 af Kjøbenhavns Communalbestyrelse til Undersøgelse af Stadens Laugs- og Corporationsvæsen udvalgte Comitee, indsendte til Borgerrepræsentationen af Oldermændene paa Standens Vegne. Paa Haandværkerforeningens Forlag, Kbhvn. 1848, S. 1-152, 8°.

Et Par Ord om de i afvigte Rigsdagssession fremsatte Forslag og Ytringer betræffende Haandværksdriften. Udgiven af Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn. Marts 1856, S. 1-14, 8°.

F. Chr. Bayer: Løse Blade angaaende Næringsspørgsmaalet, til Haandværksstanden. Arbejder og Haandværker, Næringsfrihed og Laugstvang. Oldgeseforeningen og Haandværkerforeningen. Hvad bør der gøres? Kbhvn. 1856, S. 1-30, 8°.

C. V. Rimestad: Svar til Haandværkerforeningen. Et Indlæg i Sagen om Næringslovgivningens Reform. Hermed nogle Ord i Anledn. af Hr. F. Chr. Bayers „Løse Blade“, Kbhvn. i April 1856. Kbhvn. S. 1-46, 8°.

Opfordring med Hensyn til Spørgsmaalet om Næringslovgivningens Forandring. Kbhvn. 1857, S. 1-31, 8°. (Heri Texten til Adressen, der med 15000 Underskrifter overrakte Indenrigsministeren den 27. Septbr. 1857).

Tidende for Næringsstanden. Udg. af Næringsstandsforeningen, Nr. 1 (18. Apr. 1858) — Nr. 22 (12. Septbr. 1858), i 3-spaltet Kvartformat.

Til Haandværkerforeningens Medlemmer ang. den under 20. Novbr. 1856 oprettede Enke-Understøttelses- og Laane-Kasse. Kbhvn. 1859, S. 1-8, 8°.

Beretning til Haandværkslaugene om det i Aaret 1861 af Haandværksstanden oprettede Legat til Bedste for Beboerne i Haandværksstiftelsen. Kbhvn., S. 1-11, 8°. (Legatet er det til Naalemager F. C. Hjorth indsamlede Legat).

Beretning fra Comiteen for Opførelsen af Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“. Kbhvn., 1865, S. 1-31, 8°.

J. Lasenius-Kramp: Udsigt over den kbhvske Haandværkerforenings Virksomhed, udg. i Anledn. af dens 25-aarige Jubilæum. Kbhvn., 1865, S. 1-44, 8°.

Sangbog for Haandværkerforeningen ved festlige Sammenkomster. Kbhvn., 1867, S. 1-178, 8°.

Om Haandværksstandens Repræsentantskab i Haandværkerforeningen, en Beretning til Repræsentantskabets Medlemmer. Kbhvn. [1867], S. 1-18, 8°.

Alderstrøst, u. A. og St., 8° (Heri et af Haandværkerforeningens Bestyrelse udarbejdet Forslag af 15. Juni 1870 til Værdiansættelse af Lejlighederne i Alderstrøst).

Beretn. om Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“ (med en litogr. Tavle), Kbhvn., 1871, S. 1-16, 8°.

Beretn. om Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“ og den derigjennem udfoldede Virksomhed indtil Udgangen af Aaret 1880 (med en litogr. Tavle), Kbhvn., 1881, S. 1-16, 8°.

Carl R. Ette: Om Stiftelsen „Alderstrøst“ og om dens Udvikling i den nærmeste Fremtid. Kbhvn. i Febr. 1881. Manusk. f. Haandværkerforeningens Bestyrelse, S. 1-16, litogr. Fol. (Hertil slutter sig 6 „Supplementer“ for 1881, 1882, 1883, 1884, 1885 og 1886; det sidste, der er særlig stort, har en videre Titel end blot „Supplement“, nemlig: „Supplement for 1886 til „Om Stiftelsen Alderstrøst og dens Udvikling“ og Tilbageblik paa de forløbne Aar indtil 31. Decbr. 1886“).

Om Afhændelse af Lejligheder i „Alderstrøst“ til Lauge, Foreninger og Enkeltmand i eller udenfor Haandværksstanden. Kbhvn., 1881, S. 1-16, 8°.

Beretn. om den af Haandværkerforeningen i Kbhvn. under 26. Febr. 1862 grundede Stiftelse „Alderstrøst“ i Anledn. af dens 25 Aars Jubilæum den 26. Febr. 1887 (med en litogr. Tavle). Kbhvn., 1887, S. 1-24, 8°.

Carl R. Ette: Beretn. om „Alderstrøst“s 25 Aars Jubelfest den 26. Febr. 1887. Kbhvn., 1887, S. 1-22, 8°.

Fortegnelse over den Stiftelsen „Alderstrøst“ tilhørende Bogsamling. Kbhvn., 1888, S. 1-54, 8°. (Tillæg 1889, S. 1-8); — do. Kbhvn., 1906, S. 1-59, 8°.

Carl R. Ette: Om Stiftelsen „Alderstrøst“ og dens Udvikling, Tilbageblik paa Aarene 1862 til ultimo 1886. Manuskript for Stiftelsens Bestyrelse og Repræsentantskab. Kbhvn., 1888, S. 1-31, 4°. Hertil slutter sig 15 „Supplementer“ for Aarene 1887-1901, samt 3 Supplementer for 1892, 1897 og 1902, der vise Til- og Afgangen af Fribeboerne).

Adolf Bauer: Haandværkerforeningen i Kbhvn. 1840-90, en historisk Fremstilling. Udg. af Foreningen i Anledn. af dens halvtredsaaarige Jubilæum den 20. Novbr. 1890. Kbhvn., 1890, S. 1-190, 8°.

Beretn. om Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“ og den derigjennem udfoldede Virksomhed. Indtil Udgangen af Aaret 1891. Kbhvn., 1892, S. 1-26, 8°.

Kaspar Rostrup: Om Fagsammenslutn. særlig m. H. t. Mesterorganisationer og Meddelelser fra en Rejse i Tyskland. To Foredrag. Kbhvn., 1892, S. 1-23, 8°.

Fortegnelse over alle i „Alderstrøst“ ved Møllegade værende Lejligheder med Vedføjelse af den formentlig paaregnelige aarlige Lejeværdi. Kbhvn. 1894, S. 1-15, 8°.

Beretn. om Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“ og den derigjennem udfoldede Virksomhed indtil Udgangen af Aaret 1896 (med 2 litogr. Tavler). Kbhvn., 1897, S. 1-24, 8°.

Medlemsblad for Haandværkerforeningen i Kbhvn. Begyndt 15. Oktbr. 1900. (1. Aarg. 1900 Nr. 1-5; 2. Aarg. Nr. 1-24 og saaledes hvert senere Aar. 1-10. Aarg. Ansvarhavende: Victor Hansen; 11. Aarg. Nr. 1 Ansvarhavende: K. Rostrup, og derefter Dr. polit. M. Mackeprang).

Kaspar Rostrup: Lidt om Arbejdsanvisning. Særtryk af Tidsskr. f. Ind. Kbhvn., 1900, S. 1-16, 8°.

Beretn. om Haandværkerforeningens Stiftelse „Alderstrøst“ og den derigjennem udfoldede Virksomhed indtil Udgangen af Aaret 1901 (med 2 litogr. Tavler). Kbhvn., 1902, S. 1-25, 8°.

Fortegn. over Stiftelsen „Alderstrøst“s Legater. Den 31. Decbr. 1903, S. 1-15, 8° (med Tillæg I-IV).

Fortegn. over Haandværkerforeningens Bogsamling. Afsluttet d. 30. Septbr. 1908. Kbhvn., 1908, S. 1-245, 8°. (Tillæg: Fortegn. over Haandbiblioteket og Læsesalens Bogsamling, 31. Decbr. 1908, S. 1-70).

Fortegn. over alle i „Alderstrøst“ ved Møllegade værende Lejligheder med Vedføjelse af den aarlige Lejeværdi. Kbhvn., 1909, S. 1-15, 8°.

REGISTER

DE I BOGENS BILAG FOREKOMMENDE NAVNE
ERE KUN MEDTAGNE HER, FOR SAA VIDT DE
OGSAA FOREKOMME I BOGENS TEXT

*****

- Abel Kathrine 8; hendes Boder 8.
 Adrian, R., Kobbensmedemester 158.
 Alderstrøst 56, 61, 78, 83, 117 flg., 146; — ved Nørrebrogade 84 flg.; — ved Møllegade 104 flg.; — Beboernes Navne 188 flg.; — ordnede efter Fag 218; — Belæggelsesret 112; — Bibliotek 124; — „Det sidste Farvel“ 181; — Grundbestemmelser for 84 flg., 92, 112, 172 flg., 175 flg.; — Grundstens Nedlæggelse 87, 94, 98, 106; — Gudstjeneste 124; — Guldbrylluper 123; — Inspektør 116, 119, 126 flg.; — Jubilæum 100 flg.; — Legater 113 flg., 184 flg.; — Livet i 117 flg.; — Nitiaarige 123; — Ordensregulativ 177 flg.
 Algreen-Ussing, T., Overretsassessor 33, 35, 36.
 Almindeligt dansk Vare- og Industrilotteri 82, 104, 135, 143.
 Andersen, A. D., Snedkermester 34, 35, 42, 43, 150; — N., Etatsraad 143, 148; — R., Snedkermester 142.
 Arbejderforeningen (af 1853) 60; — (af 1860) 136.
 Arbejdsgiveren, Tidsskrift 145.
 Arbejdsgiverforeningen af 1896 143.
 Arbejdsgiver- og Mesterforening, dansk 20, 143.
 Arbejdsløshed 25, 51.
 Baagøe, Th., Elektropletfabrikant 158.
 Bache, C., Departementschef 102.
 Bagerlavet 21, 40, 157.
 Bagermesternes Svendestiftelse 31.
 Bald, Vald., Murmester 154, 155, 157.
 Ballin, Alexander, Farver 67, 68.
 Balling, J. C., Skomagermester 60, 75, 119, 161.
 Balthasar-Christensen, Overretsprokurator 35.
 Bang, P. C., Kunstdrejermester 123; — P. G., Indenrigsminister 51, 166.
 Barber- og Frisørforeningen 157.
 Barberlavet 21, 40.
 Barfod, Vitta, s. Rostrup.
 Bauer, Juliette Augusta, s. Rainals.
 Becker, Alexander, Tobaksfabrikant 48, 162.
 Beckman, S. P., Murmester 106, 108.
 Begravelseskasse, Haandværkerforeningens 155.
 Beitzel, J. C., Symaskinefabrikant 121.
 Berling, C., Kammerherre 29.
 Berlingske Tidende 55, 171.
 Bierre, J. N., Brygger 34.
 Billedskjærerlavet 157.
 Bindsbøll, G., Arkitekt 131.
 Bissen, Vilhelm, Billedhugger 130.
 Blikkenslagerlavet 21, 40, 157.
 Blom, C. F., Etatsraadinde 23; — J. A., Etatsraad 23; — F. V., Etatsraad 22, 23; — Thomas, Murmester 16, 17, 18, 19, 20, 21 flg.
 Blücher, H. H., Smedemester 158.
 Blytækkerlavet 21, 40.
 Bock, J. A. E., Bagemester 39, 42, 44, 151.
 Bodecker, Alex., Hattemagemester 158.
 Bogbinderlavet 21, 40, 54, 157.
 Bogtrykkerforeningen 157.
 Bogtrykkerne 20, 21.
 Bombebøssen, en Stiftelse 11.
 Bonnesen, N. F., Tobakspinder 34, 35.
 Borch, J. P., Skomagermester 59, 60, 62.
 Borgerlig Forening, bestandig 87, 89.
 Borgerrepræsentanter, Kbhvns. 25, 34, 35, 36, 37, 51, 52, 55, 136.
 Borgervennen, et Selskab 50; — dets Blad 12, 156.
 Borgervæbning, Kbhvns. 17, 48.
 Bosin, R., Smedemester 94.
 Bramsen, L., Gehejmeetatsraad 145.
 Brandes, L. J., Læge 68.
 Brandkorps, Kbhvns. 17, 22, 26, 132.
 Brønnum, Egil, Maskinfabrikant 158.
 Buchter, C. P., Guldsmedemester 123.
 Buck, H. C., Skrædermester 154, 155, 157.
 Buntmagerlavet 12, 40, 114, 157.
 Bødker, C., Karetmager 98, 119.
 Bødkerlavet 21, 40, 114, 157.
 Börnehospital, Kbhvns. 73, 83.
 Christensen, Ludv., Maskinfabrikant 158; — N. P., Tøjfabrikant 81, 82, 83, 94, 99, 104, 124,

- 125; — P. C., Glarmester 48, 58; — P. C., Skomagermester 123.
 Christoph & Unmack 106.
 Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening 115, 158.
 Clausen, C. F., Glarmester 16, 17; — Claus, Læge 124; — T. A. V., Bogbindermester 91, 123.
 Clément, D. L., Bogbinder 53, 54, 55 flg., 58, 61, 63, 77, 81, 82, 84, 86, 88, 93, 94, 98, 117, 121, 130, 161, 163.
 Cohen, H. S., Manufakturhandler 71.
 Colding, P. H., Malermester 123.
 Collin, Edv., Etatsraad 72.
 Corneliusen, O., Murmester 124.
 Cortsen, J., Snedkermester 54, 55, 59, 60, 61, 63, 77, 80, 81, 86, 87, 88, 93, 94, 95, 97, 98, 102, 104, 105, 117, 125, 135, 138, 152, 162, 163, 165; — Johanne Frederikke, Frue 125.
 Cotzand, V. C., Frue 120.
 Crone, Johs., Fotograf 158.
 Cumann, Jul., Klejnsmed 57, 161, 165.
- Dagbladet 94, 139.
 Dahlberg, P., Skomagermester 48.
 Dalhoff, J. B., Hof-Guldsmed 15, 34, 64, 66.
 Damborg, P. C., Hof-Forgylder 48.
 Dannnbrogsmænd, Udnævnelse til 25, 102.
 Dannebrogsmændenes Forening 128.
 Danner, Grevinde 50.
 David, C. N., Professor 33, 35, 36 flg., 38.
 Dederding, E., Naalemagermester 158.
 Diakonisselotteriet 73.
 Dinesen, P. C., Sadelmagermester 49, 161, 165.
 Dobel, H. J., Tømmermester 105, 106, 108, 113.
 Dous, A. le, Buntmager 157.
 Dragsted, F., Hof-Juveler 154, 155, 157.
 Drejerlavet 21, 40, 157.
 Dugmagerlavet 21, 40, 115.
 Duvier, Aug., Glarmester 157.
 Dybdal, Th., Etatsraad 145.
 Dyrtid 25, 50, 51.
- Ebbesen, N., Guldsmedemester 91, 92.
 Eegholm, P., Isenkræmmer 34.
 Ehlers, E. D., Etatsraad 72, 95.
 Ehler, J. L., Linnedfabrikant 28.
 Ehrencron, R. A., Frue 123.
 Elektrisk Installatør-Forening 157.
 Elfelt, P., Hof-Fotograf 150, 154, 157, 158.
 Eliassen, Henr., Entreprenør 113.
- Emerndörfer, G., Snedkersvend 162, 165, 166.
 Engström, O., Glarmester 158.
 Ette, Carl R., Murmester 64, 82, 94, 98, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 114, 130 flg., 155; — Chr. G., Snedker 131; — Gotfr. Chr., Mursvend 131; — Ingeborg, Frue 131; — Jacob Heinr., Murmester 131; — Laura, Frue 132.
- Falck, J. C., Bogbindermester 39, 42, 57.
 Farvemølle, de danske Malermesteres 50, 64, 127.
 Fechtel, Povl, Myntmester 8, 14.
 Felberederlavet 21, 40.
 Felumb, E., Pianofortefabrikant 158.
 Fibiger, A., Fabrikant 34, 35.
 Fleron, A., Bagermester 158.
 Flyge, J. L., Bogbindermester 121, 122, 124.
 Flyveposten 171.
 Folketingsvalg (i 1858) 53, 151.
 Folkevennernes Selskab 60.
 Forgylde lavet 157.
 Fotografforeningen 157.
 Frederik VI 19, 29, 33; — VII 33, 46, 52 flg., 61, 88, 90.
 Frederiksen, H. P., Dekupør 34, 38.
 Frimesterskab 49, 169.
 Frisør- og Parykmagerlavet 157.
 Frimodt, R., Præst 88, 92, 95, 96.
 Fröhne, J. W., Murmester 113.
 Fränkel, M. S., Skrædermester 57, 161.
 Frøkenklostre 9.
 Frølich, Christiane s. Kramp.
 Fugmann, Alb., Murmester 158; — J. F., Kobbersmed 48, 49, 54, 55, 69, 70, 161, 163, 172.
 Funch, Caroline Frederikke s. Blom.
 Fædrelandet, et Dagblad 27, 65, 66, 150, 172.
 Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Hdvrk. 135, 140, 142.
- Gandrup, Charles 108.
 Garverlavet 21, 40, 157.
 Garvermesternes Stiftelse 31.
 Garversvendenes Stiftelse 30.
 Geisler, A. C., Malermester 41, 44, 47 flg., 71, 84, 86, 87, 88, 93, 152, 161, 163, 165, 166; — Marie Elisabet, Frue 64; — Vilhelmine, Frk. 120.
 Gericke, C. V., Garvermester 113; — J. Fr., Konditor 113.
 Giessing, H. P., Kontrolør 45.
 Gislund, L. F. F., Stolemagermester 121, 123.

- Gissfeld Kloster 9.
 Glarmesterlavet 21, 40, 157.
 Gram, T. P., Malermester 121.
 Groule, J. C., Snedkermester 158.
 Grundloven 46.
 Græbe, C., Bogtrykker 157.
 Grönberg, C. F., Gørtlermester 91.
 Guldsmedelavet 21, 40, 158.
 Guntel, C. C., Bødkermester 123.
 Gütthler, Johs., Possementmager 124, 158.
 Gætje, V., Bagermester 106, 153.
 Gørtlerlavet 21, 40, 158.
- Haandværkerbevægelse 14, 21, 33, 141 flg., 156.
 Haandværkerforeningen i Kbhvn.: Administratorer ved Lotteriet 75, 76, 77, 79, 81, 82, 83; — Banner 145; — Begravelseskasse 155; — Beretninger fra 47 flg.; — Bestyrelse 39, 42, 48, 49, 63, 70, 81, 132, 154, 157; — Bygningsfond 100, 153; — Dirigent 62; — Formænd 41, 42, 43, 150 flg.; — Generalforsamling 41, 44, 48, 49, 55, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 72, 74, 75, 78, 81, 86, 105; — Indtægt og Udgift 59; — Jubilæum 100; Kjøb af Ejendomme 100, 135, 152 flg.; — Kontingent 41, 100; — Lavssale 143; — Lokaler 152; — Lotteri 65 flg., 74 flg.; — Love 41, 43, 60, 61, 62, 75, 78, 80, 140, 150; — Medalje for Svendprøver 64, 146; — Medlem, Betingelser for at blive 43, 61; — Medlemsantal 40, 41, 59, 80, 144; — Medlemsblad 144; — Museum 144, 155; — Oldermandsmøde 26, 44, 45, 46; — Repræsentantskab 41, 44, 60, 61, 72, 74, 75, 105, 106, 141, 143, 150, 157; — Sekretær 41, 47, 48, 49, 127, 155; — Understøttelseskasse 37, 64; — Æresmedlem 26, 64, 93, 136, 137.
- Haandværkerforeningen i Odense 72.
 Haandværkermøde, alm. dansk 52, 54, 49, 161 flg.
 Haandværkerstiftelse 16 flg., 26.
 Haandværkertog 33.
 Haandværkets Organisation 141 flg.
 Haandværksmuseum 144, 155.
 „Haandværksstandens Bemærkninger“, et Skrift 51, 69.
 Hage, Johannes, Adjunkt 38.
 Hallander, A., Stadshauptmand 13.
 Halmø, H., Sejlmagermester 158.
 Hamborg, Bagermester 38.
 Hammer, M. W., Malermester 81, 86, 88, 94.
 Handskemagerlavet 21, 40, 158.
- Hansen, A., Skomagermester 22, 106, 155; — C. B., Hof-Stolemager 53, 63, 86, 88, 93, 162; — Hans, Proviantskriver 8; — H. N., Borgemester 102; — H. P., Klædehandler 34; — Ida, Frk. 126; — J. P., Handelsgartner 86; — Lauritz, Malermester 158; — N., Brygger 54; — Victor, Malermester, Inspektør 116, 126, 127, 129, 155, 182.
- Harboe, Christine, Gehejmaraadinde 10; — hendes Enkefrukloster 10; — Jomfrukloster 10.
 Hassel, Aage, Fabrikant 157.
 Hattemagerlavet 21, 40, 158.
 Hauerslev, Johs., Fotograf 158.
 Hekla, Rejse med 61, 132.
 Helgesen, Povl 7.
 Herdahl, N., Bogtrykker 158; — W., do. 48, 75.
 Hertz, Garvmester 48; — Jacob, Juveler 146; — Peter, do. 146.
 Hetsch, G. F., Professor 87, 131.
 Hjort, V. K., Præst 156.
 Hjorth, F. C., Naalemagermester 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24 flg., 28, 34, 35, 60, 64, 93; — J., Instrumentmager 48; — P. Chr., Naalemagermester 23, 27, 93, 117.
 Hjulmagerlavet 21, 40.
 Holm, Aug., Barber 158; — Vilh., Snedkermester 158.
 Holst, J. C., Snedkermester 18, 19.
 Hummel, C. G., Professor 87.
 Husarme, Stiftelser for 7.
 Hvidt, L. N., Bankdirektør 35, 38.
 Hylsenberg, C. M., Snedkerenke 123.
 Høffding, N. F., Hörkræmmer 53.
 Høst, G. W., Overretssagfører 155; — P. W., Snedkermester 106, 155.
 Höy, L. R., Tobaksfabrikant 158.
- Idiotanstaltens Lotteri 71, 73.
 Illustreret Tidende 89, 90.
 Industriforeningen 25, 27, 33, 67, 136, 141, 144, 155.
 Ingerslev, H. P., Indenrigsminister 102.
 Ipsen, J. L., Malermester, Kancelliraad, 116, 119, 128 flg.
- Jacobsen, Aug., Guldsmedemester 158; — G., Tømmermester 87, 88; — H. F., Bagersvend 53, 161, 165; — Ingeborg s. Ette; — J. H., Overretsprokurator 82; — N., Hof-Kobbersmed 18, 33; — P. V., Overretsassessor 38.

- Jensen, Anders, Slagtermester 158; — Andreas, Møbelfabrikant 106, 108, 141, 144; — C. P., Hof-Bagermester 20; — Ch., Kobbersmedemester 158; — Jörgen, Karetmagermester 158; — Severin, Møbelfabrikant 80, 121.
- Johannes, St., Kirke 87, 92.
- Johansen, H. P., Mursvend 30; — J., Murmester 87, 88, 91; — J., Inspektør 116, 119; — Poul, Snedkermester 158.
- Jürgensen, F., Hof-Urmager 35, 39, 42.
- Jürs, A. F., Bogbindermester 121.
- Jönhcke, Charles F., Løjtnant 119, 155.
- Jørgensen, A. M., Skomagereenke 91; — S., Snedkermester 105, 106, 135, 140, 155.
- Kandestøberlavet 21 40.
- Karetmagerlavet 158.
- Kaysen, H. H., Tømmermester 95, 113; — O., do. 158.
- Kemp, N. D., Kobbersmedmester 16, 20.
- Kierumgaard, F. F., Guldsmedemester 57, 58.
- Kiffner, M., Skrædermesterenke 91.
- Kjærsgaard, M., Frue 123.
- Kjøbenhavnsposten 20.
- Kjøbstadforening, den danske 72.
- Klein, C. S., Overpræsident 108; — J. W., Tøjmagermester 91.
- Knapmagerlavet 21, 40, 114.
- Knudsen, Knud, Glarmester 119.
- Kobbersmedelavet 21, 40, 114, 158.
- Kofoed, J. A., Tømmermester 18, 19, 30.
- Konditorforeningen 114, 158.
- Korfitsen, J. P. T., Instrumentmager 121; — Valdemar, Forfatter 121, 126.
- Kornbech, J. H., Murmester 28, 63, 69, 70, 77, 80, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 117, 120, 132.
- Kramp, J., Lasenius 28, 35 flg., 41, 43, 45, 47, 48, 49, 54, 56, 57, 58, 60, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 95, 100, 101, 144, 150, 151, 156, 165, 166; — Christiane, Frue 120; — Emilie, Frk. 120.
- Krieger, A. F., Indenrigsminister 166.
- Kristian VIII 29, 33, 34, 35; — IX 94.
- Kroll, Vilh., Skrædermester 158.
- Kruse, J. C., Rebslagermester 158.
- Kuglebergs Legat 114, 115.
- Kunstdrejerne 20, 112.
- Kunstflidslotteriet 73.
- Kyhl, H., Urmager 17, 37, 38.
- Kysthospitalet 73, 83.
- Køhler, Oscar, Tømmermester 23.
- Køhlert, Casper, Sadelmagermester 121.
- Köhn, Th., Skrædermester 158.
- Larsen, H., Garvermester 16, 20; — Lars, Skibsbygmester 18; — L. C., Borgemester 95; — Louis, Hof-Møbelfabrikant 147, 153.
- Lassen, W., Skomagermester 158.
- Lavsforfatningens Gavnlighed, Afhandling om 45.
- Lavskommission (af 1840) 36, 37, 42, 45, 49, 50, 51.
- Lehmann, Orla 33, 35, 37, 38.
- Leonora Christina 8.
- Lerra, C. A., Instrumentmager 120.
- Leverentz, C., Bagermesterenke 91, 92.
- Levinsen, Niels, Overretsprokurator 52.
- Lichtenberg, C. F., Bagermester 64, 98, 101, 105, 106, 108, 111, 114, 140, 141.
- Lier, C. F., Skomagermester 44, 45, 47, 48, 56, 151.
- Lindencrone, J. F. de, Kammerherre 13.
- Lindhard, J. H., Drejermester 106, 119, 155.
- Lindqvist, O., Blikkenslagermester 18, 20.
- Linnedvæverlavet 21, 40.
- Litografisk Forening 158.
- Litteratur 220.
- Lohmann, L. L., Drejermester 39, 43, 45.
- Lorentzen, A., Blikkenslagermester 158.
- Lotteri 57, 59, 60, 61, 62, 64, 65 flg.; — Regulativ for 76 flg., 78 flg., 81; — Overskud af 83, 182-83.
- Lund, C. N., Skomagermester 28; — Carl, Bagermester 158; — Hans J., Snedkermester 81; — J. C., Ankersmed 11; — J. G., Snedkermester 87, 88, 91; — J. R., Skrædermester 62; — Jul., Spejlfabrikant 106, 155.
- Lunde, P. F., Jernstøber 34, 35.
- Lysetøberkorporationen 114.
- Lüttichau, H. H., Overpræsident 88.
- Lærlingeforeningens Lotteri 73.
- Mackeprang, Edv., Dr. polit. 155.
- Madsen, H. F., Dugmager 17.
- Malerlavet 21, 40, 158.
- Malling, H. C., Grosserer 74, 78, 84.
- Marschall, A., Pianofabrikant 66.
- Massmannske, Søndagsskoler de 136, 156.
- Mathiesen, Bendix, Slagtermester 158; — Niels, Murmester 94, 98, 115, 132, 162; — Th., do. 106, 108, 115, 116, 135, 144, 155.
- Mazar de la Garde, Kasserer 13.

- Medalje for godt udførte Svendepøver, 64, 146.
 Mertins, Victor, Tømmermester 158.
 Messerschmidt, L., Fabrikant 157.
 Mesterprøve som Betingelse 43, 58.
 Meyer, Fritz, Hof-Blikkenslager 44, 66, 81, 151;
 — Mich., Garverm. 113; — Torben, Blikkenslagermester 158.
 Morgenposten, et Dagblad 172.
 Most, H. S., Skomagermester 31, 57, 58.
 Munck, L. F. C., Manufakturhandler 114, 115.
 Murerlavet 21, 28, 40, 58, 114, 132, 136, 158.
 Mursvendenes Stiftelse 30.
 Müller, Bolette, f. de Wibe 66; — Otto, Overavdtør 35, 36, 45, 51, 165.
 Møller, Carl, Glarmester 158; — Chr., Skrædermester 86, 87, 88, 91; — H. P., Tømmermester 87, 88, 94; — Marius, Læge 124.
 Møllerlavet 21, 40.
 Naalemagerlavet 21, 24, 40, 158.
 Nagelsmedelavet 21, 40.
 Naumann, T. G., Sadelmagermester 123.
 Nebelong, J. H., Arkitekt 94; — Christiane, Frue 120, 123.
 Nielsen, C. M., Bødkermester 157; — Charles, Malermester 158; — Chr., Snedkermester 158; — Edv., Skomagermester, Redaktør 154, 155, 157; — Frederik, Skomagermester 158; — H., Smedemesterenke 91; — Jacob, Metalvarefabrikant 158; — N. P., Bogbindermester 157; — P. Aug., Handskemagermester 158.
 Nielsen-Libner, R., Skrædermester 158.
 Nobel, E., Tobaksfabrikant 158.
 Nodermann, J. T., Fotograf 119.
 Nybroe, C., Skorstensfejeremester 158.
 Næringsfrihed 34, 52, 53.
 Næringslovkommission 141, 146.
 Næringsstandsforening 53, 59.
 Næringsstandskomite 52, 53, 59.
 Odense Kloster 9.
 Olander, G., Bogbindermester 158.
 Oldenburg, V., Overpræsident 145.
 Oldermænds Adressen 46, 69.
 Oldermænd 69, 70, 89, 141.
 Oldgeseforeningen 52, 60, 165.
 Olsen, Claus J., Malermester 154, 157; — Frederik, Tobaksfabrikant 158; — Hans R., Drejermester 158; — Lars, Instrumentmager 123; — O. F., Fabrikentreprenør 65, 66; — P. C., Sadelmagermester 63, 82 (S. 63 kaldes han tilsyneladende Smedemester, da „Chr. Sivertsen, Sadelmagermester“ er faldet bort mellem „Smedemester“ og hans Navn); — P. O., Bogbindermester 116, 154, 155, 157.
 Ostermann, J. P. M., Possementmager 113.
 Parykmagerlavet 21, 40.
 Pedersen, P., Tømmermester 105, 106, 108, 135, 154, 155, 157.
 Peelman, Louis, Frisør 157.
 Penther, Sophus, Tapetserer 158.
 Petersen, Albrecht, Kjøbmand 10; — Brix, Elektrisk Installatør 158; — Børge, Hattemagermester, Raadmand 22, 28, 35, 43, 45, 161; — C. M., Smedemester 146, 158; — Carl C., Bødkermester 154, 157; — Chr., Litograf 158; — J. L., Snedkermester 119; — J., Bødkermester 123; — Lauritz, Hof-Sadelmagermester 158; — Martin, Formand 148; — Peter Ph., Murmester 132; — Sebastian, Kjøbmand 10.
 Pitzner, Johs., Bagermester 150, 154, 157, 158.
 Pontoppidan, Carl, Justitsraad 13.
 Possementmagerlavet 21, 40, 114, 158.
 Prior, D. C., Guldsmedemester 60, 75.
 Prisopgave om Fordelene ved Lavsforfatningen 45.
 Qvist, C. F., Glarmester 18, 19; — J. D., Bogtrykker 16, 19, 20; — P. M., Murmester 16, 17, 18, 26.
 Rainals, J. B., Løjtnant 65, 66, 67; — Juliette Agnes, Frue 66.
 Rasmussen, Carl, Zink- og Broncestøber 158; — H. C., Skomagermester 142; — J. L. M., Bogbindermester 113; — L., Zink- og Broncestøber 130.
 Ratzeburg, V. M. B., Manufakturhandler 113.
 Ravnsborg, gamle 87, 89.
 Rebslagerlavet 21, 40, 158.
 Reiersenske Fond 146.
 Reumert, Elith, Skuespiller 139.
 Richter, Chr. T., Bagermester 124.
 Ridder, Udnævnelse til 25, 102, 103, 127, 128.
 Riise, A. J. C., Malermester 82.
 Riis-Lowson, A. C., Justitsraad 37, 38.
 Rimestad, C. V. 51, 60, 166.
 Rindom, A. F. L., Præst 124.

- Rosenhoff, Claudius 27.
 Roskilde Kloster 9.
 Rostrup, Kaspar, Snedkermester 106, 112, 129, 131, 137, 138 flg., 152, 153, 155, 156; — N. P., Snedkermester 138, 139, 140; — Vitta, Frue 140, 147.
 Rothe, Chr., Tømmermester 81, 82, 94, 98.
 Rugaard, D. E., Lærer 119.
 Rücksdäschel, J. P., Garvermester 35.
 Ryder, P. S., Bagermester 94.
 Rønne, Peter L., Stølemagermester 61, 94.
 Rönnekamp, Chr., Kammerherre 146.
- Sadelmagerlavet 21, 40, 158.
 Sager, H. C., Bagermester 36, 38 flg., 42, 43, 57, 150.
 Samfundet, et Dagblad 152.
 Satterup, H. W., Handelsbetjent 65, 66.
 Schack-Andersen-Höyer, Billedskjærer 157.
 Schelhase, J. P., Drejermester 157.
 Scherfig, A., Bagermester, 16, 17, 34, 35, 43, 45, 150, 151.
 Schilder, J. B., Skrædermester 62, 81, 94.
 Schönning, Vilh., Malermester 121.
 Schleisner, C., Farver, Fabrikant 61, 63, 81, 93, 94, 98, 120, 161.
 Schmith, J. C. J., Guldsmedemester 58, 161, 166.
 Schou, H. J., Bogtrykker 113.
 Schouw, J. F., Professor 45.
 Schultz, J. T., Skrædermester 123; — Johanne Frederikke s. Cortsen; — U., Urmager 35.
 Schwartz, J. G., Hof-Kunstdrejer 28, 38; — Jul., Urmagermester 158.
 Schwartzlose, J. C., Snedkermester 28.
 Schübeler, Fr., Bataljonskirurg 65.
 Schæbel, Alb., Smedemester 158; — Oluf, Kunstsmedemester 154, 155, 157.
 Schæffer, Sophus, Stukfabrikant 158.
 Sejl-, Flag- og Kompasmagerlavet 21, 40.
 Sejlmagerforeningen 158.
 Siesbye, Gottlieb 27.
 Sigersted, M. K., Frue 113.
 Silkeselskab, det danske 66.
 Sivertsen, Chr., Smedemester 93 (S. 63 er han udfaldet som Medlem af Bestyrelsen, s. ovfr. under P. C. Olsen).
 Skibsbyggerne 20, 21.
 Skibsted, M., Etatsraad 37, 38.
 Skomagerlavet 21, 40, 52, 60, 158.
 Skomagermesternes Forening 60; — Stiftelse 31.
 Skorstensfejerlavet 21, 40, 158.
 Skræderlavet 21, 40, 158.
 Skrædermesternes Stiftelse 31.
 Skrædersvendenes Stiftelse 31.
 Skydeselskab, det kgl. kbhvske 22, 25.
 Slagterlavet 21, 40, 158.
 Smedelavet 21, 40, 158.
 Smedemesterforeningen 114.
 Smith, Carl, Snedkermester 154, 155, 157; — H. C., Tømmermester 158.
 Snedkerlavet 21, 28, 36, 40, 54, 140, 141, 158.
 Snedkermesternes Stiftelse 31.
 Snedkersvendenes Stiftelse 30.
 Snedkernes Tegneskole 36.
 Soldins Stiftelse 136.
 Sommer, Grosserer 67, 71.
 Spannjer, J. E., Skomagermester 113.
 Starck, Marie Elisabet s. Geisler.
 Steen, Johs., Konditor 158; — Julius, Præst 137.
 Steenberg, H., Blikkenslagermester 157.
 Stegemann, C. F., Malermester 106.
 Stenhuggerlavet 21.
 Stemp, Niels, Borgemester 7.
 Stiftelse for Adelige 9, 10; — Arbejdsklassen 13, 16; — Gejstlige 10; — Haandværkere 11 flg., 16 flg., 28 flg.; — Husarme 8; — Kjøbmænd 10; — Svende 28 flg.; — ugifte Døtre af Borgere 25; — se videre under de enkelte Fag.
 Stilling, H., Bagermester 142; — H. C., Arkitekt 131.
 Stølemagerlavet 21, 40, 114, 158.
 Strand, S. C., Snedkermesterenke 91.
 Stukkatørforeningen 158.
 Stæger, J. A. D., Skibskaptajn 25.
 Støvringgaard 10.
 Svendeprøver, Medalje for 64.
 Svendestiftelser 28, 29 flg.
 Svendsen, D., Fabrikmester 119.
 Sværdfejerlavet 21, 40.
 Sygehjemmets Lotteri 67, 73.
 Sølling, Peter Norden, Kommandør 10 flg.
 Sørensen, Chr., Typograf 121; — Christiane, Frk. 121; — Poul, Skomagermester 158; — Theodor, Arkitekt 87, 88, 89, 90, 92, 94; — Thorvald, do. 106.
 Sörrensen, N. P., Overretsprokurator 113.
 Tegner, Hans, Professor 145.
 Teknisk Institut 41, 56, 150, 156.

- Teknisk Selskab 41, 56.
 Teknisk Selskabs Skole 73, 83, 135, 141, 146.
 Teknologisk Institut 143, 146, 156.
 Thellesen, Joh. Ad., Skibsfører 65; — Sofie, hans Hustru 65, 66.
 Thisted, H. H., Typograf 29.
 Thomasen, P. Chr., Stolemagermester 158.
 Thomsen, Alfred, Læge 124.
 Thorball, P. C., Sadelmagermester 91.
 Thorsen, O. N., Snedkermester 31, 86, 87, 88, 94.
 Thune, Kjøbmand 65.
 Thymann, Fr., Tømmermester 61, 63, 86, 87, 88, 93; — P. C., Snedkermester 35, 43.
 Thürmann, F. C., Skrædermester 91.
 Tidepenge 29, 30.
 Tilly, C., Malermester 44, 48, 49, 57, 58, 70, 119, 120, 162.
 Tobaks- og Cigarfabrikantforeningen 115, 158.
 Tobakspinderlavet 21, 40, 115.
 Trier, Jacob, Tobaksfabrikør 60, 75, 82.
 Trøstens Bolig 13, 14, 16.
 Tvede, V., Arkitekt 98, 135.
 Typografernes Stiftelse 29.
 Tøjmagelavet 21, 40, 114.
 Tømmerlavet 21, 28, 40, 136, 158.
 Tømmersvendenes Stiftelse 29, 30.

 Ulrichsen, J., Drejermester 18, 20, 25.
 Understøttelseskasse, Haandværkerforeningens 57, 64.
 Unger, J. C., Murmester 131, 132; — Laura Olivia s. Ette.
 Unsgaard, I. J., Indenrigsminister 165.
 Urmagerlavet 21, 40, 158.
 Urtekræmmerlavets Stiftelse 29.

 Vaabenbrødrenes Lotteri 73.
 Valglov, Adresse imod 46.
 Vallø Frøkenkloster 9.

 Varelotteri s. Lotteri.
 Vartov 7.
 Vikke, Chr. J., Malermester 158.
 Væverlavet s. Linnedvæverlavet.

 Waage-Petersen, Vinhandler 151.
 Weber, F. E., Forgylde 157.
 Weikert, P., Guldsmedemester 120.
 Weilbach, J., Kompsmager 48, 49, 55, 161, 165, 172.
 Weisscher, E., Urmagerenke 91, 92.
 West, M., Karetmagerenke 91.
 Wigandt, L., Barber 157.
 Wildt, Andreas, Murmester 158.
 Wilhelmy, C., Tømrer-Oldgesel 30, 162, 166.
 Wilkens, J., Professor 65.
 Willumsen, H. P. J., Sadelmagermester 119, 161.
 Winding, L. E., Grosserer 78.
 Winterfeldt, J. B., Admiral 11 flg.
 Winther, Chr., Guldsmedemester 16, 17, 19, 20.
 Wivel, D. W., Snedkermester 91.
 Worm, C. J., Guldsmedemester 17; — L. P. C., Skomagermester 91.
 Wunderlich, Christiane s. Nebelong.
 Würtzen, C. G. von, Oberst 13.
 Wörmer, P. G., Malermester 20, 22, 28.

 Zeltner, Vilh., Murmester 158.
 Zuschlag, Arnold, Spritfabrikant 158.

 Æresmedlem i Haandværkerforeningen, 26, 64, 93, 136, 137.

 Øberg, J. A., Urmagermester 48, 56 flg., 57, 58, 61, 63, 69, 77, 81, 82, 84, 86, 88, 93, 94, 98, 117, 130, 161.
 Øhlenschläger, Adam 11.
 Ørnberg, P. A., Snedkermester 155.
 Øst, A. C., Urtekræmmer 37, 38.